CADEVALL - FONT I QUER

FLORA DE CATALUNYA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ DE CIÈNCIES

FLORA DE CATALUNYA

ENUMERACIÓ I DESCRIPCIÓ
DE LES PLANTES VASCULARS ESPONTÀNIES QUE FINS AVUI HI HA CONEGUDES I DE LES MÉS IMPORTANTS QUE S'HI CULTIVEN

PER

JOAN CADEVALL I DIARS

Doctor en Ciències Naturals, Llicenciat en Ciències Exactes,
Professor a l'Escola Industrial de Terrassa,
Membre de la «Academia de Ciencias y Artes» de Barcelona

AMB LA COL·LABORACIÓ DEL

DR. PIUS FONT I QUER

Conservador de Botànica del Museu de Ciències Naturals de Barcelona

VOLUM V

BARCELONA
PALAU DE LA GENERALITAT
MCMXXXIII

Subclasse 4.ª — MONOCLAMÍDIES DC.

Són angiospermes dicotiledònies, apètales, és a dir, de perigoni senzill, herbaci o colorat.

1 { Plantes de color vermell o groguenc, escamoses, paràsites sobre les rels dels *Cistus* . . . . 101. **Citinàcies**.
Plantes verdes, generalment fulloses, no paràsites, o, cas d'ésser-ho, sobre els troncs . . . . 2.

2 { Plantes llenyoses . . . . 3.
Plantes herbàcies . . . . 20.

3 { Flors, almenys les masculines, en aments . . . . 4.
Flors no disposades en aments. . . . . 10.

4 { Solament les flors masculines agrupades en aments . . . . 5.
Flors masculines i femenines disposades en aments . . . . 7.

5 { Arbres espinosos, amb els ramells i fulles coberts d'escames argentades, quatre estams, fruit en drupa, ataronjat. . 100. **Eleagnàcies**.
Arbres o arbustos inermes, sense escames argentades, de cinc a tres estams, fruit en drupa verda o gla . . . . 6.

6 { Fulles imparipinnades, aromàtiques, sense estípules, fruit en drupa coriàcia (nou) . . . . 111. **Juglandàcies**.
Fulles simples, no aromàtiques, amb estípules caduques, fruit en gla, amb la cúpula corresponent. . . . . 112. **Cupulíferes**.

7 { Fulles palminerves . . . . 8.
Fulles penninerves o uninerves. . . . . 9.

8 { Fulles dentades o incisolobades, aments cilíndrics, fruit carnós (sorosi), 105. **Moràcies**.
Fulles palmatilobades, aments globulosos, fruit en poliaqueni, globulós, 114. **Platanàcies**.

9 { Plantes dioiques, fruits en càpsula bivalva, disposats en aments cilíndrics o ovoides, llavors amb plomall. . . . . . **113. Salicàcies.**
Plantes monoiques, fruits formats per aquenis més o menys comprimits, alats, en ament cilíndric o ovoide, llavors sense plomall, **115. Betulàcies.**

10 { Fulles palmatilobades, flors petites i nombroses, tancades dins un receptacle carnós, fruit en siconi, arbres latescents. **106. Artocarpàcies.**
Fulles dentades, enteres o nul·les. . . . . 11.

11 { Fulles dentades, amb estípules. . . . . 12.
Fulles enteres o nul·les, sense estípules. . . . . 13.

12 { Flors verdes, solitàries, filaments estaminals encorbats abans de l'antesi, fruit en drupa, globulós. . . . . **107. Celtidàcies.**
Flors vermelloses, fasciculades, filaments estaminals rectes, fruit en sàmara . . . . **108. Ulmàcies.**

13 { Vuit estams biseriats, perígins, fruit en aqueni o en baia, **96. Dafnàcies.**
Vuit estams uniseriats o bé més o menys de vuit, hipògins . . . . 14.

14 { Fruit sec, format per tres coques o simple i rodejat pel perigoni. . 15.
Fruit carnós, rarament aqueni coronat pels lòbuls del perigoni. . . 17.

15 { Fruit format per tres coques, no rodejat pel perigoni, **103. Euforbiàcies.**
Fruit simple, rodejat pel perigoni. . . . . 16.

16 { Plantes, freqüentment, hermafrodites, perigoni coriaci o carnós, fruit en aqueni . . . . **94. Salsolàcies.**
Plantes, generalment, polígames, perigoni escariós o herbaci, fruit en utricle indehiscent o pixidi . . . . **93. Amarantàcies.**

17 { Petits arbustos paràsits sobre el tronc dels arbres, branques dicòtomes, articulades, fulles oposades. . . . . **99. Lorantàcies.**
Arbres o petits arbustos no paràsits, branques ni dicòtomes ni articulades, fulles alternes. 18.

18 { Arbres de fulles grans, ovato-lanceolades, perigoni petaloide, de quatre divisions, 8-12 estams, fruit en drupa . . . . . . **97. Lauràcies.**
Subarbustos de fulles petites, linears, perigoni de 3-6 divisions, 3-5 estams, fruit sec o carnós. . . . . 19.

19 { Fulles separades, planes, agudes, flors groguenques, perigoni de 3-5 divisions uniseriades, 3-5 estams, fruit drupaci o un aqueni coronat pels lòbuls del perigoni. . . . . 98. Santalàcies.
Fulles subimbricades, revolutes, obtuses, flors rosades, perigoni de sis divisions biseriades, tres estams, fruit bacciforme,
104. Empetràcies.

20 { Fruit bacciforme, perigoni de cinc tèpals lliures, iguals, deu estams, plantes d'1-2 m. . . . . 92. Fitolacàcies.
Fruit sec.. . . . . 21.

21 { Fruit capsular, de sis cavitats, septicida, perigoni tubulós lingüiforme, 6-12 estams; herbes fètides, de 2-8 dm . . 102. Aristoloquiàcies.
Fruit en aqueni. . . . . 22.

22 { Flors, generalment, hermafrodites, fulles alternes, guarnides de beina, tiges nuoses, articulades. . . . . 95. Poligonàcies.
Flors unisexuals, fulles alternes o bé oposades, amb estípules, tiges no nuoses. . . . . 23.

23 { Perigoni femení de quatre tèpals, filaments estaminals encorbats abans de l'antesi, un estigma en forma de pinzell . . . 109. Urticàcies.
Perigoni femení d'un sol tèpal que rodeja l'ovari, filaments estaminals rectes, dos estigmes filiformes . . . . 110. Cannabinàcies.

Família 92. — FITOLACÀCIES R. Br.

(Del gènere *Phytolacca.)*

Flors hermafrodites, regulars, blanques o rosades, en raïms bracteolats, perigoni de cinc tèpals ovats, persistents, reflexos a la maturitat, deu estams inserits en un disc carnós, deu estils curts, fruit bacciforme, negre, globulós, deprimit, format per deu carpels verticil·lats, monosperms. Herbes d'un a dos metres, de tija dreta, robusta, estriada, glabra, generalment purpúria, ramificada (de manera dicotòmica a la part superior), amb les fulles grans, ovato-oblongues, agudes, enteres, atenuades en pecíol relativament curt i terminades en mucró callós, glabres, sense estípules.

Gènere 590. — PHYTOLACCA L.

(Del grec φυτὸν, planta, i *lacca,* laca, pel suc vermell del fruit, que recorda el color d'aquella substància)

Ph decandra

2,241. — Ph. decandra L.

(perquè aquesta té deu estams.)

Sinonímia. — Escopetes, belladona borda, raïms de moro; *cast.*, hierba carmín, uvas de Indias o de América; *fr.*, laque, raisin d'Amérique.

Geografia. — Oriünda de l'Amèrica boreal, hom la troba naturalitzada en diversos llocs, com les faldes del Montseny, prop de Gualba, on abunda; Terrassa, al cementiri; hortes de S. Pere; horts i runes de Gelida. = Marges del Tordera, a la vora del Rec Viver, abundant (Salv.!); cap a S. Celoni, Arbúcies, Riells, Viladrau, r.; voltants de Barcelona (Costa); Guilleries, Stes. Creus, Devesa de Girona, horts de Sagaró (Vay.). — Juny-Oct.

Família 93. — AMARANTÀCIES R. Br.

(Del gènere *Amarantus.*)

Flors monoiques o polígames, rarament hermafrodites, solitàries o en glomèruls axil·lars o terminals disposats en raïms o panícules; perigoni verd o escariós, de 3-5 tèpals, amb 3-5 estams i 2-3 estils; fruit utricular, indehiscent (aqueni) o pixidi rodejat pel perigoni. Herbes, generalment, anuals, de fulles alternes, peciolades o sèssils, sense estípules.

Plantes monoiques o polígames, de fulles laminars, peciolades, flors rodejades de tres bràctees, disposades en raïm o panícula, perigoni de 3-5 tèpals, 3-5 estams i 2-3 estils, fruit en aqueni o pixidi, **591. Amarantus.**

Plantes de flors hermafrodites, amb les fulles alenades, sèssils, flors rodejades de dues bràctees, perigoni de cinc tèpals, tres estams, dos estils i per fruit un aqueni. . . . . **592. Polycnémum.**

Gènere 591. — AMARANTUS L.

(Del grec μαραίνειν, marcir-se, amb la partícula privativa ἀ, al·ludint a diverses perpetuïnes de flors immarcescibles.)

Flors verdoses o vermelloses, monoiques o polígames, acompanyades de tres bràctees i disposades en raïm o panícula, perigoni de 3-5 tèpals, 3-5 estams, 2-3 estils i per fruit un utricle indehiscent (aqueni) o pixidi; fulles laminars, peciolades.

1 { Plantes perennes, de rel llenyosa, tiges ajagudes, assolcades, utricle indehiscent. . . . . **2.**
Plantes anuals, de tiges rarament ajagudes, utricle quasi sempre dehiscent. . . . . **3.**

2 { Perigoni de tres tèpals, utricle el·lipsoide, agut, llis, prim, més llarg que el perigoni, fulles ovato-rombals. . . . . . . **2,242. A. deflexus.**
Perigoni de cinc tèpals, utricle ovoide, mucronat, rugoso-tuberculós, consistent, més llarg que el perigoni, fulles lanceolato-linears, **2,243. A. muricatus.**

3 { Perigoni de tres tèpals, tres estams . . . . 4.
Perigoni de cinc tèpals, cinc estams . . . . 7.

4 { Glomèruls en part axil·lars i en part disposats en panícula terminal, utricle indehiscent, subglobulós comprimit, llis, poc més llarg que el perigoni, fulles ovato-rombals, ordinàriament escotades.
2,244. A. ascéndens.
Glomèruls tots axil·lars, utricle dehiscent, ovoide o subglobulós, ± rugós, fulles no escotades . . . . 5.

5 { Tija blanca, llisa, bràctees alenades, espinescents, més llargues que el perigoni, utricle subglobulós, molt rugós, més curt que el perigoni,
2,245. A. albus.
Tija verdosa o vermellosa, assolcada, bràctees lanceolades agudes, no espinescents, utricle ovoide, rugós, més llarg que el perigoni. . . 6.

6 { Tija dreta, fulles ovato-rombals, llargament peciolades, d'un verd vermellós, glomèruls multiflors, bràctees iguals al perigoni,
2,246. A. silvestris.
Tija ajaguda, fulles ovato-el·líptiques, petites, breument peciolades, d'un verd bonic, glomèruls pauciflors, bràctees més llargues que el perigoni . . . . **2,247. A. blitoídes.**

7 { Fulles amb dues espines axil·lars, tija glabra, panícula petita, poc ramificada, bràctees i tèpals iguals, utricle més curt que el perigoni,
2,248. A. spinosus.
Fulles sense espines, tija pubescent, panícula gran, bastant ramificada, bràctees més llargues que els tèpals, utricle més llarg que el perigoni . . . . 8.

8 { Plantes d'un verd clar, bràctees de 5-6 mm, espinescents, lanceolato-alenades, amplament escarioses al marge, amb el raquis pàl·lid, dues vegades més llargues que el perigoni, tèpals erectes oberts, espatulato-linears, rosegats o mucronats, més curts que el fruit, que és molt caduc. **2,249. A. retroflexus.**
Plantes d'un verd fosc, bràctees de 3-4 mm, subespinescents, linears alenades, estretament escarioses al marge, amb el raquis d'un verd fosc, una vegada o menys més llargues que el perigoni, tèpals erectes aplicats, ovato-linears, mucronats, iguals o més curts que el fruit, poc caduc. . . . . 9.

9 { Panícula clara, formada de poques espigues llargues, separades, generalment la terminal molt més llarga o única, planta gràcil, glabra, **2,250. A. pátulus.**
Panícula densa, formada de nombroses espigues denses, curtes, compactes, iguals o bé la terminal més llarga, planta robusta, pubescent, **2,251. A. chlorostachys.**

A. deflexus

2,242. — A. deflexus L. — A. prostratus Balb.

(del llatí, deflexus, *corbat, per les rames ajagudes i redreçades al capdamunt;* prostratus, *ajagut.)*

Perenne, amb el rizoma cilíndric, gruixut, ramificat, tija de 3-6 dm, prostrada difusa, ascendent a l'àpex, prima, d'un verd pàl·lid o vermellós, ramificada, pubescent, amb les fulles *ovato-rombals,* primes, peciolades, agudes, obtuses o escotades, mucronades, pubescents als nervis pel revers, flors verdoses o vermelloses, en glomèruls axil·lars i panícula terminal densa, *afil·la,* bràctees *ovades, agudes, quasi tan llargues com el perigoni,* aquest de *tres tèpals lanceolato-linears, mucronats, tres estams,* utricle *el·lipsoide, agut, llis, prim, quasi de doble llarg que el perigoni,* indehiscent, amb les llavors molt lluents.

Geografia. — Runes, vores de camins, marges, hortes: Freqüent des del litoral al Pireneu. — Maig-Set.

A. muricatus

2,243. — A. muricatus Gillies

(del llatí muricatus, *cobert de pucs, al·ludint a l'utricle eriçat de berrugues o asprors.)*

Planta de *rel llenyosa,* gruixuda (fins d'un centímetre de diàmetre), *ramificada tuberosa* a l'àpex, multicaule, amb tiges de 3-5 dm, ajagudes, ramificades des de la base, anguloses estriades, verdes, glabres, fulles *lanceolato-linears,* atenuades en peciol, obtusiúscules o truncades, glabrescents, pàl·lides, flors verdoses, glomèruls en panícula terminal espiciforme,

fluixa, afil·la, bràctees ovades, agudes, iguals a dos terços de la longitud del perigoni, aquest amb 4-5 tèpals linears lanceolats, mucronulats, tres estams, utricle ovoide, mucronat, *rugós tuberculós*, consistent, poc més llarg que el perigoni, indehiscent, llavor bruna, poc lluent.

Geografia. — Arenys marítims: Oriünda de les pampes de l'Argentina, abunda al Morrot, de Barcelona, prop de la via ferrada = Tarragona, arenys del port i de l'estació del ferrocarril; Masnou, Tiana, Premià (Sen.!). — Juny-Oct.

A. ascéndens

2,244. — A. ascéndens Lois. — A. Blítum L.

(ascendens, *per les tiges ascendents; és el* Blitum rubrum minus *de Bauhin, nom genèric que ja emprà Dioscòrides, i que Linné conservà com a específic.)*

Anual, amb la tija de 2-6 dm, prostrato-difusa o *ascendent*, simple o ramificada des de la base, verda o vermellosa, glabra, estriada, fulles *ovato-rombals*, llargament peciolades, generalment escotades, verdes, freqüentment tacades de blanc o de bru, glabres, flors verdoses, glomèruls en part axil·lars i els altres en panícula terminal espiciforme, compacta i afil·la, molt fullosa a la base, bràctees *membranoses*, *triangulars*, *agudes*, *més curtes que el perigoni*, aquest de *tres tèpals lanceolats*, *mucronulats*, tres estams, utricle subglobulós comprimit, acutiúscul, més llarg que el perigoni, indehiscent, llavors molt lluents.

Geografia. — Runes, vores de camins i terres cultivades: Barcelona, a can Tunis; Gelida. — Jul.-Oct.

A. albus

2,245. — A. albus L.

(per la tija blanca.)

Anual, amb la tija de 3-8 dm, dreta, *blanca*, glabra, molt ramificada, de branques esteses o recorbades i fulles petites, les inferiors *transovades*, les superiors *oblongo-lanceolades*, atenuades en pecíol, obtuses, mucronades, d'un verd pàl·lid, flors d'un verd clar, glomèruls

tots axil·lars, petits, generalment geminats, formant llargues espigues fulloses, interrompudes, terminals, bràctees *alenades, espinescents, més llargues* que el perigoni, aquest amb tres tèpals alenats, tres estams, utricle *subglobulós, petit, molt rugós, més curt que el perigoni*, dehiscent, llavors petites, negres, molt lluents.

Geografia. — Abundant als camps i hortes des del litoral al Pireneu. — Juny-Nov.

A. silvestris

2,246. — A. silvestris Desf. — A. víridis L.

(silvestris, *propi de la selva, aquí usat no gaire pròpiament;* viridis, *per la inflorescència verda.)*

Anual, amb la tija de 2-5 dm, dreta, verdosa o vermellosa, assolcada, ramificada, glabra, fulles *ovato-rombals*, llargament peciolades, obtuses o agudes, d'un verd vermellós, flors verdoses, en glomèruls tots axil·lars, multiflors, els superiors formant un llarg raïm espiciforme i fullós, bràctees *lanceolades agudes*, no espinescents, *quasi iguals al perigoni*, aquest de tres tèpals *lanceolato-linears, mucronats*, escariosos al marge, tres estams, utricle *subglobulós, rugós, de doble llarg que el perigoni* i dehiscent, llavors *doblement grans* que les de l'espècie anterior, negres, molt lluents.

Geografia. — Horts i terres cultivades: Abundant al litoral i al Vallès = Comarques de l'interior (Costa). — Jul.-Set.

A. blitoídes

2,247. — A. blitoídes S. Watson — A. Blítum auct. amer. ant., non L.

(blitoídes, *ço és semblant al* Blitum, *amb el qual ha estat confós pels autors americans.)*

Anual, amb la tija de 2-5 dm, ajaguda, ramificada des de la base, blanquinosa, pubescent papil·losa, glabra, molt fullosa, fulles *transovades*, petites, consistents, breument peciolades, obtusiúscules, mucronades, d'un verd bonic, glabrescents, flors verdoses o vermelloses, glomèruls tots axil·lars, bràctees *ovato-lanceolades*,

± mucronades, iguals als tres quarts del perigoni, aquest de 4-5 *tèpals linears, desiguals, mucronats, escariosos, més curts que el fruit o iguals a ell,* amb el raquis verd, tres estams, utricle *ovoide, mucronulat,* bastant llis, més curt que el sèpal més llarg, dehiscent, llavor negra, grossa (1'3-1'8 mm), molt lluent.

Geografia. — Arenys marítims del litoral: Procedent de l'occident de l'Amèrica boreal, al Morrot, de Barcelona. — Tardor.

A. spinosus

2,248.—A. spinosus L.—A. diacanthus Rafin. — Blitum americanum spinosum Sloane

(ambdós noms al·ludeixen al parell d'espines axil·lars característiques d'aquesta espècie.)

Sinonímia. — Blet espinós; *cast.*, amaranto espinoso, espinaca de Malabar.

Anual, amb la tija de 3-10 dm, estriada, vermellosa, glabra, ramificada, fulles *ovato-rombals,* llargament peciolades, obtuses, d'un verd que tira al color d'aram a la cara superior, pàl·lides per sota, amb *dues llargues espines* axil·lars alenades, flors verdes, en glomèruls axil·lars i en panícula terminal poc ramificada, formada d'espigues cilíndriques, denses, la terminal més llarga, bràctees *linears acuminades, iguals al perigoni,* aquest de cinc tèpals llargament espatulats, blanquinosos, amb el raquis verd, cinc estams, utricle el·lipsoide deprimit, més curt que el perigoni, dehiscent, llavors de marge agut.

Geografia. — Runes i terres de conreu: Oriünda dels tròpics, a can Tunis, r., 24 oct. 1912 (Sen., Sallent i Cad., *leg.!*).

A. retroflexus

2,249. — A. retroflexus L.

(per les rames recorbades cap a la base, ramis retrocurvatis, *diu Linné.)*

Sinonímia. — Marxant, segons Vayreda.

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta, robusta,

pubescent, generalment blanquinosa, fulles *ovato-rombals,* atenuades en llarg pecíol, mucronades, d'un verd pàl·lid per sobre, molt més clares per dessota, flors verdoses, en petites espigues axil·lars denses i en panícula terminal gran, compacta, afil·la, bastant ramificada, que ultrapassa poc les laterals, bràctees *espinescents,* de 5-6 mm, *lanceolades alenades, amplament escarioses al marge,* amb el *raquis pàl·lid, el doble més llargues que el perigoni,* les quals donen a la panícula un aspecte eriçat espinescent, perigoni de *cinc tèpals erecto-oberts, linears espatulats, rosegats o mucronats,* cinc estams, utricle *ovoide, poc més llarg que el perigoni,* dehiscent, *molt caduc,* llavors petites, negres, molt lluents.

β *májor* Moq. — Planta molt robusta, panícula més fluixa, molt ramificada.

Geografia. — Camps i terres de conreu: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages, Ribes = Comarques de l'interior (Costa), fins a la regió subpirenenca, Olot, Vidrà, Guilleries, Sagaró, Lledó (Vay.). La β *major* Moq. a Terrassa. — Jul.-Nov.

A. pátulus

2,250. — A. pátulus Bert.

(per les rames inferiors molt obertes, del llatí patulus, *patent.)*

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta, poc robusta, gràcil, glabrescent, simple o poc ramificada, fulles *ovato-rombals,* atenuades en pecíol, obtuses, mucronades, d'un *verd fosc* per sobre, més clares i un poc lluents per dessota, glabres, flors verdoses, glomèruls en panícula clara, afil·la, formada de poques espigues llargues, separades, generalment la terminal *molt més llarga que les laterals o única,* bràctees *subespinescents,* de 3-4 mm, *linears alenades, estretament escarioses al marge,* amb el raquis d'un *verd fosc,* a tot tirar *una vegada més llargues que el perigoni,* aquest de cinc tèpals erectes, aplicats, *ovato-linears,* mucronats, utricle *ovoide, igual o poc més llarg que el perigoni,* dehiscent, llavors negres, lluents.

Geografia. — Hortes i terres cultivades: Gelida, r.; Ribes, hort de Montagut, poc comú. = Frontera d'Aragó (Loscos!), Barcelona, al Morrot (Sen.). — Jul.-Nov.

N. B. Costa cita una varietat *hæmatodes* a Sant Julià de Vilatorta (Masf.!).

A. chlorostachys

2,251. — A. chlorostachys Willd.

(del grec χλωρὸς, verdós, i στάχυς, espiga, per la inflorescència verda.)

Molt afí de l'espècie anterior, amb la qual sol ésser confosa amb tot i el seu aspecte diferent. Hom la distingeix principalment per ésser planta *més robusta, més alta,* amb la tija dreta, pubescent, terminada en panícula densa, formada d'espigues *nombroses, curtes,* totes iguals o la terminal un *poc més llarga, compactes, espesses,* d'un verd fosc, erecta. Hi ha, no obstant, trànsit poc marcat entre ambdues espècies, pel qual motiu creiem que en lloc de considerar-les específicament distintes cal prendre-les per varietats de l'*A. retroflexus,* com fa Fiori (Fl. analit. ital., I, 321.)

N. B. Solen cultivar-se a Catalunya l'*A. caudatus* L., cua de guineu o assots de monja; l'*A. tricolor* L., velluts; la *Celosia cristata* L., cresta de gall, i altres.

Gènere 592. — POLYCNÉMUM L.

(Hom el suposa format dels mots grecs πολὺς, molts, i κνημη, genolls, perquè comprèn plantes de tiges nuoses.)

Flors hermafrodites, blanquinoses, diminutes, axil·lars, solitàries o geminades, acompanyades de dues bràctees escarioses, perigoni de cinc tèpals, tres estams, dos estils, fruit en utricle indehiscent (aqueni), llavor lenticular, vertical, negra, lluent. Herbes anuals, rígides, de fulles alenades, dilatades a la base, sèssils.

Fulles de 6-15 mm, rígides, espinescents i compactes, bràctees més llargues que el perigoni, aquest superat pel fruit . **2,252. P. majus.**
Fulles de 4-8 mm, més fines i més blanes, distanciades, bràctees breument mucronades, tant o més llargues que el perigoni, aquest no ultrapassat pel fruit . . . . **2,253. P. arvense.**

P. majus

2,252. — P. majus Al. Braun. — P. arvense L. β majus Wk.

(per ésser, relativament a l'espècie següent, de major grandària.)

Tija de 5-25 cm, ordinàriament ajaguda i ramificada des de la base, verda vermellosa, fullosa, glabra, fulles *alenades, rígides, espinescents, subimbricades*, de 6-15 mm, flors nombroses, que ocupen quasi tota la longitud de la tija, bràctees *lanceolades alenades, llargament acuminades, més llargues que el perigoni, tèpals ovats acuminats, aquenis ovoides*, poc més llargs que el perigoni, llavor d'1'5 mm.

Geografia. — Camps i llocs pedregosos arenosos, sobretot calcaris: Terrassa, cap a Matadepera; Gelida. — Jul.-Ag. [1].

(1) També a les muntanyes de Prades, de Tarragona, on és coneguda amb el nom d'*herba pinera*. (F. Q.).

P. arvense

2,253.—P. arvense L. β minus Döll.— P. minus Jord.

(arvense, *perquè es fa als camps.)*

Molt afí de l'espècie anterior, però més petit i més prim en totes les seves parts, hom el diferencia principalment per les tiges *més pubescents i amb més asprors,* per les fulles més curtes (4-8 mm), més *fines,* més *blanes,* més *distanciades,* per les bràctees *alenades, molt breument mucronades,* poc més curtes que el perigoni o iguals, utricle ovoide, molt petit, *no més llarg que el perigoni.*

Geografia. — Camps i hortes de tot el país, des de la costa al Pireneu. — Jul.-Set.

Família 94. — SALSOLÀCIES Mq. Tand.

(QUENOPODIÀCIES Lindl.)

(Del gènere *Salsola.*)

Flors, generalment, hermafrodites, nues o acompanyades d'1-2 bràctees, solitàries o en glomèruls, formant espiga o panícula, perigoni coriaci o carnós, generalment acrescent, 2-5 tèpals, cinc estams o menys, fruit en aqueni. Herbes o petits arbustos de fulles quasi sempre alternes i sense estípules.

1 { Fulles laminars, peciolades . . . . 2.
Fulles linears o linears lanceolades, sèssils o subsèssils. . . . . . 6.

2 { Flors diclines o polígames, sense bràctees, les masculines diferents de les femenines (heteromorfes), llavor vertical. . . . . 3.
Flors hermafrodites, homomorfes, llavor, generalment, horitzontal. 4.

3 { Plantes dioiques, perigoni masculí de cinc tèpals i el fructífer o femení capsuliforme, coriaci, quatre estils llargs, lliures. . 595. **Spinácia.**
Plantes monoiques o dioiques, flors en glomèruls espiciformes, perigoni masculí de 4-5 tèpals, el femení de dos, que són concrescents, inflats i formen una coberta capsuliforme, 4-5 estams, dos estils filiformes soldats a la base. . . . . 594. **Obíone.**
Plantes monoiques o polígames, perigoni de les masculines i de les hermafrodites de 3-5 tèpals, el de les femenines format per dos d'acrescents i conniventes, que tanquen el fruit, dos estils soldats a la base, 593. **Átriplex.**

4 { Perigoni fructífer coriaci i soldat a la base del fruit, estams inserits en un disc carnós, llavor horitzontal, planta carnosa. . . 596. **Beta.**
Perigoni fructífer herbaci, ± pentagonal i lliure, estams inserits al receptacle, planta herbàcia o llenyosa. . . . . 5.

5 { Perigoni pubescent, llavor lenticular, vertical, fulles pinnatisectes, 598. **Roubieva.**
Perigoni glabre, llavor lenticular, horitzontal o subglobosa i vertical, fulles a tot tirar pinnatilobades. . . . . . . 597. **Chenopódium.**

6 { Limbe foliar dentiforme, flors ternades, allotjades en excavacions del raquis a l'axil·la d'una cúpula de bràctees, tija articulada, **603. Salicórnia.**
Limbe foliar manifest, flors solitàries o en glomèruls, mai en excavacions del raquis . . . . **7.**

7 { Flors acompanyades de 2-3 bràctees . . . . **8.**
Flors no acompanyades de bràctees . . . . **9.**

8 { Perigoni fructífer de cinc tèpals no alats, que simulen una baia, estams lliures, tres estigmes alenats. . . . . **604. Suaeda.**
Perigoni fructífer de cinc tèpals alats transversalment en forma d'estrella, estams soldats a la base, 2-3 estigmes filiformes, **605. Sálsola.**

9 { Perigoni fructífer urceolat, fes en cinc lacínies alades o apendiculades al dors, flors en glomèruls axil·lars, cinc estams exerts, llavor horitzontal. . . . . **10.**
Perigoni fructífer tubulós comprimit, quadridentat o denticulat a l'àpex, flors solitàries, axil·lars, 1-5 estams, llavor vertical. . . . . **11.**

10 { Perigoni amb cinc ales al dors en forma d'estrella. . . . **601. Kóchia.**
Perigoni amb cinc espínules al dors subulades circinades, **602. Echinópsilon.**

11 { Plantes perennes, de fulles linears alenades, fruit rodejat del perigoni quadridentat, quatre estams, tres estigmes filiformes, **600. Camphorosma.**
Plantes anuals, de fulles linears, fruit molt comprimit, nu, estretament alat, 1-5 estams, dos estigmes curts. . . . . **599. Corispérmum.**

Gènere 593. — ÁTRIPLEX L.

(Corrupció llatina del mot ἀτράφαξις, emprat pels clàssics grecs, que significa *no comestible.)*

Flors monoiques o polígames, sense bràctees, verdoses o groguenques, en glomèruls disposats en espiga o panícula, perigoni herbaci, el de les flors masculines i hermafrodites de 3-5 sèpals, el de les femenines de dos, que són acrescents, valvars i tanquen el fruit, 3-5 estams, dos estils soldats a la base, fruit en aqueni, llavor vertical i en les flors hermafrodites horitzontal. Plantes herbàcies o llenyoses, ± farinoses, de fulles laminars, alternes o bé oposades, peciolades.

1 | Plantes blanquinoses, valves fructíferes albo-argentades, coriàcies, subllenyoses . . . . 2.
  | Plantes verdoses, anuals, valves fructíferes herbàcies o membranoses. 5.

2 | Plantes llenyoses, de fulles enteres, flors en panícula terminal. . . 3.
  | Plantes herbàcies, de fulles sinuato-dentades, flors en glomèruls axil-lars . . . . 4.

3 | Espiga foliífera, valves fructíferes rombals deltoides, dentades al marge, un poc tuberculoses, fulles ovades orbiculars. . . 2,254. **A. glauca.**
  | Espiga sense fulles, valves fructíferes reniformes, enteres, escamoses, fulles ovato-oblongues . . . . 2,255 **A. Hálimus.**

4 | Tiges ajagudes, fulles quasi tan amples com llargues, de nervis poc marcats, valves fructíferes més amples que llargues, trilobades, lobul mitjà enter. . . . . 2,256. **A. Tornabénei.**
  | Tiges dretes o ascendents, fulles més llargues que amples, de nervis prominents, valves fructíferes tan amples com llargues, dentades al marge, 2,257. **A. rósea.**

5 | Valves fructíferes membranoses, ovades orbiculars, lliures, escamoses, reticulades, fulles oblongo-lanceolades . . . 2,258. **A. hortensis.**
  | Valves fructíferes herbàcies, triangulars o rombals, freqüentment tuberculoses, soldades a la base. . . . . 6.

6 | Fulles caulinars alabardades, de pecíol quasi tan llarg com la meitat del limbe, valves fructíferes truncades o escotades a la base, llises o tuberculoses . . . . 2,259. **A. hastata.**
  | Fulles caulinars lanceolades, de pecíol curt, valves fructíferes atenuades a la base, llises . . . . 2,260. **A. pátula.**

A. glauca

2,254.—A. glauca L.—Obíone glauca Moq. T.

(pel color verd glauc *de les fulles.)*

Sinonímia. — Cast., salgadillo, uñas de sapo, corregüela toledana.

Perenne, de tija subllenyosa, ajaguda, de 2-5 dm, rodona, ramificada, glabrescent, blanca, fulles ovades o suborbiculars, petites, alternes, fasciculades, sèssils, obtuses, enteríssimes, crasses, glauques, cobertes de polsim i d'escames

diminutes, d'un glauc argentat, flors petites, en glomèruls aproximats i disposats en espigues fulloses, valves fructíferes rombals deltoides, dentades al marge i un poc tuberculoses al disc.

Geografia. — Arenys i terres salobroses de la banda meridional i oriental d'Espanya: Platja de Tarragona, a Salou; Tortosa; illes Medes (Vay.) — Maig-Set.

A. Hálimus

2,255. — A. Hálimus L.

*(correspon, segons el sinònim de Linné, a l'*Halimus latifolius sive fruticosus *de Bahuin, que aquest autor suposa igual a l'*ἅλιμος *de Dioscòrides;* ἅλιμος *significa* marí, *perquè és planta que sol fer-se al litoral.)*

Sinonímia. — Salgada vera, salat blanc; *castellà,* salgada, marisma, orzaga, osagra; *francès,* pourpier de mer, fessecul.

Arbust d'1-2 m, al principi herbaci, però a la fi llenyós, obscurament angulós, dret o ascendent, molt ramificat, glabre, blanc argentat, fulles ovato-oblongues, atenuades en curt pecíol obtuses, mucronulades, enteres o denticulades a la base, subcoriàcies, d'un *blanc argentat,* alternes, flors groguenques, glomèruls aproximats, densos, disposats en espigues sense fulles que formen una panícula terminal, valves fructíferes *reniformes,* enteres, blanquinoses, sense nervis, coriàcies, llises, escamoses, llavor rosada.

A. Tornabénei

Geografia. — Terrenys arenosos, guixosos o salobrosos del litoral i de l'interior: Litoral de can Tunis, a Barcelona; Manresa, muralla de la Seu; Lleida, als prats de Navés. = Cardona (Costa), Cadaqués, Girona (Vay.) — Juny-Ag.

2,256. — A. Tornabénei Tin. — A. crassifólia Gr. et Gdr.

(dedicat a Francesco Tornabene, *botànic italià del segle* XIX, *autor de diverses obres sobre la flora de Sicília.)*

Anual, amb la tija de 2-6 dm, ajaguda, de

branques ascendents, blanca farinosa, molt ramificada, fulles *ovato-triangulars*, quasi tan amples com llargues, sinuades, dentades, subtrilobades, de nervis poc marcats, *molt carnoses*, d'un blanc argentat en ambdues cares, curtament peciolades, les superiors alabardades, valves fructíferes *més amples que llargues*, trilobades hastades, enteres o denticulades, particularment als angles laterals, tuberculoses o llises, lòbul terminal enter, llavor bruna.

Geografia.— Arenys marítims de l'Escala, a la Clota (18 set. 1908 *legi); arenys* de can Tunis *(Vid.* Pau*)*. = Tarragona (Sennen!). — Juny-Set.

A. rósea

2,257. — A. rósea L.

(pel color rosat *que sol prendre la inflorescència.)*

Sinonímia. — *Cast.*, hierba cenicera, salobre.

Anual, tija de 3-8 dm, dreta o ascendent, blanca farinosa, molt ramificada, bastant robusta, fulles més llargues que amples, ovato-oblongues o rombals triangulars, sinuades dentades, argentades en ambdues cares, acutiúscules, atenuades en curt pecíol, de nervis prominents, flors en glomèruls distants que formen espigues fluixes, interrompudes, fulloses, el conjunt de les quals és una ampla panícula terminal, valves fructíferes blanquinoses, *ovades triangulars*, tan amples com llargues, dentades, no trilobades, nervudes o tuberculoses, soldades a la base, llavor bruna, lluent.

A. hortensis

Geografia. — Terrenys salobrosos, calcaris o guixosos: Litoral de can Tunis; Terrassa, a la via ferrada i probablement accidental; Manresa, Sampedor, Lleida. = Balaguer, Seu d'Urgell (Costa), litoral de Girona i Tarragona (Vay.). — Jul.-Set.

2,258. — A. hortensis L.

(perquè hom la cultiva a les hortes*; és l'*Atriplex hortensis alba *de Bahuin.)*

Sinonímia. — Armolls, molls, blet moll, espinac de carn; *cast.*, armuelle; *fr.*, bonne-dame, arroche, arroche-épinard, follette.

Anual, tija de 5-15 dm, dreta, angulosa, ramificada, verda, glabra, fulles *oblongo-lanceolades* o triangulars subcordiformes, d'un verd glauc o vermelloses, enteres o sinuades dentades, alternes, verdoses, en raïms axil·lars i terminal que formen una panícula, valves fructíferes lliures, *ovades* o bé *ovato-orbiculars, apiculades, enteres, membranoses, llises, reticulades*, llavor rossa.

Geografia. — Hortes i runes de Terrassa, perfectament naturalitzada, però poc comuna; Montserrat. = Batet (Vay.) — Jul.-Ag.

A. hastata

2,259. — A. hastata L.

(per les fulles hastades.)

Anual, tija de 2-10 dm, dreta o ascendent, estriada de blanc i de verd, molt ramificada, glabra, fulles *alabardades*, verdes, alternes o bé oposades, peciolades, pecíol quasi tan llarg com la meitat del limbe, enteres o feblement sinuades dentades, les florals lanceolato-linears, flors verdoses, en glomèruls que formen espigues axil·lars i terminals, un poc fulloses a la base, el conjunt de les quals és una ampla panícula; valves fructíferes *soldades a la base, herbàcies, triangulars rombals, truncades* o *subcordiformes a la base, llises o tuberculoses*, llavor negra o bruna, lluent.

Geografia. — Hortes i paratges frescos del litoral, Montcada, Terrassa i altres llocs del Vallès, Manresa, Urgell, Hostalric, l'Escala = Girona, Roses, Castelló, Tarragona (Vay.); Cardona (Costa); la Llacuna (Salv.!). — Maig-Set.

A. pátula

2,260. — A. pátula L.

(del llatí patulus, *estès, per les rames molt obertes.)*

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta, estriada de blanc i de verd, poc pubèrula, farinosa, ramificada, amb les branques *molt esteses, quasi en angle recte*, fulles *lanceolades* o *lanceolato-linears*, cuneïformes i atenuades en curt pecíol, les inferiors a vegades prolongades a la base en forma d'orelleta, flors verdoses, en glomèruls poc separats que formen espigues terminals i axil·lars reunides en una panícula

ampla i fluixa, valves fructíferes *rombals alabardades, poc farinoses, enteres.*

α *genuina* Godr. — Valves fructíferes a penes tuberculoses, fulles lanceolades.

γ *angustíssima* Wallr. — Valves fructíferes a penes tuberculoses, fulles linears.

Raça *A. littoralis* L., *apud* Rouy - *A. littoralis* L. — Difereix del tipus per la tija i les branques *drctes*, fulles linears lanceolades, atenuades i *no dilatades a la base*, per les bràctees fructíferes més petites, *ovato-rombals* o *subtriangulars*, un poc apiculades, *fortament tuberculoses.*

Geografia. — Hortes, camps, vores de camins i runes de gran part del país: Al litoral, Vallès, Bages, Urgell, les var. α i γ. = Salou, Tarragona, l'Escala, Sagaró, Olot, Camprodon, Lluçanès, Vidrà (Vay.); Anglès, la Cellera, Constantins *et alibi* (Cod.!). La raça *A. littoralis* L. abundant als arenys de can Tunis. — Jul.-Oct.

Gènere 594. — OBÍONE GAERTN.

(Mot derivat del riu Obi, de Sibèria, d'on procedeix una espècie d'aquest gènere.)

Flors monoiques o dioiques, en glomèruls petits, clars, reunits en espigues nues, axil·lars i terminals, agrupades en panícula, perigoni masculí de 4-5 tèpals, els femenins formats de dues bràctees connivents, soldades i a la fi inflades en forma de coberta cupuliforme, obcònica, subtridentada, comprimida, truncada-cuneïforme, llisa o tuberculosa, 4-5 estams, dose stils filiformes soldats a la base, llavor comprimida, vertical. Petits arbustos de 2-5 dm, albo-argentats, de tronc prostrat, radicant, branques dretes, anguloses, fulles *oblongo-lanceolades*, atenuades en pecíol, enteríssimes, pubèrules argentades, uninerves, oposades.

O. portulacoídes

2,261. — O. portulacoídes Moq. T.; Atriplex portulacoídes L.

(per la seva semblança amb la Portulaca, *la verdolaga; és la* Portulaca marina *dels autors prelinneans.)*

Sinonímia. — Cast., verdolaga marina, salobreña, armuelles de zorra, armuelles berberiscos.

Geografia.—Terrenys salobrosos del litoral, Prat de Llobregat, l'Escala = Tarragona, Salou, prats marítims de Roses, l'Escala, Castelló (Vay.) — Juny - Set.

Gènere 595. — SPINÁCIA L.

(*Spinacia, spinachia* i en grec σπανάχια, eren els noms de l'espinac en l'antiguitat, el primer dels quals consagrà Linné com a genèric.)

Flors verdoses, dioiques, sense bràctees, les masculines en glomèruls axil·lars disposats en raïms o panícules fulloses, les femenines agrupades a les axil·les de les fulles, perigoni de 4-5 tèpals, el fructífer coriaci, capsuliforme, 4-5 estams sortits, de filaments capil·lars, quatre estils llargs i lliures, fruit comprimit, de pericarpi membranós, llavor vertical. Herbes anuals, de tija solcada, fistulosa, de 3-8 dm, dreta, ramificada, glabra, de fulles sagitades, verdes, alternes, peciolades, enteres o incises a la base, les superiors lanceolades cuneïformes.

S. oleràcea

2,262. — S. oleràcea L.

(oleraceus, *derivat de* olus, *era tota mena de verdura comestible, mot emprat sovint per Linné;* Brassica oleracea, *la col;* Portulaca oleracea, *la verdolaga;* etc.)

Sinonímia. — Espinac; *cast.*, espinaca; *fr.*, épinard.

Geografia. — Cultivada i subespontània a les hortes. — Juny-Jul.

Gènere 596. — BETA L.

(Nom antic de la bleda, que ja trobem en Plini.)

Flors verdoses o vermelloses, en glomèruls espiciformes, perigoni urceolat, acrescent, coriaci, soldat a la base del fruit en una mena de tegument subllenyós, cinc estams inserits en un disc carnós, 2-3 estigmes, llavor horitzontal, lenticular. Plantes herbàcies, ± carnoses, de fulles alternes, ovades o rombals.

Planta anual o biennal, de tija robusta, dreta, fulles radicals ovato-cordiformes, obtuses, de nervis carnosos, estigmes ovats, fruit petit, **2,263. B. vulgaris.**

Planta generalment perenne, de tija feble, ajaguda, fulles radicals ovato-rombals, agudes, de nervis no carnosos, estigmes lanceolats, fruit gran . . . . **2,264. B. marítima.**

2,263. — B. vulgaris L.

B. vulgaris

(per ésser una planta molt cultivada a Europa i vulgar.)

Sinonímia.—Bleda vermella, remolatxa; *castellà*, acelga negra, acelga común, remolacha; *fr.*, poirée, betterave.

Anual o biennal, amb la tija d'1-2 m, dreta, robusta, angulosa, ramificada, de branques dretes, fulles glabres, lluents, les radicals amples, peciolades, *ovades cordiformes*, obtuses, ondulades o arrissades al marge, les caulinars petites, rombals o lanceolades, totes enteríssimes, glomèruls de 2-3 flors, en espigues filiformes, llargues, perigoni verdós o vermellós, de lòbuls aplicats sobre el fruit, que és bastant petit.

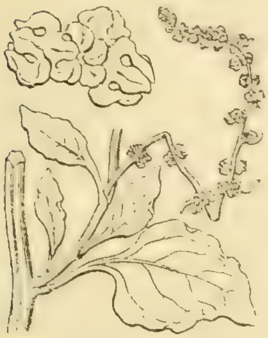
α *cycla;* bleda, acelga, poirée. — Arrel simple, prima, fulles basilars molt amples, de raquis molt carnós.

β *rapácea;* remolatxa, remolacha, betterave. — Arrel fusiforme, de carn blanca, groga o purpúria.

Geografia. — Ambdues varietats cultivades i subespontànies a les hortes i prop de les habitacions. — Ag.-Set.

2,264. — B. marítima L.

(perquè es fa a la vora del mar.)

B. marítima

Sinonímia. — Bleda obscura; *cast.*, acelga silvestre o marina.

Generalment *perenne,* arrel o rizoma prim, dur, ordinàriament multicaule, tiges de 3-8 dm, ajagudes i esteses en cercle, solcades anguloses, glabres o pubescents, de branques flexuoses, fulles basilars *ovades rombals*, bruscament contretes en pecíol, subcarnoses, de nervis poc marcats, les caulinars lanceolades rombals o lanceolades, agudes, sèssils i bracteïformes les superiors, totes enteríssimes, glabres, flors en glomèruls espiciformes, dos estigmes lanceolats, lòbuls del periant aplicats sobre el fruit, que és bastant gros.

Geografia. — Terres salobroses de l'Urgell i de litoral; Prat de Llobregat.=Platges de Roses, Torroella de Montgrí, Estartit (Vay.). — Juny-Set.

Gènere 597. — CHENOPÓDIUM L.

(Es mot antiquíssim que hom deriva de χήν, genitiu χηνός, oca, i πούς, gen. ποδός, peu; peu d'oca, per la forma de les fulles d'alguna espècie d'aquest gènere.)

Flors verdoses o vermelloses, hermafrodites, sense bràctees, en glomèruls axil·lars o terminals agrupats en raïms o en panícula, perigoni herbaci, glabre, de cinc tèpals no acrescents ni soldats al fruit, cinc estams, 2-3 estils, fruit deprimit o subglobós, lliure, però rodejat pel perigoni no carnós, llavor lenticular, horitzontal o subglobosa i vertical. Herbes o arbustos de fulles enteres o a tot tirar pinnatilobades.

1 { Plantes pubescents glanduloses, fortament aromàtiques . . . . . 2.
  { Plantes glabres o farinoses, inodores o pudents. . . . . 3.

2 { Plantes pubescents viscoses, d'olor poc agradable, fulles inferiors llargament peciolades, pinnatilobades, glomèruls groguencs, en espigues quasi nues . . . . 2,265. **Ch. Botrys.**
  { Plantes pubèrules o quasi glabres, d'olor agradable, fulles breument peciolades, sinuades dentades, glomèruls verdosos, en panícula fullosa . . . . 2,266. **Ch. ambrosioídes.**

3 { Fulles ± alabardades o enteres, llavor horitzontal o vertical . . . 4.
  { Fulles no alabardades, ± lobulades, llavor horitzontal . . . . . 7.

4 { Fulles alabardades o triangulars rombals, almenys de quatre cent. de longitud, llavors totes o la major part verticals . . . . 5.
  { Fulles ovato-oblongues, a tot tirar de tres cent. de longitud, llavors totes horitzontals . . . . 6.

5 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, fulles enteres o lleugerament sinuades dentades, glomèruls verdosos, en espiga nua 2,267. **Ch. Bonus-Henricus.**
  { Plantes anuals, de rel cònica, fulles amb dents profundes i desiguals, glomèruls vermellosos, en panícula fullosa . 2,268. **Ch. rúbrum.**

6
- Planta pulverulenta blanquinosa, pudent, de tija ajaguda, fulles ovato-rombals, glomèruls en raïms densos, nus a l'àpex, fruit completament rodejat pel perigoni . . . . 2,269. **Ch. Vulvária.**
- Plantes verdes o vermelloses, inodores, de tija dreta, fulles ovato-oblongues, enteríssimes, glomèruls en raïms fluixos, nus, fruit incompletament rodejat pel perigoni . . . . . 2,270. **Ch. polyspérmum.**

7
- Fulles i glomèruls verds, aquelles profundament i desigualment dentades . . . . 8.
- Fulles i glomèruls ± blancs farinosos, aquelles sinuades dentades o lobulades . . . . 10.

8
- Fulles truncades a la base, amb 2-4 dents per banda, llargues i agudes, lòbuls del perigoni carenats, llavor mat . 2,271. **Ch. hýbridum.**
- Fulles atenuades a la base, amb dents nombroses i desiguals, lòbuls del perigoni poc o gents carenats . . . . 9.

9
- Tija verda, fulles lanceolades, superficialment dentades, panícula llarga, estreta, amb les branques erectes, lòbuls del perigoni no carenats, fruit incompletament rodejat pel perigoni, llavor lluent, de marge obtús. . . . . 2,272. **Ch. úrbicum.**
- Tija freqüentment vermellosa, fulles ± rombals, profundament dentades, panícula curta i ampla, amb les branques obertes, lòbuls del perigoni un poc carenats, fruit completament rodejat pel perigoni, llavor mat, de marge agut . . . . 2,273. **Ch. murale.**

10
- Llavors llises i lluents, de marge agut, fulles sinuades dentades . 11.
- Llavors mats, finament puntejades, de marge obtús, fruit completament rodejat pel perigoni, que té els lòbuls carenats . . . . 12.

11
- Fulles oblongues, obtuses, glomèruls d'un verd glauc, fruit incompletament rodejat pel perigoni, que no té els lòbuls carenats, algunes llavors verticals . . . . 2,274. **Ch. gláucum.**
- Fulles ovato-rombals, glomèruls blanquinosos, com enfarinats, fruit completament rodejat pel perigoni, que té els lòbuls carenats, llavors totes horitzontals . . . . 2,275. **Ch. álbum.**

12
- Fulles caulinars tres vegades més llargues que amples, trilobades alabardades, d'un verd glauc, panícula estreta, llavor puntejada excavada 2,276. **Ch. ficifólium**
- Fulles caulinars tan amples com llargues, subtrilobades o irregularment dentades, d'un verd fosc per sobre, glauques farinoses al dessota, panícula fluixa, llavor quasi llisa . . . 2,277. **Ch. opulifólium.**

Ch. Botrys

2,265. — Ch. Botrys L.

(βοτρυς *i* botrys *els trobem en Dioscòrides i Plini, aplicats a plantes d'inflorescències en raïm, perquè* botrys *té aquest significat; Bahuin empra el mot en sentit genèric i ens dóna un* Botrys Ambrosioides vulgaris *que correspon a aquesta espècie linneana.)*

Sinonímia. — Xiuxera, herba del cuc, bedris; *cast.*, bien granada, milgranada; *fr.*, botrys, herbe à printemps, piment.

Anual, amb la tija de 3-7 dm, dreta, solcada angulosa, simple o ramificada, però freqüentment ramificada des de la base, de branques dretes, pubescent viscosa, d'olor poc agradable, fulles inferiors llargament peciolades, d'un verd glauc i un poc groguenques, *ovato-oblongues, obtuses, pinnatilobades, pubescents glanduloses* en ambdues cares, les superiors lanceolato-espatulades, quasi enteres, glomèruls groguencs, en llargues panícules espiciformes nues, perigoni *pubescent glandulós, de tèpals aplicats sobre el fruit, cobrint-lo* totalment, llavor *horitzontal, negra, subglobulosa, un poc lluent, de marge lleugerament carenat.*

Geografia. — Comuna als arenys dels rius i terres arenoses, des de la costa a les valls pirenenques. — Set.-Nov.

Ch. ambrosioídes

2,266. — Ch. ambrosioídes L.

*(a l'antiga Grècia rebien el nom d'*ambrosia *no solament l'*Ambrosia maritima L. *sinó alguna espècie del gènere* Artemisia *i també algun* Chenopodium *olorós; Bahuin separà els* Botrys *i els* Absinthium *de les* Ambrosia, *i denominà* Botrys ambrosioides mexicana, *emprant* ambrosioides *per a fer remarcar la seva semblança amb l'ambrosia vera, aquesta espècie, denominació que Linné respectà.)*

Sinonímia. — Te bord, fals o d'Espanya; *cast.*, te de España, de Nueva España o de Méjico, hormiguera; *fr.*, thé du Mexique, thé des Jésuites, ambroisine.

Anual, amb la tija de 3-8 dm, dreta, angulosa estriada, ramificada, pubèrula o subglabra, d'olor agradable, fulles *curtament peciolades*, d'un verd clar, *oblongues* o *lanceolades*, *atenuades als dos caps*, sinuades dentades, enteres o, rarament, pinnatífides, les superiors lanceolato-linears, enteres, glomèruls petits, en raïms axil·lars prims, interromputs, fullosos, formant en conjunt una panícula llarga i fullosa, perigoni de *tèpals no carenats*, *aplicats al fruit*, *el qual cobreixen totalment*, *llavor molt petita*, *negra*, *lluent*, de *marge obtús*.

Geografia. — Llocs incultes del litoral, Vallès i part de Bages, fins a Berga. = Garrotxa, Olot, r. (Vay.). — Ag.-Nov.

2,267. — Ch. Bonus-Henricus L.

Ch. Bonus-Henricus

(un dels noms populars alemanys d'aquesta espècie, Guter Heinrich, *passà als tractats de plantes prelinneans transformat en* Bonus Henricus, *i d'ells el prengué Linné.)*

Sinonímia. — Sarrons, peu d'ànec o d'oca, blet moll de bosc; *cast.*, pie de ganso, enriqueta, zurrones; *fr.*, herbe du bon Henri, toute-bonne, épinard sauvage.

Perenne, de rizoma *gruixut* i tija de 1-8 dm, dreta, robusta, solcada, ramificada, amb ratlles verdes i vermelles, pubèrula, inodora, fulles llargament peciolades, quasi crasses, *alabardades triangulars* o sagitades, enteres o feblement sinuades dentades, verdes farinoses en ambdues cares, glomèruls verdosos, densos, en raïms curts, nus, agrupats en panícula terminal *estreta*, *espiciforme*, únicament *fullosa a la base*, flor terminal de cada glomèrul amb cinc estams i la llavor horitzontal, les altres amb 2-3 estams i llavor vertical, perigoni que cobreix *incompletament* el fruit, estil molt llarg, llavor *gran* (2 mm), *bruna*, *llisa*, *lluent*, de marge *obtús*.

Geografia. — Prats del Montseny; Núria, altures de Cerdanya, Coll de Pal, al Cadí. = Paratges herbosos i humits del Pireneu, d'on baixa fins a Espinabell (Vay.); Vall d'Eina (Gaut.), Ports de Benasc i de la Picada (Zett.). — Jul.-Ag.

Ch. rúbrum

2,268. — Ch. rúbrum L.

(perquè es torna vermell en fer-se adult.)

Anual, amb la tija d'1-6 dm, dreta o ajaguda, solcada, vermellosa o amb línies verdes que alternen amb altres de blanques o vermelles, simple o ramificada des de la base, fulles *rombals* o alabardades, cuneïformes a la base, grossament dentades, peciolades, verdes o vermelloses, llustroses, ± crasses, glomèruls, generalment, *vermellosos,* densos, en raïms axil·lars espiciformes, interromputs, ± fullosos, flors terminals amb cinc estams i les altres amb 1-2, tèpals no carenats, aplicats al fruit sense cobrir-lo totalment, llavors petites, brunes, llises, lluents, de marge obtús, verticals llevat de les terminals del glomèrul, que són horitzontals.

β *crassifolium* Moq. — Tija ajaguda o ascendent, fulles rombals o bé ovato-rombals, les superiors lanceolades, enteres, totes subcarnoses, espigues solament fulloses a la base, tèpals un poc carnosos o netament carnosos a la maturitat.

Geografia. — Llocs humits, vores de basses i estanys, runes: Hortes de Terrassa, r. r., 14 set. 1912 *legi.* = En moltes parts, prop de les tàpies, camins i llocs abandonats (Salv.!); Costa no la creu tan estesa, nosaltres la considerem bastant rara.

Ch. Vulvária

2,269. — Ch. Vulvária L.

(amb el nom de Vulvaria *designaren aquesta espècie Dalechamp i altres autors prelinneans; és mot derivat del llatí* vulva, *aplicat a aquesta espècie per la seva fortor característica.)*

Sinonímia. — Herba pudent, pixacà; *cast.,* meaperros, sardinera; *fr.,* vulvaire.

Anual, amb la tija d'1-5 dm, prostrada difusa, pubèrula blanquinosa, subcilíndrica, pudent, ramificada des de la base, fulles *ovato-rombals,* enteres, peciolades, d'un verd pàl·lid, blanquinoses pulverulents pel revers, glomèruls en petits raïms densos, curts, nus, axil·lars i terminals, tèpals *no carenats, aplicats, que cobreixen totalment el fruit, llavors horitzontals, brunes, llises, lluents,* de marge acutiúscul.

Geografia. — Comuna als camps, vores de camins, muralles, runes, des de la costa al Pireneu. — Juny-Set.

2,270. — Ch. polyspérmum L.

Ch. polyspérmum

(és el Blitum polyspermum a seminis copia *de Bahuin; de* πολύς, *molt,* i σπέρμα, *grana, per l'abundància de llavor.)*

Anual, amb la tija d'1-8 dm, dreta o prostrada difusa, angulosa, ramificada, verda o vermellosa, inodora, fulles *ovato-oblongues,* obtusiúscules o mucronulades, peciolades, enteres, glomèruls verdosos o rosats, en raïms axil·lars fluixos, els inferiors fullosos, els superiors nus, tèpals *estesos a la maturitat, que no cobreixen el fruit, llavors horitzontals, negres, lluents, finament puntejades, petites, de marge obtús.*

Geografia. — Camps cultivats o incultes: Rocabruna, Mare de Déu del Coral, S. Hilari (Vay.); mines d'Osor (Cod.!), Montjuïc (Colm., Vay.), Luchon (Zett.). — Jul.-Set.

2,271. — Ch. hýbridum L. — Ch. angulósum Lamk.

Ch. hybridum

(les fulles d'aquesta planta i l'olor que fa recorden tant les de l'estramoni que Linné cregué en una possible hibridació del Chenopodium album *per la* Datura Stramonium, *i d'ací el mot específic;* angulosum, *per les tiges anguloses.)*

Anual, amb la tija de 4-10 dm, dreta, angulosa, verda, glabra, simple o ramificada, d'olor desagradable, semblant a la de l'herba talpera, fulles *ovato-triangulars,* truncades cuneïformes a la base, amb 2-4 dents triangulars per banda, acuminades, llargament peciolades, primes, glabres, verdes en ambdues cares, glomèruls verdosos, en panícula terminal fluixa, nua, tèpals *ovats, membranosos, no carenats, que no cobreixen totalment el fruit, llavors horitzontals, grossetes (2 mm), negres, puntejades rugoses, mats, de marge acutiúscul.*

Geografia. — Llocs cultivats, prop de les habitacions: Camps de Montcada, Badalona, S. Joan de l'Erm, vall de Viella i altres llocs pirenencs (Costa); Rocabruna, Batet, S. Hilari, Montsoliu, Lledó (Vay.); Constantins (Cod.!); Vall d'Aran, des de l'entrada fins a Salardú (Llen.!). — Juny-Set.

Ch. úrbicum

2,272. — Ch. úrbicum L.

(del llatí urbicus, *propi de la ciutat, perquè sol fer-se prop de les habitacions humanes:* in Europae borealis plateis, *diu Linné.)*

Anual, amb la tija de 4-10 dm, dreta, angulosa, amb estries verdes i blanques, a vegades vermellosa, freqüentment ramificada inferiorment, fulles *triangulars,* cuneïformes a la base, les superiors lanceolato-linears, totes lleugerament sinuades dentades, enteres i agudes a l'àpex, verdes, a vegades pàl·lides farinoses per sota, curtament peciolades, glomèruls en *espigues ramoses, axil·lars, nus o amb algunes fulles a la base,* formant en conjunt una *panícula terminal llarga i estreta,* perigoni aplicat al fruit sense cobrir-lo del tot, de tèpals no carenats, llavors petites, horitzontals, lluents, que es desprenen fàcilment, negres, puntejades excavades, de marge obtús.

Geografia. — Vores de camins, prop de les habitacions, al peu de les muralles, etc.: Vers el Prat (Salv.!, Costa); Castelló d'Empúries (Sen.!).

Ch. murale

2,273. — Ch. murale L.

(del llatí muralis, *propi del mur, perquè sol fer-s'hi;* in muris Europae, *diu Linné.)*

Anual, amb la tija de 3-8 dm, dreta o prostrada difusa, solcada angulosa, verda o vermemellosa, freqüentment ramificada des de la base, glabra, fulles *ovato-rombals,* subcuneïformes a la base, agudes o acuminades, fortament i desigualment dentades, de dents agudes i dirigides a l'àpex, les superiors i les més joves pulverulents, totes un poc crasses, d'un verd fosc, lluents, peciolades, glomèruls verdosos, en raïms axil·lars ramificats, formant en conjunt una panícula fullosa inferior-

ment, de branques esteses, *tèpals subcarenats, que cobreixen enterament el fruit, llavors que no es desprenen fàcilment, d'un gris negrós, puntejades rugoses, de marge agut, mats.*

Geografia. — Freqüent a les vores de camins, runes, prop de les habitacions, sobretot al litoral, Vallès i Bages. = Plana de Vic (Masf.), marina de Girona fins a Sagaró i més amunt, Tarragona (Vay.). — Jul.-Oct.

Ch. gláucum

2,274. — Ch. gláucum L.

(per les fulles glauques *per sota.)*

Anual, amb la tija d'1-4 dm, dreta o ascendent, angulosa estriada, generalment ramificada des de la base, fulles *oblongues obtuses,* sinuato-dentades, de dents distants i poc nombroses, cuneïformes i peciolades, verdes per sobre, *blanques o molt glauques* i farinoses per sota, les superiors més estretes i quasi enteres, glomèruls d'un verd glauc, en espigues axil·lars i terminals, ramoses, nues o fulloses, dretes, generalment més curtes que les fulles, tèpals *no carenats, aplicats al fruit sense recobrir-lo totalment,* llavors brunes, petites, *llises, lluents, de marge agut, algunes de les quals són verticals i la major part horitzontals.*

Geografia. — Terrenys arenosos, cultivats i incultes: Prat de Llobregat, Can Tunis; hortes de Terrassa i riera del Palau, r. = Viladrau (Costa), Lledó (Vay.), Sarrià (Sen.!). — Ag.-Oct.

Ch álbum

2,275. — Ch. álbum L.

(perquè blanqueja *en fer-se adulta; del llatí* albus, *blanc.)*

Sinonímia. — Blet moll o blanc; *cast.*, berza perruna, cenizo, cañiglo blanco y verde.

Anual, amb la tija de 2-10 dm, dreta, angulosa, amb estries verdes i blanques, ordinàriament molt ramificada, fulles *ovato-rombals* o sublanceolades, sinuades dentades, les superiors lanceolato-linears, enteres, totes peciola-

des, glomèruls en espigues axil·lars, simples o compostes, denses o interrompudes, que formen en conjunt una panícula nua o fullosa a la base, estreta o subpiramidal, tèpals *carenats, que recobreixen completament el fruit,* llavors *horitzontals, negres, llises, lluents, carenades, agudes.* Planta polimorfa.

α *commune* Moq. T. — Fulles ovato-rombals, verdes i subpulverulents per sobre, ± blanquinoses per sota, glomèruls grossos, en espigues terminals dretes, compactes, tirsoides.

β *víride* Moq. T. — Fulles ovato-rombals, verdes, feblement farinoses, espigues fluixes, subramificades, en panícula terminal, fluixa, llarga i fullosa.

Geografia. — Comuna a les hortes i terres cultivades de tot el país; no escasseja la β *víride.* — Jul.-Oct.

Ch. ficifólium

2,276. — Ch. ficifólium Sm.; γ de l'anterior apud Fiori

(per les fulles lobulades com les de la figuera; mot format de ficus *i* folium, *la fulla.)*

Hom el diferencia del *Ch. album* per les fulles d'un verd glauc, bastant petites, les inferiors i les mitjanes *tres vegades més llargues que amples, trilobades alabardades,* de lòbuls laterals amb *una dent a la base,* el terminal molt llarg, oblongo-lanceolat, sinuat dentat o enter, glomèruls blancs farinosos, en panícula estreta, fullosa inferiorment, tèpals *carenats, que cobreixen el fruit, llavor horitzontal, mat, puntejada, de marge molt obtús, arrodonit i gruixut.*

Geografia.— Llocs cultivats i runes: Ripoll (Sen.). — Set.

Ch. opulifólium

2,277. — Ch. opulifólium Schrad. — δ del Ch álbum L. apud Fiori

(per les seves fulles semblants a les de l'aliguer, el Viburnum Opulus.)

Difereix del *Ch. album* per les fulles inferiors

i les mitjanes *quasi tan amples com llargues*, ovato-rombals, subtrilobulades, de lòbuls poc marcats, *sinuats dentats*, el terminal *un poc més llarg, molt obtús* o *truncat*, glomèruls blancs farinosos, en raïms curts, espiciformes, interromputs, axil·lars i terminals, nus o fullosos inferiorment, formant panícula, *tèpals carenats, que cobreixen el fruit, llavors horitzontals, mats, finament puntejades, de marge gruixut, obtús.*

Geografia. — Terrenys cultivats, vores de camins, runes: Vallès, Penedès, Gelida. = L'Escala, Calonge, Castelló d'Empúries, Tarragona, Montserrat (Vay.). — Jul.-Set.

Gènere 598. — ROUBIEVA Moq. T.

(Gènere dedicat a Guillaume Joseph *Roubieu,* professor de botànica a Montpeller, 1757-1834.)

Flors verdoses, en glomèruls axil·lars que formen una llarga panícula fullosa en tota la seva longitud, perigoni pubescent, que cobreix completament el fruit, de tèpals un poc carenats, llavors negres, lenticulars, verticals, lluents, de marge obtús. Planta oriünda de l'Amèrica meridional, d'un verd clar, pubescent, olor forta i agradable, perenne, multicaule, amb tiges de 3-8 dm, prostrades difuses, molt ramificades, fulles pinnatisectes, de segments linears, curtament peciolades, glauques, pubèrules, glanduloses.

R. multífida

2,278.—R. multífida Moq. T.—Chenopódium multífidum L.

(per les fulles multífides.*)*

Sinonímia. — *Cast.*, ceñiglo de Buenos Aires, paiquillo de Chile.

Geografia. — Vores de camins, runes: Plaça de Tossa, r. (Vay.). — Agost-Set.

La posseïm de Madrid.

Gènere 599. — CORISPÉRMUM L.

(Dels mots grecs κόρις, xinxa, i σπέρμα, sement, per la forma del fruit.)

Flors hermafrodites, groguenques, axil·lars, solitàries, en espigues terminals fulloses, perigoni fructífer molt comprimit, rodejat d'una estreta ala escariosa, blanquinosa, 1-5 estams hipògins, dos estigmes alenats, molt curts, llavors verticals. Planta anual, pubescent, amb la tija d'1-4 dm, dreta, estriada, generalment ramificada des de la base, de branques dretes, d'un blanc verdós, a la fi vermellosa, fulles linears, mucronades, uninerves, alternes, les superiors ovato-lanceolades, puntegudes, que ultrapassen les flors.

C. hyssopifólium

2,279. — C. hyssopifólium L.

*(per les fulles semblants a les de l'*hisop.)

Geografia. — Terrenys arenosos: Prop de Tarragona (Pourr.), Torredembarra (Tex.). — Jul. - Set.

N. B. Una planta de fruit immatur que, l'agost del 1889, collírem a l'Urgell, sembla pertányer a aquesta espécie.

Gènere 600. — CAMPHOROSMA L.

(Nom genèric format de *camphora*, càmfora i ὀσμή, olor; es la *Camphorata Monspeliensium* dels autors antelinneans, el nom de la qual justifica Bauhin amb aquests mots: *Camphorata dicitur, quod herba digitis friata, odorem camphorae nonnihil referat...*)

Flors hermafrodites, verdoses, axil·lars, solitàries, en espigues curtes, compactes, terminals, dretes, que formen en conjunt una estreta panícula fullosa, perigoni tubulós comprimit, quadridentat, de dents desiguals, agudes, quatre estams exerts, 2-3 estils divergents, fruit comprimit, pericarpi no adherit a la llavor, que és vertical. Planta perenne, d'olor de càmfora, amb rizoma gruixut, llenyós, multicaule, tiges de 2-6 dm, prostrades ascendents, blanquinoses o vermelloses, pubescents, amb petites branques curtes i densament fulloses, fulles linears alenades, petites, alternes o fasciculades, rígides, peludes.

C. monspelíaca

2,280. — C. monspelíaca L.

(de Montpeller.)

Sinonímia. — Camforada; *cast.*, alcanforada; *fr.*, camphrée.

Geografia. — Terrenys argilosos calcaris, guixencs o salobrosos, del litoral, Montjuïc, Manresa, Lleida. = Cabanes, Llers (Sen.). — Agost.

Gènere 601. — KÓCHIA Roth

(Dedicat al cèlebre botánic alemany del segle XIX Wilhelm Daniel Joseph *Koch*, autor de la *Synopsis Florae Germanicae et Helveticae.*)

Flors hermafrodites, verdoses, en glomèruls axil·lars que formen espigues llargues i estretes, perigoni urceolat, quinquèfid, de tèpals a la fi connivents, amb una ala dorsal, cinc estams hipògins, ordinàriament exerts, dos estigmes, fruit deprimit, tancat dins el perigoni acrescent i ornat d'ales dorsals en forma d'estrella, llavor horitzontal. Plantes anuals o perennes, ± pubescents, de fulles alternes, linears o lanceolades.

1 { Plantes perennes, llenyoses, de rizoma gruixut i tiges nombroses, prostrades difuses, blanquinoses o vermelloses, fulles estretament linears, glomèruls pubescents, ales del perigoni fructífer semicirculars
2,281. **K. prostrata.**
Plantes anuals, herbàcies, d'arrel prima i tija única . . . . . . 2.

2 { Fulles filiformes alenades, ales del perigoni fructífer membranoses, glomèruls llanosos en llargues espigues linears . 2,282. **K. arenária.**
Fulles linears o linears lanceolades, ales del perigoni fructífer còniques o tuberculiformes . . . . 3.

3 { Plantes finament peludes, verdes, de tija dreta, fulles lanceolades o lanceolato-linears, agudes, glabrescents, glomèruls pubescents, en espigues primes, apèndixs del perigoni tuberculiformes,
2,283. **K. scopária.**
Plantes piloses tomentoses, grisenques, de tija ajaguda o ascendent, fulles linears, semicilíndriques, obtuses, hirsutes cendroses, glomèruls hirsuts llanosos, en espigues molt fluixes, apèndixs del perigoni cònics, rectes o ganxuts. . . . . 2,284. **K. hirsuta.**

2,281. — K. prostrata Schrad.

K. prostrata

(per les tiges prostrades.)

Perenne, de rizoma gruixut, llenyós, multicaule, tiges de 3-6 dm, ajagudes o ascendents, pubescents, verdes o vermelloses, de branques rígides i ascendents, fulles linears o alenades, fasciculades, planes, agudes o bé obtuses, les florals curtes, que ultrapassen un poc els glomèruls, flors solitàries o en glomèruls axil·lars, pubescents, agrupats en espigues llargues, interrompudes o denses, perigoni fructífer *breument pubescent*, de lòbuls *ovats obtusos*, amb *ales membranoses, semicirculars, amb plecs i ratlles longitudinals, esteses en forma d'estrella, un poc rosegades al marge.*

α rúbens Lagasca — Tija vermellosa, glomèruls acostats.

Geografia. — Llocs estèrils, salobrosos o guixosos: Empordà, a les parets de l'església d'Empúries, Figueres, Castelló. = Segarra, Guissona, Ponts i altres parts de la Segarra (Salv.)!; Roses, Vilamalla, turons secs de Girona, Tarragona (Vay.); Cabanes, Llers (Sen.). — Ag.-Set.

La recollida per nosaltres a Empúries era la *α rúbens* Lag.

2,282.—K. arenária Roth.—K. hirsuta Costa, part., non Nolte

K. arenária

(perquè sol fer-se en llocs arenosos.)

Anual, d'arrel prima i flexuosa, amb la tija d'1-5 dm, pubescent o eriçada, simple o ramificada, de branques esteses, fulles *filiformes*, alenades, amb un solc a sota, molt peludes, *llargament pestanyoses*, particularment a la base, les florals ultrapassant de molt els glomèruls, aquests axil·lars, *llanosos* i *eriçats de llargs pèls*, agrupats en llargues espigues linears, perigoni fructífer quinquèfid, *molt eriçat, de lòbuls ovats,* amb una *ala membranosa oblonga, obtusa o transovada, més llarga que el disc, rosegada al marge*, llavor *grisa.*

Geografia. — Llocs arenosos: Prov. de Lleida (Costa). — Ag.-Set.

K. Scopária

2,283. — K. Scopária Schrad.

(és una escombrera *o herba d'*escombres, Besenkraut *en alemany, que els botànics antics anomenaren* Scoparia, *i d'ells prengué el nom Linné en fer el seu* Chenopodium Scoparia.)

Sinonímia. — Mirambell; *cast.*, mirabel, pinito, albahaca larga, ceñiglo de jardín; *fr.*, belvedère.

Anual, amb la tija de 6-12 dm, dreta, d'un verd groguenc, finament peluda, molt ramificada, de branques dretes, fulloses, fulles *lanceolato-linears* o lanceolades, atenuades per ambdós caps, verdes, trinerves, pestanyoses, glabres, les florals més estretes, ultrapassant llàrgament els glomèruls, flors axil·lars, subgeminades, pubescents, en espigues dretes reunides en una panícula estreta, perigoni fructífer *un poc pelut,* de lòbuls ovato-obtusos, amb apèndixs dorsals tuberculiformes.

Geografia. — Camps del Vallès i Penedès, cultivada i subespontània. = Olot (Vay.), Vic (Masf.). — Agost-Oct.

K. hirsuta

2,284.—K. hirsuta Nolte

(per ésser una planta peluda.)

Anual, amb la tija d'1-3 dm, herbàcia o subllenyosa a la base, ajaguda o ascendent, estriada angulosa, pilosa tomentosa, grisenca, molt ramificada a la base, de branques esteses, fulles linears, semicilíndriques, carnoses, blanes, piloses cendroses, a la fi glabrescents, uninerves, les florals generalment aplicades, més llargues que els glomèruls, aquests eriçats llanuts, axil·lars, en espigues primes, flexuoses i anguloses, disposades en panícula estesa a la maturitat, perigoni fructífer *molt pelut, de lòbuls curts, obtusos, amb apèndixs dorsals cònics, drets o ganxuts.*

Geografia. — Terres salobroses del Pla d'Urgell (Costa). — Ag.-Set.

Gènere 602. — ECHINÓPSILON Moq. T.

(Del grec ἐχινή, espina, i ψιλὸς, gràcil, per les espinetes que envolten el fruit.)

Flors hermafrodites, grisenques, en glomèruls axil·lars eriçats llanuts, disposats en espigues llargues i fulloses, que formen una panícula, perigoni urceolat deprimit, fes en cinc lacínies que porten una espineta dorsal alenada, circinada recorbada, groguenca, més curta que el diàmetre del disc, que és hirsut a la cara superior i glabre a la resta. Herbes anuals, peludes llanoses, grisenques, amb la tija de 3-6 dm, dreta, grisenca, rígida, ramificada des de la base, de branques pàtulo-ascendents, un poc peluda, fulles oblongues linears, agudes, crassiúscules, curtes, glabrescents.

E. Reuteriánum

2,285. — E. Reuteriánum Boiss.

(dedicada a G. F. Reuter, *company de Boissier, que descobrí aquesta planta als oliverars de Lleida.)*

Geografia. — Barcelona, abundant als terrenys arenosos de la falda de Montjuïc (Llen.!, Cad., Sen.!). — Oct.-Nov. [1].

(1) Cadevall no consigna, segurament per un oblit, la localitat clàssica de Lleida, on fou descoberta per Reuter. (F. Q.).

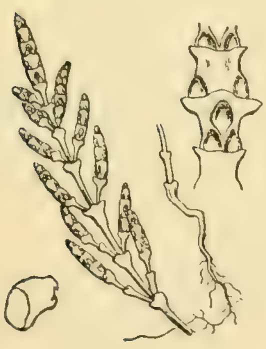
Gènere 603. — SALICÓRNIA Moq. T.

(Aquest nom fou emprat per primera vegada per Rembert Dodoens, en la seva *Stirpium Historia*, del 1553, derivat, segons sembla, del mot vulgar francès *salicor.)*

Flors hermafrodites, verdoses, ternades, col·locades en les excavacions del raquis, a l'axil·la d'una cúpula formada per dues bràctees travades i persistents, reunides en espigues cilíndriques, perigoni carnós, bursiforme, acrescent, amb 3-4 dents, 1-2 estams i 2-3 estigmes plomosos, aquenis ovoides. Plantes carnoses, de fulles cilíndriques, oposades, soldades en forma de beina que cobreix els entrenusos, de limbe dentiforme, i que donen a la tija l'aspecte articulat.

1 { Plantes anuals, herbàcies, d'arrel prima, tres excavacions florífercs que formen triangle, les dues laterals en contacte com si sostinguessin la terminal . . . . **2,286. S. herbácea.**
Plantes perennes, ± llenyoses, de rizoma gruixut, tres excavacions florífercs col·laterals o bé una tota sola . . . . 2.

2 { Entrenusos dues vegades més llargs que amples, espigues de 3-4 mm d'amplada, tres excavacions fructíferes col·laterals, la mitjana major que les altres . . . . **2,287. S. fruticosa.**
Entrenusos quasi tan amples com llargs, espigues de 4-6 mm d'amplada, una sola excavació per a tots tres fruits,
2,288. S. macrostachya.

S. herbácea

2,286. — S. herbácea L.

(perquè té consistència herbàcia.)

Sinonímia. — Herba salada, pollet; *cast.*, hierba del cristal y del jabón, alacranera; *fr.*, salicor, salicot, passe-pierre.

Anual o *biennal*, d'arrel prima i tija de 2-3 dm, generalment dreta, al principi carnosa, a la fi subllenyosa, molt ramificada, articulada, articles dilatats, molt més llargs que amples, emarginats bilobats a l'àpex, lòbuls obtusos, diàfans membranosos al marge, espigues curtes (1-4 cm), obtusiúscules o atenuades a l'àpex, cilíndriques o filiformes, oposades, *excavacions florífercs en triangle, les dues*

laterals en contacte, la terminal més alta, perigoni tetràgon o subtrígon, llavor blanca, pubescent, comprimida, solcada d'un costat.

Geografia. — Litoral de la Mediterrània i terres salobroses de l'interior: Urgell, vores de l'Estany d'Ibars = Prats marítims de Castelló d'Empúries, cap a l'Amazona (Vay.), Roses (Bub.). — Ag.-Set.

2,287. — S. fruticosa L.

S. fruticosa

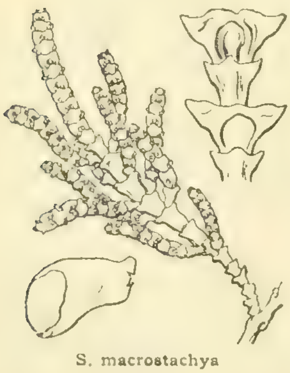
(perquè és llenyosa.)

Petit arbust d'1-5 dm, dret, glauc, glabre, ramificat, de branques oposades, articulades, articles el doble llargs que amples, escotats, bilobulats, de lòbuls obtusos, membranosos al marge, espigues cilíndriques o claviformes (1-3 cm × 2-3 mm), *tres excavacions floríferes col·laterals, la del mig més gran i les laterals completament separades per aquella,* perigoni pentàgono-trapezial, llavor oblonga, *tuberculosa,* de tubèrculs cònics o subincurvats.

Geografia. — Abundant a les terres salobroses del Prat de Llobregat, a la Farola. = Marina de l'Hospitalet i altres llocs de la costa (Costa); comuna als prats del Baix Empordà (Vay.), Roses (Bub.). — Jul.-Set.

N. B. Es possible que hom trobi al litoral immediat a la frontera la β *radicans* G. et G. = *S. radicans* Sm., que viu a l'altre vessant del Pireneu. Però els exemplars recollits a S. Pere Pescador i considerats com a pertanyents a aquella varietat tenen les llavors ja evidentment tuberculoses, com en el tipus, i no pubescents.

2,288. — S. macrostachya Moric.; Arthrocnémum macrostáchyum Moris et Delponte.

S. macrostachya

(del grec μακρός, *gran, i* στάχυς, *espiga, per les inflorescències gruixudes.)*

Sinonímia. — Ballester, sosa dura, mamelluts; *cast.*, solicuernos, garbancillo, alacranera.

Petit arbust de 3-6 dm, dret, glauc, glabre, molt ramificat, de branques dretes o ajagudes i articles cilíndrics, carnosos, tan amples com

llargs, dilatats a l'àpex a la faisó d'un embut, circuits de marge estret i membranós, espigues grosses (3-4 cm × 3-4 mm), les terminals rectes, les axil·lars corbes, totes obtuses, *excavacions floríferes superficials, simples*, perigoni piramidal, obtús, llavors negres, lluents, cobertes de petits *tubèrculs cònics*.

Geografia. — Terres salobroses del litoral, al Prat de Llobregat; Urgell. = Empúries (Llen.!). — Ag.-Set.

Gènere 604. — SUAEDA FORSK.

(Derivat del nom árab d'una espècie oriental, *suwed mullah*, literalment «salada negrosa».)

Flors hermafrodites, verdoses, axil·lars, solitàries o en glomèruls, reunits en llargues espigues fulloses, perigoni urceolat, de cinc lòbuls, carnosos i acrescents, que a la fructificació simulen una baia, cinc estams, 3-5 estigmes, fruit comprimit o deprimit, tancat al perigoni. Plantes anuals o perennes, de fulles carnoses, alternes, linears, subcilíndriques.

1 { Plantes anuals, perigoni urceolat deprimit, llavors comunament horitzontals . . . . 2.
Plantes perennes o anuals, perigoni fructífer ± globulós, llavors verticals . . . . 3.

2 { Fulles opaques, obtuses o acutiúscules, perigoni fructífer molt deprimit, de lòbuls obscurament carenats, llavors lleugerament puntejades, **2,289. S. marítima.**
Fulles semitransparents per la dessecació, acuminato-mucronades o terminades en una petita seta, perigoni fructífer poc deprimit, de lòbuls convexos, rugosos, llavors llises . . . . . . **2,290. S. spléndens**

3 { Plantes perennes, llenyoses, fulles subcilíndriques, obtuses o mucronades, flors solitàries, geminades o ternades, perigoni fructífer inflat, llavors llises, lluents . . . . **2,291. S. fruticosa.**
Plantes anuals, herbàcies o subllenyoses a la base, fulles filiformes, plano-convexes, agudes, flors totes ternades, perigoni fructífer a penes inflat, llavors puntejades rugoses . . . . . **2,292. S. altíssima.**

S. marítima

2,289.—S. marítima Dumort—Chenopodium marítimum Moq. T.

(perquè es fa a marina.)

Anual, amb tiges d'1-5 dm, dretes o prostrades difuses, glauques o vermelloses, glabres, ramificades, molt fulloses, fulles d'1-2'5 cm, *linears semicilíndriques*, obtuses o mucronades; dilatades a la base, opaques, les florals més curtes, subfalciformes, que ultrapassen les flors, glomèruls d'1-3 flors, perigoni fructífer *molt deprimit*, de lòbuls *ovats obtusos, obscurament carenats*, llavor *ordinàriament horitzontal, lluent*, lleugerament puntejada rugosa. Planta polimorfa.

Geografia. — Terres salobroses del litoral i de l'Urgell. — Maig-Ag.

S. spléndens

2,290.—S. spléndens Gr. et G.—S. setígera Moq. T.

(splendens, *brillant, transparent, net, per les fulles sense pèls i translúcides un cop seques;* setigera, *per la* seta *terminal de les fulles.)*

Hom la diferencia de l'anterior pel color *verd glauc*, pàl·lid i ± vermellós, per les fulles *fasciculades, molt carnoses, cilíndriques, molt glauques, semitransparents*, terminades en una seta *blana* i *fina*, pel perigoni fructífer inflat, de lòbuls convexos rugosos, llavors lluents, molt llises.

Geografia — Litoral de la Mediterrània: Roses, 31 d'agost del 1846, leg. Bubani [1].

---

(1) També a les terres salobroses de l'interior: prop d'Ibars d'Urgell, on la trobí el 25 de juliol del 1925. (F. Q.).

S. fruticosa

2,291. — S. fruticosa Forsk.

(per ésser arbustiva, *de frutex l'*arbust.)

Sinonímia. — Salats; *cast.*, hierba vitraria, almajo dulce; *fr.*, soude.

Arbust de 4-12 dm, dret, verd, glabre, molt ramificat, de branques blanquinoses, lluents, molt fulloses, fulles subcilíndriques, atenuades a la base, obtuses o mucronades, carnoses, glauques, les florals la meitat més curtes, generalment recorbades, glomèruls d'1-3 flors reunits en espigues fulloses, *perigoni fructífer inflat,* llavors *llises, lluents, negres.*

Geografia. — Terres salobroses del litoral i de l'Urgell. — Maig-Agost.

S. altíssima

2,292. — S. altíssima Pall.

(és el Chenopodium altissimum, foliis succulentis *de Buxbaum, anomenat així per la seva alçària relativament elevada.)*

Sinonímia. — Sosa negra, sosa prima, canyamet, canya meta; *cast.*, matilla.

Anual, amb la tija de 5-10 dm, dreta, subllenyosa a la base, glabra, molt ramificada, fulles *filiformes, plano-convexes,* agudes, glabres, glaucescents, obertes, d'1-2 cm, flors *ternades en cada axil·la,* curtament pedunculades, peduncle del mig més llarg, tres estigmes, *perigoni fructífer subglobós, a penes inflat, llavors puntejades rugoses, quasi sempre verticals.*

β *sessiliflora* Moq. T. — Fulles més estretes, obtusiúscules, flors subsèssils.

Geografia. — Terres salobroses del litoral: Barcelona, a Can Tunis (Sen.!), la var. β. — Octubre.

Gènere 605. — SALSOLA L.

(Del llatí *salsus*, salat, i *olus*, la verdura, pel gust d'algunes plantes d'aquesta família. Nom emprat primer que per ningú per Andrea Cesalpini, botànic italià del segle XVI.)

Flors hermafrodites, verdoses, axil·lars, generalment solitàries, perigoni de cinc lòbuls, cadascun dels quals porta una aleta dorsal travessera i que formen, en conjunt, una mena de rosetó, cinc estams, 2-3 estigmes divergents, fruit deprimit, rodejat del perigoni acrescent, llavor subglobulosa, horitzontal. Plantes anuals, molt ramificades, de fulles linears triquetres, carnoses, alternes, enteres, les inferiors oposades, sèssils o semiamplexicaules.

1 { Plantes perennes, llenyoses, fulles linears, dilatades a la base, flors solitàries, en espiga compacta, ales del perigoni grans, transovades arrodonides, estriades, rosades. . . . . . 2,293. **S. vermiculata.**
Plantes anuals, herbàcies, fulles semicilíndriques, sucoses . . . . 2.

2 { Fulles mucronades espinoses, ales del perigoni grans, rosades verdoses, o bé rudimentàries. . . . . 2,294. **S. Kali.**
Fulles inermes, mucronades setàcies, ales del perigoni curtes, unguiformes . . . . 2,295. **S. Soda.**

S. vermiculata

2,293. — S. vermiculata L.

(del llatí vermiculatus, *treball de labor fina i menuda, ací al·ludint a la boniquesa de les ales dorsals del perigoni.)*

Sinonímia. — Barrelleta, siscall, sosa blanca; *cast.*, caramillo, tarrico, sisallo.

Perenne, amb la tija de 3-6 dm, llenyosa, estriada, dreta, d'un blanc groguenc, pubescent, molt ramificada, de branques dretes o ascendents, fulles *linears semicilíndriques,* obtuses,

dilatades a la base, les florals més curtes, bracteïformes, flors solitàries, en *espigues compactes* agrupades en *llarga panícula*, ales del perigoni *amples, transovato-arrodonides, subsinuades, estriades, de color de rosa.*

α *flavéscens* Moq. T. — *S. flavescens* Cav. — Planta pubescent, glauca groguenca, branques ascendents amb ramells drets, freqüentment fasciculats, fulles de les rames filiformes.

Geografia. — Costes de Barcelona, terrenys argilosos calcaris d'Igualada i altres de la Segarra i de l'Urgell. = Cap a Manresa, Cardona (Costa). — Ag.-Set.

S. Kali

2,294. — S. Kali L.

(de l'àrab alkali, *cendra de les barrelles, rica en sal sosa, nom emprat per primer cop per Rembert Dodoens, en el segle* XVI).

Sinonímia. — Salat, sosa; *cast.*, barrilla, hierba del cristal, hierba del jabón.

Anual, amb la tija d'1-6 dm, ajaguda o ascendent, verda amb estries blanques o purpúries, molt ramificada, generalment des de la base, branques i branquetes anguloses estriades, fulles *linears alenades*, subcilíndriques, les florals més curtes, subtriangulars alenades, totes *sucoses* i terminades en *mucró vulnerant*, 1-3 flors axil·lars, en espigues *compactes*, perigoni fructífer *cartilaginós*, *endurit*, d'ales *grans*, *membranoses*, *rosades* o *purpúries* o reduïdes a una petita carena transversal.

β *Tragus* (L.) — *S. Kali* γ *tenuifolia* Moq. T. — Fulles oblongo-filiformes (2-10 cm × 1-2 mm), no carnoses, tija dreta, ales del perigoni curtes i lleugerament rosades.

S. Soda

Geografia.— Arenys marítims de Girona, Barcelona i Tarragona, abundant a Can Tunis. = Terres salobroses de l'interior (Costa). La β *Tragus* L., no vista per Costa, fou trobada per C. Pujol a Manresa, prop d'una font salada immediata als Polvorers, el 4 d'agost del 1907! — Ag.-Oct.

2,295. — S. Soda L.

(és la soda *de Mathias de l'Obel, en el segle* XVI, *simple transcripció del nom vulgar* sosa, *que al·ludeix a la sal resultant d'incinerar aquesta i altres espècies afins.)*

Sinonímia. — Barrella, sosa; *cast.*, sosa, soda, álcali, barrillera.

Anual, amb la tija de 3-6 dm, robusta, dreta o prostrada difusa, glabra, ramificada des de la base, amb les branques inferiors oposades, les superiors alternes, dretes, fulles carnoses, *linears semicilíndriques, dilatades amplexicaules* (de 4-8 cm), les florals molt eixamplades a la base, molt més llargues que les bràctees, totes terminades en una seta fina, *no vulnerant*, bràctees ovato-lanceolades, flors solitàries o geminades, molt separades, en una llarga espiga molt fluixa, perigoni *gran, acrescent, inflat, membranós coriaci*, de lòbuls lanceolats, amb ala *curta, unguiforme*, reduïda a un *tubèrcul* o a una *carena transversal.*

Geografia. — Camps salobrosos de l'Urgell. = Costes de Barcelona (Costa) i de l'Empordà (Vay.). — Jul.-Oct.

Família 95. — POLIGONÀCIES Juss.

(Del gènere *Polýgonum)*

Plantes de flors generalment hermafrodites, més rarament dioiques o polígames, de perigoni herbaci o petaloide, amb 3-6 tèpals lliures o soldats a la base, uni o biseriats, els interiors, generalment majors i acrescents, cobreixen el fruit, 5-8 estams, 2-3 estils, i per fruit un aqueni tancat dins del perigoni ± acrescent, o bé una sàmara, llavor lenticular comprimida o angulosa, freqüentment trígona. Herbes de tija nuosa articulada i fulles quasi sempre alternes, amb el pecíol embeinador.

1 { Perigoni de quatre tèpals, els dos interns, més grans, aplicats sobre el fruit, que és una sàmara, tija afil·la o amb 1-2 fulles a la base, **606. Oxýria.**
Perigoni de 5-6 tèpals, fruit aqueni trígon o lenticular, tija fullosa . **2.**

2 { Perigoni de sis tèpals biseriats, els tres exteriors reflexos, els interiors acrescents i aplicats al fruit, estigmes fesos simulant un pinzell, flors en falsos verticils . . . . **607. Rúmex.**
Perigoni de cinc tèpals uniseriats, quasi iguals, generalment petaloides, poc o gens acrescents, tots aplicats al fruit, estigmes capitats, flors no verticil·lades . . . . **608. Polýgonum.**

Gènere 606. — OXÝRIA HILL

(Del grec ὀξύς, agre, pel sabor àcid de l'espècie següent.)

Flors hermafrodites, verdoses, en raïm o panícula terminal, perigoni de quatre tèpals herbacis, els dos exteriors reflexos, els interiors més grans i aplicats sobre el fruit, sis estams, dos estigmes en forma de pinzell, fruit sàmara d'ala purpúria, escotada a l'àpex. Herbes perennes, de rizoma vertical i tija de 6-20 cm, dreta o ascendent, generalment afil·la, fulles petites, llargament peciolades, reniformes o suborbiculars cordiformes.

O. digyna

2,296. — O. digyna Hill

(del grec δίς, dos, i γυνή, pistil, perquè, inclosa per Linné en el gènere Rumex, *discrepa del caràcter genèric per tenir dos estils en lloc de tres.)*

Geografia. — Roques i pedregam de les altes muntanyes granítiques: Altures de Núria. = Carençà (Ferrer!), Puigmal (Llen., Sen.!); altures de la Cerdanya, Jaça dels Esparvers, La Tossa, Coma de Vaca, Carençà (Vay.), Port de Viella (Bub.), de Benasc (Zett.), Vall de Tredòs (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 607. — **RÚMEX** L.

(Del nom llatí d'algunes espècies d'aquest gènere, que ja trobem en els autors més antics.)

Flors hermafrodites, dioiques o polígames, verdes o vermelloses, pedicellades, en falsos verticils agrupats en raïms o en panícula, perigoni herbaci, de sis tèpals biseriats, els exteriors reflexos, els tres interns acrescents i aplicats al fruit simulant les valves d'una càpsula, tres estils curts, estigmes multífids, en forma de pinzell, aqueni trígon, cobert per les valves nues o bé ornades d'una granulació dorsal. Herbes de fulles, generalment, alternes, les inferiors peciolades, les altres, freqüentment, sèssils.

1 { Fulles alabardades o sagitades, flors polígames o dioiques, valves fructíferes membranoses o herbàcies, enteres 2
Fulles atenuades o escotades a la base, però ni alabardades ni sagitades, flors quasi sempre hermafrodites, valves fructíferes coriàcies membranoses . . . . 7.

2 { Flors polígames, valves fructíferes membranoses, sense granulació, cordiformes, enteres . . . . 3.
Flors dioiques, valves fructíferes generalment amb una escama o granulació a la base . . . . 4.

3 { Fulles glauques, llises, quasi tan amples com llargues, de marge enter i pla, palmatinerves, de pecíol més llarg que el limbe,
2,297. R. scutatus.
Fulles verdes, aspres, bastant més llargues que amples, de marge eroso-cresp, penninerves, les superiors breument peciolades,
2,298. R. tingitanus.

4 { Fulles de 4-6 cm d'ample, primes, de nervis prominents, les basilars poc nombroses, curtes, beines de les fulles curtes, truncades, enteres,
2,299. R. arifólius.
Fulles més estretes, ordinàriament gruixudes, de nervis poc sortits, les basilars llargues, ± nombroses, beines llargues, dentades o laciniades . . . . 5.

5 { Fulles inferiors ovato-oblongues, sagitades, de més de 2 cm d'ample, orelles paral·leles al pecíol, valves fructíferes suborbiculars cordiformes, ornades d'una petita escama . . . **2,300. R. Acetosa.**
Fulles inferiors oblongo-linears, sagitades, de menys de 2 cm d'ample, orelles divergents, valves fructíferes ovades o reniformes . . . 6.

6 { Rizoma fusiforme, tija robusta, fulles superiors amplexicaules, panícula ampla, compacta, valves fructíferes ovades, a penes tan grans com el fruit, sense granulació . . . . **2,301. R. intermédius.**
Rizoma i tija prims, fulles totes peciolades, panícula estreta, fluixa, valves fructíferes ovades, a penes tan grans com el fruit, sense granulació . . . . **2,302. R. Acetosella.**

7 { Marge de les valves fructíferes fortament dentat . . . . 8.
Marge de les valves fructíferes enter o denticulat a la base . . 11.

8 { Arrel i tiges primes, fulles atenuades a la base, petites, ovato-rombals, pedicel fructífer claviforme, valves lanceolato-triangulars, tridentades espinoses a la base . . . . **2,303. R. bucephalóphorus.**
Arrel i tija robustos, fulles escotades a la base, grans, pedicels fructífers filiformes, valves fructíferes ovato-triangulars. . . . . 9.

9 { Verticils florals multiflors, acostats, nus, fulles basilars ovades, obtuses, valves fructíferes ovato-triangulars, amb 3-5 dents per banda, curtes, alenades . . . . **2,304. R. obtusifólius.**
Verticils florals pauciflors, distants, bracteats, fulles basilars panduriformes o lanceolades . . . . 10.

10 { Fulles basilars panduriformes, obtuses, valves fructíferes ovato-triangulars, reticulades, amb nombroses dents rígides i lanceolades, plantes de llocs secs . . . . **2,305. R. púlcher.**
Fulles basilars lanceolades, agudes, valves fructíferes ovato-oblongues, amb 2-3 dents alenades i curtes per banda, plantes de llocs humits, **2,306. R. palustris.**

11 { Valves fructíferes molt més llargues que amples, verticils florals distants, formant raïms fluixos . . . . 13.
Valves fructífres quasi tan amples com llargues, verticils florals acostats, formant raïms densos . . . . 12.

12 { Tots els verticils, menys els basilars, nus, únicament la valva externa amb granulació, pedicel articulat prop de la base, **2,307. R. sanguíneus.**
Tots els verticils, menys els terminals, bracteats, totes les valves amb granulacions, pedicel articulat prop de la meitat, **2,308. R. conglomeratus.**

13 Valves fructíferes suborbiculars cordiformes, amb una o cap granulació . . . . 14.
Valves fructíferes ovades o triangulars, totes amb granulacions o totes sense . . . . 16.

14 Valves fructíferes totes sense granulacions, fulles basilars arrodonides o cordiformes a la base, pecíol superiorment pla amb una línia marginal sortida per banda . . . . 2,309. **R. domésticus.**
Valva fructífera externa amb granulació, fulles basilars atenuades o truncades a la base, pecíol pla o acanalat, sense línies marginals. 15.

15 Fulles lanceolades agudes, de marges ondats crespos, pecíol pla, valves fructíferes de 4-5 mm . . . . 2,310. **R. crispus.**
Fulles ovato-lanceolades, acuminades, de marges finament sinuats ondats, pecíol acanalat, valves fructíferes de 6-7 mm, 2,311. **R. Patiéntia.**

16 Totes les valves fructíferes amb granulació, fulles coriàcies, les basilars fins d'un metre de longitud, lanceolades, agudes, decurrents sobre el pecíol que és molt llarg i pla. . . . 2,312. **R. Hydrolápatum.**
Totes les valves fructíferes sense granulació, fulles blanes, les basilars ovades, obtuses, cordiformes a la base, pecíol acanalat . . . . 17.

17 Fulles basilars ovades o bé ovato-lanceolades, obliquament cordiformes a la base, beina mitjana, panícula ampla . 2,313. **R. aquáticus.**
Fulles basilars ovades, cordiformes a la base, reticulades, beina gran, papiràcia, panícula estreta . . . . 2,314. **R. alpinus.**

R. scutatus

2,297. — R. scutatus L.

(del llatí scutatus, *armat d'escut, per la forma de les fulles.)*

Sinonímia. — Badoles, agrella de fulla rodona; *cast.*, acedera redonda, vinagrera de pájaro; *fr.*, oseille ronde.

Perenne, de rizoma prim, serpentejant, multicaule, tiges de 2-5 dm, prostrades difuses, estriades, flexuoses, glauques, glabres, fràgils, poc folloses, fulles *ovades sagitades* o subpanduriformes, palmatinerves, un poc carnoses, glauques, glabres, llargament peciolades, pecíol molt més llarg que el limbe, *flors polígames,* en falsos verticils de 3-4 flors, separats, sense bràctees, en

raïms simples o paniculats, pedicels filiformes, articulats més amunt del mig de llur longitud, *valves fructíferes amplament cordato-orbiculars, membranoses, enteres, sense granulacions.*

Geografia. — Llocs pedregosos i pedruscalls de les muntanyes: Vall de Ribes, Queralps; Tagast, Hospitalet i Coll de Jou. = Núria, Cerdanya, des de Ripoll a Camprodon, i més amunt, en el Pireneu oriental (Vay.); Seu d'Urgell (Bub.); comuna a les muralles i roques de les valls inferiors, des de Luchon al Port de Benasc (Zett.); Bosost, les Bordes, Viella, Montgarri (Llen.); Vall d'Arties i Salardú (C. et S.). — Jul.-Ag.

R. tingitanus

2,298. — R. tingitanus L.

(del llatí tingitanus, *propi de Tànger, perquè aquest* Rumex *s'hi fa; Robert Morison l'anomenà* Acetosa vesicaria tingitana perennis repens, *i d'ell prengué Linné el mot específic.)*

Perenne, de rizoma *gruixut, no serpentejant,* multicaule, tiges de 3-6 dm, dretes o esteses, estriades, flexuoses, molt ramificades, fulloses, fulles *ovato-oblongues, panduriformes, alabardades,* bastant més llargues que amples, de marge eroso-cresp, penninerves, verdes, aspres, totes peciolades, flors polígames, en falsos verticils distants, nus, agrupats en raïms fluixos, pedicels filiformes, articulats aproximadament al terç inferior de la seva longitud, *valves fructíferes membranoses, suborbiculars cordiformes, enteres, sense granulació.*

Geografia. — Arenys marítims: l'Escala, Empúries. = Torroella de Montgrí, Bagur, Pals (Vay. in Hb. Cad.!). — Maig-Set.

R. arifólius

2,299. — R. arifólius All., raça R. amplexicaulis Lap., apud Rouy

*(per les fulles, que recorden les de l'*àrum; *Boccone, abans, l'havia designada com a* Acetosa montana, lato ari folio rotundo; amplexicaulis, *per les fulles caulinars* amplexicaules.)

Perenne, de rizoma gruixut, llenyós, que produeix fibres radicals primes, tija de 5-10 dm, simple, dreta, estriada, ramificada a l'àpex, de branques dretes, fulles amples, blanes, primes, nervis prominents, les inferiors *ovades alabar-*

dades, obtuses, les superiors alabardades triangulars, puntegudes, totes amb les orelletes amples i curtes, beines persistents fins a la maturitat dels fruits, llargament pestanyoses, planta *dioica*, amb verticils de 3-6 flors, acostats i reunits en panícula llarga, nua, pedicels capil·lars, articulats aproximadament al mig de llur longitud, *valves fructíferes membranoses, suborbiculars cordiformes, enteres, amb una petita callositat en forma d'escama.*

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: Baixa Cerdanya (Benth., Compy., Gaut.); Prats de Molló (Gaut.), gens rara a les pastures de la zona alpina, Port de Benasc (Zett.); vall del Juela (Timb.); Pic de Gar (C. et S.). — Ag.-Set.

2,300. — R. Acetosa L.

R. Acetosa

(del nom vulgar italià acetosa, *derivat d'*aceto, *vinagre, com si diguéssim* vinagrella, *pel sabor àcid de les fulles; nom emprat en sentit genèric pels botànics prelinneans, com Bahuin, que anomenà aquesta planta* Acetosa pratensis.)

Sinonímia. — Agrella, vinagrella; *cast.*, accedera, vinagrera; *fr.*, oseille commune, oseille sauvage, grande oseille, vinette.

Perenne, rizoma amb fibres radicals primes, tija dreta, solcada, simple, ramificada a l'àpex, de branques dretes, fulles un poc consistents, ovades oblongues, sagitades, orelletes paral·leles al pecíol, de nervis poc marcats, les inferiors peciolades, les superiors amplexicaules, beina incisodentada o laciniada, planta *dioica,* amb verticils de 3-6 flors, acostats i reunits en raïms, que s'agrupen en panícula fluixa, nua, pedicels capil·lars, articulats, aproximadament al mig de llur longitud, *valves fructíferes membranoses, suborbiculars cordiformes, enteres, amb una petita escama basilar.*

Geografia. — Boscos i pastures, particularment de les muntanyes: S. Llorenç del Munt, prop de Sta. Agnès; Montseny, a la vall de Sta. Fe; Montserrat; Guilleries, a la Serra del Coll; Ribes; Cerdanya; freqüent al Pireneu oriental. = Banyoles, Rocacorba, Freixenet, Rocabruna, Querol, Olot, Baget, Vidrà (Vay.); Vall d'Aran (Costa); Vall de Baños (Timb.), Bosost, les Bordes, Viella, Salardú (Llen.); Basivé (Compñ.!). — Maig-Ag.

R. intermédius

2,301. — R. intermédius DC.; R. thyrsoídes G. et G.

(perquè per l'hàbit recorda l'espècie següent amb tot i tenir gairebé tots els caràcters de l'anterior.)

Perenne, rizoma gruixut, cilíndric o fusiforme, tija de 2-6 dm, dreta, ramificada a l'àpex, de branques ascendents, fulles *sagitades*, d'orelletes llargament acuminades, divergents, freqüentment bi- o trífides, de nervis poc marcats, verdes o subglaucescents, ondades crespes, les superiors estretes i amplexicaules, beina membranosa, llarga, amb el marge ciliat dentat, planta *dioica*, de flors grans, en falsos verticils acostats, reunits en panícula *ampla, curta, densa, nua, valves fructíferes membranoses, subreniformes, grans, amb una granulació reflexa a la base.*

Geografia. — Llocs secs i pedregosos: Illes Medes, Estartit, Bagur, Pals, l'Escala (Vay.), Vall d'Eina (Oliv. ex Gaut.). — Abril-Juny.

R. Acetosella

2,302. — R. Acetosella L.

*(diminutiu d'*Acetosa, *perquè n'és com una reproducció més petita, i fou emprat primerament per Adam Lonicer, el famós naturalista de Francfort, en el segle* XVI.)

Sinonímia. — Agrelleta, agrella; agrella graminera, a l'Alt Empordà; *cast.*, arrebol de monte, vinagrera de niños; *fr.*, vinette sauvage, petite oseille, oseille de brebis.

Perenne, de rizoma serpentejant, multicaule, tiges d'1-4 dm, dretes, primes, freqüentment vermelloses, simples o ramificades, fulles petites, peciolades, *oblongo-alabardades* o *sagitades*, d'orelletes linears agudes, generalment enteres, pecíol alat superiorment, beina membranosa, blanca, terminada per un apèndix lanceolat acuminat, a la fi esquinçat, planta *dioica*, de flors petites, en panícula estreta, fluixa o densa, nua, pedicels capil·lars, articulats vers l'àpex, *valves fructíferes herbàcies, petites, ovades, enteres, ordinàriament més curtes que el fruit, sense escama ni granulació.*

Geografia. — Comuna en paratges cultivats, arenosos àrids, de tot el país: infesta les vinyes als encontorns de Cadaqués i en general les llicorelles silúriques del litoral, d'on remunta fins a Núria i a Cerdanya. = De Viella a Salardú (Llen.), Pla de Beret (Timb.). — Maig-Ag.

R. bucephalóphorus

2,303. — R. bucephalóphorus L.

(Fabio Colonna, el cèlebre botànic napolità, emprà aquest mot per a designar aquesta espècie, format del grec βοῦς, *bou,* κεφαλή, *cap, i* φορος, *portar, per la forma dels pedicels i calzes fructífers, que recorden la figura d'un cap de bou.)*

Anual, d'arrel prima, generalment multicaule, tiges d'1-3 dm, dretes o ascendents, primes, simples o poc ramificades, fulles *ovades agudes*, atenuades en pecíol, enteres, les caulinars oblongues lanceolades, subsèssils, beines blanques, escarioses, flors hermafrodites, en falsos verticils de 2-3 flors agrupats en raïms estrets, quasi tan llargs com la tija, fluixos, solament bracteats a la base, pedicels fructífers claviformes, articulats a la base, recorbats, *valves fructíferes llargament triangulars, coriàcies, amb dents espinoses i generalment ganxudes a ambdós costats de la base, quasi enteres a l'àpex, freqüentment sense granulació.*

Geografia. — Terrenys secs i arenosos: Al litoral, Mataró, Badalona, Gualba, Vidreres, Blanes, Lloret, Tossa; de Mollet fins a Terrassa. = S. Feliu de Guíxols, Cadaqués, Banyoles, Rocacorba, Campmany, La Cellera; fins a S. Hilari i Montsoliu (Vay.), Taradell (Costa), — Maig.

R. obtusifólius

2,304. — R. obtusifólius L. — R. Friesii G. et G.

(per les fulles obtuses; *dedicat per Grenier i Godron a Elias Magnus* Fries, *autor de* Summa vegetabilium Scand'naviae, *per haver-lo cregut distint de l'espècie linneana.)*

Sinonímia. — Romàs, pradelles, llengües de bou; *cast.*, romaza vulgar, lengua de vaca, engordapuercos; *fr.*, patience sauvage.

Perenne, de rizoma gruixut, groc de safrà

per dins, tija de 5-10 dm, dreta, robusta, solcada, ramificada, amb branques ascendents i fulles ondades fistonades, papil·loses sobre els nervis de la cara inferior, les basilars grans, *ovato-cordiformes, obtuses*, llargament peciolades, les caulinars més petites, estretes, agudes, atenuades pels dos caps, flors en falsos verticils multiflors, acostats i reunits en raïms densos, afil·les o amb una bràctea a la base, formant en conjunt una ampla panícula terminal, pedicels filiformes, articulats prop de la base, *valves fructíferes ovato-triangulars, reticulades, amb* 2-5 *dents alenades per banda prop de la base*, solament *l'externa amb una petita granulació.*

Geografia. — Prats frescos i ombrívols: Montseny, S. Hilari, Montsoliu, Olot, Ribes, Cerdanya. — Conca de Tremp (Costa), Camprodon, Vidrà, Platraver i valls pirenenques (Vay.); comuna prop de Luchon (Zett.), les Bordes, Arròs, Viella (Llen.). — Jul.-Ag.

R. púlcher

2,305. — R. púlcher L.

(del llatí pulcher, *bell, formós, pel seu aspecte.)*

Sinonímia. — Mollerosa, arengada; *cast.*, romaza violín o violón; *fr.*, patience sinuée, belle patience.

Biennal, d'arrel gruixuda, groga o vermellosa per dintre, tija de 3-6 dm, dreta, flexuosa, angulosa, ramificada, de branques rígides, molt obertes, fulles basilars en rosetó, peciolades, ± *panduriformes*, les caulinars petites, lanceolades, agudes, flors en verticils pauciflors, distants, en llargs raïms fluixos, un poc bracteats, reunits en ampla panícula, pedicels filiformes, curts, articulats prop de la base, *valves fructíferes ovato-triangulars, reticulades, amb diverses dents per banda, curtes i espinuloses, totes ornades d'una granulació.*

Geografia. — Freqüent als terrenys argilosos, incultes, de tot el país. — Maig-Jul.

R. palustris

2,306. — R. palustris Smith — R. limosus Thuill., α palustris Rouy

(perquè és una planta palustre, *dels aiguamolls;* limosus, *fangós, aquí emprat en sentit de limícola, per viure en llocs inundats, als fangars.)*

Biennal, amb l'arrel fusiforme, d'un ros bonic, tija d'1-5 dm, dreta, flexuosa, simple o ramificada a l'àpex, fulles *oblongo-lanceolades*, atenuades en pecíol, feblement fistonades, falsos verticils multiflors, distants, en espigues llargues, fluixes, bracteades, reunides en panícula ampla i poc densa, pedicels filiformes, articulats per sota de la meitat de llur longitud, *valves fructíferes petites, ovato-acuminades, quasi enteres o amb dents molt curtes a la base, totes amb una granulació oblonga.*

Geografia. — Estanys i llocs inundats: Litoral, Vallès. = Vic (Masf.), pla d'Urgell (Costa); Viella (Compñ. ex Willk.). — Juny-Set.

R. sanguíneus

2,307. — R. sanguíneus L. — R. nemorosus Schrad.

(és el Lapathum sanguineum *de diversos autors prelinneans, així anomenat per la tija, els nervis foliars i la granulació de la peça externa del perigoni d'un color vermell de* sang; nemorosus, *derivat de* nemus, *el bosc, perquè ama els llocs ombrívols.)*

Perenne, de rizoma gruixut, blanquinós per dintre, tija de 5-10 dm, verda o vermellosa, dreta, ramificada, de branques primes, dretes o ascendents, fulles inferiors oblongo-lanceolades, cordiformes o arrodonides a la base, obtuses o agudes, enteres o finament fistonades, ± ondades, llargament peciolades, les superiors estretes, curtament peciolades, falsos verticils distants, quasi tots sense fulla bracteal, en raïms prims, fluixos, pedicels prims, articulats prop de la base, *valves fructíferes oblongo-lanceolades, enteres, obtuses, l'externa amb una granulació subglobulosa, les altres nues o amb granulació rudimentària.*

R. conglomeratus

Geografia. — Llocs humits i ombrívols: Can Tunis (Compñ.); Girona (Bub.), Cortals de Castelló, S. Pere Pescador, Baix Empordà (Vay.), Vall del Ter, fins a la Presta (Gaut.). — Jul.

2,308. — R. conglomeratus Murr.

(del llatí conglomerare, *aglomerar, per les flors reunides en verticil·lastres densos.)*

Hom el distingeix essencialment de l'anterior, del qual és molt afí, pels falsos verticils *ornats d'una fulla bracteal,* llevat dels apicals que són nus, pedicels articulats *un poc més avall de la meitat de llur longitud, valves fructíferes totes ornades d'una granulació ovoide, bastant petita.*

Geografia. — Vores d'aigües, llocs pantanosos o inundats: Berga, Vic i valls pirenenques (Costa); Castelló, de Calonge a S. Feliu, Montsoliu, La Cerdanya (Vay.); quasi comuna als llocs humits de les valls inferiors del Pireneu Central, Luchon, Hospital (Zett.); Cierp, Marinyac (C. et S.).. — Juny-Jul.

R. doméstícus

2,309.—R. doméstícus Hartm.; R. longifólius DC.

(del llatí domesticus, *casolà, perquè és planta cultivada;* longifolius, *per les seves fulles relativament llargues.)*

Perenne, amb la tija d'1-2 m, robusta, dreta, acanalada, ramificada a la part superior, de branques ascendents, fulles basilars i caulinars inferiors *ovato-oblongues,* arrodonides a la base o cordiformes, ondades i un poc crespes al marge, contretes en un pecíol *pla per sobre, amb una línia marginal sortida a cada banda,* falsos verticils nus, en panícula densa, ovoide, *valves fructíferes suborbiculars, cordiformes, enteres o denticulades, totes sense granulació dorsal.*

Geografia. — Freqüentment cultivada i ± espontània al Pireneu: Voltants de Berga (Grau!), de Prades (Coder ex DC.); llocs humits del Pla de la Pinya, a Olot (Vay., amb dubte), Renclusa de les Maleïdes (Zett.). — Jul.-Ag.

R. crispus

2,310. — R. crispus L.

(perquè té les fulles crespes.)

Perenne, de rizoma carnós, d'un groc de safrà, tija de 5-10 dm, robusta, dreta, solcada, ramificada a l'àpex, de branques dretes i curtes, fulles ondades crespes, les basilars peciolades, *estretament lanceolades,* agudes, *atenuades* o *truncades a la base,* les caulinars *lanceolato-linears,* falsos verticils multiflors, acostats, la major part sense fulla bracteal, reunits en panícula llarga i *estreta, densa,* terminal, pedi-

cels capil·lars, articulats sota la meitat de llur longitud, valves fructíferes amplament ovato-cordiformes, venoses reticulades, *molt enteres*, rarament denticulades a la base, l'*externa*, i rarament totes, amb *granulació ovoide dorsal*.

Geografia. — Terres argiloses, prats i vores de camins: Alt Vallès, part de Bages; Ribes, Pireneus, Montsoliu. = Cap a Berga i altres llocs de la muntanya (Costa, Puj., C.!), muntanya del Munt, de les Salines, Prats de Molló, Camprodon, Cerdanya, Olot, Guilleries, Vilademires, Castelló (Vay.). — Juny-Ag.

R. Patiéntia

2,311. — R. Patiéntia L.

(del nom francès patience *d'aquesta planta, que alguns suposen derivat de* lapathum.)

Sinonímia. — Panadella, paradella; *cast.*, romaza hortense o común, ruibarbo de monjas, hierba de la paciencia; *fr.*, patience, parelle, patience des moines.

Perenne, amb la tija d'1-2 m, dreta, robusta, acanalada, ramificada, de branques ascendents, fulles primes, planes, sinuades ondades, les basilars i caulinars inferiors *ovato-lanceolades*, acuminades, arrodonides o contretes bruscament en pecíol llarg i acanalat per sobre, falsos verticils multiflors, acostats, la major part sense fulla bracteal, agrupats en densa i ampla panícula terminal, pedicels filiformes, articulats prop de la base, *valves fructíferes grans, suborbiculars cordiformes, enteres o denticulades a la base, solament l'externa amb granulació ovoide dorsal.*

Geografia. — Cultivada i ± espontània a les hortes: Comarca de Bages; Bagà, Sant Hilari, Montsoliu, Mare de Déu del Coll. = Lledó, Borredá, Ciuret, S. Privat, Olot (Vay.). — Maig-Juny.

R. Hydrolápathum

2,312. — R. Hydrolápathum Huds.

(entre els diversos lapathum *de què fa menció Plini n'hi ha un d'aigua o* hydrolapathum, *que hom ha pretès identificar amb aquesta espècie dels aiguamolls.)*

Perenne, amb la tija d'1-2 m, robusta, dreta, acanalada, ramificada superiorment, de bran-

ques ascendents, fulles coriàcies, finament ondades fistonades, les inferiors molt grans (de 40-100 cm), llargament peciolades, *lanceolades*, agudes, atenuades als caps, amb el limbe decurrent sobre el pecíol, que és molt llarg i pla per sobre, convex i assolcat per sota, les caulinars estretament lanceolades, acuminades, falsos verticils multiflors, acostats, quasi tots sense fulla bracteal, agrupats en una gran panícula terminal, ampla i densa, pedicels filiformes, articulats prop de la base, *valves fructíferes ovato-triangulars*, cordiformes, *enteres o denticulades a la base, totes amb una gran granulació oblonga.*

Geografia. — Vores dels torrents i llocs inundats: Cortals de Castelló (Vay. *in* Hb. Costa!). — Juny.

R. aquáticus

2,313. — R. aquáticus L. — R. Hippolápathum Fr.

(perquè es fa a la vora de les aigües; *és el* Lapathum aquaticum, folio cubitale *de Bahuin;* Hippolapathum *és un altre nom de Plini, que alguns autors prelinneans atribueixen a aquesta planta.)*

Perenne, amb la tija de 6-15 dm, dreta, robusta, acanalada, ramificada, de branques *llargues*, dretes, fulles primes, planes, ondulades al marge, les inferiors *ovades*, profundament i obliquament cordiformes a la base, de pecíol acanalat superiorment, obtuses, beines *mitjanes*, verticils multiflors, acostats, sense fulla bracteal, en panícula ampla i un poc densa, pedicels filiformes, articulats prop de la base, *valves fructíferes primes, membranoses, amplament ovades, cordiformes a la base,* enteres o *denticulades, totes sense granulació.*

Geografia. — Vores d'estanys i rius: Voltants de Berga (Costa). — Jul.-Ag.

R. alpinus

2,314. — R. alpinus L.

(perquè creix als Alps *i a altres muntanyes.)*

Sinonímia. — Ruibarbre comú, rapòntic; *fr.*, rhapontic des moines, rhubarbe des Alpes.

Perenne, amb la tija de 3-7 dm, dreta, gruixuda, assolcada, ramificada, de branques *curtes* i dretes, fulles blanes, les de la base amples, *ovato-cordiformes*, obtuses, llargament peciolades, pecíol acanalat per sobre, les superiors ovato-lanceolades, beines *grans*, papiràcies, verticils multiflors, acostats, sense fulla bracteal, en panícula tirsoide llarga, estreta i densa, pedicels capil·lars, articulats a la quarta part inferior de llur longitud, *valves fructíferes ovato-cordiformes, enteres, totes sense granulació.*

Geografia. — Boscos i pastures de les altes muntanyes: Núria i la Molina. = Eina, Tosses (Vay.); altures de Cerdanya (Gaut.); Port de la Picada (Zett.), Port de Caldes, cap a Montardó (Costa), vall de Tredós (Timb.), Port de Viella (Salv.!, Llen.), Vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 608. — POLÝGONUM L.

(Es un mot de Dioscòrides. Hom el suposa format del grec πολύς, molt i γόνυ, genoll, perquè els *Polygonum* són plantes de nusos sortits i molt aparents.)

Flors hermafrodites, rarament polígames, rosades, blanques o verdoses, perigoni uniseriat, generalment petaloide i amb cinc lòbuls o cinc particions, de tèpals quasi iguals, poc o gens acrescents, tots aplicats sobre el fruit, 5-8 estams, 2-3 estils o 2-3 estigmes globulosos, i per fruit un aqueni lenticular o trígon, ordinàriament inclús en el perigoni persistent. Herbes de fulles alternes, enteres o finament serrades.

1	Fulles sagitades cordiformes, plantes anuals, fruit trígon . . .	2.
	Fulles no sagitades, atenuades, truncades o lleugerament escotades a la base	5.
2	Tija dreta, flors en corimbe o panícula, estils llargs, fruit exert, perigoni no acrescent	3.
	Tija ajaguda o voluble, flors en fascicles o raïms axil·lars, estils quasi nuls, fruit inclús dins el perigoni acrescent.	4.
3	Flors blanques o rosades, en raïms curts disposats en corimbe, fruit llis, amb els angles aguts i les arestes rectes i enteres, de gust no amarg	2,315. **P. Fagopýrum.**
	Flors albo-rosades o groguenques, en raïms llargs agrupats en panícula, fruit rugós tuberculós, amb angles obtusos i arestes ondades sinuoses, de gust amarg	2,316. **P. tatáricum.**
4	Tija ajaguda o voluble, angulosa estriada, anteres violàcies, perigoni fructífer poc o gens alat, fruit negre, mat, finament estriat,	2,317. **P. Convólvulus.**
	Tija voluble, rodona, anteres blanques, perigoni amplament alat, fruit negre, lluent, llis	2,318. **P. dumetórum.**
5	Flors en espigues o en panícules, plantes de llocs humits . . .	6.
	Flors solitàries o fasciculades, axil·lars, plantes de llocs àrids .	15.
6	Tija terminada per una sola espiga o panícula, beines truncades obliquament, no pestanyoses, rizoma gruixut..	7.
	Tija terminada per més d'una espiga, beines truncades horitzontalment, pestanyoses, arrel fibrosa	9.

7 { Tija ramificada, multifòlia, terminada per una panícula ampla, fulles caulinars ovato-lanceolades, breument peciolades, acuminades, pestanyoses, beines curtes . . . . **2,319. P. alpínum.**
Tija simple, paucifòlia, terminada per una espiga estreta, fulles caulinars sèssils o amplexicaules, no pestanyoses, beines llargues . . . **8.**

8 { Fulles el·líptiques o lanceolades, atenuades pels dos caps, no decurrents sobre el pecíol, de marge revolut, les superiors sèssils, espiga llarga i estreta, planta de 10-20 cm. . . **2,320. P. vivíparum.**
Fulles ovato-oblongues, escotades a la base, decurrents sobre el pecíol, de marge pla, les superiors amplexicaules, espiga curta i ampla, planta de 20-80 cm . . . . **2,321. P. Bistorta.**

9 { Espigues cilíndriques, compactes, de 6-10 mm de diàmetre, fruit, generalment, comprimit . . . . **10.**
Espigues subfiliformes, de 2-5 mm de diàmetre, fruits de dues menes, uns trígons i altres lenticulars . . . . **12.**

10 { Planta perenne, de tija submergida o radicant a la base, rizoma cilíndric, fulles arrodonides o poc escotades a la base, espiga solitària a l'extrem de les branques, fruits tots comprimits . **2,322. P. amphíbium.**
Planta anual, de tija aèria i arrel fibrosa, fulles atenuades a la base, espigues panículiformes a l'extrem de totes les tiges . . . . . **11.**

11 { Fulles tan llargues com dos entrenusos, beines poc o gens pestanyoses, peduncles i perigoni glandulosos, fruits tots lenticulars. **2,323. P. lapathifólium.**
Fulles més curtes que dos entrenusos, beines llargament pestanyoses, peduncles i perigoni no glandulosos, fruits de dues menes, uns trígons i altres lenticulars . . . . **2,324. P. Persicária.**

12 { Fulles de gust acre i urent, beines subglabres, pestanyoses, quasi totes curtes, espigues pèndules, perigoni cobert de punts glandulosos, fruit finament rugós, mat . . . . **2,325. P. Hidropíper.**
Fulles fades, beines pubescents, llargament pestanyoses, espigues dretes o pèndules, perigoni no glandulós, fruit llis, lluent . . . . . . **13.**

13 { Planta perenne, tija radicant ascendent, sarmentosa, espigues primes, fluixes, però no interrompudes, fulles lanceolato-linears, serrulato-pestanyoses . . . . **2,326. P. serrulátum.**
Planta anual, tija dreta o ajaguda, espiga subfiliforme, interrompuda **14.**

14 { Tiges dretes o ascendents, fulles ± lanceolades, de 10-20 mm d'ample, atenuades en curt pecíol, flors d'un verd vermellós, espiga ± pèndula **2,327. P. mite.**
Tiges ajagudes, difuses, fulles lanceolato-linears, de 3-4 mm d'ample, a penes atenuades, subsèssils, flors d'un vermell viu, espiga fructífera dreta . . . . **2,328. P. minus.**

15 { Plantes anuals, verdoses, herbàcies, d'arrel prima . . . . **16.**
Plantes perennes, glauques, dures, de rizoma gruixut, llenyós . **18.**

16 { Tija afil·la cap a l'àpex, flors en llargues espigues terminals fluixes, nues, fulles uninerves . . . . **2,329. P. Bellardii.**
Tija fullosa fins a l'àpex de les branques, flors axil·lars, fulles multinerves . . . . **17.**

17 { Fruit de 2-2'5 mm, finament estriat, quasi mat, inclús o a penes exert, tiges ajagudes o dretes, planta ubiqüista . **2,330. P. aviculare.**
Fruit de 3-4 mm, lluent, exert, tiges ajagudes, planta dels arenys marítims . . . . **2,331. P. Robértii.**

18 { Tija fullosa en tota la seva longitud, beines ordinàriament més llargues que els entrenusos, llargament escarioses argentades, flors a l'axil·la de fulles normals, fruit de 4-5 mm, exert. **2,332. P. marítimum.**
Tija afil·la, almenys inferiorment, beines més curtes que els entrenusos, breument escarioses, flors a l'axil·la de bràctees, fruit més petit, a penes exert . . . . **2,333. P. equisetiforme.**

2,315.—P. Fagopýrum L.; Fagopýrum esculéntum Moench

P. Fagopyrum

(Fagopyrum *ja fou emprat en el segle* XVI *per Dodoens, de* fagus, *faig, i* πυρός, *blat, traducció dels mots vulgars holandès i alemany* Boekweit *i* Buchweizen, *«blat fagenc», equivalents al nostre* fajol, *pels fruits trígons i de color de castanya, com diminutes* fages; esculentum, *comestible, perquè se'n fa farina.)*

Sinonímia. — Fajol, blat negre, cairat; *cast.*, alforjón, trigo sarracénico; *fr.*, sarrasin, blé noir, carabin.

Anual, amb la tija de 3-8 dm, dreta, estriada, fistulosa, glabra, generalment vermellosa, ramificada, de branques obertes, fulles *ovato-cordiformes*,

sagitades, acuminades, palmatinerves, les inferiors llargament peciolades, les superiors amplexicaules, beines curtes, truncades, no pestanyoses, flors *blanques o rosades,* en raïms curts, corimbiformes, perigoni no acrescent, vuit estams, tres estils, aqueni *trígon, molt exert,* de cares *planes, llises, mats,* i angles *aguts, enters,* de gust *no amarg.*

Geografia. — Cultivat especialment a la comarca d'Olot i subespontani per tot on hom el cultiva; al Vallès. — Juny-Set.

P. tatáricum

2,316. — P. tatáricum L.; Fagopýrum tatáricum Gaertn.

(perquè és originari de Tartària.)

Sinonímia. — Fajol boig; *fr.,* sarrasin de Tartarie.

Es diferencia de l'anterior, amb el qual té gran afinitat, per les flors la *meitat més petites,* en raïms *fluixos, llargament pedunculats* i formant una *panícula* en lloc de corimbe, pels aquenis *transovoides trígons,* de cares *rugoses* o *tuberculoses,* amb *un solc* i angles *sinuato-dentats* i *engruixits* o bé *obtusos,* de gust *amarg.*

Geografia. — Cultivat i subespontàni: Olot, r. (Vay.), Vilallonga (Cod.); Salardú, a la Vall d'Aran (C. et S.). — Jul.-Ag.

P. Convólvulus

2,317.—P. Convólvulus L.

(per la seva tija voluble i la forma de les fulles, hom hi veié una semblança amb algunes corretjoles; és el Convolvulo similis herba, *de Konrad von Gesner, del segle* XVI, *i el* Convolvulus minor semine triangulo *de Bahuin.)*

Sinonímia. — Corretjola de llei, fajol bord, cairell; *cast.,* polígono trepador, albohol de Castilla; *fr.,* faux-liseron, liseron noir, vrillée bâtarde.

Anual, amb la tija de 2-10 dm, ajaguda o voluble, prima, angulosa, estriada, flexuosa, ramificada, fullosa, fulles *ovades acuminades, sagitades cordiformes,* peciolades,

primes, penninerves, beines molt curtes, truncades, flors blanquinoses, breument pedicel·lades, reflexes, en fascicles de 3-6 reunits en espigues fluixes, axil·lars i terminals, perigoni pubèrul, aplicat al fruit, vuit estams, anteres *violàcies*, tres estigmes, aquenis trígons, negres, mats, finament estriats, d'angles aguts.

Geografia. — Freqüent als camps, hortes i paratges herbosos de tot el país, des del litoral fins als Pirineus. — Juny-Oct.

P. dumetórum

2,318. — P. dumetórum L.

(del llatí dumetum, *la malesa, perquè s'hi fa; és el* Fagopyrum praelongum dumetorum, *de Dillen, cèlebre botànic alemany anterior a Linné.)*

Molt semblant a l'espècie anterior, de la qual difereix essencialment per la tija *cilíndrica, voluble*, flors poc més pedicel·lades, perigoni *blanquinós, molt acrescent, molt glabre, amplament alat membranós als angles*, anteres *blanques*, aquenis molt *lluents*.

Geografia. — Boscos, vores de torrents i bardissars: Ribes, Montsoliu. = Collsacabra, Hostalets de Bas, les Planes, Amer; freqüent a les Guilleries; Bosc de la Tosca, pr. d'Olot; Prats de Molló, Viladrau, la Cellera (Vay.); Plana de Vic, r. (Masf.), Llansà, Vilajuïga (Bub.); Vall d'Aran, a Les (C. et S.). — Juny-Ag.

P. alpínum

2,319. — P. alpínum All.

(perquè viu als Alps.)

Perenne, de rizoma gruixut i tija de 3-6 dm, dreta, angulosa estriada, flexuosa, molt fullosa, fulles *ovato-lanceolades* o *lanceolades, acuminades*, atenuades en curt pecíol, pestanyoses, primes, d'un verd pàl·lid pel revers, beines curtes, eriçades, brunes, a la fi laciniades, caduques, flors blanques o rosades, en raïms que s'agrupen en panícula terminal nua, tèpals oblongs obtusos, freqüentment glandulosos a la base, aplicats al fruit, vuit estams inclusos, tres estigmes, aqueni *trígon, llis, lluent*.

Geografia. — Prats humits i pedruscall de les altes muntanyes: Vall de Núria, Agudes del Montseny. = Camprodon (Salv.!), Setcases (Isern!); no escassa a la zona alpina del Pireneu (Vay.!); la Presta, Cerdanya, massís del Carlit, fins a Andorra (Gaut.). — Jul.-Ag.

P. vivíparum

2,320. — P. vivíparum L.

(perquè porta a les espigues, mesclats amb les flors seminíferes, uns diminuts bulbets capaços de reproduir la planta, que sembla néixer viva, sense passar per la fase de vida latent que representa la llavor.)

Perenne, de rizoma subtuberós, carnós, curt, tija d'1-3 dm, dreta, estriada angulosa, glabra, simple, poc fullosa, fulles verdes per sobre, glaucescents per sota, crespes i revolutes pel marge, les inferiors el·líptiques, *atenuades als dos caps, llargament peciolades*, les superiors lanceolades, sèssils, beina llarga, no pestanyosa, terminada per una llengüeta lanceolada, flors blanques o rosades, freqüentment barrejades amb *bulbets*, en espiga cilíndrica, prima (4-5 cm × 6-8 mm), fluixa a la base, solitària, terminal, vuit estams inclusos, tres estigmes exerts, aqueni *ovoide, obscurament trígon, bru, mat.*

Geografia. — Prats i pedruscall de les altes muntanyes: Comuna a les pastures de Núria, Coll de Pal, Rasos de Peguera. = Comabella, la Tossa, altures de Cerdanya (Vay.); Clot de Segalés (Costa), Ports de Benasc i de les Maleïdes (Zett.), Vall del Juela, Tredòs, Benasc (Timb.), Artiga de Viella, Gausac, Colomers (Llen.), Pla de Beret, Ruda (C. et S.). — Juny-Ag.

P. Bistorta

2,321. — P. Bistorta L.

(nom prelinneà, format de bis, *dues vegades, i* tortus, *torçat, pel rizoma retort.)*

Sinonímia. — Bistorta; *cast.*, bistorta; *fr.*, bistorte.

Perenne, de rizoma curt, gruixut, carnós, *doblegat sobre si mateix*, tija de 2-6 dm, dreta, estriada angulosa, glabra, paucifoliada, amb fulles verdes i lluents per sobre, glauques i pubèrules per sota, ondades i aspres, però

planes al marge, les inferiors *ovato-triangulars, truncades a la base, decurrents sobre el pecíol,* que és *molt llarg,* les superiors lanceolato-acuminades, amplexicaules, beina molt llarga, no pestanyosa, terminada en llengüeta lanceolada, flors rosades, en espiga terminal ovoide o cilíndrica (3-5 × 1-2 cm), compacta, nua, vuit estams exerts, tres estils lliures, inclusos o exerts, aqueni *trígon, acuminat, d'angles aguts, bru, llis, lluent.*

Geografia. — Prats humits i torbosos de les altes valls: Comuna a Queralps, Núria, Puigcerdà. = Puigsacalm, Platraver, Berga, Pla de la Calma, Castanesa i Vall d'Aran (Costa); Camprodon, Molló, altures de la Cerdanya, la Molina (Vay.), Vall d'Eina (Gaut.), Luchon (Zett.), Tredòs (Timb.), Pla de Beret (C. et S.). — Juny-Ag.

P. amphíbium

2,322. — P. amphíbium L.

(perquè pot créixer a la terra eixuta o als aiguamolls, fora i dins de l'aigua, com els amfibis.)

Perenne, de rizoma *cilíndric, llargament serpentejant,* ramificat, tija submergida o radicant inferiorment, simple o ramificada, vermellosa, amb les fulles consistents, *oblongo-lanceolades,* arrodonides o subcordiformes a la base, peciolades, no decurrents, més pàl·lides per sota, aspres al marge, beines llargues, truncades, pestanyoses o nues, flors rosades, en espiga terminal densa, dreta, oblonga cilíndrica, *cinc estams exerts, dos estils soldats a la base,* aqueni *ovoide comprimit, bru, lluent.*

α *nátans* Moench — Fulles glabres, lluents, llargament peciolades, flotants, planta submergida.

β *terrestre* Moench — Fulles aspres, híspides, breument peciolades, planta de vores d'aigua.

Geografia. — Vores d'aigua i llocs inundats: Entroncament, l'Escala (Vay.), antic llac de Sils, S. Pere Pescador (Bub.); Vall d'Eina (Gaut.). La α *natans* Moench, a les llacunes de Can Adal de la Junquera i de Palau i Castelló (Vay.); llacuna de Camps, de Tortellà, més amunt de Besalú (Tex.!). La β *terrestre* Moench, en llocs humits del Pla de la Pinya, Olot (Vay.), i a Tortosa, al Canal de l'Ebre (R. Bolós); Llívia (Sen.!). — Jul.-Ag.

P. lapathifólium

2,323. — P. lapathifólium L.

(de fulles de Rumex, *els* Lapathum *dels autors antics.)*

Sinonímia. — Presseguera borda; *cast.*, pata de perdiz.

Anual, tija de 2-8 dm, dreta o ajaguda, verda, vermellosa o tacada de púrpura, rodona, ordinàriament ramificada, fulles *ovato-lanceolades* o lanceolades, agudes, atenuades en pecíol, un poc eriçades al marge i al raquis, verdes i freqüentment tacades de negre al mig, les superiors puntejades glanduloses per sota, ordinàriament tan llargues com dos entrenusos o més, beines truncades, poc o gens pestanyoses, flors d'un blanc verdós o rosades, en espigues *oblongues cilíndriques, compactes,* terminals, dretes o un poc pèndules, peduncles, pedicels i perigoni *aspres* i *glandulosos,* perigoni de *quatre tèpals amb nervis* ± *sortits,* convergents i anastomosats a l'àpex, *sis estams, dos estils lliures,* reflexos, aquenis *tots lenticulars,* de cares *còncaves, llises, lluents.*

Geografia. — Llocs humits i pantanosos del litoral; Vallès, r. = Llocs humits i ombrívols d'Olot i les Guilleries (Vay.), Costabona (Gaut.). — Abr.-Nov.

P Persicária

2,324. — P. Persicária L.

(els llatins anomenaven Persicaria *diverses espècies de* Polygonum *de fulles lanceolades, semblants a les de la* Persica, *el presseguer; Bahuin i altres botànics prelinneans empraren el mot en sentit genèric.)*

Sinonímia. — Presseguera borda, herba de la mala bua, herba felera; *cast.*, persicaria, hierba de Santa María, hierba pejiguera; *fr.*, pied rouge, persicaire douce, pélingre.

Anual, amb la tija dreta o ajaguda, de 2-8 dm, simple o ramificada, ± inflada als nusos, fulles *ovato-lanceolades* o lanceolades, atenuades en curt pecíol, tacades o no, *més curtes que la longitud de dos entrenusos,* beines *peludes, llargament pestanyoses,* truncades, flors *ro-*

sades, rarament verdoses, en espigues *curtes*, *oblongo-cilíndriques*, compactes, dretes, peduncles, pedicels i perigoni *no glandulosos*, tèpals *sense nervis prominents*, estils *soldats inferiorment*, aquenis *dimorfes*, els uns *trígons*, de cares còncaves i els altres *lenticulars, llisos, lluents*. Planta polimorfa.

Raça *P. biforme* Wahl. — β *elatum* G. et G. — Espigues erectes, paniculiformes, les laterals pedunculades, no subsèssils, peduncles llargs, llisos, fulles d'un verd clar, lanceolades acuminades.

Geografia. — Llocs humits i inundats de tot el país: Al litoral, Vallès, Bages, fins a Bagà i al Pireneu; predomina, com ja observà Costa, la raça *P. biforme* Wahl. = Conca de Tremp i valls pirenenques (Costa), Vic (Masf.), Garrotxa, Olot, Ribes (Vay.). — Jul.-Nov.

P. Hydropíper

2,325. — P. Hydropíper L.

(aquest mot ὑδροπέπερι, *el trobem ja en Dioscòrides, format de* ὕδορ, *aigua, i* πέπερι, *pebre, perquè es fa vora l'aigua i té el sabor fortament picant; és la* Persicaria urens seu Hydropiper *de Bahuin, i, simplement, l'*Hydropiper *de gran nombre de botànics prelinneans.)*

Sinonímia. — Pebre d'aigua; *cast.*, pimienta acuática, paciencia picante; *fr.*, poivre d'eau, persicaire brûlante, curage, herbe de Saint-Innocent.

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta o ascendent, glabra, ramificada, fulles *oblongo-lanceolades* o *lanceolades*, atenuades en curt pecíol, acuminades, verdes, lluents, primes, de gust *acre* i *picant* com tota la planta, beines glabrescents, amb algunes pestanyes llargues i altres de curtes, flors blanques verdoses o rosades, en llargues espigues *filiformes*, *interrompudes*, ordinàriament *arquejades* i *pèndules*, *bractèoles glabres*, peduncles llisos, perigoni *cobert de punts glandulosos*, *sense nervis prominents*, generalment sis estams, dos estils soldats a la meitat inferior, aquenis negres, els uns *trígons* els altres *lenticulars, mats, finament rugosos.*

Geografia. — Recs i vores d'aigües corrents o estancades: Prat de Llobregat, Lleida, Olot, Castelló d'Empúries. = Marina de l'Hospitalet (Costa,) Lluçanès, S. Feliu de Pallarols, Cerdanya, Empordà (Vay.); S. Beat (C. et S.). — Ag.-Set.

2,326. — P. serrulátum L.

P. serrulátum

(per les cerres del marge foliar, que donen a les vores de les fulles l'aspecte d'una diminuta serreta.)

Perenne, amb la tija de 4-10 dm, radicant a la base, ascendent, prim, sarmentós, glabrescent, poc ramificat, amb les fulles *llargament lanceolato-linears, sèssils* o *curtament peciolades*, acuminades, *serrulato-pestanyoses*, beines *pubescents, llargament pestanyoses*, de sabor *fat* com tota la planta, flors rosades o blanquinoses, en espigues *primes, subfiliformes, fluixes* però no *interrompudes*, quasi dretes, *bractèoles pestanyoses* o *glabres*, perigoni *sense punts glandulosos*, generalment *tres estils quasi lliures fins a la base*, aquenis de dues menes, uns *trígons*, altres *lenticulars*, negres, lluents o, alguns, mats.

Geografia. — Llocs humits del litoral: Empúries (Llen.!), Barcelona, Can Tunis (Sen.!), Roses, Girona (Bub.); Pla de Barcelona, Devesa de Girona, Baix Empordà (Vay. que el creu forma del *P. mite* Schrk.). — Ag.-Nov.

2,327. — P. mite Schrank

P. mite

(del llatí mitis, mite, *suau, benigne, perquè s'assembla a l'*Hydropiper *però no en té la coïssor.)*

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta o ascendent, radicant a la base, glabrescent, ramificada, de branques primes, dretes, fulles *oblongo-lanceolades* o *lanceolades*, atenuades en curt pecíol, d'1-2 cm d'ample, de sabor herbaci, beines amb *pèls aplicats, llargament pestanyoses*, flors d'un verd vermellós, rarament blanquinoses, en espigues filiformes, *interrompudes, fluixes*, ± *obtuses* i *penjants* o *inclinades*, bractèoles pestanyoses, *peduncles* i *perigoni no glandulosos*, aquenis *negres, molt lluents*, d'uns 3 mm, els uns *trígons* i els altres *lenticulars*.

Geografia. — Llocs humits i aigües estancades: Lleida. = La Cellera (Cod.), Girona, Roses (Bub.), Olot, Empordà (Vay.). — Set.-Oct.

P. minus

2,328. — P. minus Huds.

(perquè comparat amb el Persicaria *és* menor.)

Anual, amb la tija d'1-5 dm, generalment prostrada difusa, després ascendent, prima, ordinàriament molt ramificada des de la base, fulles *lanceolato-linears* o *linears,* subarrodonides a la base i *atenuades cap a l'àpex,* subsèssils, beines amb pèls aplicats, llargament pestanyoses, flors d'un vermell vinós, en espigues *subfiliformes cilíndriques, molt fluixament interrompudes,* dretes després de l'antesi, bractèoles pestanyoses, *peduncles llisos,* perigoni *no glandulós ni amb nervis prominents, cinc estams,* 2-3 *estils soldats inferiorment, drets i acostats,* aquenis petits (a penes de 2 × 1'25 mm), *negres, molt lluents,* alguns d'ells *trígons,* la major part *lenticulars.*

Geografia. — Llocs humits o inundats: Cap al Port, Hospitalet i pla de Llobregat (Costa); probablement a la Vall d'Aran, car Zettersted l'hi indica a les valls inferiors i Lapeyrouse el dóna com a abundant a S. Beat; Estagnau-de-Saint-Béat, r. r.! (C. et S.). — Juny-Set.

P. Bellárdii

2,329. — P. Bellárdii All.; P. rurivágum Jord; raça del P. aviculare L. apud Rouy.

(dedicada a A. L. Bellardi, *botànic italià, col·laborador d'Allioni;* rurivagum, *format de* rus, ruris, *el camp, i* vagus, *vagabund, perquè surt per ací per allà, com si vagabundegés.)*

Anual, amb la tija de 2-8 dm, dreta, prima, angulosa estriada, d'entrenusos llargs, ramificada, de branques *filiformes,* dretes, afil·les a la regió florífera, fulles *poc nombroses, el·líptico-lanceolades, curtament peciolades, agudes, planes, feblement nervades en ambdues cares,* les superiors linears, beines curtes, brunes a la base, escarioses i semitransparents a l'àpex, laciniades, estriades, flors verdes voretades de vermell, en nombre d'1-3, mitjanament pedicel·lades, a l'axil·la de petites bràctees, en *llargues espigues terminals molt estretes* i *fluixes,* nues o quasi nues, perigoni rugós a la maturitat, aquenis *negres, trígons, obscurament puntejats, molt lluents.*

γ *aphyllum* Costa — Planta sense fulles.

Geografia. — Terres arenoses, especialment calcàries: Lleida, a la Serra de Canyelles. = Lleida, Viella, Bielsa (Compñ.!), Fiscal (Nuet!); Olot, pr. de Tortellà (Cufí), Banyoles, Sagaró, Pla de Barcelona (Vay.). La γ *aphyllum* Costa als camps de l'Urgell (Costa). — Jul.-Set.

P. aviculare

2,330. — P. aviculare L.

(derivat del llatí avicula, *ocellet, perquè les fulles recorden la llengua dels ocells; és la* lingua passerina *d'alguns botànics prelinneans.)*

Sinonímia. — Escanyavelles, estiravelles, herba de cent nusos, corriols, passacamins, travacavalls; *cast.*, corregüela, cien nudillos, hierba menuda; *fr.*, centinode, tirasse, herbe aux panaris.

Anual, amb la tija d'1-6 dm, prima, prostrada difusa, estriada, glabra o pubèrula, fullosa fins a l'àpex, ramificada, fulles *ovades, el·líptiques* o *lanceolades, planes,* curtament peciolades, agudes o obtuses, verdes, glabres, finament venoses per sota, beines discolores, escarioses, laciniades, estriades, flors rosades o blanquinoses, *subsèssils* a l'axil·la de *fulles normals,* en llargues inflorescències fluixes, ± fulloses, tèpals amb el nervi dorsal visible, aquenis *trígons, finament estriats,* mats o poc lluents, bruns, poc o gens exerts. Planta molt polimorfa.

ε *nánum* Boiss. — Tija simple, fullosa, entrenusos curts, fulles oblongues o lanceolades, axil·les subuniflores.

P. Robértii

Geografia. — Comuna a les terres cultivades i llocs herbosos de tot el país. La ε *nanum* Boiss. al Port de Caldes (Costa). — Maig-Nov.

2,331. — P. Robértii Lois. — P. aviculare β segétum Ledeb.

(dedicada a Robert, *director del Jardí Botànic de Toló en el segle* XIX.)

Anual o *perenne,* d'arrel prima o un poc llenyosa, tija d'1-5 dm, prostrada ascendent, forta, prima, herbàcia, ramificada, branques enterament fulloses, fulles *ovato-lanceolades* o bé

oblongues, planes, glabres, *nervades en ambdues cares* o almenys per sota, beines més curtes que els entrenusos, blanques escarioses i feblement laciniades a l'àpex, amb *sis nervis* poc marcats, flors blanquinoses o rosades, en nombre d'1-4 a l'axil·la de les fulles, aquenis *trígons*, *lluents*, més llargs que el perigoni.

Geografia. — Arenys de la costa: Plaça de Castelló (Sen.); freqüent a l'Aragó austral (Loscos), des d'on passa, probablement, a Catalunya; arenys marítims de Banyuls (Gaut.). — Juny-Oct.

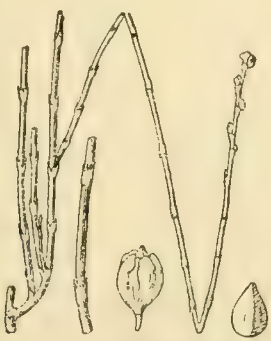
P. marítimum

2,332. — P. marítimum L.

(perquè es fa als sorrals de vora la mar.)

Sinonímia. — Passacamins marí; *cast.*, corregüela marina.

Perenne, de rizoma llenyós, gruixut, tija d'1-5 dm, ajaguda, subllenyosa a la base, estriada, *fullosa en tota la seva longitud*, tortuosa, un poc ramificada, fulles *el·líptico-lanceolades*, *coriàcies*, *revolutes pel marge*, *nervades*, glabres, glauques, beines grans, generalment més llargues que els entrenusos, blanques escarioses, vermelloses a la base, amb uns dotze nervis, laciniades, de divisions lanceolades acuminades, flors blanquinoses o rosades, en nombre d'1-4, subsèssils a l'axil·la de fulles normals, tèpals amb un nervi dorsal prominent, aquenis *trígons*, de cares planes, *molt lluents*, *bruns*, no xagrinats, més llargs que el perigoni.

P. equisetiforme

Geografia. — Comuna als arenys marítims, des de Roses a Barcelona i Tarragona. — Abr.-Oct.

2,333. — P. equisetiforme Sibth. et Sm.

(perquè allargassat com és, sense fulles i amb les beines als nusos, recorda la cua de cavall o Equisetum.*)*

Perenne, de rizoma molt gruixut, llenyós, ramificat, multicaule, amb tiges de 3-8 dm, dretes o ajagudes, sarmentoses, solcades estriades, *afil·les almenys inferiorment*, fulles, generalment,

avortades, quan existeixen, *oblongo-lanceolades*, revolutes i ondades al marge, glabres per sobre, pubescents i venoses per sota, agudes, subsèssils, beines ferruginoses, membranoses, feses en lacínies capil·lars, multinerves, molt més curtes que els entrenusos, flors en nombre de 2-4 a l'axil·la de bràctees, en llargues *espigues interrompudes a la base, totalment nues*, pedicels tan llargs com les bràctees, generalment vuit estams, *tres estils*, perigoni blanquinós, aquenis *trígons, menudament puntejats, negrosos, un poc lluents.*

Geografia. — Pròpia del sud d'Espanya, no escasseja tampoc a les terres salobroses del Baix Aragó (Loscos et Pardo) i sembla que Costa també la trobà als camps de l'Urgell. La tenim de Cartagena. — Jul.-Ag.

Família 96. — DAFNÀCIES J. St. Hil.

(Dal gènere *Daphne*)

Plantes de flors hermafrodites, polígames o dioiques, regulars, grogues, blanques o vermelles, axil·lars o terminals, perigoni caduc o marcescent, tubulós, quadrilobat, vuit estams biseriats, perígins, subinclusos, un estil curt, estigma globulós i per fruit una drupa o un aqueni. Plantes, generalment, llenyoses, d'escorça fibrosa i tenaç, fulles alternes, enteres i sense estípules.

1 { Perigoni caduc, fruit en drupa nua, flors relativament grans, vermelloses, blanques o groguenques . . . . **609. Daphne.**
Perigoni marcescent, fruit en aqueni, voltat pel perigoni, flors petites, groguenques, verdoses o d'un negre purpuri . . **610. Passerina.**

Gènere 609. — DAPHNE L.

(De δάφνη, nom grec del llorer, al qual s'assemblen algunes espècies d'aquest gènere, principalment el llorerct, anomenat *daphnoides* per diversos botànics prelinneans.)

Flors vermelloses, blanques o groguenques, oloroses, en capítols o panícules terminals o en fascicles o raïms laterals, perigoni caduc, petaloide, infundibuliforme, estil curt o nul, fruit en drupa carnosa o coriàcia, a la fi nua, de nucli crustaci. Arbustos de fulles peciolades o atenuades a la base.

1 { Petits arbustos de tronc prostrat difús, flors en capítols terminals, vermelloses, perigoni pubescent, drupa vermella, fulles persistents, uninerves . . . . 2,334. **D. Cneórum.**
Arbustos de troncs drets, flors en panícula terminal o en fascicles o raïms laterals . . . . 2.

2 { Flors blanques, en panícules terminals, tronc fullós en tota la seva longitud, fulles lanceolato-linears, cuspidades, uninerves, perigoni blanc sedós, drupa vermella . . . . 2,335. **D. Gnídium.**
Flors vermelloses o groguenques, en fascicles o raïms laterals, tronc solament fullós a l'àpex, fulles multinerves. . . . . 3.

3 { Flors vermelloses, oloroses, en fascicles, perigoni pelut, de lòbuls quasi tan llargs com el tub, drupa vermella, branques pubescents, fulles caduques . . . . 2,336. **D. Mezéreum.**
Flors groguenques, quasi inodores, en raïms, perigoni glabre, de lòbuls 2-3 vegades més llargs que el tub, drupa negra, branques glabres, fulles persistents. . . . . 2,337. **D. Lauréola.**

D. Cneórum

2,334. — D. Cneórum L.

(Teofrast parla de dues menes de κνέωρον, *una de les quals té les fulles semblants a les de l'olivera; els autors prelinneans referiren els* cneoron *de Teofrast a molt diverses plantes, i Bahuin, que pren el mot en sentit genèric, consigna en el* Pinax *tres espècies de* Cneoron, *de les quals aquella* Thymelaeae affinis facie externa *és la que descriví Linné amb el nom de* Daphne Cneorum.)

Petit arbust de tronc d'1-3 dm, prostrat difús, ramificat, de branques primes, d'un bru vermellós, pubescents i densament fulloses a l'àpex, nues inferiorment, fulles *oblongues* o *transovades cuneïformes*, generalment amb una petita escotadura i mucronulades, glabres, *coriàcies*, *uninerves*, *subsèssils*, flors *rosades*, a la fi *vermelles* o *violàcies*, molt oloroses, en capítols de 6-12 flors terminals, perigoni *pubescent*, de lòbuls *ovato-mucronats*, *2-3 vegades més curts que el tub*, *drupa coriàcia, ovoido-oblonga,* d'un groc ataronjat, a la fi bruna.

Geografia. — Llocs secs i pedregosos: Pastures de Puigllançada, al Cadí. = Rasos de Peguera (Costa), altures de Cerdanya, La Tossa, Comabella; Núria, a l'W del Bosc de la Mare de Déu, sobre S. Gil, Coma de Vaca (Vay.); Vall d'Eina i altres frontereres de la

Cerdanya (Gaut.); comuna als Pireneus Centrals, cap a les Bordes (Costa), Port de Benasc i de Panyablanca, Renclusa, Castanesa (Zett.), Port de la Picada (Llen.!), valls del Juela i de Baños (Timb.), Bassivé (Pujol, J.). — Jul.-Ag.

D. Gnídium

2,335. — D. Gnídium L.

(hom ha cregut que la grana dita Gnidium, *famosa en l'antiguitat, de Gnide, la ciutat de la Cària, provenia d'aquesta* Daphne.)

Sinonímia.—Matapoll, tell, tintorell, astruc; *cast.*, torvisco, matapollo; *fr.*, garou, sainbois.

Arbust de 6-12 dm, de troncs drets, ramificats, amb les branques dretes i fulloses en tota llur longitud, bru, pulverulent a l'àpex, fulles *lanceolades linears, acuminades, cuspidades*, uninerves, verdes, glabres, subcoriàcies, que es tornen negres per la dessecació, flors *blanques*, oloroses, en panícula terminal, peduncles i pedicels coberts d'un toment blanc, perigoni sedós, també blanc, de *lòbuls ovats, més curts que el tub*, drupa *ovoide, vermella en la maturitat.*

Geografia. — Freqüent als boscos i torrents del litoral i del Vallès, d'on remunta fins a Bages. = Lleida, Vilanova de la Barca (Gonz.!), Vic, r. (Masf.), Olot (Tex.), la Garrotxa (Vay.), La Cellera (Cod.). — Abr.-Oct.

D. Mezéreum

2,336. — D. Mezéreum L.

(hom ha cregut que el mezereon *dels àrabs correspon a aquesta planta.)*

Sinonímia. — Olivereta, herba dels fics, tintorell; *cast.*, mezéreo o laureola hembra; *fr.*, bois joli, bois gentil.

Arbust de 5-10 dm, dret, ramificat, gris, puntejat de bru, branques pubescents, densament fulloses a l'àpex, fulles *oblongo-lanceolades, atenuades en curt pecíol*, glabres o pestanyoses, un poc nervades, caduques, coetànies amb les flors o posteriors a elles, flors rosades, oloroses, sèssils, geminades o ternades, en petits fascicles laterals, formant una espiga interrompuda, nua, terminada en rosetó, perigoni pelut, de lòbuls quasi iguals al tub, ovats aguts, drupa *ovoide, vermella a la maturitat.*

Geografia. — Boscos de les altes valls: Montseny, des de Sta. Fe al Turó de l'Home; Queralps, Núria. = Muntanyes de Surroca, Puigsacau, Sta. Magdalena (Costa), Bohí (Gonz.!), muntanyes de Cerdanya, Vall del Bac, Salines, Sta. Pau, Freixenet, Ciuret, Platraver, Collsacabra (Vay.). — Març-Maig.

D Lauréola

2,337. — D. Lauréola L.

(és la laureola *dels autors prelinneans, així anomenada per les fulles, que recorden, per llur forma i verdor, les del* llorer.)

Sinonímia. — Baladre petit, llloreret, senet de pagesos; *cast.*, lauréola macho.

Arbust de 5-10 dm, dret, ramificat, d'un color groguenc bru, glabre, molt fullós a l'àpex, fulles *transovades lanceolades, atenuades en curt pecíol,* bastant grans (6-12 × 2-3 cm), *nervades, glabres, lluents, coriàcies,* persistents, flors d'un *verd groguenc,* oloroses, subsèssils, en petits raïms de 3-7 flors, axil·lars, penjants, ornats de petites bràctees groguenques, ovades, caduques, perigoni glabre, de lòbuls ovato-lanceolats, 2-3 *vegades més curts que el tub, drupa ovoide, negra a la maturitat.*

Geografia. — Llocs selvàtics, ombrosos, de la serralada litoral fins a les valls subpirenenques: Adous del Bastareny. — Febr.-Abr.

Gènere 610. — PASSERINA L.

(Alguns botànics prelinneans donaren el nom de *Passerina* a diverses plantes de fulles estretes com la llengua d'un *Passer*, pardal.)

Flors hermafrodites, alguna vegada polígamo-dioiques, verdoses, groguenques o vermelloses, solitàries o en glomèruls axil·lars petites, amb el perigoni persistent, urceolat o infundibuliforme, quadrilobat, vuit estams biseriats, un estil i per fruit un aqueni envoltat pel perigoni. Herbes o petits arbustos de fulles petites, alternes o imbricades.

1 { Tiges herbàcies, dretes, fulloses en tota llur longitud . . . . . . 2.
Tiges llenyoses, freqüentment tortuoses, d'ordinari solament fulloses a l'àpex de les branques . . . . 4.

2 { Planta anual, d'arrel prima i tija simple o ramificada superiorment, flors hermafrodites, amb petites bràctees i pèls a la base, perigoni verdós, pubèrul, fulles lanceolades linears . . . 2,338. **P. ánnua.**
Plantes perennes, de rizoma gruixut, multicaule, flors polígames, sense bràctees, perigoni groguenc o vermellós . . . . 3.

3 { Planta glabra, fulles oblongo-lanceolades, llustroses, flors solitàries o en glomèruls pauciflors, més curts que les fulles, perigoni glabre, d'un verd groguenc, lòbuls lanceolats, iguals a la meitat del tub 2,339. **P. Thymelaea.**
Planta pubescent a la meitat superior, fulles lanceolato-linears, a la fi glabrescents, flors en glomèruls multiflors tant o més llargs que les fulles, perigoni tomentós, de lòbuls iguals a $^1/_3$ o $^1/_4$ de la longitud del tub . . . . 2,340. **P. thesioídes.**

4 { Fulles i branques glabres o glabrescents, aquelles d'1-2 mm d'amplada. . . . . 5.
Fulles i branques pubescents, sedoses o tomentoses, aquelles de dos o o més mil·límetres d'amplada. . . . . 6.

5 { Fulles linears espatulades, obtuses, de 5-6×1 mm, herbàcies, llises, perigoni brunenc, glabre, de lòbuls lanceolats, 1-2 vegades més curts que el tub . . . . 2,341. **P. dioica.**
Fulles linears lanceolades, agudes, de 10-15 mm, rugoses, perigoni groguenc, pubescent, de lòbuls ovats, quasi iguals al tub 2,342. **P. calycina.**

6 { Perigoni glabre, lòbuls la meitat més curts que el tub, fulles linears espatulades, sense nervis prominents. . . . **2,343. P. tinctória.**
Perigoni sedós, lòbuls quasi tan llargs com el tub, fulles ovades, amb nervis visibles, verdes per sobre, blanques tomentoses per sota **2,344. P. hirsuta.**

P. ánnua

2,338. — P. ánnua Wikstr. — Thymelaea arvensis Lamk.; T. Passerina Lge.

(annua, *perquè és una planta* anual; arvensis, *perquè sol fer-se a les terres de conreu.)*

Anual, d'arrel cònica i prima, tija de 2-5 decímetres, dreta, glabra, un poc estriada, simple o ramificada, de branques dretes, fullosa en tota la seva longitud, fulles *lanceolato-linears* o *linears,* agudes, sèssils, enteres, amb 1-3 nervis, alternes, flors hermafrodites, verdoses, acompanyades de dues petites bràctees basilars, solitàries, geminades o ternades, axil·lars, formant llargues *espigues subfiliformes, fulloses, fluixes, que ocupen la major part de la tija,* perigoni *pubèrul,* de lòbuls *ovats, obtusos, dues vegades més curts que el tub,* fruit *piriforme agut, glabre, a penes més curt que el perigoni.*

Geografia. — Terres de conreu del litoral i zona mitjana, fins a Bagà; no escassa al Vallès i Bages. = Lluçanès, Montagut (Vay.); Alfar, Fariò (Sen.). — Juny-Oct.

P. Thymelaea

2,339. — P. Thymelaea DC. — T. Sanamunda All.

(Thymelaea *és mot antiquíssim, emprat per Bahuin en sentit genèric, que hom suposa format de* Tithymalus, *les eufòrbies, i* Olea, *l'olivera, perquè algunes* Thymelaea *s'assemblen per llur aspecte a aquestes plantes; el nom de* Sanamunda *fou introduït per Clusius, i correspon al nom vulgar andalús d'aquesta i d'altres espècies afins, emprades com a purgants, de* sanare, *curar, i* mundare, *netejar.)*

Perenne, de rizoma gruixut, llenyós, multicaule, tiges d'1-3 dm, dretes, llenyoses a la base, simples, glabres, fulloses en tota llur longitud, fulles *oblongo-lanceolades,* subsèssils, agudes, molt acos-

tades, ascendents, subimbricades, nervades, coriàcies, lluents, d'un verd clar, flors polígames, *groguenques*, sense bràctees, axil·lars, les inferiors solitàries, a penes iguals a la meitat de les fulles, les superiors en fascicles de 2-5 flors, quasi iguals a les fulles, formant en conjunt una *espiga fullosa* que ocupa aproximadament la *tercera part superior de la tija*, perigoni *glabre*, de lòbuls *lanceolats aguts*, estesos, iguals a la meitat del tub, fruit *ovoide cònic*, *glabre* i *un poc lluent, la meitat més curt que el perigoni.*

Geografia. — Boscos i ermots àrids: Serralada litoral, a Valldoreix; Caldes de Montbui, al cim del Farell. = Terrenys calcaris i guixosos, cap a Vic (Costa, Masf.!) Banyoles (Iserà!), Sanahuja, Balaguer, Tremp (Costa), Falset (Webb); zona mitjana de Catalunya, fins al Lluçanès, Freixenet (Vay.); Collsuspina, Castellars, Oller (Font.!). — Maig-Set. (1).

P. thesioídes

2,340. — P. thesioídes Wikstr. — P. pubéscens Meissn.

(thesioides, *ço és, semblant als* Thesium, *perquè en té les fulles;* pubescens, *perquè és pubescent.)*

Perenne, de rizoma gruixut, llenyós, tortuós, ramificat, multicaule, amb tiges d'1-2'5 dm, primes, subfiliformes, rectes, simples, fulloses en tota llur longitud, glabres inferiorment, ± *pubescents* a la part superior o florífera, fulles *lanceolato-linears*, les inferiors estretament linears, agudes, glabres o glabrescents, alternes, flors *dioiques* o *polígames*, *groguenques* o *vermelloses*, sense bràctees, axil·lars, sèssils, solitàries, geminades o en glomèruls pauci- o multiflors, en *llarga espiga fullosa*, perigoni cobert de *petits pèls aplicats*, el tub de les masculines *filiforme*, el de les femenines *cònic*, de lòbuls *oblongo-lanceolats*, iguals a $^1/_3$ o $^1/_4$ del tub, fruit *ovoide cònic, negre, glabre, un poc estriat.*

α *densiflora* Nob. — *P. Pujólica* Cad. . —(2) *P. ellíptica* Boiss. var. *densiflora* Vay. *in litt.* — Flors en glomèruls *multiflors*, densos, toment de la regió florífera de la tija i del perigoni *més dens.*

Geografia. — Boscos i erms àrids: Bages, a Castellfollit del Boix, Castellnou de Bages, Rellinars, cap a Coll de Daví, Moià; Horta, de Tarragona (Font, in Hb. Cad.!); Solsona, Cardona, prop de les salines; entre Cardona i Berga, al lloc anomenat la Forària (Bub..; sub *P. elliptica* Boiss.?). La α *densiflora* Nob., a Puigreig (C. Pujol!, maig 1891 *legit*).,

(1) De Collsuspina ja fou mencionada per Bubani. (F. Q.).
(2) Dedicada a Conrad Pujol, botànic explorador de la comarca de Bages i del Bergadà (F. Q.).

N. B. Comparades les plantes recollides per Font en diferents punts de Catalunya, entre si i amb un exemplar de l'Aragó austro-occidental tramès per Pau, creiem que totes pertanyen a aquesta espècie, però no a la *P. elliptica* Boiss. que presenta les fulles *més amples* (el·líptiques), *obtuses, pubescents* i els lòbulos del perigoni obtusos, *més curts* (1/5 del tub), segons exemplars de Serra Mariola. Creiem, doncs, que la planta de C. Pujol que remetérem a Vayreda i que, amb encert, qualifica de var. *densiflora,* ho és, però no de la *elliptica* sinó de la *thesioides.*

P. dioica

2,341. — P. dioica Ram.

(perquè és planta dioica.)

Petit arbust d'1-3 dm, de tronc tortuós, grisenc, a la fi nu, ramificat, de branques prostrades ascendents, primes, d'escorça *suberosa berrugosa per les cicatrius* de les antigues fulles, fullós solament a l'àpex, de fulles petites (5 × 1 mm), *linears espatulades, obtuses, glabres, membranoses, uninerves, planes, llises, molt acostades,* flors *polígamo-dioiques,* groguenques, acompanyades de 2-6 *petites bràctees basilars, linears,* 3-4 vegades méx curtes que el perigoni, solitàries o fasciculades, formant *petites espigues fulloses, terminals,* perigoni *groguenc,* a la fi *purpuri, glabre,* de lòbuls *ovato-lanceolats,* 1-2 *vegades més curts que el tub,* fruit *ovoide cònic, pubescent,* la *meitat més curt que el perigoni.*

Geografia. — Roques calcàries dels Pireneus: Vallcebre, Queralps; Núria, al Salt de l'Aigua. = Prats de Molló, Rocabruna, Baget, Talaixà, Bassegoda, Sta. Magdalena del Munt, Porxo, Comabella, Abanyà, Mare de Déu de Fau, Mare de Déu del Munt (Vay.); roques de l'areny del Segre, prop d'Organyà (Costa); Penyablanca, r. (Philip. ex Zett.). — Maig-Juny.

P. calycina

2,342. — P. calycina DC.

(perquè dins el gènere Daphne, *on va ésser inclusa primerament per Lapeyrouse, és notable per conservar el calze en la fructificació;* cf. Alyssum calycinum.)

Petit arbust d'1-4 dm, ramificat, de branques prostrades esteses, *pubescents* particularment a l'àpex, *densament fulloses* en quasi tota llur longitud, fulles *linears-lanceolades, agudes* o *acutiúscules, coriàcies, revolutes pel marge, rugoses,* de 10-15 × 2 mm, *sense nervis sortits,*

flors polígamo-dioiques, groguenques, solitàries axil·lars, acompanyades de dues petites bràctees basilars, 2-3 vegades més curtes que el perigoni, en espiga fullosa, perigoni *pubescent*, de lòbuls *ovats obtusos, quasi iguals al tub*, fruit *ovoide cònic, pubèrul, a penes més curt que el perigoni.*

Geografia. — Roques i pastures pedregoses del Pireneu central: Vall de Benasc (Lap. ex Zett.); Port de Pallars i Serra de Ruda (Costa); Coma Gireta, Beret, Saburedo, Montgarri i general a la Vall d'Aran (Llen.!), Tredòs (C. et S.). — Jul.-Ag.

2,343. — P. tinctória Pourr.

P. tinctória

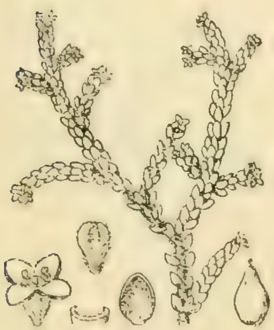
(perquè és una planta tintòria.)

Sinonímia. — Bufalaga, herba de Montserrat; *cast.*, mierdacruz, bufalaga, yesca fría.

Petit arbust de 2-5 dm, ramificat, de branques dretes, acostades, tomentoses sobretot a l'àpex, inferiorment *nues* i *berrugoses, densament fulloses* a la part superior, fulles *linears* o *subespatulades* (de 10×2-3 mm) *obtuses, coriàcies, sense nervis sortits*, acostades, cendroses, *pubescents*, flors polígames, *groguenques*, axil·lars, solitàries, acompanyades de dues petites bràctees basilars ovades obtuses, *tomentoses*, en espigues curtes, fulloses, perigoni *glabre*, de lòbuls *ovats obtusos*, iguals a la *meitat del tub*, fruit *ovoide cònic, glabre*, quasi igual al perigoni.

Geografia. — Terrenys argilosos calcaris, àrids, del litoral, Vallès, Bages i Segarra. = Costes de Tortosa i Tarragona (Webb); s'interna per terres de Lleida per la banda de Segarra (Costa). — Gener-Març.

2,344. — Passerina hirsuta L.

P. hirsuta

(per les fulles i ramells peluts.)

Sinonímia. — Bufalaga, pala o palma marina; *cast.*, pala marina, matapollo.

Arbust de 4-12 dm, molt ramificat, de branques esteses o penjants, al principi blanques tomentoses, a la fi glabrescents, fulloses en tota llur longitud, fulles *imbricades*, petites (4-6×2 mm), *ovades acuminades* o bé obtusiúscules, *coriàcies*, còncaves, blanques tomentoses per

sobre, *verdes, glabres* i *lluents* per sota, *sense nervis sortits*, flors *polígamo-dioiques, groguenques*, sense bràctees, fasciculades en nombre de 2-5 a l'àpex de les branques, en espigues fulloses, perigoni a la fi *caduc, blanc sedós* per fora, *glabre* i *groguenc* per dins, de lòbuls *ovats obtusos, poc més curts que el tub*, fruit *ovoide*, glabre, a la fi nu.

Geografia. — Abundant al litoral de Salou, Tarragona, Vallcarca i Barcelona. = Platges de Roses i altres llocs del litoral de Girona (Vay.); roques del litoral, de Coll-lliure a Cervera (Gaut.). = Abr.-Oct.

Família 97. — LAURÀCIES Lindl.

(Del gènere *Laurus.*)

Plantes dioiques, de flors d'un blanc groguenc, aromàtiques, en petites umbel·les axil·lars involucrades, perigoni petaloide, amb quatre divisions transovades, 8-12 estams biseriats, que porten al mig o prop de la base una glàndula o apèndix per banda, anteres introrses, dehiscents de baix a dalt per un opercle, un estil, un estigma globulós i per fruit una drupa negra. Arbres de fulles ovato-lanceolades, coriàcies, atenuades en curt pecíol, penninerves, enteres o bé ondades al marge, glabres, verdes, lluents, persistents.

Gènere 611. — LAURUS L.

(Nom llatí del llorer.)

L. nóbilis

2,345. — L. nóbilis L.

(del llatí nobilis, *noble, per la seva excel·lència i fama comparat amb els altres congèneres.)*

Sinonímia. — Llorer, llor; *cast.*, laurel; *fr.*, laurier commun.

Geografia.—Terrassa, espontani al bosc del Torrent de la Cirera, cap a l'Obac. = Veritablement espontani al Torrent de Sagaró (Vay.), Gavà, roques de la Mare de Déu de Bruguès (Sen.!), boscos de Sureda a Banyuls (Gaut.). — Abr.-Maig.

Família 98. — SANTALÀCIES R. Br.

(Del gènere *Santalum.)*

Plantes de flors hermafrodites o dioiques, blanquinoses o groguenques, en raïms o panícules, rarament solitàries, acompanyades de bràctees, perigoni interiorment petaloide, verd per fora, amb 3-5 divisions, 3-5 estams, anteres introrses, estil simple, estigma enter o trilobat i per fruit una drupa o un aqueni coronat pels lòbuls incurvats del perigoni. Herbes o petits arbustos de fulles enteres, alternes i sense estípules, paràsites que fixen llurs arrels sobre les d'altres plantes.

Petits arbustos de fulles persistents, dioics, flors trímeres, groguenques, drupa globulosa, vermella . . . . **612. Osyris.**
Herbes de fulles caduques, flors hermafrodites, tetràmeres o pentàmeres, blanquinoses, fruit aqueni el·lipsoidal, verd. . **613. Thésium.**

Gènere 612. — OSYRIS L.

(Dioscòrides i Plini parlen de l'*Osyris*, planta de rames negres i flexibles, que hom identifica amb el ginestó.)

Plantes dioiques, de flors groguenques, oloroses, les masculines nombroses, pedicel·lades, en panícules estretes, les femenines solitàries, sèssils, terminals, totes trímeres, perigoni amb tres lòbuls triangulars, tres estams i tres estigmes, i per fruit una drupa globulosa, vermella, de la grandària d'un pèsol. Arbust de 5-10 dm, verd, glabre, molt ramificat, de branques dretes, primes, anguloses, i fulles persistents, verdes, coriàcies, linears lanceolades, agudes, uninerves.

O. alba

2,346. — O. alba L.

(res no té blanc, però els antics l'anomenaren cassia alba.)

Sinonímia. — Ginesta blanca, gessamí de llop, ginestó; *cast.*, retama blanca o loca, guardalobo; *fr.*, rouvet.

Geografia. — Marges dels camps i torrents, des de la costa fins a les valls subpirenenques. Floreix a la primavera i fructifica a l'estiu.

Gènere 613. — THÉSIUM L.

(Fa riure, diu Linné en *Hortus Cliffortianus*, que no hi hagi ni dos botànics que s'avinguin en denominar aquesta planta... El famós Charles de l'Ecluse, designà una d'aquestes espècies amb el nom d'*Anonymos lini folio*. *Thesium* és un nom de Plini restaurat per Linné. Hom el suposa format a honor de Teseu, l'heroi mitològic que coronà de flors Ariadna.)

Flors hermafrodites, blanquinoses, ornades de tres bràctees, agrupades en raïms o panícules terminals, tetràmeres o pentàmeres, perigoni infundibuliforme o acampanat, amb els lòbuls connivents, 4-5 estams, estil filiforme, estigma globulós i per fruit un aqueni el·lipsoide, verd, estriat longitudinalment, coronat pels lòbuls incurvats del perigoni en forma de mamil·la (bec). Herbes de tiges primes, estriades, fulles enteres, linears o lanceolades, acuminades, uni- o trinerves, blanes, caduques.

1 { Plantes anuals, aquenis ostensiblement reticulats entre les estries, flors en espiga fullosa. . . . . **2,347. T. húmile.**
Plantes perennes, aquenis llisos o molt superficialment reticulats, flors generalment en panícula. 2.

2 { Bec de l'aqueni cilindroide, igual al fruit, bràctea mitjana molt més llarga que les laterals. . . . . 3.
Bec de l'aqueni discoidal, 2-4 vegades més curt que el fruit, bràctea mitjana igual o poc més llarga que les laterals. . . . . 4.

3 { Flors tetràmeres, en espiga fullosa a la fi unilateral, bràctea mitjana 3-5 vegades més llarga que les laterals . . . **2,348. T. alpínum**
Flors pentàmeres, en panícula, bràctea mitjana 2-3 vegades més llarga que les laterals . . . . **2,349. T. pratense.**

4 { Rizoma gruixut, tiges rígides, dretes o ascendents, panícula piramidal, bràctees totes més curtes que el fruit, aqueni transovoide, el doble llarg que el pedicel . . . . **2,350. T. divaricátum.**
Rizoma prim, tiges prostrades difuses, filiformes, panícula racemiforme, bràctea mitjana igual al fruit o poc més llarga, aqueni ovoide, 3-4 vegades més llarg que el pedicel . . . . . **2,351. T. humifúsum.**

2,347. — T. húmile Vahl.

T. húmile

(per la seva poca alçària.)

Anual, d'arrel cònica i tija d'1-2 dm, ajaguda o ascendent, estriada angulosa, simple o ramificada, fullosa, fulles linears, uninerves, les superiors denticulades aspres, flors *axil·lars, solitàries,* en *llarga espiga fullosa,* bràctees aspres, *totes més llargues que el fruit,* particularment la del mig, aqueni *el·lipsoide, subsèssil, ostensiblement reticulat* entre les estries longitudinals, bec *discoidal* i *molt curt.*

var. *praealtum* Costa — Tres o quatre vegades més alta, fulles poc denticulades.

Geografia. — Arenys de la costa: Pinedes marítimes del Prat de Llobregat i de Castelldefels, el tipus i la varietat. = Costes de Barcelona, r. (Salv.!,Costa), immediacions de Tarragona (Costa). — Abr.-Juny.

2,348. — T. alpínum L.

T. alpínum

(perquè es fa als Alps *i en altres muntanyes altes.)*

Perenne, de rizoma cònic, prim, multicaule, i tiges d'1-2 dm, prostrades difuses, simples o amb 1-2 branques, fulloses, fulles linears, agudes, uninerves, flors *axil·lars, solitàries, curtament peciolades,* en *espiga fullosa,* a la fi *unilateral,* que ocupa la meitat superior de la tija, eix de l'espiga *recte,* bràctea mitjana foliàcia, 3-5 *vegades més llarga que les laterals i que el fruit,* flors *tetràmeres,* aqueni *el·lipsoide, llis o molt superficialment reticulat* entre les estries longitudinals, bec *cilindroide,* igual *al fruit.*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Núria; Cerdanya, a les vores del Querol, les Escaldes. = Comabella, la Tossa, sobre Setcases, Costabona, Prats de Molló (Vay.); muntanya d'Arties, a la Vall d'Aran (Costa), Colomers, Montgarri (Llen.!), vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

T. pratense

2,349. — T. pratense Ehrh.

(perquè és pròpia dels prats.)

Perenne, de rizoma cònic i un poc gruixut, multicaule, amb tiges d'1-4 dm, ascendents, estriades anguloses, generalment ramificades, un poc fulloses, fulles linears o lanceolato-linears, uni- o trinerves, flors en *panícula estreta*, mai unilaterals, terminal, eix florífer en zigazaga, bràctea mitjana 1-2 *vegades més llarga que les laterals i poc més que el fruit*, flors *pentàmeres*, aqueni *el·lipsoide, llis o molt superficialment reticulat*, bec *cilindroide, igual al fruit.*

Geografia. — Pastures dels Pireneus: Pireneus (Bolós!, ex Costa); pastures fronteres de la zona de l'avet, a Puigmorens; confins d'Andorra (Gaut.,), Núria (Sen.); prop de Luchon, Superbanyeres, Reclusa, Castanesa (Zett.), Tredòs, Vall de Baños (Timb.), Port de Benasc (Bub.), Bossost (Compñ.!, in Hb. Cad.), Safarrera, Viella, Ruda, Montgarri (Llen.), Tredòs, Beret (C. et S.). — Juny-Jul.

T. divaricatum

2,350. — T. divaricátum Jan

(per tenir les rames divaricades.)

Perenne, de rizoma *gruixut, subllenyós*, multicaule, amb tiges de 2-5 dm, dretes o ascendents, rígides, estriades anguloses, ramificades, fulles linears, agudes, uninerves, flors pentàmeres, en panícula *piramidal*, terminal, un poc *divaricada*, composta de petits raïms, bràctees petites, *totes més curtes que el fruit*, aqueni *transovoide, llis* o *superficialment reticulat, el doble llarg que el pedicel*, bec discoidal, 2-4 vegades més curt que el fruit.

Geografia. — Boscos àrids i erms: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages, Segarra, Urgell, etcètera, fins a l'Alt Bergadà i a Ribes. = Vall d'Aran, entre Arties i Salardú (C. et S.). — Maig-Ag.

T. humifúsum

2,351. — T. humifúsum DC.

(del llatí humus, *el sòl, i* fusus, *estès, per les tiges decumbents.)*

Perenne, de rizoma *prim,* multicaule, i tiges d'1-3 dm, *filiformes,* prostrades difuses, finament estriades, simples o ramificades a la meitat superior, fulles linears, agudes, uninerves, flors pentàmeres, en panícula *estreta,* racemiforme, bràctees *aspres,* la mitjana *igual al fruit* o *un poc més llarga,* les laterals *més curtes,* aqueni *ovoide,* 3-4 vegades més llarg que el pedicel, bec discoidal, 2-4 vegades més curt que el fruit.

Geografia. — Llocs secs i àrids: Montseny, cap a Viladrau i camí de Vic (Costa, amb dubte); de S. Segimon a Viladrau (Vay., amb dubte); Alberes, Coll-lliure i Port Vendres (Gaut.); Pireneu Oriental (Rouy). — Jul.

Família 99. — LORANTÀCIES Juss.

(Del gènere *Loranthus.*)

Plantes dioiques, de flors groguenques, en glomèruls terminals o axil·lars, les masculines de perigoni carnós coriaci, uniseriat, amb 3-4 divisions, estams en nombre igual al de les susdites divisions o nuls, i en aquest cas cada lòbul del perigoni amb diversos sacs pol·línics rodons, de dehiscència poricida, flors femenines de perigoni uni- o biseriat, fruit bacciforme, d'endocarpi mucilaginós, monosperm. Petits arbustos de fulles coriàcies o escamiformes, oposades, paràsits sobre el tronc d'arbres i arbustos.

Arbustos de 20-50 cm, amb fulles oblongues, enteres, anteres normals nul·les, divisions perigonals amb sacs pol·línics poricides, fruit indehiscent, de la grandària d'un pèsol . . . . **614. Víscum.**

Arbust de 3-15 cm, amb fulles escamiformes, tres estams, fruit dehiscent amb elasticitat, de la grandària d'un perdigó. **615. Arceuthóbium.**

Gènere 614. — VÍSCUM L.

(De *Viscum*, nom llatí de l'espècie següent, de la qual se'n fa *vesc*, i del vesc mateix.)

Petit arbust de 20-50 cm, de tronc rodó, d'un verd groguenc, amb branques articulades, di- o tricòtomes, fulles *oblongues*, coriàcies, obtuses, atenuades a la base, amb 3-5 nervis, persistents, flors en petits capítols sèssils a l'extrem de les branques o a l'axil·la de les fulles, perigoni de les masculines *quadrífid*, amb els lòbuls proveïts de diversos sacs pol·línics en llur cara interna, que tenen deshiscència poricida, perigoni de les femenines *biseriat*, les *quatre divisions externes soldades a l'ovari, les quatre internes reduïdes a escames carnoses*, fruit sèssil, *indehiscent*, *globulós*, *blanc*, de mesocarpi mucilaginós, de la *grandària d'un pèsol.*

V. álbum

2,352. — V. álbum L.

(*pels fruits* blancs.)

Sinonímia. — Herba del vesc, viscari, viscarsí, visc; *cast.*, visco, liga, muérdago; *fr.*, gui.

Geografia. — Par: sit sobre diversos arbres: Pobla de Lillet, sobre *Pinus uncinata.* = Ciuret; La Cot, pr. d'Olot, Bassegoda, Mare de Déu del Mont, sobre *Pirus, Sorbus, Crataegus, Acer*, etc. (Vay.); Vall d'Aran, sobre els avets (Costa, Llen.!). — Juny.

Gènere 615. — ARCEUTHÓBIUM Bieb.

(Del grec ἄρκευθος, ginebre, i βιόειν, viure, perquè l'espècie següent viu paràsita sobre les rames de diversos *Juniperus*.)

Arbust molt petit, de 3-15 cm, glabre, d'un verd groguenc, amb la tija rodona comprimida, articulada, repetidament dicòtoma, fulles *escamiformes*, triangulars, oposades, soldades en petites beines, flors masculines *terminals*, *sèssils*, de perigoni *trilobat*, cada lòbul del qual porta *una antera de dehiscència transversal*, flors femenines *terminals* i *axil·lars*, de perigoni *subbilabiat*, fruit a la fi *pedicel·lat*, *ovoide*, verdós, *dehiscent* amb elasticitat després de catorze mesos de la floració, la sement, viscosa, llançada lluny amb la força d'obrir-se el fruit.

A. Oxycedri

2,353. — A. Oxýcedri Bieb.

(d'Oxycedrus, el càdec, perquè hi viu paràsit.)

Geografia.—Paràsit sobre els *Juniperus Oxycedrus*, *communis* i *phœnicea*: Seu d'Urgell, cap als Banys de Sant Vicens (Soulié, *in litt.*). El *Prodr.* l'assenyala a Castella i Navarra; Pau, a Jabalambre; Bubani, als Pireneus d'Aragó, sobre *Juniperus macrocarpa* Sibth. El posseïm de la Sierra del Toro (Pau) i de Robledo de Chavela, Madrid (Pedro de Avila). — Juny.

Família 100. — ELEAGNÀCIES R. Br.

(Del gènere *Elaeagnus)*

Plantes de flors hermafrodites, o dioiques, groguenques o verdoses, axil·lars, perigoni de 2-4 divisions, quatre estams, un estil, un estigma i per fruit una drupa. Arbres de fulles alternes, enteres, curtament peciolades, caduques, argentades per sota, verdes per sobre, sense estípules.

Flors hermafrodites, solitàries o fasciculades, perigoni de quatre divisions, drupa ovoide, fulles oblongo-lanceolades. **616. Elaeagnus.**

Plantes dioiques, amb les flors masculines en aments, les femenines solitàries, perigoni de dues divisions, drupa subglobulosa, fulles lanceolato-linears . . . . **617. Hippóphae.**

Gènere 616. — ELAEAGNUS R. Br.

(Hom diu que el cinamom és l'*elaeagnus* de Teofrast. De ἐλαία, l'olivera, i ἀγνός, cast, sagrat, com si diguéssim *olivera sagrada.)*

Flors hermafrodites o polígames, oloroses, solitàries o en fascicles axil·lars de 2-3 flors, amb el perigoni tubulós acampanat, groc per dins, argentat per fora, quadrilobat, de lòbuls triangulars, aguts, estigma globulós, drupa ovoide, vermellosa, de la grandària d'una petita oliva, dolça. Arbres de 5-10 m, inermes o espinescents, ramificats, fulles oblongo-lanceolades, curtament peciolades, penninerves, d'un verd grisenc per sobre, cobertes per sota de petites escames blanc d'argent com els pecíols i les rames joves.

E. angustifólia

2,354. — E. angustifólia L.

(per les fulles estretes, *comparades amb les de l'*E. latifolia *del propi Linné.)*

Sinonímia, — Arbre de plata, arbre del cinamom; *cast.*, árbol del paraíso, azufaifo blanco, cinamomo; *fr.*, arbre du paradis, chalef, olivier de Bohême.

Geografia. — Cultivat i subespontani al Vallès, Bages. = Vores del Besòs, a Montcada (Vay.); terrenys àrids o pedregosos de Mollet a Martorelles (Jover!). — Maig-Juny.

Gènere 617. — HIPPÓPHAE L.

(Algú ha volgut identificar l'*hippophae* de Dioscòrides amb l'espècie següent. Hom deriva el mot de ἵππος, cavall, φάω, jo mato, con si diguéssim *matacavall.)*

Plantes dioiques, de flors verdoses, les masculines en aments curts, laterals, a l'axil·la de les escames, les femenines axil·lars, solitàries, breument peciolades, perigoni de dues divisions, bífid o bisecte, drupa subglobulosa, d'un groc ataronjat, de la grandària d'un pèsol, àcida. Arbustos de 2-3 m, espinosos, de branques obertes, d'un bru fosc, densament fulloses, fulles lanceolato-linears, subsèssils, uninerves, d'un verd fosc per sobre, d'un blanc argentat, amb petites escames brunes, per sota.

2,355. — H. rhamnoídes L.

H. rhamnoídes

(perquè té una retirança amb els Rhamnus; *és la* Rhamnoides florifera, salicis folio, *de Tournefort.)*

Sinonímia. — Arç groc, espí groc; *cast.*, cambrón, espino falso o amarillo; *fr.*, argousier.

Geografia.—Amb tot i que Colmeiro indica aquesta planta als arenys de la zona inferior de Catalunya, Costa diu que solament l'ha vist al jardí botànic de la Universitat. El tenim d'Ejea de los Caballeros (Aragó), tramès per Conrad Pujol. Hom el cultiva com a planta d'ornament i també a les dunes, per tal de fixar l'arena. — Maig.

Família 101. — CITINÀCIES A. BROGN.

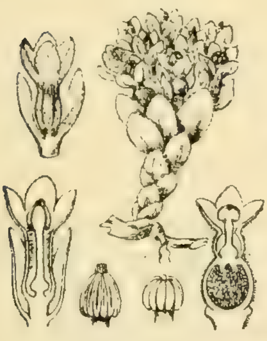
(Del gènere *Cytinus.)*

Plantes monoiques, de flors vermelloses o groguenques, en capítol terminal bracteolat, les superiors masculines, les inferiors femenines, perigoni marcescent, tubulós acampanat, quadrilobat, de lòbuls drets, vuit anteres sèssils i soldades a l'àpex d'una columna central, estil cilíndric, estigma discoïdal, amb 8-10 solcs, ovari adherent, fruit bacciforme, pulpós, unilocular, polisperm, de llavors enfonsades a la pulpa. Plantes perennes, carnoses, amb la tija de 4-10 cm, dreta, obcònica, afil·la, escamosa, d'escames ovato-oblongues, carnoses, densament imbricades; viuen paràsites sobre les arrels dels *Cistus.*

Gènere 618. — CÝTINUS L.

(Els grecs anomenaven κύτινος, *cytinos,* la flor del magraner; hom ha comparat l'espècie següent, sovint d'un intens carmesí, amb la flor d'aquell arbust. Bahuin diu... *mali punicae cytino simile est.)*

2,356. — C. Hypocistis L.

C. Hypocistis

(és mot que trobem en Dioscòrides i en gairebé tots els autors prelinneans, format del grec ὑπό, *dessota,* κίστος, *l'estepa, perquè viu paràsita a les arrels de diversos* Cistus *i surt a flor de terra davall d'aquestes mates.)*

Sinonímia. — Frare d'estepa, rabassot [1]; *cast.,* chuperas, perlas, pinitas; *fr.,* cytinet.

Geografia. — Freqüent als estepars del litoral i del Vallès, sobre les arrels dels *Cistus salviifolius, monspeliensis* i *albidus,* dominant el color groc en les flors i bràctees quan viuen sobre les dues primeres estepes i el vermell en les paràsites de la darrera, d'acord amb les observacions de Masferrer i altres. S'endinsa fins a Vic (Masf.), la Cellera (Cod.); Montsoliu i zona muntana d'Olot (Vay.); Cantallops i Requesens (Sen.). — Maig-Juny.

(1) També margalida, margalideta, filosa. (F. Q.).

Família 102. — **ARISTOLOQUIÀCIES** Juss.

(Del gènere *Aristolochia*.)

Plantes de flors hermafrodites, groguenques o brunenques, solitàries o fasciculades, perigoni acampanat, trífid, persistent o tubulós lingüiforme, caduc, 6-12 estams, 6 estigmes radiants, fruit capsular, coriaci, amb sis cavitats, septicida o de dehiscència irregular, polisperm. Herbes perennes, de rizoma serpentejant o tuberós, fulles ovato-cordiformes o reniformes, peciolades, oposades o alternes, enteres, sense estípules.

Flors terminals, solitàries, fulles oposades i reniformes, perigoni acampanat, trífid, persistent, 12 estams . . . . **619. Ásarum.**
Flors axil·lars, solitàries o fasciculades, fulles alternes, ovato-cordiformes, perigoni tubulós lingüiforme, caduc, sis estams. **620. Aristolóchia.**

Gènere 619. — **ÁSARUM** L

(Nom de l'espècie següent en Dioscòrides i en tots els antics botànics. Hom el deriva del grec ἄσαρον, rebutjat, perquè no és planta pròpia per a guarnir corones.)

Flors negroses, peludes, curtament pedunculades, solitàries, terminals, perigoni acampanat, trífid, de lòbuls iguals, ovats cuspidats, persistents, dotze estams de filaments curts i lliures, i per fruit una càpsula subglobulosa, coronada pel perigoni, de dehiscència irregular, llavors grisenques, rugoses. Planta d'olor de pebre, desagradable, amb rizoma serpentejant, tija radicant, que produeix branques curtes, ornades amb tres escames membranoses, a la fi caduques, fulles reniformes, llargament peciolades, en nombre d'1-3 parells, subcoriàcies, reticulades venoses, lluents.

A. europaéum

2,357. — A. europaéum L.

(perquè, essent exòtiques les seves congèneres, aquesta és pròpia d'Europa.)

Sinonímia. — Atzarí; *cast.*, ásaro, asarabácara, oreja de monje o de fraile, hierba tabernera; *fr.*, azaret, cabaret, oreille d'homme.

Geografia. — Pinedes frescals de les muntanyes: Catalunya, sense precisar localitat (Palau); immediacions de Gin, a la vall de Bielsa (Lap.); Pireneus, prop de Puigcerdà (Colm.); Espanya boreal i oriental, r. (Wk.); Pireneu (G. et G., Coste). No la citen Loscos, Bubani, ni Gautier. Rouy la considera no existent als Pireneus. Vistes aquestes cites tan poc precises creiem problemàtica l'existència d'aquesta espècie a Catalunya.

Gènere 620. — ARISTOLÓCHIA L.

(Ἀριστολόχια, ja fou emprat per Dioscòrides i Plini, i pels botànics prelinneans, derivat d' ἄριστος, excel·lent i λόχια, part, per haver reputat aquestes plantes molt bones per a facilitar el part.)

Flors groguenques o brunes, axil·lars, solitàries o fasciculades, perigoni irregular, tubulós, lingüiforme, caduc, sis estams ginandres, és a dir d'anteres subsèssils i soldades amb l'estil per la cara dorsal, estigma amb sis lòbuls, càpsula carnosa, a la fi coriàcia, nua, umbilicada a l'àpex en caure el perigoni, septicida, amb sis valves, llavors uniseriades a cada cel·la. Herbes d'olor forta, amb les tiges estriades i les fulles alternes, ovato-cordiformes.

1. Flors groguenques, fasciculades, peduncles molt més curts que el pecíol, rizoma serpentejant, tiges dretes . . . . . . 2,358. **A. Clematitis.**
   Flors brunes, solitàries, peduncles tant o més llargs que el pecíol, rizoma fibrós o tuberós, tiges ajagudes o ascendents. . . . . 2.
2. Rizoma fibrós, fulles de marges rosegats, amb el revers aspre i els nervis prominents . . . . 2,359. **A. Pistolóchia.**
   Rizoma tuberós, fulles de marges quasi llisos, amb el revers pubescent i nervis no prominents 3
3. Rizoma ovoide o globulós, càpsula globulosa, fulles subsèssils, de sina basilar estreta, quasi tancada . . . . 2,360. **A rotunda.**
   Rizoma oblong, càpsula piriforme, fulles bastant llargament peciolades, de sina basilar ampla, molt oberta . . . . . . 2,361. **A. longa.**

2,358. — A. Clematitis L.

A Clematitis

(és el nom d'una de les Aristolochia *de Dioscòrides; derivat de* κλῆμα, *sarment, perquè és poc o molt sarmentosa; l'espècie linneana correspon a l'*Aristolochia Clematitis recta, *de Bahuin.)*

Rizoma *llargament serpentejant,* profund, trencadís, d'arrels primes i tiges de 2-8 dm, dretes, solcades, simples, fulles *grans* (6-10 cm d'ample), *amplament ovato-cordiformes,* finament denticulades, aspres al marge, obtuses o escotades, mitjanament peciolades, amb la

sina basilar *molt oberta*, lòbuls rodons, nervis bastant sortits, flors *groguenques*, *fasciculades* a l'axil·la de les fulles superiors, *curtament pedunculades*, de *peduncles molt més curts que el pecíol*, perigoni terminat amb una llengüeta *ovato-lanceolada, tan llarga com el tub*, càpsula *ovoide, pèndula, de la grandària d'una nou.*

Geografia. — Llocs arenosos o pedregosos: Castelló d'Empúries, als camps i vores de recs. = Olot, Lledó, Cabanes (Vay.), Roses (Bub.), Blanes i Malgrat (Llen.!). — Maig-Set.

2,359. — A. Pistolóchia L.

A. Pistolóchia

(nom d'una planta bona per a facilitar el part, segons Plini; de πιστός, fidel, i λόχια, part; és la Pistolochia *de l'Ecluse, i l'*Aristolochia Pistolochia dicta *de Bahuin.)*

Sinonímia. — Herba de la marfuga, herba felera; *cast.*, aristoloquia menor.

Rizoma *fibrós, fasciculat* i tiges de 2-4 dm, prostrades ascendents, primes, simples o ramificades, fulles *petites* (2-3 cm d'ample), *ovades triangulars, cordiformes*, agudes, obtuses, escotades o mucronades, *curtament peciolades*, de sina basilar *amplament oberta*, eroso-denticulades al marge, aspres, pàl·lides i de nervis prominents per sota, d'un verd fosc per sobre, flors *brunes*, solitàries, iguals o més llargues que les fulles, peduncle *molt més llarg que el pecíol*, perigoni *pubèrul*, de llengüeta *ovato-lanceolada, més curta que el tub*, càpsula *globulosa, pèndula, mitjana.*

Geografia. — Disseminada pels llocs àrids de tot el país, des de les costes de Vallcarca i Gavà, on abunda, fins al Vallès, Penedès, Segarra, Urgell, Bages, Bergadà i Ribes. = Partit d'Olot (Tex.), Llers, Figueres (Sen.), Rocabruna (Isern!), Borredà, Priorat, Lleida, Tremp, etc. (Costa). — Maig.

A. rotunda

2,360. — A. rotunda L.

(és una de les tres Aristolochia *de Dioscòrides, anomenada així pel rizoma* arrodonit.)

Sinonímia. — Aristoloquia rodona, carbassa pudenta; *cast.*, aristoloquia redonda, cornamusa.

Rizoma *tuberós, ovoide*, gros (fins de 4-5 cm, de diàm.) i tiges de 3-5 dm, dretes, febles, simples o poc ramificades, fulles *bastant grans* (de 4-6 cm d'ample), *ovades arrodonides, cordiformes*, obtuses o escotades, sèssils o *curtament peciolades*, de sina basilar estreta, *quasi tancada*, glabres per sobre, pubescents per sota, enteres i llises al marge, flors *groguenques*, solitàries, tant o més llargues que les fulles, peduncle *molt més llarg que el pecíol*, perigoni pubèrul, de llengüeta *ovato-oblonga, truncada escotada, un poc més curta que el tub*, càpsula *globulosa, pèndula*.

Geografia. — Prats i llocs herbosos: Falda del Montseny, entre el poble i l'estació de Gualba; Entroncament. = Pla de Barcelona (Salv.!) i del Llobregat (Costa, Vay.); Girona, d'on s'interna fins a la Cellera, Osor i Amer (Vay.), la Cellera (Cod.). — Abr.-Juny.

A. longa

2,361. — A. longa L.

(*és una altra de les* Aristolochia *de Dioscòrides, anomenada així pel rizoma* allargat.)

Sinonímia. — Aristolòquia llarga; *cast.*, aristoloquia larga.

Hom la distingeix de l'anterior, amb la qual té gran afinitat, pel rizoma tuberós *oblong cilíndric, fulles mitjanes* (3-5 cm d'ample), *ovades triangulars, cordiformes, mitjanament peciolades*, de sina basilar *ampla, molt oberta*, flors amb el peduncle *quasi igual al pecíol*, perigoni *glabrescent*, de llengüeta *lanceolada, dues vegades més curta que el tub*, càpsula *ovoido-piriforme, pèndula*.

Geografia. — Terres argiloses, cultivades o incultes: Marges del Besòs, prop de Badalona; camps immediats a Sabadell, r.; Gelida; Urgell, abundant als sembrats de Menàrguens. = Pla de Barcelona i del Llobregat (Costa), Empordà, fins a Sagaró, Pla de Martís (Vay.), Llers, Figueres (Sen.). — Abr.-Juny.

Família 103. — EUFORBIÀCIES Juss.

(Del gènere *Euphorbia*.)

Plantes monoiques o dioiques, de flors verdes, groguenques o vermelloses, en falses umbel·les, raïms, glomèruls o bé solitàries, amb el perigoni de 3-5 tèpals lliures o soldats, apètales o pentapètales, 4-15 estams lliures o poliadelfs, 2-3 estils lliures o soldats, enters o bífids, ovari sèssil o estipitat, lliure, i per fruit una càpsula tri- o bicoca, de cel·les mono- o dispermes, generalment dehiscents amb elasticitat. Herbes o arbutos de fulles simples, enteres o dentades, freqüentment alternes, amb estípules o sense.

1 { Arbustos de fulles persistents, coriàcies, oposades, perigoni de quatre tèpals, quatre estams, càpsula sèssil, tricorne, de cel·les dispermes **626. Buxus.**
Herbes de fulles, generalment, caduques, membranoses, 5-15 estams, càpsula pedicel·lada, no corniculada, cel·les quasi sempre monospermes . . . . 2.

2 { Plantes dioiques, perigoni tripartit, 8-12 estams, dos estils, càpsula bicoca, fulles oposades, amb estípules . . . . . **622. Mercurialis.**
Plantes monoiques, perigoni quinquepartit, càpsula tricoca, fulles quasi sempre alternes . . . . 3.

3 { Plantes lactescents, flors en falses umbel·les, les masculines monandres, en nombre de 8-15 al volt de la femenina estipitada, el conjunt voltat d'un involucret que simula el perigoni d'una flor hermafrodita **621. Euphórbia.**
Plantes no lactescents, flors en raïms o solitàries, les masculines i les femenines separades i cadascuna amb el seu perigoni . . . . 4.

4 { Flors vermelloses, totes apètales, en raïms espiciformes, estams indefinits, poliadelfs, un sol estil, càpsula espinosa, fulles grans, palmatinerves . . . . **623. Ricinus.**
Flors groguenques, les masculines petalíferes, les femenines apètales, quasi sempre cinc estams monadelfs, tres estils, càpsula reticulada o berrugosa, fulles petites, penninerves . . . . 5.

5 { Planta anual, grisenca, tomentosa, de tija dreta, fulles ovato-rombals, sinuades dentades, llargament peciolades, caduques, flors en raïms axil·lars o terminals, càpsula berrugosa, de cel·les monospermes **624. Cróton.**
Planta perenne, glaucescent, glabra, de tija prostrada ascendent, fulles transovato-orbiculars, enteríssimes, subsèssils, persistents, flors axil·lars, solitàries, càpsula reticulada, de cel·les dispermes **625. Andracne.**

Gènere 621. — EUPHÓRBIA L.

(El mot el trobem ja en Dioscòrides, i Plini ens conta que la planta fou descoberta per Juba, rei de la Líbia, que li donà el nom del seu metge. Els autors prelinneans anomenaren *Tithymalus* la majoria de les *Euphorbia*, i reservaren el nom de *Euphorbia* o *Euphorbium* per a les cactiformes; el gènere linneà les comprèn totes.)

Flors, generalment, groguenques, en falses umbel·les o en cimes multípares acompanyades d'un involucre polifil·le, les masculines reduïdes a un sol estam, reunides en nombre de 8-15 al voltant d'una de femenina estipitada, el conjunt voltat d'un petit involucre quinquefil·le, els lòbuls del qual alternen amb altres tants apèndixs carnosos i petaloides (glàndules) procedents de les estípules de les cinc bràctees concrescents, que simulen el perigoni d'una flor hermafrodita; càpsula exerta per un costat de l'involucre, tricoca, de cel·les monospermes. Herbes o petits arbustos lactescents, de fulles alternes, rarament oposades i amb estípules.

1 { Fulles caulinars oposades i generalment amb estípules . . . . 2.
Fulles caulinars alternes i sense estípules . . . . 7.

2 { Tija dreta, robusta, poc ramificada, fulles sense estípules, quadriseriades, sèssils, equilàteres, càpsula gran (d'uns 2 cm) **2,362. E. Láthyris.**
Tija ajaguda o ascendent, ramosa dicotòmicament, ± feble, fulles estipulades, biseriades, breument peciolades, inequilàteres, càpsula petita (de 2-5 mm) . . . . 3.

3 Tiges ascendents, capbaixes, fulles ovato-oblongues, de 2-4 cm, trinerves, finament serrades, flors en petites cimes, càpsula de 2 mm, llavors arrugades transversalment, planta un poc peluda
2,363. E nútans.
Tiges ajagudes, fulles ovades o el·líptiques, d'1 cm o menys de llarg, uninerves, flors solitàries, plantes generalment glabres . . . 4.

4 Càpsula de 4-5 mm, llavors relativament grans (uns 3 mm), blanquinoses, ovoides, llises, tija i fulles un poc carnoses
2,364. E. Peplis.
Càpsula de 2 mm o menys, llavors molt petites (a penes d'1 mm), grisenques, ovoido-tetràgones, solcades i rugoses, tiges i fulles primes . . . . 5.

5 Càpsula de carenes pestanyoses, llavors de cares planes o subcòncaves, amb 5-7 solcs transversals i paral·lels, branques floríferes i entrenusos curts, simulant raïms fullosos. . . . . . . 2,365. E. prostrata.
Càpsula glabra, llavors de cares ± convexes, de solcs transversals irregulars i anastomosats, branques floríferes d'entrenusos més llargs que no simulen raïms fullosos . . . . 6.

6 Apèndix de les glàndules d'un blanc groguenc, generalment trilobat, llavors cendroses o negroses, amb arrugues ben manifestes i anastomosades, fulles suborbiculars o transovades
2,366. E. Chamaésyce.
Apèndix de les glàndules purpuri, enter o lleugerament lobat, llavors rossenques, obscurament rugoses, fulles oblongues
2,367. E. Engelmannii.

7 Glàndules de l'involucre enteres. . . . . 8.
Glàndules de l'involucre semilunars . . . . 21.

8 Plantes anuals, d'arrel cònica, freqüentment unicaules . . . . 9.
Plantes perennes, de rizoma gruixut, multicaules . . . . 11.

9 Càpsula llisa, llavors alveolades reticulades, umbel·les de cinc radis, bràctees i fulles transovades, denticulades en llur meitat superior
2,368. E. helioscópia.
Càpsula coberta de tubercles, llavors llises, lluents, bràctees triangulars ovades . . . . 10.

10 — Càpsula subglobulosa, amb solcs superficials, tubercles hemisfèrics, poc sortits, llavors brunenques, amb carúncula, planta robusta
2,369. **E. platyphylla.**
— Càpsula trígona, amb solcs profunds, tubercles cilíndrics, prominents, llavors d'un bru vermellós, amb carúncula molt petita, planta feble
2,370. **E. stricta.**

11 — Tija gruixuda, herbàcia . . . . 12.
— Tija prima, herbàcia o llenyosa. . . . . 16.

12 — Plantes enterament glabres, fulles enteres, sèssils, llavors llises, brunes . . . . 13.
— Plantes ± peludes. . . . . 14.

13 — Tija de 8-12 dm, amb nombroses branques axil·lars estèrils, fulles oblongo-lanceolades, atenuades a la base, umbel·les amb nombrosos radis, bràctees transovades, càpsula tuberculosa
2,371. **E. palustris.**
— Tija de 2-3 dm, densament fullosa, fulles oblongues, les superiors cordiformes, umbel·les de cinc radis, bràctees reniformes, càpsula subrugosa . . . . 2,372. **E. isatidifólia.**

14 — Fulles enteríssimes, oblongues, obtuses, càpsula glabra, fortament tuberculosa, llavors blanquinoses . . . . 2,373. **E. hiberna.**
— Fulles finament dentades, oblongo-lanceolades, agudes o obtuses, freqüentment peludes, breument tuberculoses, llavors brunes. . 15.

15 — Càpsula trígona, de 3-4 mm, amb solcs profunds, breument tuberculosa, llavors finament granelludes puntejades, umbel·les d'un verd grisenc, planta peluda . . . . 2,374. **E. pubéscens.**
— Càpsula subglobulosa, de 4-6 mm, amb solcs superficials, subtuberculosa, llavors llises, umbel·les grogues, planta peluda o glabrescent
2,375. **E. pilosa.**

16 — Umbel·les verdes a la florescència, tiges amb petites escames a la base . . . . 17.
— Umbel·les grogues a la florescència, tiges no escamoses a la base, que surten en gran nombre d'un rizoma llenyós . . . . 18.

17 Rizoma més gruixut que la tija, amb protuberàncies còniques seguides, tija rodona, fulles de 3-4 cm, glàndules de l'involucre purpúries, càpsula amb tubercles cilíndrics. . . . . 2,376. **E. dulcis.**
Rizoma tan prim com la tija, amb protuberàncies ovoides i distants, tija angulosa estriada a la part superior, fulles de prop de 2 cm, glàndules de l'involucre grogues, càpsula amb tubercles hemisfèrics 2,377. **E. angulata.**

18 Fulles enteríssimes, glabres, linears lanceolades, mucronades, umbel·les de 6-15 radis, càpsula de 2 mm, llisa, llavors també llises, grisenques 2,378. **E. Gerardiana.**
Fulles finament denticulades, pubescents pestanyoses, ovato-lanceolades, mútiques, umbel·les de 4-5 radis, càpsula de 3-4 mm, berrugosa . . . . 19.

19 Tija de 25-40 cm, fluixament fullosa, fulles de 2-3 cm, verdes, blanes, ovato-lanceolades, denticulades, agudes, bràctees ovades 2,379. **E. verrucosa.**
Tija de 5-25 cm, densament fullosa, fulles de 0'5-1'5 cm, d'un verd obscur, les superiors purpurescents, subcoriàcies, el·líptiques o transovades espatulades . . . . 20.

20 Tija de 5-10 cm, gruixuda i llenyosa a la base, fulles el·líptiques o oblongues, glàndules transversalment ovalades, càpsula amb tubercles hemisfèrics, superficials, llavors grisenques, amb pics blancs 2,380. **E. flavícoma.**
Tija de 15-25 cm, fulles el·líptiques o transovato-espatulades, finament serrades, glàndules de l'involucre reniformes, càpsula amb tubercles cilíndrics, llavors negres . . . . 2,381. **E. polygalifólia.**

21 Plantes anuals, d'arrel cònica, llavors rugoses, alveolades o solcades . . . . 22.
Plantes perennes, de rizoma gruixut o llenyós, rarament prim i serpentejant, llavors generalment llises. . . . . 27.

22 Fulles transovades o orbiculars, coques amb dues ales dorsals separades per un solc, llavors hexàgones, amb les dues cares internes solcades . . . . 23.
Fulles linears o lanceolades, coques àpteres, llavors tetràgones, ovoides o hexàgones, amb les sis cares solcades . . . . 24.

23 Llavors d'1'5 mm de llarg, amb una línia de tres punts a les cares laterals i de quatre a les dorsals, fulles transovades, d'1 cm de llarg, tiges dretes . . . . 2,382. **E. Peplus.**
Llavors d'1 mm de llarg, amb una línia de dos punts a les cares laterals i de tres a les dorsals, fulles suborbiculars, de menys d'1 cm, tiges prostrades difuses. . . . . 2,383. **E. peploídes.**

24 Bràctees linears o lanceolades, plantes molt primes, de 3-15 cm, corns de les glàndules llargs, setacis. . . . . 25.
Bràctees ovades o orbiculars, mucronades, plantes de 10-40 cm, corns de les glàndules no setacis . . . . 26.

25 Llavors tetràgones, grisenques, tuberculoses, càpsula llisa amb solcs superficials, fulles linears, truncades o retuses. 2,384. **E. exigua.**
Llavors hexàgones, blanquinoses, amb un solc longitudinal a cada cara, càpsula finament rugosa al dors de les coques, amb solcs profunds, fulles oblongues . . . . 2,385. **E sulcata.**

26 Umbel·les de 3-5 radis, corns de les glàndules curts, càpsula de 2 mm, llisa, llavors tetràgones, amb solcs transversals, fulles caulinars lanceolades, trinerves . . . . 2,386. **E. falcata.**
Umbel·les de 5-7 radis, corns de les glàndules llargs, càpsula de 3 mm, finament granelluda, llavors ovoides, amb fossetes irregulars, fulles linears, uninerves.. . . . . 2,387. **E. segetalis.**

27 Llavors reticulades rugoses . . . . 28.
Llavors enterament llises . . . . 29.

28 Umbel·les de 10-15 radis de 5-6 cm, corns de les glàndules llargs i claviformes, càpsula finament granelluda, llavors cilindroides, grises, fulles blanes, lanceolato-linears. . . . . 2,388. **E. biumbellata.**
Umbel·les de 3-5 radis de 2-3 cm, corns de les glàndules curts i aguts, càpsula llisa, llavors tetràgono-ovoides, cendroses i a la fi olivàcies, fulles coriàcies, les inferiors linears, imbricades, les superiors el·líptiques i distants . . . . 2,389. **E. pauciflora.**

29 Bràctees travades a parells a la base, fulles inferiors persistents. 30.
Bràctees lliures, fulles inferiors caduques . . . . 31.

30 Tija subllenyosa a la base, fulles oblongo-transovades, umbel·les de 5-10 radis, glàndules grogues, de corns subulats convergents, càpsula glabra, coques solcades . . . . 2390. **E. amygdaloídes.**
Tija llenyosa a la base, fulles oblongo-lanceolades, umbel·les amb nombrosos radis, glàndules atropurpúries, de corns curts i gruixuts, càpsula peluda, coques no solcades . . . . . 2,391. **E. Charácias.**

31 { Tija llenyosa o subllenyosa a la base, fulles coriàcies, oblongues o lanceolades, mucronades . . . . 32.
Tija herbàcia, fulles blanes, no coriàcies . . . . 34.

32 { Tija llenyosa a la base, d'1 m o més, vermella, ramificada dicotòmicament, fulles lanceolades, verdes, umbel·les de 5-8 radis, glàndules truncades escotades, corns obtusos, càpsula glabra
2,392. **E. dendroídes.**
Tija subllenyosa a la base, de 3-6 dm; simple o poc ramificada, fulles glauques, glàndules escotades, corns curts.. . . . . 33.

33 { Fulles dretes, imbricades, de 8-15 mm, oblongues, umbel·les de 3-6 radis, glàndules de corns aguts, càpsula de 5-6 mm, coques granelludes
2,393. **E. Parálias.**
Fulles pàtulo-reflexes, de 2-4 cm, oblongues o lanceolades, umbel·les de 5-15 radis, de corns obtusos, càpsula de 3-4 mm, coques lleugerament rugoses . . . . 2,394. **E. nicaensis.**

34 { Fulles serrades, ovato-lanceolades, les superiors ovato-cordiformes, acuminades, umbel·les de 3-5 radis, glàndules a penes escotades, corns curts, obtusos, càpsula de 5 mm, llisa . . 2,395. **E. serrata.**
Fulles enteres o denticulades a l'àpex, les superiors ni cordiformes ni acuminades, glàndules manifestament escotades, càpsula de 3 mm . . . . 35.

35 { Umbel·les de 2-5 radis, sense branques estèrils sota d'elles, glàndules amb els corns molt llargs, setacis, càpsula llisa, llavors ovoides truncades, fulles transovades o oblongues, apiculades
2,396. **E. terracina.**
Umbel·les multiradiades, amb nombroses branques estèrils sota d'elles, corns de les glàndules curts, càpsula ± xagrinada, llavors ovoides . . . . 36.

36 { Fulles linears, les de les branques estèrils reunides en pinzell, bràctees mútiques, càpsula totalment xagrinada. . 2,397. **E. Cyparissias.**
Fulles lanceolades o lanceolato-linears, les de les branques estèrils no reunides en pinzell, bràctees mucronades, càpsula solament xagrinada al dors de les coques . . . . 2,398. **E. Ésula.**

2,362. — E. Láthyris L.

E. Láthyris

(λαδυρίς, *és el nom que donà Dioscòrides a una lleteresa, que els autors prelinneans identifiquen amb aquesta espècie.)*

Sinonímia.— Cagamuja; *cast.*, tàrtago, hierba topera, catapucia menor; *fr.*, épurge, petite catapuce.

Biennal, d'arrel cònica, ramificada, tija de 5-10 dm, dreta, robusta, fistulosa, glabra, glauca, ramificada superiorment, fullosa, fulles *quadriscriades*, oblongo-lanceolades, obtuses, mucronades, enteríssimes, uninerves, d'un verd fosc per sobre, glauques per sota, sèssils, sense estípules, les superiors o bracteals ovades acuminades, amplexicaules, umbel·la gran, glàndules de l'involucre *semilunars, de corns curts, obtusos*, càpsula *molt gran* (2 cm), *ovoido-trígona, glabra, coques rodones, llises*, llavors de 5 mm, *ovoides*, truncades a la base, brunes, *reticulades rugoses, amb carúncula.*

Geografia. — Terres incultes o cultivades pròximes a les habitacions: abunda a la falda del Montseny, prop de Gualba, on sembla perfectament espontània = Partit d'Olot (Bolòs!, Tex.), Montserrat (Salv.!, Costa); entre la Font Groga i Sant Medir, prop de Barcelona (Jover), Besora, Olot, Castellfollit, Guilleríes, Vilarnadal (Vay.), Seu d'Urgell (Bub.), Llers, Cabanes (Sen.) — Maig-Ag.

2,363. — E. nútans Lag. — E. Preslii Guss.

E. nútans

(del llatí nutare, *inclinar-se, per la tija capbaixa; dedicada a Jan Swatopluk* Presl, *professor de botànica a Praga en el segle* XIX *i autor de les* Deliciæ Pragenses *on consignà aquesta planta amb el nom d'*Euph. androsæmifolia.)

Anual, d'arrel cònica, ramificada, tija de 3-6 dm, ascendent, *capbaixa*, ramificada dicotòmicament, un poc peluda, fullosa, fulles *oposades, dístiques, ovato-oblongues*, de 2-4 cm, *inequilàteres, finament serrades*, obtuses, curtament peciolades, trinerves, poc peludes, d'un verd fosc per sobre, més pàl·lides per sota, freqüentment amb taques purpúries, estípules petites, triangulars, pestanyoses, flors en petites cimes corim-

boses terminals, glàndules *ovades arrodonides*, blanques, enteres, càpsula *petita* (2 mm), *trígona, glabra, llisa*, de coques *obscurament carenades*, llavors *ovato-quadrangulars*, petites, amb *arrugues transversals irregulars*, brunes, *sense carúncula*.

Geografia. — Trobada per primera vegada a Catalunya als sembrats de la «Mitjana Gran», de Lleida, el setembre de 1890; la retrobàrem després a Golmés, Gelida i Caldes de Montbui = Artesa de Segre (Maluquer, S.); Armentera, de l'Empordà (Llen.!), la Cellera (Cod.!). — Jul.-Set.

E. Peplis

2,364. — E. Peplis L.

(Dioscòrides ens donà amb el nom de πεπλὶς *una lleteresa marinenca de fulles semblants a les de la verdolaga, en grec* πέπλιον, *que els autors han identificat amb aquesta espècie.)*

Sinonímia. — Lleteresa, com a altres eufòrbies; *cast.*, euforbia de orejuelas, péplide.

Anual, d'arrel cònica, prima, llarga, poc ramificada i tija de 0'5-2 dm, prostrada difusa, gruixudeta, glabra, dicotòmica, difusa, vermellosa, fulles *ovato-oblongues, oposades, dístiques, molt inequilàteres*, amb un dels marges allargat en ampla orella rodona, curtament peciolades, molt obtuses o escotades, uninerves, enteres, glauques, més pàl·lides per sota, a la fi vermelloses, gruixudes, amb estípules setàcies, flors axil·lars, solitàries, breument pedunculades, glàndules amples, rodones, enteres, vermelloses, càpsula relativament *gran* (4-5 mm), *trígona, glabra*, de coques *rodones, llises*, llavors de 3 mm, *ovoido-còniques, llises*, d'un *gris perla, sense carúncula*.

Geografia. — Arenys marítims de Barcelona i de tota la costa llevantina. — Maig-Ag.

E. prostrata

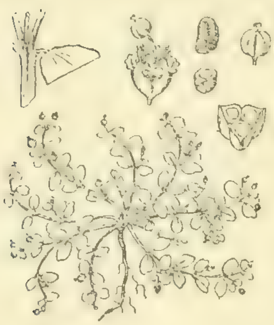
2,365. — E. prostrata Ait. (Boiss., 12, làm. 17).

(del llatí prostratus, *prostrat, per les tiges decumbents.)*

Anual, d'arrel cònica, prima, poc ramificada, tija d'1-2 dm, prostrada difusa, filiforme, gla-

bra o pubescent, ramificada, fulles *el·líptiques o quasi rodones, oposades, dístiques*, un poc inequilàteres, peciolulades, obtuses, denticulades a l'àpex, glauques, glabres per sobre, pubescents per sota, espurnejades de nombrosos punts translúcids, obscurament trinerves, molt petites (5-6 mm), amb estípules triangulars, feses, flors axil·lars, solitàries, rames floríferes amb entrenusos tan curts que simulen petits raïms fullosos, glàndules suborbiculars, molt petites, càpsula *trígona*, coques carenades, amb les carenes agudes, *híspides pestanyoses*, llavors *molt petites, grisenques, ovoido-tetràgones*, amb 5-7 solcs transversals, bastant *regulars* i *paral·lels a cada cara*, sense carúncula.

Geografia.—Originària de l'Amèrica i de l'Africa tropicals i subtropicals: Abundant al voltant de l'estació de Gelida. =Igualada (Queralt!).— Jul.-Set. 1913 i següents *legi.*

E. Chamaésyce

2,366.— E. Chamaésyce L.

(de χαμαιρυκή, nom grec d'una petita lleteresa de fulles lenticulars, que els autors prelinneans identificaren amb aquesta planta; format de χαμαι, nan, i συκή, figuera, com si diguéssim figuereta, *segurament pels fruits rodonets i per ésser planta lactescent.)*

Anual, d'arrel cònica, prima, i tija prostrada difusa, filiforme, ramificada, pubescent o glabrescent, fulles *suborbiculars* o *transovades, oposades, dístiques*, peciolulades, un poc inequilàteres, escotades a l'àpex, enteres a la base, denticulades superiorment, glauques, glabres, subtrinerves, molt petites (5-6 mm), amb estípules setàcies, flors axil·lars, solitàries, glàndules *groguenques*, molt curtes, *trilobades*, càpsula petita (a penes de 2 mm), *trígona*, ordinàriament *glabra*, de coques *obscurament carenades*, llises, llavors molt petites, cendroses o negroses, *ovoido-tetràgones*, amb *arrugues transversals ben manifestes* i *anastomosades*.

Geografia. — Terres cultivades o incultes, arenoses o pedregoses: Al litoral, Vallès, Bages, Berga, Bagà cap a Coll de Jou; Figueres = Tortellà i altres indrets del partit d'Olot (Tex.), S. Martí Sapresa (Cod.!) Llers (Senn.). — Maig-Set.

N. B. — Aquesta planta és fàcil de confondre, i creiem que s'hi ha confós, amb l'anterior espècie i amb la següent, però un examen acurat de les llavors basta per a distingir-les.

E. Engelmannii

3,367. — E. Engelmannii Boiss., considerada com var. radicans de l'E. Chamaésyce.

(dedicada a Georg Engelmann, *metge alemany del segle* XIX, *consagrat a l'estudi de la flora de Nord-Amèrica, que, en un manuscrit, designa aquesta planta, teste Boissier, com a* E. hortensis.)

Anual, d'arrel cònica, dura i tija d'1-1'5 dm, prostrada difusa, *radicant* a la base, filiforme, ramificada, tortuosa, glabra, fulles *el·líptiques, oposades, dístiques,* un poc inequilàteres, peciolades, obtuses, enteres, glauques, glabres, obscurament trinerves, diminutes, amb estípules lanceolades, fimbriades, flors solitàries, axil·lars, glàndules *purpúries,* enteres o lleugerament lobades, càpsula molt petita (1'5 mm), *trígona,* de coques *carenades,* glabres, llises, llavors d'un blanc rosat, *ovoido-tetràgones, obscurament rugoses.*

Geografia. — Oriünda de Xile, abunda als arenals del Morrot al peu de Montjuïc i vora la via ferrada. — Oct. de 1913 *leg.* Senn., Sallent i Cad. — Multiplicada com a mala herba a Terrassa.

E. helioscópia

2,368. — E. helioscópia L.

(és mot que ve de Dioscòrides, emprat per gairebé tots els botànics prelinneans; de ἥλιος, *el sol, i* σκοπέω, *jo miro, perquè la inflorescència volta seguint el curs diürn del sol.)*

Sinonímia. — Lletera, lleterola, mal d'ulls; *cast.,* lechetrezna; *fr.,* réveille-matin.

Anual, d'arrel cònica, flexuosa, tija d'1-4 dm, dreta o ascendent, gruixudeta, simple o ramificada a la base, fulles *transovades cuneïformes,* rodones o escotades a l'àpex, finament serrades en llur meitat superior, alternes, les umbel·lars més grans, les inferiors atenuades en curt pecíol, umbel·la ampla, amb cinc radis tricotòmics i després dicotòmics, bràctees transovades com les fulles superiors, però més grans, glàndules *rodones, enteres, grogues, càpsula* de 3-5 mm, *glabra, llisa,* de coques *rodones, estils subbífids,* llavors de 2 mm, *ovoides,* brunes, *reticulades alveolades,* amb *carúncula ovada.*

Geografia. — Comuna a les hortes i llocs herbosos de tot el país, des del litoral al Pireneu.— Abr.-Set.

E. platyphylla

2,369. — E. platyphylla L.

(és el Tithymalus platyphyllos *de Leonard Fuchs, en el segle* XVI; *de* πλατύς, *ample, i* φύλλον, *fulla, per les seves fulles relativament amples.)*

Anual, d'arrel cònica, ramificada, tija de 3-8 dm, dreta, bastant robusta, glabra, simple o un poc ramificada a la part superior, fulles *oblongo-lanceolades,* agudes, primes, finament denticulades, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors sèssils, bràctees ovato-triangulars, mucronades, denticulades, umbel·la gran, de cinc radis tri- i bifurcats, glàndules transversalment *ovades, enteres, grogues,* càpsula de 2-3 mm, *subglobulosa,* amb *solcs superficials,* coques *rodones,* amb *petits tubercles hemisfèrics,* llavors de 2 mm, *ovoides, brunes, llises, lluents,* amb una *petita carúncula.*

Geografia. — Terres cultivades, hortes, vores de camins: Lleida, Olot, Castelló d'Empúries = Cap a Vic (Costa, Masf.), Caseres (Loscos); Lluçanès, Ripoll, Amer, Alt i Baix Empordà (Vay.); Anglès, S. Julià (Cod.!), Cierp (C. et S.). — Jul.-Ag.

E. stricta

2,370. — E. stricta L.

(del llatí strictus, *estricte, per la tija rígida.)*

Hom la distingeix de l'anterior, amb la qual freqüentment sol confondre's, per ésser més petita, més prima i més rígida, per la floració més primerenca i les flors més petites, per ésser més ramificada, de branques més esteses i fulles més primes, per la càpsula tres vegades més petita, *globulosa trígona,* amb *tres solcs profunds,* coberta de tubercles *cilíndrics* i *prominents,* per les llavors més petites, llises, d'un *bru vermellós,* lluents; planta pudent.

Geografia. —Cultius, boscos, vores de camins: Vall de la Noguera Pallaresa (Timb.). — Juny-Jul.

E. palustris

2,371. — E. palustris L.

(del llatí palustris, *palustre, pertanyent als aiguamolls, perquè s'hi fa.)*

Perenne, de rizoma *molt gruixut* i tija de 8-12 dm, dreta, robusta, glabra, amb nombroses branques estèrils i floríferes, fulles *oblongo-lanceolades*, d'un verd bonic, sèssils, obtuses, enteres o denticulades, les de les rames més estretes i acostades, bràctees transovades, umbel·la de nombrosos radis, groga, glàndules *rodones, enteres, brunenques*, càpsula *gran* (5-6 mil·límetres), *trígona*, amb *solcs profunds*, coques rodones, cobertes de *tubercles rodons, desiguals*, llavors *subglobuloses, llises*, brunes pruïnoses, lluents, amb carúncula orbicular, sèssil.

Geografia. — Llocs humits o pantanosos. Empordà, prop de l'Escala (Llen.!), prop d'Olot (Bolòs, ex Costa). — Maig-Jul.

E. isatidifólia

2,372.—E. isatidifólia Lamk. (V. Icones Euphorb., Boiss., pàg. 18. làm. 64).

*(perquè les fulles recorden les de l'*Isatis, *el pastell.)*

Perenne, de rizoma *gruixut, tuberós*, vertical, amb la tija de 2-3 dm, dreta, estriada, robusta, gruixudeta, simple, densament fullosa, fulles *oblongues*, sèssils, obtuses, uninerves, enteríssimes, consistents, glabres, les inferiors esquamiformes, les umbel·lars ovato-cordiformes, bràctees triangulars cordiformes, umbel·la de cinc radis bífids, glàndules *reniformes*, càpsula *gran* (prop d'1 cm), *globulosa trígona*, un poc rugosa, glabra, coques *rodones*, llavors *ovoido-subtetràgones*, brunes, pàl·lides, *finament venoses reticulades*, carúncula *cònica deprimida, lobulada al marge.*

Geografia. — Terrenys argilosos calcaris de l'Espanya oriental, r.: Lleida, Serra de Canyelles o de Malgovern, 31 maig 1891 *legi* (*Vidit* Pau) = Llocs àrids de Lleida (Costa, sub. *E. vitellina* Losc. et Pardo. — *E. hyberna* Pourr., non L.); Aragó (Salv.!), abundant als voltants de Chiprana (Losc. et Pardo). Idèntica a la de Serra Mariola, tramesa per Pau.

2,373. — E. hiberna L.

E. hiberna

(perquè viu a Hibernia, *nom llatí d'Irlanda; pròpiament hauria d'ésser* hibernica.)

Perenne, de rizoma gruixut i tija de 3-6 dm, dreta, robusta, quasi simple, glabra, estriada, fullosa, fulles *el·líptico-oblongues,* primes, sèssils, obtuses o escotades, enteres, les umbel·lars el·líptiques, umbel·la generalment de cinc radis, una o dues vegades bifurcats, bràctees ovades, obtuses, enteres, groguenques, lliures, glàndules *reniformes, enteres,* brunes, càpsula de 5-6 mm, amb *solcs profunds,* glabra, coques cobertes de *tubercles cilíndrics, obtusos,* llavors *grosses, ovoido-globuloses,* blanquinoses, *llises,* lluents, amb carúncula petita i estipitada.

Geografia. — Boscos i paratges herbosos de les muntanyes: Montseny, a la vora de la riera de Sta. Fe, enfront de can Corbera; Gualba, r. = Plana de Vich, r. (Masf.); Ripoll i valls pirenenques, Maleïdes i Port de Benasc (Costa), Bosost (Compñ.! in Hb. Cad.); Viella, Artiga de Lin, Pomero, Aiguamoix, Ruda, Montgarri i tota la Vall (Llen.!), Ruda, Bosost (C. et S.); carena fronterera pròxima a Cerdanya (Gaut.). — Juny-Jul.

2,374. — E. pubéscens Desf.

E. pubéscens

(del llatí pubescere, *fer-se púber, perquè les fulles solen estar guarnides de pèls fins i delicats, com el pèl moixí dels inicis de la pubertat.)*

Perenne, de rizoma primet i tija de 3-6 dm, dreta o ascendent, bastant robusta, generalment simple o amb algunes branques floríferes, peluda o glabrescent, fulles oblongo-lanceolades, agudes, generalment peludes, finament dentades, semiamplexicaules, les basilars atenuades en pecíol, les umbel·lars lanceolades, mucronades, denticulades, lliures, glàndules *rodones,* grogues, enteres, càpsula de 3-4 mm, *globulosa trígona,* amb *solcs profunds,* coques ± *peludes* i *tuberculoses,* llavors *ovoides,* brunes, finament puntejades granelludes, *lluents,* amb una petita carúncula reniforme.

Geografia. — Comuna a les terres humides i a les vores de les aigües: Al litoral, Montcada; horta de Lleida; Urgell, al peu de Campins a la vora de la Noguera Ribagorçana; Penedès, cap a Pontons. Pla del Llobregat (Costa), Castelló d'Empúries, Banyoles, Lledó (Vay.); Avià, Bagà (Puj., C.), Cabanes (Senn.). — Maig.-Ag.

2,375. — E. pilosa L.

(perquè és peluda.)

E. pilosa

Perenne, de rizoma gruixut i tija de 3-6 dm, dreta, robusta, ramificada a la part superior, fulles *oblongo-lanceolades*, sèssils, agudes o obtusiúscules, *finament denticulades* o quasi enteres, atenuades a la base, primes, uninerves, peludes o glabrescents, les umbel·lars ovades, mucronades, denticulades, bràctees d'igual forma, però més curtes, quasi enteres, umbel·la de 4-6 radis, glàndules *rodones, enteres, groguenques*, càpsula de 4-6 mm, *subglobulosa trígona*, de solcs superficials, *peluda* o glabra, llisa o amb *petits tubercles*, llavors *ovoides*, brunes, *lluents*, amb *carúncula orbicular.*

β *longifólia* Rouy — Tija més alta, més robusta, glabra, fulles caulinars més llargues, lanceolades (8-10 per 1'5-2 cm), càpsula glabra, papil·losa, més gran.

Geografia. — Boscos humits i llocs herbosos: Ribes; Olot, vores del Fluvià, molt comuna = Cap a Lleida (Costa), Camprodon, Vidrà, S. Quirze de Besora, Mare de Déu del Munt, d'on baixa fins a Lledó i Vilafant (Vay.), Anglès (Cod.!). La β *longifolia* Rouy a l'Entroncament. — Juny-Jul.

2,376. — E. dulcis L.

(és la Esula dulcis *dels autors prelinneans, i el* Tithymalus montanus non acris *de Bahuin, per la manca d'acritud del làtex.)*

E. dulcis

Perenne, de rizoma horitzontal, format per *articles carnosos, curts, seguits, més gruixuts que la tija, obliquament articulats*, tija de 3-5 decímetres, dreta, *rodona*, quasi simple, escamosa a la base i amb algunes branques florífe-res infraumbel·lars, fulles blanes, *oblongues*, les inferiors *transovato-cuneïformes*, totes atenuades a la base o breument peciolades, obtuses o escotades, *enteres* o *finament serrades en llur meitat superior*, les umbel·lars *ovato-lanceolades*, quasi enteres, bràctees ovato-triangulars, umbel·les de cinc radis prims, una o dues vegades bifurcats, glàndules *rodones*, enteres, d'un

púrpura fosc, càpsula de 2-3 mm, amb *solcs profunds, glabra o peluda*, coques rodones, guarnides de *tubercles cilíndrics* i *desiguals*, llavors *ovoido-globuloses*, brunes, *llises*, lluents, amb carúncula petita i estipitada.

Geografia. — Boscos i llocs frescos: La Cellera, prats de les Brugueres (Coo.!); paratges ombrívols dels Pireneus; muntanyes d'Olot, Guilleries, Montseny, Mare de Déu del Munt, Collsacabra (Vay.); al peu del Port de la Picada, Artiga de Lin (Zett.), Pomero (Llen.!). — Jul.-Ag.

2,377. — E. angulata Jacq.; subsp. de l'anterior apud Rouy

E. angulata

(perquè té la tija angulosa *superiorment.)*

Hom la distingeix de l'anterior pel rizoma *prim i llargament serpentejant, del gruix de la tija*, amb petits *tubercles ovoides, separats*, tija *feble, finament angulosa-estriada* a la part superior, per les fulles més petites, el·líptiques, més serradetes, les umbel·lars més curtes *ovato-rombals*, més denticulades, obtuses, radis umbel·lars més prims, *glàndules reniformes, enteres*, grogues a l'antesi, després ataronjades i brunenques, càpsula *més petita*, de *solcs menys profunds*, amb *tubercles hemisfèrics menys nombrosos*, llavors *més petites*.

Geografia. — Boscos del Pireneu: Bergadà a la Baga de Ginebret (Puj., C.!); roques del Coll de Malrem, sobre Rocabruna; Ribes, St. Amanç (Vay.); pastures, al peu del Port de Benasc (Zett.). — Abr.-Jul.

2,378. — E. Gerardiana Jacq.

E. Gerardiana

(dedicada a Louis Gérard, *botànic provençal contemporani de Jacquin, autor de la* Flora Galloprovincialis, *París*, 1761.)

Perenne, de rizoma *llenyós, vertical, ramificat, multicaule*, tiges d'1-5 dm, dretes o ascendents, dures, simples o amb algunes branques floríferes infraumbel·lars, fulloses, fulles *linears*, mucronades, sèssils, enteríssimes, glauques, dretes, subcoriàcies, acostades, les umbel·lars oblongues, apiculades, enteres, umbel·la groga, de

6-15 radis 1-2 vegades bifurcats, glàndules *rodones, enteres*, càpsula de 2 mm, *subglobulosa trígona*, de solcs *poc profunds*, glabra, llisa o amb *papil·les molt fines*, llavors *ovoides, llises*, d'un *gris perla*, amb *carúncula reniforme*, sèssil.

Geografia. — Terrenys arenosos: Litoral de Barcelona; vores del Llobregat, a la Puda, Castellgalí; Castelló d'Empúries = Seu d'Urgell, Conca de Tremp, Abella, S. Romà, Llautó, Lleida; marges del Besòs (Costa); Devesa i litoral de Girona (Vay.). — Abr.-Ag.

E. verrucosa

2,379. — E. verrucosa Lamk.

(per la càpsula guarnida de berrugues.)

Perenne, de rizoma *gruixut, subllenyós, ramificat, terminat en una arrel cònica*, multicaule, tiges de 2'5-4 dm, ascendents, dures, simples, fluixament fulloses, fulles *transovades* o *lanceolades*, blanes, verdes, finament denticulades, de 2-3 cm, obtuses, glabres o pubescents, les inferiors més petites, les umbel·lars ovato-el·líptiques, umbel·les de cinc radis 1-2 vegades bifurcats, bràctees transovades obtuses, denticulades, groguenques, a la fi purpúries, glàndules *enteres, ovades transversalment, grogues*, càpsula de 3-4 mm, globulosa, de *solcs superficials* i coques rodones, cobertes de *nombrosos tubercles cilíndrics*, llavors *ovoides, comprimides, llises*, brunes, amb *carúncula reniforme, curtament estipitada.*

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Montseny, prats de Sta. Fe; Manlleu, prop de la Font Tosca (Senn.!); Pic de Gar, Fos, Les, S. Joan de Toran (C. et S.). — Jul.-Ag.

E. flavicoma

2,380. — E. flavicoma DC.; E. verrucosa var. flavescens Boiss.

(del llatí flavus, *groc, i* coma, *plomall, al·ludint a la inflorescència, d'un verd groguenc.)*

Hom la diferencia de l'anterior per la seva menor talla (8-15 cm), per les tiges *subllenyoses, ramificades*, les de l'any anterior *persistents* i *afil·les*, per les fulles *més acostades* i *més petites*, serrulades, més estretes, *lanceolades* o *sublinears, agudes*, radis de l'umbel·la *molt curts*, bràctees *rombals*, enteres o poc denticulades, càpsules

cobertes de *tubercles hemisfèrics, poc prominents,* llavors *més grans,* grisenques, amb pics blancs.

Geografia.—Llocs secs i pedregosos: S. Martí Surroca, al Penedès; muntanyes de la Cènia (Llen.!), Turó de Montcada (Costa); Caseres, a la frontera d'Aragó (Loscos); Seu d'Urgell (Bub.) — Juny.-Jul.

E. polygalifólia

2,381.—E. polygalifólia Boiss. et Reut.; E. verrucosa auct. cat., non Lamk.

(per les fulles semblants a les d'algunes Polygala.)

Perenne, de rizoma gruixut, *ramificat, serpentejant, multicaule,* tiges fèrtils de 5-20 cm, ajagudes o ascendents, nues a la base, tiges estèrils més curtes, difuses, densament fulloses, fulles transovades o el·líptico-espatulades, enteríssimes o lleugerament denticulades, les umbel·lars el·líptiques, bràctees *ovato-rombals* o *reniformes, mucronulades,* umbel·la de 4-5 radis allargats després de la floració, 2-3 vegades bifurcats, glàndules reniformes, grogues, càpsula petita, molt deprimida, *globulosa trígona,* coques rodones, cobertes de *tubercles cilíndrics, solcats,* llavors *ovoides, negres, lluents,* amb carúncula hemisfèrica.

Geografia. — Boscos, erms, marges arenosos calcaris: Al Vallès, Penedès, Segarra, Urgell, Bages, Bergadà, Olot, Baix i Alt Empordà = Vic (Maf.), Figueres (Senn.!). — Abr.-Set.

N. B. Creiem que aquesta espècie, més que no pas les dues anteriors, és la més disseminada per Catalunya; però, com ja advertí Costa, «en algunes localitats, com Montcada, Montserrat, Segarra, etc., hom observa formes que s'acosten a la *verrucosa* i altres a la *flavicoma*». D'altra part, als boscos de S. Climent (Bergadà) i a les Adous del Bastareny, collírem exemplars al peu dels quals escriví Pau: «*E. polygalifolia* Boiss. et Reut., vergens ad *E. verrucosam* sed non *verrucosa* est», la qual cosa comprova l'existència de formes intermèdies i la dificultat de distingir, en alguns casos, aquestes plantes.

E. Peplus

2,382. — E. Peplus L.

(del grec πέπλος, nom d'una lleteresa de Dioscòrides, que els botànics prelinneans identificaren amb aquesta espècie.)

Anual, d'arrel cònica, prima, flexuosa, tija d'1-3 dm, dreta, glabra, simple o ramificada des de la base, fulles *transovades*, obtuses o escotades, primes, enteres, atenuades en curt pecíol, les umbel·lars pedunculades, bràctees ovato-apiculades, enteres, lliures, sèssils, umbel·les relativament grans, de tres radis diverses vegades bifurcats, glàndules bicornudes en forma de mitja lluna, de *corns setacis*, càpsula *petita, glabra, llisa, trígona*, de coques amb *dues petites ales dorsals ondades*, separades per un solc estret, llavors petites (1'5 mm), d'un gris perla, ovoido-hexagonals, amb dos solcs longitudinals en dues cares contigües, dues línies de tres clotets en altres dues cares immediates a les anteriors i en les dues restants altres tantes línies de quatre clotets, *carúncula rodona*.

Geografia. — Terres de conreu, runes i vores de camins: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages = La Cellera (Cod.), Olot, Sagaró, Empordà (Vay.); Prats-Balaguer, a 1430 m. (Gaut.); Luchon (Zett.). — Maig-Juny.

E. peploídes

2,383.—E. peploídes Gouan; subsp. de l'anterior apud Rouy

*(perquè s'assembla a l'*E. Peplus.)

Hom la diferencia de l'espècie anterior per ésser de menor talla (3-15 cm), per les tiges *més primes, ajagudes* o *ascendents,* per les fulles petites (de menys d'1 cm), *amplament ovades* o *suborbiculars,* per l'umbel·la petita, *de* 3-5 *radis més curts,* amb els corns de les glàndules també *més curts,* per les llavors *més petites* (a penes d'1 mm), amb 3 i 2 clotets a les cares en lloc de 4 i 3 respectivament, per la carúncula molt diminuta i per la *florescència més primerenca.*

Geografia. — Freqüent, amb l'anterior, al litoral; al Vallès; comuna a les hortes i paratges arenosos, herbosos, de Terrassa = Barcelona (Funk, Costa), Sagaró, Empordà (Vay., Senn.); de Salses a Cervera (Gaut.). — Febr.-Abr.

E. exigua

2,384. — E. exigua L.

(per la seva exigüitat.)

Anual, d'arrel cònica, prima, tiges de 5-10 cm, primes, dretes o prostrades ascendents, simples

o ramificades, freqüentment amb branques floríferes infraumbel·lars, fulles *linears*, agudes, truncades, mucronades, petites, acostades, sèssils, enteres, les umbel·lars linears lanceolades, dilatades i subcordiformes a la base, bràctees de la mateixa forma, però més petites, umbel·la de 3-4 radis, *glàndules en forma de mitja lluna*, de puntes llargues, grogues, càpsula de 2 mm, *globulosa trígona*, glabra, de solcs superficials, coques *rodones, llises, àpteres*, llavors *ovoido-tetragonals*, d'un *gris perla, tuberculoses*, amb *carúncula reniforme*.

β *retusa* L. — Fulles truncades mucronades, o retuses.

γ *tricuspidata* Koch — Fulles dilatades tridentades a l'àpex.

Geografia. — Llocs arenosos o pedregosos: Freqüent al litoral, Vallès, Penedès, Bages, Baix i Alt Empordà = La Cellera (Cod.!), Vic, Berga, Ripoll (Salv.!, Costa), Olot (Tex.), Ribes (Vay.). No escassegen les dues varietats. — Maig-Jul.

E. sulcata

2,385. — E. sulcata De Lens

(*per les llavors amb un* solc *a cada cara.*)

Anual, d'arrel cònica, prima, flexuosa, tija de 4-10 cm, dreta o prostrada ascendent, ramificada a la base, fullosa, de fulles *linears cuneïformes*, obtuses, truncades, escotades i mucronades, enteres, les inferiors més petites, les umbel·lars semblants a les caulinars, bràctees ovato-lanceolades, lliures, agudes, umbel·la de 2-4 radis fins i bifurcats diverses vegades, *glàndules en forma de mitja lluna*, d'un *vermell fosc*, amb les puntes més pàl·lides, *càpsula petita, trígona*, glabra, de *solcs molt oberts*, coques *obtusament carenades* i *finament rugoses*, llavors *ovoido-hexagonals*, grisenques, amb *un solc llarg i profund a cada cara, carúncula reniforme.*

Geografia.—Camps i terrenys incultes secs i àrids: Bastant comuna als camps i vinyes del Vallès; Bages; Puigreig = Sallent, Puigreig (Puj., C.); com a espècie raríssima l'assenyala Neyraud, ex Gautier, a la Mare de Déu de la Pena. — Maig.

E. falcata

2,386. — E. falcata L.

(*per les bràctees dels involucres gairebé* falciformes.)

Anual, d'arrel cònica, prima, tija d'1-4 dm, dreta, simple o ramificada, fulles inferiors *transovades*, les altres *lanceolades*, agudes, totes atenuades a la base i trinerves, glaucescents, glabres, aspres al marge, les umbel·lars semblants a les caulinars, bràctees ovato-rombals, acuminades mucronades, finament denticulades, umbel·la de 3-5 radis diverses vegades bifurcats, glàndules *grogues* o *purpúries, semilunars,* de *puntes curtes,* càpsula de 2 mm, *ovoido-trígona,* glabra, coques *obtusament carenades,* llises, llavors grisenques, ovoido-subtetràgones, amb *solcs transversals* en llurs cares, sense carúncula.

Geografia.—Camps pedregosos: Freqüent al Vallès, Penedès, Bages, Ripoll, Ribes.= La Llacuna (Salv.!), Pla de Barcelona, r.; Vic, Tàrrega, Lleida (Costa); Sallent, Puig-reig, Marlés, Caserres, Espunyola, Serrateix, Avià, Berga (Puj. C.), Empordà, Girona, Olot, Cerdanya; Sagaró, Maià (Vay.). —Abr.-Maig.

E. segetalis

2,387. — E. segetalis L.

(del llatí segetalis, *propi dels sembrats, perquè s'hi sol fer.)*

Anual, d'arrel cònica, tortuosa, poc ramificada, tija de 2-4 dm, dreta, glabra, simple inferiorment, amb diverses branques floríferes infraumbel·lars, fulles *linears* o *lanceolato-linears,* acuminades, mucronades, sèssils, enteres, uninerves, glabres, glauques, les umbel·lars el·líptiques o bé ovato-rombals, mucronades, bràctees suborbiculars reniformes, mucronades, enteres, lliures, umbel·la de 5-7 radis 1-3 vegades bifurcats, glàndules *semilunars,* de *puntes llargues* i *setàcies,* càpsula de 3 mm, *trígona,* glabra, amb solcs profunds i oberts, coques rodones, *finament granelludes,* llavors *ovoides,* cendroses, cobertes de *petits clotets irregulars,* carúncula cònica. Planta polimorfa.

Geografia.— Camps arenosos o pedregosos: Comuna al litoral, Vallès, Bages, Empordà. = Regió litoral i mitjana fins al Lluçanès; Castellfollit de la Roca (Vay.). — Maig-Set.

E. biumbellata

2,388. — E. biumbellata Poir.

(per la inflorescència formada generalment per dues umbel·les *superposades.)*

Perenne, de rizoma gruixut, tija de 4-8 dm,

dreta, rígida, herbàcia, terminada per 2-3 umbel·les separades per un espai afil·le, molt fullosa, fulles *linears oblongues*, mucronades, sèssils, enteres, trinerves, les superiors dilatades a la base, les umbel·lars ovato-oblongues, mucronades, enteres, trinerves, bràctees semiorbiculars, truncades a la base, mucronades, lliures, umbel·les de nombrosos radis 1-2 vegades bifurcats, glàndules *semilunars*, de puntes *llargues* i *claviformes*, càpsula de 3-4 mm, *ovoido-trígona*, glabra, de solcs profunds i oberts, llavors petites, grisenques, *cilindroides*, cobertes d'arrugues irregulars i anastomosades, carúncula gran, fesa en forma de cresta.

Geografia. — Costers i terres incultes de la zona inferior oriental: Falda del Montseny, en sortir de Gualba; comuna a Blanes, Lloret de Mar, i cap a Tossa = Barcelona (Funk), marges del Llobregat (Costa); la Junquera, Campmany, Cantallops, Agullana, Vilarnadal, Cabanes (Vay.); la Bisbal, Roses, S. Feliu de Guíxols, Palamós (Bub.). — Maig-Juny.

E. pauciflora

2,389.—E. pauciflora Duf.—E. minuta Loscos et Pardo

(pauciflora, *de poques flors;* minuta, *menuda.)*

Perenne, de rizoma tènue, llarg, serpentejant, multicaule, tiges de 3-10 dm, prostrades ascendents, inferiorment afil·les, fulloses superiorment, fulles coriàcies, un poc gruixudes, les inferiors imbricades, diminutes, *linears oblongues*, les superiors ovades, les florals deltoides, totes enteres, mucronades, umbel·la de 3-5 radis curts, dicotòmics, glàndules *semilunars triangulars*, de puntes curtíssimes, grogues, càpsula *ovoide*, coques rodones, llavors *ovoido-subtetràgones*, cendroses, a la fi olivàcies, irregularment ruguloses, carúncula coroniforme, gran, blanca.

Geografia. — Roques i collades argiloses: Espluga de Francolí (Llen.!), Veciana (Puigg.!), i més enllà, cap a la Frontera d'Aragó (Costa). — Febr.-Jun [1].

E. amygdaloídes

2,390.—E. amygdaloídes L.—E. silvática Jacq.

*(els autors antics, per la forma de les fulles d'aquesta planta, la compararen amb l'*Amygdalus, *l'ametller; silvàtica, perquè sol fer-se en llocs ombrosos.)*

(1) Podem dir que és freqüent a la conca baixa del Segre: Sanaüja, Balaguer, Almacelles, etc., etc. (F. Q.).

Perenne, de rizoma gruixut, tija de 3-6 dm, dreta, *subllenyosa a la base*, fistulosa, nua inferiorment i fullosa a la part superior, glabra o peluda tomentosa, amb diverses branques floríferes infraumbel·lars, fulles dimorfes, les inferiors i les de les tiges no floríferes, que han passat l'hivern, *més grans*, més fortes, d'un verd fosc o vermelloses, *transovades*, llargament atenuades en pecíol, molt acostades, quasi en rosetó, les altres, de les tiges floríferes, desenrotllades a la primavera, *més petites*, blanes, d'un verd groguenc, sèssils, més distants, *oblongues* o *espatulades*, arrodonides a la base, les umbel·lars d'igual forma, bràctees semiorbiculars, groguenques, *travades fins a la meitat*, umbel·la de 5-10 radis, glàndules grogues, *semilunars*, de *puntes llargues, alenades, convergents*, càpsula de 4 mm, *trígona, glabra*, de *solcs molt oberts*, coques *rodones, amb un solc dorsal*, llavors *ovoides*, d'un gris perla, *llises*, amb carúncula orbicular piramidal.

Geografia. — Boscos i llocs emboscats i frescals de tot el país, des del litoral fins a les valls pirenenques. — Abr.-Ag.

E. Charácias

2,391. — E. Charácias L.

(del grec χαραχίας, propi de les valls, perquè es fa en llocs calents i abrigats; és mot de Dioscòrides.)

Perenne, de rizoma gruixut, tija de 4-10 dm, llenyosa i nua inferiorment, dreta, robusta, pubescent, amb nombroses branques floríferes curtes infraumbel·lars, fulles *oblongo-lanceolades*, llargament atenuades, mucronades, enteres, coriàcies, persistents, uninerves, d'un verd fosc per sobre, més pàl·lides per sota, pubescents, les umbel·lars ovades o oblongues, mucronades, bràctees semiorbiculars, obtuses, d'un verd groguenc, travades fins a la meitat formant un disc còncau, umbel·la de nombrosos radis curts, glàndules d'un *púrpura fosc, semilunars, truncades escotades*, de puntes *curtes i amples*, càpsula gran (5-6 mm), *trígona, peluda*, amb pics blancs i *solcs profunds*, coques *rodones, sense solcs*, llavors *ovoido-oblongues*, grisenques, *llises*, amb carúncula gran, cònica piramidal.

Geografia.— Llocs secs i àrids: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages, fins a Berga; litoral de Cadaquès = Zona litoral i mitjana, fins a Talaixà, Mare de Déu del Munt (Vay.), Vall de Benasc (Zett.). — Març-Juny.

2,392. — E. dendroídes L.

E. dendroídes

(és el Tithymalus dendroides *de diversos autors prelinneans; del grec* δένδρον, *arbre, perquè és arborescent.)*

Sinonímia. — Lleteresa arbòria.

Perenne, tija llenyosa, de 5-15 dm, dreta, bifurcada, robusta, vermellosa, nua i coberta de cicatrius a la base, fullosa a la part superior, fulles *oblongo-lanceolades,* obtusiúscules, atenuades a la base, sèssils, enteres, uninerves, consistents, verdes, més pàl·lides per sota, acostades i subimbricades a l'àpex, les umbel·lars oblongues, mucronades, bràctees orbiculars rombals, apiculades, lliures, d'un verd groguenc, umbel·les de 5-8 radis bifurcats, glàndules *semilunars* o truncades escotades, de *puntes obtuses,* càpsula de 5-6 mm, *glabra, profundament trígona,* coques rodones, amb un solc superficial, llavors *ovoides,* brunes, *llises,* amb la carúncula en forma de cresta, breument estipitada.

Geografia. — Costes i roques de la zona litoral: Cadaqués, Torrent de S. Pius Vè (Bub., Costa, Trèm., Vay., Llen., Cad.) = Abundant de Roses al Cap Norfeu; Baix Empordà, r. (Tex. ex Willk.). — Abr.-Juny [1].

2,393. — E. Parálias L.

E. Parálias

(del grec παραλία, *marítim, perquè es fa vora el mar; és el* Tithymalus paralius *dels autors prelinneans.)*

Perenne, de rizoma llarg, dur, ramificat, tija de 3-6 dm, dreta, llenyosa, nua i molt ramificada a la base, a vegades amb branques estèrils i també algunes de floríferes infraumbel·lars, fulles imbricades, coriàcies, còncaves, enteres, glauques, les inferiors petites, *linears lanceolades,* les caulinars mitjanes *oblongo-lanceolades,* les superiors *ovades,* les umbel·lars com les caulinars superiors, bràctees suborbiculars reniformes, mucro-

(1) Tractant-se d'una espècie tan localitzada caldrà afegir: Torrent d'En Peltré, prop del Port de la Selva, 1922. (F. Q.).

nades, umbel·la de 3-6 radis bastant gruixuts, 1-2 vegades bifurcats, glàndules *semilunars*, de *puntes curtes*, *divergents*, càpsula de 5-6 mm, *glabra*, *trígona deprimida*, de solcs *profunds* i *oberts*, coques *rugoses als costats*, amb un solc dorsal *poc profund*, llavors *ovoides*, blanquinoses, *llises*, amb carúncula petita, reniforme.

Geografia. — Comuna als sorrals marítims del litoral. — Maig-Set.

E. nicaensis

2,394. — E. nicaensis All.

(perquè fou descoberta al comtat de Niça.)

Perenne, de rizoma gruixut, fusiforme, tija de 2-6 dm, *subllenyosa* i nua a la base, dreta, simple o amb algunes branques floríferes infraumbel·lars, fulles *oblongo-lanceolades*, obtuses, sèssils, enteres, coriàcies, glabres, glauques, patents reflexes, mucronades, les umbel·lars ovato-oblongues, bràctees orbiculars cordiformes, lliures, mucronades, umbel·la de 5-15 radis bifurcats, glàndules *semilunars*, grogues, de *puntes curtes* i *obtuses*, càpsula de 3-4 mm, *subglobulosa*, *glabra*, de *solcs amples* i *superficials*, coques *rodones*, finament *rugoses*, llavors *ovoides*, grisenques, *llises*, amb carúncula groga, deprimida.

Geografia. — Comuna als boscos, pastures i terres incultes, àrides, de tot el país: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages, Empordà, i valls subpirenenques = Vic, Torelló, Espluga de Francolí, Montsant, part del Priorat (Costa); regió litoral i mitjana de Girona, d'on remunta fins a Olot, Mare de Déu del Munt, Cerdanya, etc. (Vay.). — Maig-Juny.

E. serrata

2,395. — E. serrata L.

(per les fulles serrades.)

Perenne, de rizoma gruixut, *llenyós*, vertical, ramificat, tiges de 2-5 dm, dretes, rígides, estrictes, amb algunes branques estèrils a la base i una o dues de floríferes infraumbel·lars, fulles consistents, sèssils, *serrades*, molt desiguals, les inferiors i les del mig *linears lanceolades*, llargament acuminades, finament serrades, bràctees d'igual forma, grogues, les superiors més petites, quasi enteres, umbel·la

de 3-5 radis, una o dues vegades bifurcats, glàndules *semilunars*, de puntes *curtes* i *obtuses*, càpsula gran (5-6 mm), *ovoido-trígona*, *glabra*, de *solcs profunds* i *oberts*, coques rodones, llises o cobertes de pics blanquinosos, llavors *ovoides deprimides*, llises, brunenques, amb carúncula estipitada.

Geografia. — Comuna als marges i terres incultes d'una gran part del país: Al litoral, Vallès, Bages, fins al Bergadà = Plana de Vic, Olot, Berga, Tremp (Costa), Prades (Gaut.); abundant de Pontau a Salardú (Llen.); Lés, Viella (C. et S.). — Març-Jul.

E. terracina

2,396. — E. terracina L.

(és el Tithymalus marinus, folio retuso, terracinus *de Barrelier;* terracinus, *de Terracina, ciutat del Laci.)*

Perenne, de rizoma *llenyós, vertical, curt,* tiges d'1-5 dm, dretes o ascendents, flexuoses, afil·les inferiorment, simples o amb algunes branques floríferes infraumbel·lars, i a vegades algunes d'estèrils a la base, fulles nombroses, *linears oblongues,* mucronades, sèssils, enteres o denticulades en llur meitat superior, uninerves, les de les branques estèrils més petites, més serrulades i freqüentment escotades, les umbel·lars oblongues el·líptiques, mucronades, finament serrades, bràctees ovato-rombals, mucronades, umbel·la de 2-5 radis, bifurcats diverses vegades, glàndules verdoses, *semilunars,* de *puntes llargues i setàcies,* càpsula de 3-4 mm, *trígona, glabra, llisa,* de solcs *profunds* i *oberts,* coques *subcarenades,* llavors *ovoides truncades,* cendroses, *llises,* amb carúncula estipitada. Planta polimorfa.

Geografia. — Costes pedregoses i sorrals de la zona litoral i part de la mitjana: Barcelona, Vallcarca, Sitges, Vallvidrera, Montcada, la Puda de Montserrat, Tossa, Figueres = Litoral de Girona, costes de l'Empordà, Cadaqués (Vay.). — Maig-Set.

E. Cyparissias

2,397. — E. Cyparissias L.

(del grec κυπάρρισος, *el xiprer, una de les lleteresses de Dioscòrides, per les fulles fines i el seu posat, que, d'alguna manera, recorden aquell arbre; és, com si diguéssim,* xipreret; *per als autors prelinneans fou el* Tithymalus cyparissias *i per a L'Obel el* T. cupresinus.)

Perenne, de rizoma *prim, horitzontal, estolonífer, multicaule*, tiges de 2-5 dm, dretes, que porten diverses branques floríferes i altres d'estèrils infraumbel·lars, fulles d'un verd bonic, esteses o reflexes, *enteres*, sèssils, *linears* (1-3 mm d'ample), les de les branques estèrils setàcies, en pinzell, les umbel·lars com les caulinars, bràctees reniformes o cordiformes, enteres, grogues a l'antesi i freqüentment vermelloses a la maturitat, umbel·la de nombrosos radis prims, 1-2 vegades bifurcats, glàndules *semilunars*, de *puntes curtes*, càpsula de 3 mm, *trígona, glabra*, de *solcs profunds*, coques rodones, amb un solc dorsal longitudinal, cobertes de petites papil·les, llavors *ovoides*, brunes, *llises*, amb carúncula orbicular sèssil.

Geografia.—Freqüent a les terres arenoses, humides: Montcada i Ripollet, al Vallès; Castellgalí, prop de Manresa, i altres llocs de Bages; Vall de Núria; Cadaqués = Marges i prats de l'Empordà, Girona, Olot, Cerdanya (Vay.), Port, Hospital i Vall de Benasc, Penyablanca (Zett.). — Maig-Juny.

E. Ésula

2,398. — E. Ésula L.

*(és l'*Esula minor *de Rembert Dodoens; esula era el nom vulgar d'algunes lleteres.)*

Perenne, de rizoma *llargament serpentejant, ramificat*, tiges de 3-8 dm, dretes, rodones, afil·les a la base, amb diverses branques, les superiors floríferes, fulles de forma variable, *oblongues, lanceolades* o *lanceolades linears*, mucronades, atenuades a la base, enteres o a penes denticulades, les umbel·lars lanceolades o el·líptiques, mucronades, bràctees amplament ovades triangulars, mucronades, umbel·la de nombrosos radis bifurcats, glàndules semilunars, de *puntes curtes*, càpsula de 3 mm, *trígona, glabra*, de *solcs profunds*, coques un poc comprimides, amb un lleuger solc dorsal, un poc xagrinades, llavors *ovoides*, d'un *gris brunenc*, llises, amb carúncula orbicular, sèssil.

γ *collina* G. et G. — *E. pinifolia* DC. — Planta més petita, més prima, de radis umbel·lars menys nombrosos, fulles estretes, quasi linears.

Geografia. — Llocs arenosos i pedregosos: Castellgalí i altres llocs de la part meridional de Bages (Font!); marges del Llobregat i altres rius (Costa); partit d'Olot (Tex.); litoral i regió mitjana de Girona; Guils, a la Cerdanya (Vay,); Lleis, r. r. (Senn.). La γ *collina* G. G., a Campins, del Montseny. — Maig-Ag.

N. B. No ha estat confirmada, fins ara, l'existència a la Plana de Vic de l'*E. semiperfoliata* Viv., pròpia de Còrsega i Sardenya, citada com a poc comuna per Masferrer. En canvi és probable que hom trobi a la frontera de l'Empordà l'*E. Pithyusa*, referida a Port-Vendres per Bubani i per Gautier.

Gènere 622. — MERCURIALIS L.

(Del nom de *Mercurialis* amb què eren conegudes aquestes plantes des de l'antiguitat. Segons Plini, Mercuri n'hauria revelat les virtuts.)

Plantes dioiques, accidentalment monoiques, de flors verdoses, axil·lars, les masculines en espigues interrompudes i llargament pedunculades, les femenines solitàries o fasciculades, perigoni tripartit, 8-12 estams, dos estils, càpsula formada per dues coques, llavors reticulades, rugoses, carunculades. Herbes de fulles oposades, amb petites estípules.

1. Plantes llenyoses a la base, blanques tomentoses, fulles subsèssils, enteres o amb algunes dents distanciades, flors femenines solitàries o geminades, càpsula pilosa tomentosa . . . **2,399. M. tomentosa.**
   Plantes totalment herbàcies, verdes, glabres, de fulles peciolades i fistonades, flors femenines solitàries . . . **2.**

2. Plantes perennes, d'un verd fosc, rizoma llargament serpentejant, tija simple, nua a la base, flors femenines llargament pedunculades, càpsula pubescent. . . . . **2,400. M. perennis.**
   Plantes anuals, d'un verd clar, arrel cònica, tija ramificada, fullosa des de la base, flors femenines subsèssils, càpsula híspida . . . **2,401. M. ánnua.**

M. tomentosa

2,399. — M. tomentosa L.

(pel toment *que vesteix tota la planta.)*

Perenne, tija de 2-6 dm, *llenyosa a la base,* dreta, persistent, molt ramificada, de branques subtetràgones, fullosa, blanca tomentosa com tota la planta, fulles *oblongues* o *el·líptiques,* acutiúscules, breument peciolades, enteres o amb algunes dents separades a la part superior, flors masculines en glomèruls *densos, distanciats,* formant una *espiga interrompuda* i *llargament pedunculada,* les femenines *solitàries* o

geminades a l'axil·la de les fulles, *curtament pedunculades*, càpsula *ampla, dídima*, de 5-7 mm, *peluda tomentosa*, llavors *ovoido-globuloses*, brunes, *lluents, un poc rugoses*.

Geografia. — Comuna als arenys dels corrents: Terrassa i altres punts del Vallès; Viloví del Penedès; S. Vicenç de Castellet, a les vores del Llobregat, fins a Navarcles i altres llocs de Bages; Menàrguens, a l'Urgell = Ribelles i alta Segarra, Berga (Costa); la Junquera, Vilafant, etc. (Vay.); Cabanes (Sen.), Conca de Tremp (Bub.).— Maig-Oct.

M. perennis

2,400. — M. perennis L.

(perquè és perenne.*)*

Perenne, de rizoma *llargament serpentejant, radicant*, tija de 2-3 dm, *herbàcia*, dreta, pubescent, simple, nua inferiorment, molt fullosa a la part superior, quadrangular, fulles *ovato-oblongues*, acuminades, curtament peciolades, fistonades, primes, d'un verd fosc per sobre, més clares per sota, glabres o peludes, flors masculines en petits glomèruls distanciats sobre peduncles filiformes més llargs que les fulles, les femenines solitàries o geminades, llargament pedunculades, càpsula *dídima*, bastant gran (6-8 mm), *molt pubescent*, llavors *globuloses*, grisenques, un poc rugoses.

Geografia. — Llocs frescos i ombrosos de les muntanyes: Montseny, S. Llorenç del Munt, El Farell de Caldes, etc., fins a les Adous del Bastareny = La Cellera (Cod.!), Plana de Vic, r. (Masf.), Ribes (Vay.); abunda al bosc de Luchon i de Superbanyeres (Zett.). — Març-Juny.

M. ánnua

2,401. — M. ánnua L.

(perquè és anual.)

Sinonímia. — Murcarol, murcarola, malcoratge; *cast.*, mercurial, malcoraje; *fr.*, mercuriale, voireuse, cagarelle.

Anual, d'arrel cònica, ramificada, tija de 2-4 dm, dreta, herbàcia, engruixida als nusos, ramificada i fullosa des de la base, glabra, fulles *ovato-oblongues*, acutiúscules, peciolades, fistonades, pestanyoses, primes, d'un verd pàl·lid,

flors masculines en glomèruls ± distanciats formant *llargues espigues interrompudes* i *pedunculades*, més llargues que les fulles, les femenines solitàries o geminades, *subsèssils*, càpsula *dídima*, de 3-4 mm, *híspida*, de pèls *bulbosos*, llavors *globuloses*, petites, grises, rugoses.

β *ambigua* Dub. — Monoica, amb les flors masculines i femenines sobre sengles peduncles curts i desiguals, fulles més estretes i atenuades a la base.

Geografia. — Comuníssima a les hortes, terres de conreu i llocs herbosos de tot el país. La β *ambigua* Dub., al litoral r. (Costa); Cap de Creus, r. (Bub.); Port-Bou (Naudin, ex Bub.). — Floreix gairebé tot l'any.

Gènere 623. — RICINUS L.

(Es el nom, antiquíssim, d'aquesta planta i de la paparra, per la semblança de les sements amb el paràsit.)

Plantes monoiques, de flors vermelloses, en raïms espicifomes terminals i axil·lars, tancades, abans de l'antesi, dins bràctees ovades, agudes, còncaves, escarioses, nervades, caduques, perigoni de les masculines amb cinc divisions, el de les femenines amb tres, estams indefinits, poliadelfs, un estil terminat per 3-6 estigmes llargs, ramosos, càpsula de tres coques, espinosa, llavors crustàcies, carunculades. Herbes o arbustos, segons els climes, de 2-3 m, de tija dreta, glauca, fistulosa, fulles grans, peltades palmatífides, de divisions lanceolades acuminades, dentades serrades.

R. communis

2,402. — R. communis L.

(perquè es refereix a l'espècie vulgar, la corrent-ment coneguda.)

Sinonímia. — Ricí, figuera infernal; *cast.*, ricino, higuera infernal; *fr.*, ricin, palma-Christi.

Geografia. — Cultivada i subespontània. — Estiu.

Gènere 624. — CRÓTON L.

(Nom antiquíssim d'una mena de ricí.)

Plantes monoiques, de flors groguenques, en raïms axil·lars o terminals, les masculines amb cinc pètals-linears, les femenines apètales, perigoni de 5-10 divisions respectivament, ordinàriament cinc estams monadelfs, tres estils bífids, càpsula tricoca, berrugosa. Herbes anuals, grisenques tomentoses, tija d'1-4 dm, dreta, ramificada, de fulles alternes, llargament peciolades, ovato-rombals, sinuades dentades, nervades, estipulades.

C. tinctórium

2,403. — C. tinctórium L. — Crozóphora tintória Juss.

(perquè conté una substància tintòria *blava, el tornassol.)*

Sinonímia. — Gira-sol; *cast.*, tornasol; *fr.*, tournesol.

Geografia. — Terres cultivades: No escàs al litoral, Vallès, Penedès, Segarra, Bages, Empordà = Pla d'Urgell (Costa); Empordà, fins a Besalú (Vay.). — Juny-set.

Gènere 625. — ANDRACHNE L.

(ἀνδράκνη és el nom grec de la verdolaga i Linné l'aplicà a l'espècie següent perquè hi té una retirança.)

Plantes monoiques, de flors groguenques, diminutes, axil·lars, solitàries, les masculines amb la corol·la de cinc pètals, les femenines apètales, amb el perigoni quiquepartit, cinc estams monadelfs, tres estils bífids, càpsula tricoca, deprimida, reticulada, de coques dispermes, llavors puntejades. Herbes perennes, de rizoma llenyós, multicaule, tiges d'1-7 dm, ajagudes o ascendents, estriades, glabres, fulloses, fulles transovades orbiculars, alternes, diminutes, subsèssils, persistents.

A. Telephioídes

2,404. — A. Telephioídes L.

(és el Telephioides graecum humifusum, flore albo *de Tournefort;* Telephioides *perquè recorda* el Telephium *de Dioscòrides i de Plini, semblant a la verdolaga i interpretat diversament pels autors.)*

Geografia.— Terres pedregoses, calcàries: Abundant a les vinyes immediates a la Puda de Montserrat, prop de l'estació d'Olesa; camps de Mollerussa = En diverses localitats de Tarragona i part austro-occidental de Lleida (Costa); Tibidabo (Trem. ex Vay.); Castelldefels, Tortosa (Senn.!). — Maig-Jul.

Gènere 626. — BUXUS L.

(*Buxus* és el nom llatí del boix, en grec πύξος, que hom fa derivar de πυκνὸς, dens, perquè és de les poques fustes que no suren.)

Plantes monoiques, de flors groguenques, en glomèruls axil·lars compostos d'una flor femenina central voltada de diverses flors masculines, perigoni bracteolat, de quatre tèpals, flors masculines de quatre estams lliures, les femenines amb tres estils curts, gruixuts, persistents, càpsula sèssil, ovoide, tricorne, coriàcia, glabra, tricoca, septicida, de coques dispermes, llavors oblongo-trígones, negres, lluents. Arbustos de 3-30 dm, de tronc dret, ramificat, groguenc, dur, fullós, branques tetràgones, al principi peludes, després glabres, fulles ovades o el·líptiques, oposades, persistents, curtament peciolades, coriàcies, lluents per sobre, enteríssimes i freqüentment escotades.

B. sempervírens

2,405. — B. sempervírens L.

(*de* semper, *sempre, i* virens, *verd, perquè tot l'any és verd.)*

Sinonímia. — Boix; *cast.*, boj; *fr.*, buis.

Geografia. — Comuna a les torrenteres i paratges selvàtics i ombrejats, singularment calcaris. En quasi totes les muntanyes de Catalunya, com Montserrat, Montsant, S. Llorenç del Munt,... fins a les valls pirenenques = Prats de Molló (Gaut.), Vall de Benasc (Zett.). — Abr.-Maig.

Família 104. — EMPETRÀCIES Lind.

(Del gènere *Empetrum.*)

Plantes dioiques o polígames, de flors regulars, purpúries, petites, axil·lars, solitàries, sèssils, trímeres, perigoni biseriat, amb tres tèpals sepaliformes, coriacis, rodejats a la base de sis escames imbricades, i tres tèpals petaloides que alternen amb els anteriors, tres estams exerts, d'anteres subglobuloses, dídimes, filaments lliures, persistents, estil molt curt, estigma de divisions radiants inciso-laciniades, fruit bacciforme, esfèric, del volum d'un pèsol, a la fi negre, amb 6-9 pinyols monosperms. Petits arbustos d'1-4 dm, de tronc ajagut o ascendent, pubescent, glabre, molt ramificat, nu a la base, fullós superiorment, de branques ascendents, fulles molt petites, linears oblongues, breument peciolades, obtuses, enteres, revolutes i poc o molt aspres al marge, amb un ample solc dorsal, alternes o subverticil·lades, quasi imbricades, verdes, pubescents i a la fi glabres i lluents.

Gènere 627. — EMPÉTRUM L.

(Teofrast parla de l'εμπετρον, planta que no fa flor, i també Dioscòrides i Plini; Tournefort ressuscità el nom i l'aplicà a aquesta i a una altra espècie, en sentit genèric, mot i concepte que respectà Linné.)

E. nígrum

2,406. — E. nígrum L.

(perquè, contràriament al que ocorre en l'altra espècie linneana, aquesta té les baies negres.)

Geografia.—Roques i torberes de les altes muntanyes: Setcases (Isern!); alta Cerdanya, Finestrelles, valls d'Eina i de Llo, Roca de l'Àguila (Gaut.); freqüent al Canigó (Lap.), Maleïdes (Zett., Costa), Montluda (Llen.), Vall de Tredòs, Pic de Burat (C. et S.) — Maig-Ag.

Família 105. — MORÀCIES ENDL.

(Del gènere *Morus.*)

Plantes monoiques o dioiques, de flors verdoses, en aments o capítols, perigoni quasi sempre tetràmer, quatre estams amb els filaments arrugats transversalment, dos estigmes, fruit carnós (sorosi). Arbres lactescents, de fulles alternes, peciolades, ovades, amb estípules caduques.

Plantes monoiques, de flors en aments densos, perigoni quadripartit, ovari sèssil, dos estigmes . . . . **628. Morus.**
Plantes dioiques, de flors masculines en aments i les femenines en capítol, perigoni quadripartit i tri- o quadridentat respectivament, ovari sostingut per un ginòfor claviforme, un sol estil **629. Broussonétia.**

Gènere 628. — MORUS L.

(Del grec μορέα, en llatí *morus*, nom de la morera; hom el suposa derivat del celta *mor*, negre, pel color del fruit d'una d'aquestes espècies.)

Plantes monoiques, flors en aments densos, perigonis tots quadripartits, ovari sèssil, bilocular, dos estigmes, fulles ovades, desigualment dentades.

Fulles inequilàteres, d'un verd clar, tèpals glabres, fruit blanc o rosat, de gust fat . . . . **2,407. M. alba.**
Fulles equilàteres, d'un verd fosc, tèpals eriçats al marge, fruit d'un negre purpuri, de gust agredolç. . . . . **2,408. M. nigra**

M. nlba

2,407. — M. alba L.

(pel color clar, blanc o rosat, del fruit.)

Sinonímia. — Morera blanca, morera de cucs; *cast.*, moral blanco, morera blanca; *fr.*, mûrier blanc.

Arbre de 7 m o més, de fulles *ovades agudes, inequilàteres*, truncades o subcordiformes a la base, desigualment dentades, o lobato-dentades, *primes, glabres*, d'un *verd clar*, aments femenins de la longitud dels peduncles, tèpals i estigmes *glabres*, fruit petit, blanc, rosat o negre, de gust *fat*.

Geografia. — Cultivada i subespontània a la zona inferior i part de la mitjana. — Maig.

M. nígra

2,408. — M. nigra L.

(pel color obscur dels fruits, d'un negre *purpuri.)*

Sinonímia. — Morera negra o de mores; *cast.*, moral negro; *fr.*, mûrier noir.

Arbre de major talla i corpulència que l'anterior, fulles *ovades acuminades, equilàteres*, cordiformes a la base, desigualment dentades, *pubescents, un poc consistents*, d'un *verd fosc*, aments femenins curtament pedunculats o subsèssils, tèpals *criçats al marge*, estigmes *peluts*, fruit *més gros*, d'un vermellós negrós, acidulat i dolç.

Geografia. — Com l'anterior.

Gènere 629. — BROUSSONÉTIA Vent.

(Dedicat a Pierre M. A. Broussonet, famós botànic viatger, nat a Montpeller el 1761, corresponsal de Cavanilles.)

Plantes dioiques, de flors masculines en ament i les femenines en capítol, perigoni de les primeres quadripartit, el de les segones urceolat i tri- o quadridentat, ovari sostingut per un ginòfor claviforme, acrescent i carnós, estil filiforme, estigmatífer per un costat, fruit rodejat pels marges allargats del ginòfor. Arbre de 3-5 m, de branques joves peludes, fulles ovades acuminades, inequilàteres, peciolades, diversament dividides al marge, però totes dentades serrades, d'un verd fosc per sobre, canescents tomentoses i més clares per sota, estípules lanceolades, escarioses, pestanyoses, caduques.

E. papyrífera

2,409. — B. papyrífera Vent.

(perquè és utilitzada, a l'Extrem Orient, per a fer paper; del llatí papyrus, *paper, i* fero, *jo porto.)*

Sinonímia. — Morera de paper; *cast.*, papelero, moral de la China.

Geografia. — Cultivada, i subespontània en diversos llocs, com Terrassa, Montserrat, etcètera, essent sempre rar el peu femení. — Maig.

Família 106. — ARTOCARPÀCIES Bureau

(Del gènere *Artocarpus*, exòtic.)

Plantes monoiques, de flors pedicel·lades i nombroses sobre un receptacle piriforme i carnós, a penes obert a l'àpex, les superiors masculines, de perigoni tripartit, amb tres estams, les inferiors femenines, de perigoni quinquèfid, amb dos estils, fruit format de nombroses drupes tancades dins del receptacle acrescent (siconi). Arbres lactescents, de fulles alternes, peciolades, consistents, pubescents, aspres, cordiformes a la base, palmatilobades, amb estípules caduques.

Gènere 630. — FICUS L.

(Es el nom que donaren els romans a la figuera.)

F. Cárica

2,410. — F. Cárica L.

(de Carica, *nom que donaven els romans a una mena de figues seques que venien de la Cària.)*

Sinonímia. — Figuera; *cast.*, higuera; *fr.*, figuier.

Geografia. — Cultivada i àdhuc espontània en diversos indrets de la zona inferior i part de la mitjana. — Juny-Set.

Família 107. — CELTIDÀCIES Endl.

(Del gènere *Celtis.*)

Flors hermafrodites, verdoses, axil·lars, solitàries, pedunculades, coetànies de les fulles, perigoni quinquepartit, cinc estams de filaments recorbats abans de l'antesi, dos estigmes sèssils, divergents, fruit en drupa globulosa, de la grandària d'un pèsol, negra a la maturitat. Arbres o arbustos de 5-15 m o més, de fulles alternes, peciolades, ovato-oblongues, molt acuminades, inequilàteres, aspres per sobre, pubescents i amb els nervis prominents per sota, estípules caduques.

Gènere 631. — CELTIS L.

(Del nom d'un arbre així anomenat per Plini, el *Zizyphus Lotus,* que fa un fruit com el del lledoner.)

C. australis

2,411. — C. australis L.

(perquè viu a l'Europa austral.)

Sinonímia. — Lledoner; *cast.*, almez; *fr.*, micocoulier.

Geografia. — Cultivada i espontània en diversos llocs del litoral, Vallès, Penedès, Bages; abunda a Capellades. — Abril.

Família 108. — ULMÀCIES Mirb.

(Del gènere *Ulmus.)*

Flors hermafrodites, vermelloses, en fascicles laterals, anteriors a les fulles, perigoni acampanat, amb 4-8 lòbuls, 4-8 estams, dos estils, i per fruit una sàmara d'ala foliàcia, venosa, escotada a l'àpex. Arbres de fulles alternes, peciolades, inequilàteres, doblement serrades, caduques com les estípules.

Gènere 632. — ULMUS L.

(Nom de l'om entre els romans.)

Sàmares transovades, amb l'aqueni més amunt del centre de l'ala, tocant a la base de l'escotadura, flors quasi sèssils, fulles ovato-el·líptiques, breument acuminades . . . . . **2,412. U. campestris.**
Sàmares suborbiculars, amb l'aqueni al centre de l'ala, sense arribar a l'escotadura, flors breument pedicel·lades, fulles ovato-rombals, llargament acuminades . . . . **2,413. U. montana.**

U. campestris

2,412.—U. campestris L.—U. vulgaris Pall.

*(és l'*Ulmus campestris *de Bahuin, perquè es fa a terra baixa i a les marjades, així com l'*U. montana, *del mateix autor, és muntanyenc.)*

Sinonímia. — Om; *cast.*, olmo; *fr.*, orme.

Arbre de gran talla, corpulent, branques ascendents, branquetes acostades, dístiques, escorça llisa o fesa a les branques principals, fulles relativament petites (8-12 cm de llarg), *ovato-el·líptiques, breument acuminades,* doblement dentades serrades, un poc aspres i glabrescents per sobre, peludes

als angles dels nervis a la cara inferior, flors *quasi sèssils, no pèndules, amb 4-5 estams*, sàmares *sèssils, transovades*, atenuades a la base, mitjanes (15-20 mm de llarg), escotadura apical *fonda* i *ampla*, d'ala plana, a la fi *groguenca*, aqueni situat *més amunt del centre, tocant a la base de l'escotadura.*

Geografia. — Cultivat i espontani a les vores dels corrents i paratges humits i ombrejats de les zones inferior i mitjana, fins a la base de la superior. — Febr.-Març.

U. montana

2,413. — U. montana With.

(perquè es fa a muntanya.)

Sinonímia. — Oma, a Berga.

Afí de l'espècie anterior, hom el distingeix per la copa ampla i poc espessa, de branques pàtulo-ascendents, branquetes separades, peludes, *irregularment dístiques*, fulles *més grans* (12-15 mm de llarg), *transovades, llargament acuminades*, d'un verd fosc, *aspres* per sobre, glabres o pubescents per sota, doblement dentades, serrades, amb les dents amples i corbades cap a l'àpex, flors *breument pedunculades*, 5-8 *estams*, sàmares *grans* (2-3 cm de llarg), *suborbiculars*, escotadura apical *poc fonda* i *estreta*, ala arrugada, sempre *verda*, aqueni situat *sota el centre, sense arribar a l'escotadura.*

Geografia. — Des de la zona de les altes valls fins a la subalpina: Comuna als torrents i boscos de Montsoliu, Bergadà i Ribes = S. Hilari, Guilleries, Freixenet, muntanya del Corb; Font Pobra, Olot (Vay.!); Vall d'Aran, Artiga de Viella (Llen.!), cap a Montardó, Montgarri i Tredós (Vidal, ex Costa). — Abr.-Maig.

N. B. Tenim en el nostre herbari un exemplar de Vayreda, segons sembla procedent de Font Pobra, que per les flors *llargament pedunculades, pèndules*, per les sàmares *peludes pestanyoses* al marge i pels altres caràcters pertany amb tota seguretat a l'*Ulmus pedunculata* Fougeroux. — *U. effusa* Willd., únicament citat per Lapeyrouse com del Pireneu, que hom considera propi de l'Europa central.

Família 109. — URTICÀCIES DC.

(Del gènere *Urtica.*)

Plantes de flors monoiques, dioiques o polígames, verdoses, en glomèruls o raïms axil·lars, rarament solitàries, perigoni de 2-5 tèpals, 4-20 estams, un estil, fruit en aqueni. Herbes de fulles oposades o alternes, amb estípules.

1 { Fulles dentades, oposades, tiges robustes, dretes, plantes eriçades de pèls urticants, monoiques o dioiques . . . . 632. **Urtica.**
Fulles enteres, totes o la major part alternes, tiges febles, ajagudes o difuses, plantes glabres. 2.

2 { Plantes monoiques, glabres, fulles inferiors oposades, flors masculines sense bràctees i amb dos tèpals, 12-20 estams, aqueni globulós, coriaci, amb berrugues petites o ratlles . . . . 634. **Thelígonum.**
Plantes polígames, pubescents, fulles totes alternes, flors masculines amb bràctees i quatre tèpals, quatre estams, aqueni ovoide comprimit, tancat dins del perigoni . . . . 635. **Parietària.**

Gènere 633. — URTICA L.

(Es el nom que donaven els romans a l'ortiga; del llatí *urere*, cremar, per la coentor que fan les picades d'aquesta planta.)

Plantes monoiques o dioiques, flors en raïms axil·lars i terminals, amb el perigoni de quatre tèpals, els dos exteriors petits o nuls en les flors femenines, quatre estams amb els filaments recorbats cap al centre de la flor i elàstics, estigma en forma de pinzell, aqueni ovoide comprimit, tancat dins del perigoni. Herbes de fulles oposades, dentades, tiges dretes i robustes, eriçades de pèls urticants.

1 Raïms femenins espessos i globulosos, els masculins prims, ramificats, interromputs, tots pedunculats, perigoni molt acrescent, plantes monoiques, molt híspides . . . . 2,414. **U. pilulífera.**
Raïms femenins i masculins fluixos, llargs, perigoni poc acrescent, plantes eriçades o híspides . . . . 2.

2 Plantes perennes, de prop d'un metre, híspides, generalment dioiques, de rizoma serpentejant, raïm paniculiforme, fulles ovato-acuminades 2,415. **U. dioica.**
Plantes anuals, de menor talla, ± eriçades, monoiques, d'arrel fibrosa, raïms espiciformes, fulles ovades . . . . 3.

3 Flors masculines i femenines en un mateix raïm subsèssil i més curt que el pecíol, dues estípules a cada pecíol, fulles de 2-3 cm de llarg 2,416. **U. úrens.**
Flors masculines i femenines en raïms diversos, pedunculats, els femenins més curts, els masculins més llargs que el pecíol, aquests amb l'eix quasi sempre dilatat, membranós, una sola estípula a cada pecíol, fulles de 3-7 cm de llarg. . . . . . . 2,417. **U. membranácea.**

2,414. — U. pilulífera L.

U. pilulífera

(del llatí pilula, *piloteta o boleta, i* fero, *jo porto, al·ludint a les inflorescències femenines globuloses.)*

Sinonímia. — Ortiga de pilotes, artigolles a Tossa; *cast.*, ortiga romana, de pelotillas o pildorera; *fr.*, ortie romaine.

Anual o *biennal*, amb la tija de 3-10 dm, dreta, simple o ramificada, híspida, fulles grans, *ovades acuminades*, arrodonides o truncades i subcordiformes a la base, de pecíol quasi tan llarg com el limbe i amb dues estípules, profundament incises dentades, d'un verd fosc per sobre, més clares per sota, ± híspides, flors *monoiques*, les masculines en *raïms prims*, *ramificats*, *drets*, *interromputs*, les femenines en *capítols globulosos*, *pedunculats*, *estesos* o pènduls, eriçats híspids, perigoni molt acrescent.

Geografia. — Runes i paratges incultes, al peu de les habitacions humanes: Penedès, a S. Martí Surroca; Tossa, a Vilavella; Castell d'Empúries; Cadaqués. = Talamanca, r. (Puj., C.!); Vilarnadal i Alfar, de l'Empordà (Vay.). — Maig-Set.

2,415. — U. dioica L.

U. dioica

(perquè és dioica.)

Sinonímia. — Ortiga gran, major o grossa, ortiga barragana; *cast.*, ortiga mayor; *fr.*, grande ortie.

Perenne, de rizoma serpentejant i tija de 4-10 dm, dreta, robusta, rarament ramificada, quadrangular, estriada, fistulosa, pubescent híspida, fulles grans, *ovades acuminades*, cordiformes a la base, fortament dentades, de dents ovades mucronades, pecíol una vegada més curt que el limbe o encara més curt, d'un verd fosc per sobre, un poc pàl·lides per sota, amb dues estípules linears lanceolades, planta generalment *dioica*, amb les flors en glomèruls acostats, formant *raïms axil·lars, prims, molt ramificats, més llargs que el pecíol,* drets o estesos, els fructífers pèndults, perigoni poc acrescent, subhíspid.

γ *híspida* G. et G. — Fulles ovades o suborbiculars, fondament dentades, cobertes com la tija de nombrosos pèls.

Geografia. — Runes, marges de les hortes i llocs herbosos de tot el país, des de la costa al Pireneu. La β *híspida* G. et G. — *U. híspida* DC., a Cadaqués (Vay.). — Abr.- Set.

2,416. — U. úrens L.

U. úrens

(del llatí urens, *urent, al·ludint a la coentor que fa quan hom s'hi ortiga.)*

Sinonímia. — Ortiga petita; *cast.*, ortiga menor; *fr.*, petite ortie.

Anual, amb la tija de 2-5 dm, dreta o ascendent, generalment ramificada des de la base, eriçada de pèls urticants, *càustics*, fulles petites, *ovades*, rodones o atenuades a la base, fortament incises dentades, de pecíol poc més curt que el limbe, d'un verd clar, amb dues estípules lanceolades, flors *monoiques*, en raïms *axil·lars subsèssils,* freqüentment *geminats, simples, més curts que el pecíol,* les flors masculines i les femenines re-

unides al mateix raïm, les segones més nombroses, perigoni poc acrescent i poc híspid.

Geografia. — Comuníssima a les hortes, runes, etc., de tot el país. — Febr.-Set.

U. membranácea

2,417. — U. membranácea Poir.

(pel raquis de les inflorescències masculines dilatat, membranós.)

Sinonímia. — Ortiga, com per a les altres congèneres.

Anual, amb la tija de 3-8 dm, dreta, poc híspida, pèls urticants, càustics, fulles bastant grans, *ovades,* agudes, rodones o subreniformes a la base, incises dentades, serrades, pecíol aproximadament igual al limbe, d'un verd fosc per sobre, més pàl·lides per sota, amb una sola estípula, planta *monoica, rarament dioica,* flors en raïms pedunculats, simples, unisexuals, els *inferiors femenins, més curts que el pecíol,* peduncle *filiforme i nu a la base, dilatat* i *membranós* del mig en amunt, *florífer* solament a la *cara superior.*

Geografia. — Runes, al peu de les muralles i en alguns horts: Terrassa, r., Castelló d'Empúries, abundant = Prop de Barcelona i altres llocs del litoral (Costa); Cadaqués; (Trèm.); Sarrià; Molins (Sen.!). — Maig-Ag.

N. B. No consignem la β *hórrida* Willk. = *U. neglecta* Guss., perquè havent-hi en un mateix peu peduncles femenins *rodons* i altres d'*aplanats* opinem amb Pau que no pot ésser mantinguda tal varietat.

Gènere 634. — THELÍGONUM L.

(Es mot antiquíssim, que trobem en Teofrast i Dioscòrides, aplicat, segons sembla, a una mena de mercurial, i format del grec θῆλυς, de dona, i γονο, genoll, al·ludint als fruits arrodonits. Sauvages i Gouan, no obstant, prengueren per *Theligonum* l'espècie següent, i Linné consagrà amb el seu gènere aquesta interpretació.)

Plantes monoiques, glabres, de flors verdes, axil·lars, sèssils, les superiors masculines, geminades, sense bràctees, amb dos tèpals drets, a la fi revoluts, 12-20 estams, filaments capil·lars, lliures, les flors femenines en nombre d'1-3, acompanyades de diverses bràctees, amb el perigoni soldat a l'ovari, estil lateral, exert, estigma enter, coriaci, globulós, amb petites berrugues esparses i amb ratlles longitudinals. Herbes anuals, amb la tija de 0'5-3 dm, feble, ajaguda o ascendent, articulada, nuosa, fulles inferiors oposades, les altres alternes, ovades, enteres, peciolades, estípules amples, membranoses, embeinadores.

T. Cynocrambe

2,418. — T. Cynocrambe L.

(per a Bahuin aquesta planta és la Cynocrambe *de Dioscòrides, i Linné volgué recordar aquest parer amb el nom específic;* Cynocrambe, *deriva del grec* κυνός, *genitiu de* κυων, *el ca, i* κράμβη, *la col, com si diguéssim* col de gos.)

Geografia. — Llocs pedregosos del litoral mediterrani: Banyuls [1], prop de can Campa (Lap., Bub.), Banyuls, Cervera (Gaut.); Murallàs (Compy., ex Vay.); Menorca, a S. Joan (Font!). — Abr.-Maig.

(1) No és Banyoles, com erròniament diuen alguns autors espanyols, car ben clarament ho expressa Bubani: Banyuls-sur-mer (vol. I, p. 75).

Gènere 635. — PARIETÁRIA L.

(Del llatí *parietarius*, propi de les parets o murs, perquè s'hi fan aquestes plantes.)

Plantes polígames, pubescents, de flors verdoses, axil·lars, en glomèruls involucrats, perigoni de quatre tèpals, quatre estams de filaments encorbats, que després es redrecen amb elasticitat, estigma en forma de pinzell, aqueni ovoide comprimit, tancat dins del perigoni tubulós i acrescent. Herbes de fulles alternes, enteres, peciolades, amb estípules lliures.

Plantes anuals, d'arrel i tiges primes, fulles ovades, a penes atenuades, trinerves, glomèruls de 3-5 flors. . . . . . 2,419. **P. lusitánica.**
Plantes perennes, de rizoma i tija bastant gruixuts, fulles el·líptiques, atenuades pels dos caps, multinerves, glomèruls multiflors 2,420. **P. officinalis.**

2,419.—P. lusitánica L.—Helxine Boccónei Bub.

P. lusitánica

(per ésser planta de Portugal; ἑλξίνη *fou emprat per Dioscòrides per a designar la parietària; aquesta espècie és la* Parietaria sicula, alsines folio *de Boccone, autor de la* Flora sicula, *a qui Bubani dedicà la planta.)*

Anual, d'arrel cònica, prima, i tija de 5-20 cm, filiforme, difusa, molt ramificada, pubescent, amb les fulles *ovades*, petites (1-1'5 per 0'5-1 cm), peciolades, trinerves a la base, primes, pestanyoses, a penes atenuades a tots dos caps, flors en nombre de 3-5, reunides en glomèruls molt petits tot al llarg de la tija i de les branques, bràctees *lanceolato-linears*, iguals o més llargues que les flors, perigoni *acampanat, poc acrescent*, de *tèpals ovats.*

Geografia. — Roques i muralles del litoral: Cadaqués (Trem.!); oliverades de Cadaqués (Vay.); Banyuls, Cervera i altres llocs fronterers (Gaut.); Banyuls, a can Campa (Bub.); Port-Bou (Fr. Agustí!); Menorca, S. Joan (Font!). — Abr.-Juny.

P. officinalis

2,420. — P. officinalis L. — P. diffusa Mert. et Koch

(perquè és planta remeiera, de les oficines *de farmàcia;* diffusa, *per la tija ramificada, de rames espargides.)*

Perenne, de rizoma bastant fort i tija d'1-3 dm, dreta o molt ramificada, de rames espargides, peluda, fulles *ovades* o *el·líptico-lanceolades*, atenuades als dos caps, peciolades, multinerves, puntejades, pestanyoses, d'un verd fosc, flors en *glomèruls multiflors* tot al llarg de la tija i de les branques, bràctees obtuses, *decurrents* sobre les rames, un *poc més curtes que les flors*, soldades a la base i simulant un involucre hepta- o enneafil·le.

Geografia. — Roques, murs, runes i llocs herbosos de tot el país. Quasi tot l'any en flor.

Família 110. — CANNABINÀCIES ENDL.

(Del gènere *Cannabis.*)

Plantes dioiques, de flors verdoses, en aments o panícules, les masculines amb perigoni de cinc tèpals i cinc estams, les femenines amb un sol tèpal bracteïforme, dilatat a la base, que envolta l'ovari, dos estigmes filiformes, pubescents, fruit en aqueni. Herbes de gran talla, de fulles oposades, peciolades, palmatisectes o palmatilobades, estipulades.

Tija dreta, fulles palmatisectes, amb 5-7 segments lanceolats, les superiors alternes, flors femenines en panícula, planta anual
636. Cánnabis.

Tija voluble, fulles palmatilobades, amb 3-5 lòbuls ovats, totes oposades, flors femenines en aments ovoides, planta perenne
637. Húmulus.

Gènere 636. — HÚMULUS L.

(Linné i alguns contemporanis seus empraren aquest mot, pres, segons sembla, del llatí medieval ***humlo***, derivat de l'eslau ***chmel***, el llúpol.)

Flors masculines en raïms compostos, les femenines geminades a l'axil·la de grans bràctees foliàcies, reunides en aments ovoides, pedicel·lats, perigoni de les primeres amb 3-4 pètals quasi iguals; cinc estams drets, apiculats, el de les femenines amb un sol tèpal escamiforme que envolta l'ovari, dos estigmes alenats, aqueni ovoide comprimit, cobert de petites glàndules groguenques i aromàtiques, molt amargues (lupulina). Herbes perennes, de 2-5 m, aspres, de tija voluble cap a l'esquerra, fulles palmatilobades, amb 3-5 lòbuls ovats, dentats, acuminats, totes oposades.

H. Lúpulus

2,421. — H. Lúpulus L.

(de l'italià luppolo, *que hom ha identificat amb el* lupus salictarius *de Plini, com una mena de* llop de les salzeredes, *perquè creix en llocs frescals i es fa amo del terreny.)*

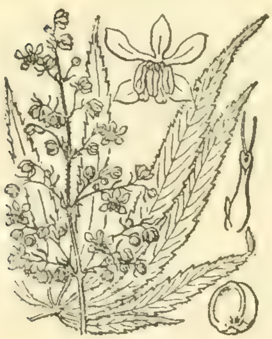
Sinonímia. — Llúpol, cervesa; esparga, al Montseny; lubets, a la Vall d'Aran; guilleuma, a la Cellera (Cod.); *cast.*, lúpulo; *fr.*, houblon.

Geografia. — Torrenteres, bardissars i llocs frescals d'una gran part del país: Terrassa, Pontons del Penedès, Entroncament, Sils, Castelló d'Empúries, Montsoliu, Ribes, Bergadà, horta de Balaguer = Vall d'Aran (Costa), Lés, Bosost, les Bordes (Llen.), la Cellera (Cod.).

Gènere 637. — CÁNNABIS L.

(Nom llatí del cànem, en grec κάνναβις, d'origen oriental.)

Flors en panícula, perigoni de les masculines de cinc tèpals quasi iguals; cinc estams penjants, el de les femenines d'un sol tèpal fes en forma d'espata, inflat a la base i envoltant l'ovari, dos estigmes llargs, filiformes, aqueni subglobulós, llis. Herbes anuals d'1-2 m, pubescents aspres, d'olor forta, tija dreta, rígida, de líber abundant en fibres tèxtils, fulles palmatisectes, de 5-7 segments lanceolats, acuminats, profundament serrats, les superiors freqüentment alternes, d'1-3 segments.

C. sativa

2,422. — C. sativa L.

(del llatí sativus, *satiu, perquè hom el cultiva.)*

Sinonímia. — Cànem; *cast.*, cáñamo; *fr.*, chanvre.

Geografia. — Cultivat i subespontani, principalment a la zona mitjana. — Maig-Ag.

Família III. — JUGLANDÀCIES DC.

(Del gènere *Juglans.*)

Plantes monoiques, de flors verdoses, les masculines en aments cilíndrics i penjants, perigoni de 5-6 lòbuls desiguals acompanyat d'una escama pinnatilobada i amb 12-36 estams, les femenines solitàries o reunides en nombre de 2-4, amb perigoni quadrífid, acompanyat d'una bràctea de 5-6 lòbuls desiguals, dos estigmes grans, recorbats, fruit en drupa coriàcia (nou). Arbres de gran talla, d'escorça llisa i blanquinosa, fulles imparipinnades, de 5-9 folíols ovats aguts i enters, aromàtiques, caduques i sense estípules.

Gènere 638. — JÚGLANS L.

(Nom llatí de la noguera, derivat de *Jovis glans*, gla de Júpiter.)

J. régia

2,423. — J. régia L.

(és la κάρυα βασιλικὰ *dels grecs,* nux basilica *dels romans, nou reial, al·ludint a una excel·lent raça de noguera importada de Pèrsia; és la* nux regia *de diversos botànics prelinneans.)*

Sinonímia. — Noguer, noguera, nouera; escaré, a la Vall d'Aran; *cast.*, nogal; *fr.*, noyer.

Geografia. — Cultivat i subespontani a les vores dels corrents i en llocs frescals. — Abr.-Maig.

Família 112. — CUPULÍFERES A. RICH.

(De *cupula*, cúpula i *fero*, jo porto, al·ludint a l'involucre que guarneix la base dels fruits d'aquestes plantes o els envolta per complet.)

Plantes monoiques, de flors verdoses o groguenques, les masculines en ament, amb perigoni de 5-6 lòbuls o escamiforme, i 5-20 estams, les femenines solitàries o agrupades en nombre de 2-4, circuïdes d'un involucre acrescent (cúpula), amb 2-6 estils i per fruit una gla de cúpula espinosa, coriàcia o foliàcia. Arbres o arbustos de fulles simples, alternes, peciolades i amb estípules caduques.

1 { Cúpula escamosa o foliàcia, que solament cobreix la meitat inferior del fruit . . . . 2.
Cúpula espinosa, que cobreix totalment el fruit . . . . 3.

2 { Cúpula escamosa, hemisfèrica, entera, flors contemporànies de les fulles, perigoni masculí rotaci, aments filiformes, discontinus
639. Quercus.
Cúpula foliàcia, acampanada, inciso-dentada, flors precursores de les fulles, perigoni masculí escamiforme, trilobat, aments cilíndrics, continus . . . . **643. Córylus.**

3 { Aments globulosos, penjants, espines de la cúpula blanes, fruit trígon, fulles ovades, sinuato-dentades . . . . **642. Fagus.**
Aments cilíndrics, drets, espines de la cúpula rígides, fruit ovoide comprimit, fulles oblongo-lanceolades, dentades cuspidades
641. Castánea.

Gènere 639. — QUERCUS L.

(Nom llatí del roure, molt emprat pels botànics prelinneans.)

Aments filiformes, interromputs, penjants, perigoni rotaci, pestanyós, 5-10 estams, flors femenines solitàries o aglomerades, circuïdes d'un involucre acrescent format per nombroses escames imbricades, cúpula coriàcia, hemisfèrica, entera. Arbres o arbustos de fulles dentades o sinuato-lobades.

1 { Fulles persistents, sempre verdes, coriàcies, enteres o dentades espinoses . . . . 2.
Fulles marcescents, mai verdes a l'hivern, membranoses, sinuato-lobades . . . . 4.

2 { Fulles d'un verd clar, glabres en ambdues cares, molt dentades espinoses, cúpula eriçada d'escames rígides i agudes, gla poc exerta. Arbust de 0'5-2 m . . . . 2,424. **Q. coccífera.**
Fulles d'un verd fosc, glabres per sobre, blanques tomentoses per sota, enteres o poc profundament dentades espinoses, cúpula amb bràctees aplicades o poc sortides, gla bastant exerta. Arbre de major alçària. 3.

3 { Escorça suberosa, molt gruixuda, fulles amb 5-7 nervis secundaris ben marcats a cada banda, cúpula obcònica, escames un poc sortides, gla terminada en punta curta, totalment peluda . 2,425. **Q. Súber.**
Escorça no suberosa, rugosa, fulles amb 6-10 nervis secundaris poc marcats, cúpula hemisfèrica, escames aplicades, gla terminada en punta llargueta, solament peluda a l'àpex . . . . 2,426. **Q. Ilex.**

4 { Fulles peludes tomentoses pel revers, cúpula gris tomentosa, amb les escames fluixament aplicades, un poc sortides. Arbres de poca alçària, tortuosos . . . . 5.
Fulles glabres o feblement tomentoses pel revers, cúpula glabrescent, amb les escames perfectament aplicades. Arbres de gran talla, rectes . . . . 6.

5 { Fulles adultes densament tomentoses per sota, cobertes per sobre de pèls estrellats curts i rossos, aments espessos, arrel estolonífera, plançons joves d'un blanc argentat, tacats de rosa . 2427. **Q. Tozae.**
Fulles adultes blanques tomentoses per sota, pubescents per sobre, aments fluixos, arrel cònica. . . . . 2,428. **Q. pubéscens.**

6 { Peduncles de les flors femenines i dels fruits més curts que el pecíol, escames de la cúpula nombroses, gla generalment ovoide 2,429. **Q. sessiliflora.**
Peduncles de les flors femenines i dels fruits 5-6 vegades més llargs que el pecíol, escames de la cúpula poc nombroses, gla oblonga 2,430. **Q. pedunculata.**

Q. coccífera

2,424. — Q. coccífera L.

(perquè porta un còccid, *el quermes.)*

Sinonímia. — Coscoll, garric; *cast.*, coscoja; *fr.*, chêne au kermès.

Arbust de 0'5 a 2 m, molt ramificat, fulles ovades o bé oblongues, curtament peciolades, dentades espinoses, d'un verd clar, glabres, molt coriàcies, persistents dos o tres anys, aments curts, glabres, fruit subsèssil, *cúpula hemisfèrica, eriçada d'escames agudes, rígides, quasi vulnerants,* pubescents, *dretes,* les *inferiors reflexes,* gla *ovoide, poc exerta, estriada.*

Geografia. — Freqüent als costers i vessants àrids de la zona inferior i part de la mitjana: Litoral, Vallès, Penedès, Segarra, Bages, d'on remunta fins a Fígols. — Abr.-Maig, fl.; fr. Ag.-Set. de l'any següent.

Q. Súber

2,425 — Q. Súber L.

(és el nom llatí de l'alzina surera, emprat per Bahuin en sentit genèric.)

Sinonímia. — Alzina surera, suro; *cast.*, alcornoque; *fr.*, chêne-liège.

Arbre de 2-15 m, d'escorça *suberosa,* molt gruixuda i fesa longitudinalment, amb branques grisenques tomentoses, fulles *ovato-oblongues,* enteres, ± dentades mucronades, peciolades, verdes i glabres per sobre, blanques tomentoses per sota, amb 5-7 nervis bastant marcats per banda, persistents dos anys, aments llargs, peluts, fruit subsèssil, *cúpula obcònica, gris tomentosa, d'escames poc sortides,* les superiors *dretes* i *més llargues,* gla terminada en una *petita punta, totalment peluda.*

Geografia. — Terrenys silicis de la zona litoral i part de la mitjana: Vallès, des de can Font de Gaià fins al nord de Terrassa; Ribesaltes, al peu de S. Llorenç del Munt, Montseny i comarques gironines, on abunda sobretot a la zona baixa. — Abr.-Maig, fl.; fr., Oct.-Des.

2,426. — Q. Ilex L.

Q. Ilex

(és el nom llatí de l'alzina, emprat per Bahuir com a genèric, comprensiu també del grèvol.)

Sinonímia. — Alzina, aulina; *cast.*, encina, carrasca; *fr.*, yeuse, chêne vert.

Arbre de 2-15 m, d'escorça *no suberosa*, negra, de branquetes tomentoses, fulles molt variables, *ovato-lanceolades* o lanceolades, enteres o dentades espinoses, peciolades, d'un verd fosc per sobre, blanques tomentoses per sota, amb 6-10 nervis ben marcats per banda, persistents dos o tres anys, aments llargs, pubescents, fruit subsèssil, cúpula *hemisfèrica, gris tomentosa*, d'*escames totes aplicades, gla molt variable*, terminada en una *punta llargueta, solament peluda a l'àpex.*

Geografia. — Comuna als boscos de les zones inferior i mitjana. — Abr.-Maig, fl.; fr., Oct.-Des.

N. B. L'alzina de glans dolces (*Q. Ballota* Desf.), que hom troba algunes vegades entre les altres alzines i consideren importada els autors, solament difereix del *Q. Ilex* pels seus fruits comestibles. (Supp. Prodr., p. 59).

2,427. — Q. Tozae Bosc

Q Tozae

(d'un dels noms vulgars francesos, toza, *d'aquest roure.)*

Sinonímia. — Roure; *cast.*, roble negro, rebollo, melojo; *fr.*, toza, brossa, tauzin.

Arbre de mitjana talla, de tronc tortuós i escorça profundament fesa i negrosa, branques grisenques, glabrescents, les petites i els pecíols bruns tomentosos, arrel estolonífera, plançons joves blancs argentins, tacats de rosa, fulles *ovato-oblongues*, sinuades lobades o pinnatífides, al principi densament cano-tomentoses en ambdues cares, d'un verd fosc i cobertes de *pèls curts, estrellats* i *rossos* per sobre, *sedoses tomentoses* per sota quan són adultes, aments bastant densos, fruits aglomerats sobre un peduncle axil·lar curt, recte i gruixut, cúpula *hemisfèrica, gris tomentosa*, d'es-

cames blanament aplicades, les inferiors ovades, les superiors linears lanceolades, gla cilíndrico-oblonga o subglobosa, llevat de la punta glabra.

Geografia. — Muntanyes pròximes a Barcelona, matolls d'Horta, Vallvidrera, etc. (Costa); boscos pròxims a S. Hilari ? (Cad.). — Maig-Juny, fl.; fr. Set. (1).

Q. pubéscens

2,428. — Q. pubéscens Willd. — Q. lanuginosa Thuill.

(pubescens, *perquè té les fulles pubescents;* lanuginosa, *pel toment dens, sobretot quan les fulles són joves, que cobreix llur cara inferior.)*

Sinonímia. — Roure; *cast.*, roble; *fr.*, rouvre.

Arbre de poca talla, d'arrel *no estolonífera,* tronc tortuós, branques joves flexibles, pubescents, fulles *pinnatilobades*, de base *inequilàtera* i subcordiforme, peciolades, al principi molt tomentoses per sobre, i quan són adultes *blanques tomentoses* pel revers i glabrescents per l'anvers, aments *clars*, fruits aglomerats, subsèssils, cúpula *grisa tomentosa*, d'escames aplicades, les superiors amb la *punta lliure*, gla *ovoide*.

Geografia. — Costes i boscos secs, especialment calcaris: Freqüent al Vallès, particularment cap a l'Obac = Abundant a la part oriental de Bages (Font); zona baixa i comarques interiors: Vall d'Aran (Costa), Baricauba, les Bordes (Llen.); estès per les zones muntana i mitjana (Vay.). — Abr.-Maig; *fr.* Set.

Q. sessiliflora

2,429. — Q. sessiliflora Salisb.

(perquè té les inflorescències femenines curtament pedunculades, gairebé sèssils.)

Sinonímia. — La de l'espècie anterior.

Arbre de gran talla, de branques esteses, fulles seques però persistents a l'hivern, branques joves fràgils, glabrescents, fulles *transovades*, sinuato-lobades, de lòbuls obtusos, peciolades, d'un verd fosc per sobre, glabres o subtomentosos per sota, flors femenines *sèssils*,

(1) L'única localitat catalana on hem vist aquest roure és a la Serra de Prades, sobre granit i gresos, des de 1,000 m en amunt, on forma espessos bosquetons i rebolledes, o bé sol o més o menys mesclat amb el *Pinus silvestris*. Tenim per no certes les cites de Costa; la de Prades ja fou de Salvador. (F. Q.).

aglomerades, estil molt curt, estigmes triangulars, estesos des de la base, fruits subsèssils o de peduncle quasi igual al pecíol, cúpula *hemisfèrica, glabrescent*, d'escames *nombroses, espesses, aplicades*, tuberculoses, gla de forma i magnitud molt variable, però generalment *ovoide.*

ε *cerrioídes* Willk. — Branques i fulles joves rogenques tomentoses, fulles adultes breument peciolades, canescents tomentoses per sota, pinnatilobades, amb els lòbuls mucronats.

Geografia. — Freqüent als boscos de tot el país; la ε *cerroides* Willk., comuna al Vallès, principalment cap a l'Obac = Valldaura, Horta, Valldoreix (Costa); Reinàs, Montserrat (Font). — Abr.-Maig. fl.; fr., Set.-Oct. (1).

2,430. — Q. pedunculata Ehrh.

Q. pedunculata

(perquè, contràriament al que ocorre en l'espècie anterior, aquesta té les inflorescències, i després les glans, llargament pedunculades.)

Sinonímia. — Pènol, roure pènol; *cast.*, roble albar; *fr.*, rouvre, gravelin.

Arbre de gran talla, amb les branques joves flexibles, glabres, fulles *transovato-oblongues*, profundament pinnatilobades, de lòbuls desiguals, obtusos, subsèssils, verdes i glabres per sobre, més pàl·lides per sota, subauriculades a la base, flors femenines i fruits sobre *peduncles* 5-6 *vegades més llargs que el pecíol*, fruits *pènduls*, cúpula *glabra*, d'escames *poc nombroses, curtes, aplicades*, gla variable, generalment ovoide-oblonga.

Raça Q. fastigiata Lamk. — Arbre de 10-20 m, de branques primes i dretes, aplicades a l'eix simulant la copa del *Populus pyramidalis* (poll gavatx), gla cilindràcia, 3-4 vegades més llarga que la cúpula.

Geografia. — Boscos frescos i humits: Pireneu i muntanyes d'Olot (Vay.), Plana de Vic (Masf.), Collsacabra (Masf., Marian!); Ceret (Gaut.); Fos, a la Vall d'Aran (C. et S.). La raça *Q. fastigiata* Lamk. en alguna localitat pròxima a la Vall d'Aran, però Zettersted no la considera indígena. Companyó, ex Vayreda, la refereix a S. Llorenç de Cerdans i Custoja, però no en fan menció ni Gautier ni altres autors, que si bé l'admeten com habitant les valls pirenenques franceses no la consideren espontània. — Abr.-Maig, fl.; Set.-Oct., fr. (2).

(1) El *Quercus sessiliflora* Salisb. deu ésser molt més rar a Catalunya del que expressa Cadevall. No he pogut veure'l ben caracteritzat sinó a la Vall d'Aran, sobre Viella. (F. Q.).

(2) El tipus baixa fins a nivells insospitats, inferiors a 100 m alt. prop de Tordera, on la descobrírem el 1931. (F. Q.).

N. B. No mencionem el *Q. lusitánica* Lamk., la var. *fagínea* Boiss. del qual ha estat citada com a rara a la part occidental de Catalunya, perquè els botànics catalans no en fan menció. Tampoc no consignem el *Q. microcarpa* Lap., assenyalat per Vayreda a Vilademires, Sagaró i Lledó, ni el *Q. stenobálanos* Gaud. referit pel mateix autor a Sagaró, Virumbell i altres parts perquè, segons Willkomm, no són sinó formes del *Q. sessiliflora* Salisb. (Supp. Prodr., p. 58).

Entre els diversos híbrids d'aquest gènere mereixen ésser citats el × *Q. Marcétii* Pau = *Q. Ilex* × *Q. Robur,* trobat a la Canal dels Avellaners, de Montserrat, pel P. Marcet; i el × *Q. cataláunica* Sen. et Pau = *Q. Ballota* × *Q. coccifera,* de Llers, descobert per Fre. Sennen [1].

(1) El *Q. lusitanica* dels autors, pròpiament *Q. faginea* Lamk., tenim per cert que és espècie catalana. L'autoritat de Laguna, que l'assenyalà a Poblet i als boscos d'Avellanes, a l'occident de Catalunya, em sembla que no és cosa negligible. Altrament cal estudiar encara ací no solament el problema de si la forma catalana correspon ben bé al *Q. faginea*, sinó la distribució a Catalunya d'aquesta i d'altres espècies. A la serralada central catalana, Sant Guim-Sta. Coloma de Queralt, per exemple, hom dubta sempre si els roures que s'hi fan són formes amagrides del *Q. pubescens* o corresponen ja al *Q. faginea.* (F. Q.).

Gènere 640. — CASTÁNEA L.

(Es el nom que donaven els romans al castanyer, que els grecs anomenaven κάσταυον i καστανaικόν κάρυον.)

Aments cilíndrics, drets, interromputs, perigoni acampanat, pubescent, amb 5-6 lòbuls i 10-12 estams, flors femenines reunides en nombre d'1-3 dins d'un involucre format per moltes bràctees soldades entre si i situades a la base dels aments superiors, perigoni amb 6-8 lòbuls, 6-8 estams estèrils, cúpula coriàcia, eriçada d'espines rígides, quadrivalva, amb 1-3 glans (castanyes) ovoides comprimides, de pericarpi membranós, bru, lluent. Arbres de gran talla, de tronc recte i branques obertes que formen extensa i frondosa copa, fulles grans, oblongo-lanceolades, glabres, lluents, dentades cuspidades.

C. vulgaris

2,431. — C. vulgaris Lamk. — C. sativa Scop.

(perquè és l'espècie més coneguda del gènere, vulgar *i tot;* sativa, *del llatí* sativus, *cultivat, perquè hom la planta sovint.)*

Sinonímia. — Castanyer; *cast.*, castaño; *fr.*, châtaigner.

Geografia. — Forma grans boscos a la zona mitjana del Montseny, sota el nivell del faig, a Arbúcies, S. Hilari, Montsoliu, i a les Guilleries; més o menys espontània al peu de S. Llorenç del Munt, de la Barata fins a Matadepera. — Maig, fl.; Oct., fr.

Gènere 641. — FAGUS L.

(Es el nom llatí del faig, emprat per quasi tots els autors prelinneans.)

Aments globulosos, pedunculats, pènduls, perigoni acampanat, fes en cinc lòbuls, 10-20 estams exerts, flors femenines en nombre d'1-3 dins d'un involucre urceolat, quadrilobat, perigoni pelut, laciniat, cúpula llenyosa, eriçada d'espines blanes, quadrivalva, amb 1-3 glans trígones. Arbres de gran talla, de tronc recte i branques obertes, que formen una copa ovato-oblonga, frondosa, fulles ovades, enteres o subsinuato-dentades, primes, pestanyoses buan són joves, consistents, nervades i glabres en fer-se adultes.

F. silvática

2,432. — F. silvática L.

(del llatí silvaticus, *silvestre, perquè forma boscúries.)*

Sinonímia. — Faig; *cast.*, haya; *fr.*, hêtre.

Geografia. — Montseny, a la zona compresa entre la del castanyer i la de l'avet; boscos de Montsoliu, Guilleries, Ribes; Rebost i altres llocs del Bergadà = Es l'arbre dominant, com diu Zettersted, entre els 1,000 i els 1,300 m. — Abr.-Maig, fl.; Jul.-Ag., fr. (1),

(1) Al Montseny puja fins a 1,700 m i envolta els avets per totes bandes; entre els castanyers i els faigs hi sol haver un pis de poca amplada de roures. A Catalunya és un arbre pirenenc o prepirenenc, que ateny els seus límits meridionals al Montsec, Bergadà i Montseny. N'hi ha una reduïda colònia als Ports de Tortosa, on es conserva com una relíquia. (F. Q.).

Gènere 642. — CÓRYLUS L.

(Nom llatí de l'avellaner.)

Aments cilíndrics, no interromputs, pedunculats, penjants, perigoni escamiforme, escama transovada, trilobulada, vuit estams, flors femenines en nombre d'1-5 tancades en borrons escamosos, dels quals sobresurten dos llargs estils purpuris, cúpula foliàcia, acampanada, incisa dentada, que no recobreix totalment el fruit, gla (avellana) ovoide o subglobulosa, apiculada, de pericarpi llenyós.

C. Avellana

2,433. — C. Avellana L.

(els llatins anomenaven, generalment, nux pontica *l'avellana, que venia d'Orient; però Plini parla d'una* nux avellana, *probablement una varietat hortense cultivada a la vila d'Avella, prop de Nàpols.)*

Sinonímia. — Avellaner; auran, a la Vall d'Aran, segons Costa; *cast.*, avellano; *fr.*, noisetier.

Geografia. — Cultivat i espontani als torrents i paratges selvàtics, ombrosos, des de la costa al Pireneu; abundant a Montserrat, S. Llorenç del Munt, S. Hilari, Guilleries, Ribes, etc. — Febr.

N. B. No consignem el *Carpinus Betulus* L. perquè amb tot i que Colmeiro el refereix a la Vall d'Aran cap altre botànic no ha confirmat aquesta cita, i creu Zettersted que els primers que l'indicaren allí segurament el varen confondre amb l'*Ulmus montana.* Willkomm (Suppl. Prodr., p. 58) diu que les exploracions han demostrat que no es troba espontani a Espanya.

Família 113. — SALICÀCIES Lindl.

(Del gènere *Salix.*)

Plantes dioiques, de flors groguenques, verdoses o vermelloses, solitàries a l'axil·la d'escames imbricades que formen aments, perigoni cupuliforme o reduït a 1-2 glàndules nectaríferes, flors masculines amb 2-20 estams lliures o monadelfs, les femenines amb un estil i dos estigmes enters, escotats o bífids, fruit capsular, cònic, unilocular, loculicida, que s'obre des del vèrtex a la base en dues valves revolutes, llavors amb plomall. Arbres o arbustos de fulles caduques, alternes, simples, generalment acompanyades d'estípules caduques o persistents.

Aments drets, escames enteres, perigoni glandulós, 2-5 estams, fulles breument peciolades. . . . . **643. Sálix.**
Aments a la fi penjants, escames feses o laciniades, perigoni cupuliforme, 8-20 estams, fulles llargament peciolades. . . . . **644. Pópulus.**

Gènere 643. — SÁLIX L.

(Nom llatí dels salzes.)

1	Arbustos petits, d'un metre o menys, de branques curtes, nuoses i flexibles, propis de les altes muntanyes.	2.
	Arbres o arbustos de més talla, de branques llargues, propis de la plana i de les baixes muntanyes.	8.
2	Fulles adultes blanques tomentoses o sedoses argentades pel revers, enteríssimes.	3.
	Fulles adultes verdes, pàl·lides o glauques pel revers, enteres o denticulades.	5.

3 {
Aments subsèssils, poc o gens fullosos a la base, escames discolores, negroses a l'àpex, peludes, dos estams lliures, pedicel de la càpsula 3-4 vegades més llarg que la glàndula, fulles oblongues, sedoses argentades. **2,434. S. répens.**
Aments pedunculats, molt fullosos a la base, escames concolores, ferruginoses, poc més fosques a l'àpex . . . . 4.

4 {
Fulles subsèssils, el·líptiques, subagudes, verdes i llises per sobre, glauques, sedoses i feblement nervades per sota, escames llanoses barbudes, estil llarg . . . . **2,435. S. pyrenaica.**
Fulles llargament peciolades, transovato-orbiculars, verdes i rugoses per sobre, glauques, sedoses i molt nervades reticulades per sota, escames pubescents, estil curt. . . . . **2,436. S. reticulata.**

5 {
Arbustos petits, de tronc subterrani o arrossegadís, fulles verdes i glabres en ambdues cares, aments petits, pauciflors. . . . . 6.
Arbustos petits, de tronc dret o ascendent, fulles glauques o blanquinoses pel revers, aments multiflors. . . . . 7.

6 {
Fulles ovades o suborbiculars, a penes més llargues que amples, obtuses o escotades, denticulades, reticulades venoses per sota
2,437. S. herbácea.
Fulles transovades o oblongues lanceolades, 2-3 vegades més llargues que amples, obtuses, retuses o subagudes, enteres o subdenticulades, de nervis secundaris paral·lels, branques gruixudes, llenyoses
2,438. S. retusa.

7 {
Càpsula pubescent, de pedicel més curt que la glàndula, aments tardans, fulles subsèssils, verdes i glabres per sobre, glauques i pàl·lides per sota. . . . . **2,439. S. arbúscula.**
Càpsula peluda, de pedicel 2-3 vegades més llarg que la glàndula, aments primerencs, fulles breument peciolades, verdes i lluents per sobre, glauques blanquinoses per sota. . . . . **2,440. S. phylicifólia.**

8 {
Arbustos o subarbustos de branques poc flexibles, impròpies per a la cistelleria, fulles a penes tres vegades més llargues que amples, reticulades per sota, càpsula llargament pedunculada. . . . . 9.
Arbustos o arbres de branques flexibles, pròpies per a la cistelleria, fulles 3-10 vegades més llargues que amples, càpsula sèssil o breument pedicel·lada. . . . . 11.

9 {
Fusta llisa, fulles ovades, de 4-6 cm, de llarg, amb punta recorbada, verdes i lluents per sobre, tomentoses blanquinoses per sota
2,441. S. cáprea.
Fusta estriada, fulles transovades, verdes i mats per sobre. . . . 10.

10 Fulles subsèssils, d'1-2 cm, terminades en punta recorbada, ondades fistonades, rugoses i pubescents per sobre, eriçades tomentoses pel revers, estípules grans, arbust de poca talla. . . 2,443. **S. aurita.**
Fulles peciolades, de 3-8 cm, terminades en punta quasi recta, planes, glabres o pubescents per sobre, tomentoses cendroses i reticulades per sota. . . . . 2,444. **S. cinérea.**

11 Aments sèssils o subsèssils, poc o gens fullosos a la base, precursors de les fulles, escames discolores, brunes o rosades a l'àpex. . . . . 12.
Aments pedunculats, fullosos a la base, coetanis de les fulles, escames concolores, grogues o lleonades a l'àpex. . . . . 14.

12 Fulles transovades, 3-5 vegades més llargues que amples, denticulades en llur part superior, planes, llises i verdes per sobre, glauques per sota, dos estams completament soldats, estil molt curt
2,445. **S. purpúrea.**
Fulles lanceolato-linears, 6-10 vegades més llargues que amples, revolutes pel marge, rugoses per sobre, blanques sedoses o tomentoses per sota. . . . . 13.

13 Fulles blanques tomentoses per sota, linears, aments masculins cilíndrics, prims, escames glabrescents, grogues o vermelloses a l'àpex, dos estams soldats a la base. . . . . 2,446. **S. incana.**
Fulles sedoses argentades per sota, lanceolades, aments masculins oblongo-cilíndrics, escames peludes, estams lliures. 2,447. **S. viminalis.**

14 Fulles ovades o oblongo-lanceolades, prop de 3-4 vegades més llargues que amples, glabres, 3-5 estams. . . . . 15.
Fulles lanceolades acuminades, 4-6 vegades més llargues que amples, pubescents quan són joves, dos estams . . . . 16.

15 Borrons i fulles joves viscosos, olorosos, estípules caduques, aments masculins gruixuts i densos, cinc estams, escames femenines caduques, dues glàndules més llargues que el pedicel
2,448. **S. pentandra.**
Borrons i fulles joves ni viscosos ni olorosos, estípules grans i persistents, aments masculins prims i fluixos, tres estams, escames femenines persistents, glàndules 3-4 vegades més curtes que el pedicel
2,449. **S. triandra.**

16 Branques llargues, primes, penjants, aments femenins prims, més curts que les fulles, escames glabrescents, càpsula sèssil, glabra
2,450. **S. babylónica.**
Branques menys llargues i primes, dretes o obertes, aments més llargs que les fulles, escames peludes, càpsula ± pedicel·lada. . . . . 17.

17 { Fulles adultes glabres, estípules amples, obliquament ovades, aments masculins bastant densos, els femenins fluixos i prims, pedicel de la càpsula 2-3 vegades més llarg que les dues glàndules **2,451. S. frágilis.**

Fulles adultes sedoses blanquinoses almenys pel revers, estípules lanceolades, molt petites, aments masculins prims i arquejats, els femenins bastant densos, pedicel de la càpsula a penes tan llarg com la glàndula, que és única. . . . . **2,452. S. alba.**

S. répens

2,434. — S. répens L.

(del llatí repere, *arrossegar-se, pel rizoma serpentejant.)*

Petit arbust de 2-8 dm, de tija subterrània, serpentejant, de la qual surten branques esteses o ascendents, primes, pubescents, molt fulloses; fulles de forma variable, ovato-oblongues o lanceolades linears, subsèssils, enteres, freqüentment sedoses argentades i feblement nervades per sota, aments petits, el·lipsoides o cilíndrics, subsèssils, a penes fullosos a la base, escames *peludes*, discolores, *negroses a l'àpex, dos estams lliures*, d'anteres grogues, *estil curt*, càpsula *ovoide cònica, sedosa tomentosa*, rarament glabra, pedicel 3-4 *vegadas més llarg que la glàndula.*

S. pyrenaica

Geografia. — Llocs humits i torberes de les muntanyes: Alts Pireneus (Bolòs Hb.! ex Costa, Rouy); Pireneu català (Colm.), al peu de la muntanya de Palleres, de l'Ariège (Lap.), Pireneus (G. et G.) — Abril-Juny.

N. B. No el mencionen Gautier ni Zettersted, i Willkomm el considera molt rar a l'Espanya boreal.

2,435. — S. pyrenaica Gouan

(perquè és espècie pròpia dels Pireneus.)

Petit arbust de 2-5 dm, ajagut, tortuós, molt ramificat, de branques primes, d'un bru vermellós, les joves peludes, fulles *ovato-el·líptiques*, obtusiúscules o apiculades, verdes i pubescents per sobre, glau-

ques i sedoses per sota, a la fi glabrescents, feblement nervades, enteres i pestanyoses, breument peciolades, aments *coetanis de les fulles, oblongs* o *cilíndrics, llargament pedunculats, mot fullosos a la base,* escames *peludes, ferruginoses,* dos estams lliures, d'anteres grogues, *estil llarg, estigmes bífids,* de divisions linears, càpsula cònica, *peluda griscnca, subsèssil,* de *pedicel més curt que la glàndula.*

Geografia. — Zona alpina del Pireneu: Al Pendís, Coll de Jou = Coma d'Orri, Comabella, la Tossa (Vay.); Puigmal (Puigg., Bolòs), Coma de Vaca (Cuffí); pastures humides i torberes de la cadena fronterera del Canigó fins a la vall de Cerdanya (Gaut.), Caldes de Bohí (Gonz.!), Castanesa, Bassivé, Port de Viella (Costa), Port de Benasc (Zett.), pastures de Ruda, Pomero i Artiga de Viella (Llen.!), Ports de la Forqueta i de Beret (Timb.). — Juliol.

S. reticulata

2,436. — S. reticulata L.

(per la nervadura reticulada *de les fulles.)*

Petit arbust d'1-4 dm, prostrat, tortuós, de branques i fulles joves peludes, fulles *transovato-orbiculars, llargament peciolades,* d'un verd fosc i rugoses per sobre, glauques sedoses i fortament *nervades, reticulades,* per sota, aments *llargament pedunculats, solament fullosos a la base,* prims, cilíndrics, tardans, escames *peludes, ferruginoses,* dos *estams lliures,* d'anteres violades, *estil curt,* càpsula *peluda grisenca, subsèssil,* de pedicel *més curt que les glàndules.*

Geografia. — Llocs pedregosos i humits de les altes muntanyes: Núria, Coma de Vaca (Vay.), Madrès, Vall d'Eina (Gaut.); roques i pastures de la zona alpina als Pireneus centrals, Castanesa, Bassivé, Maleïdes (Zett., Costa), Port de la Forqueta (Timb.), Pomero (Llen.!), Ruda, Vall del riu Negre (C. et S.). — Jul.

S. herbácea

2,437. — S. herbácea L.

(per les rames, herbàcies, *a penes lignificades; és l'*Herba facie pyrolae *de Martin.)*

Petit arbust d'1-3 dm, tortuós, de tija *subterrània, serpentejant* i *radicant,* que produeix

branques primes i *subherbàcies*, glabres, fulles *ovals* o *orbiculars*, obtuses o escotades, peciolulades, denticulades, glabres, verdes i lluents en ambdues cares, venoses reticulades per sota, aments molt petits, tardans, breument pedunculats, amb dues fulles a la base, pauciflors, escames *glabres*, d'un verd groguenc, dos estams lliures, amb anteres violades, *estil curt, estigma bífid, càpsula glabra, ovoide cònica, subsèssil*, de pedicel *més curt que les glàndules.*

Geografia. — Gespa humida de les altes muntanyes: Núria, Morens, Carençà, Ger, Comabella (Vay.); pastures i escletxes de les roques a Prats-Balaguer i altres llocs fronterers (Gaut.); zona alpina superior d'algunes localitats pròximes a la Vall d'Aran (Zett.), Ports de Viella, Tredós, Vall del riu Negre (C. et S.). — Jul.

S. retusa

2,438. — S. retusa L.

(del llatí retusus, *despuntat, per les fulles obtuses.)*

Petit arbust d'1-3 dm, tortuós, ajagut, ramificat, negrós, de branques i borrons glabres, fulles *transovades* o *oblongues cuneïformes, obtuses* o *despuntades*, peciolades, enteres o denticulades, verdes, molt glabres, d'un verd fosc per sobre, clares per sota, venoses reticulades, aments petits, tardans, pauciflors, de peduncle curt i fullós, escames *glabrescents*, groguenques, dos estams lliures, anteres grogues i després rosades, estil *curt*, estigmes *bífids* i *linears*, càpsula *ovoido-cònica, glabra*, de pedicel *dues vegades més llarg que les glàndules.*

S. arbúscula

Geografia. — Roques i gespa humides de les altes muntanyes: Núria, a les roques de Fontnegra; altures del Pendís, al Cadí = Muntanyes de Núria, Morens, Ger Comabella, freqüent (Vay.); altures de la Cerdanya, Cambradases, Vall d'Eina (Gaut.); Castanesa, prop del Coll de Bassivé (Zett.). — Jul.

2,439. — S. arbúscula L.

(del llatí arbuscula, *arbrissó, per la seva poca alcària.)*

Arbust de 3-12 dm, dret o ascendent, de branques divergents en tots sentits, brunes,

brillants; fulles *el·liptico-oblongues*, transovades o ovato-lanceolades, agudes, subsèssils, denticulades glanduloses o quasi enteres, d'un verd clar i lluents per sobre, glauques i a vegades sedoses per sota, feblement nervades, aments tardans, petits, ± fullosos a la base, els masculins *subsèssils*, els femenins *pedunculats*, escames *peludes*, brunes o ferruginoses, dos estams lliures, anteres grogues, estil *llarg*, estigma *bífid*, càpsula *pubescent*, *ovoido-cònica*, *subsèssil*, de pedicel *més curt que la glàndula.*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Vall d'Eina (G. et G., Gaut., Compy.); paratges fronterers de la Vall d'Aran (Zètt., G. et G.). — Jul.

S. phylicifólia

2,440. — S. phylicifólia L.

(per tenir les fulles semblants a les d'alguna Phylica, *gènere de ramnàcies exòtiques.)*

Arbust de 4-10 dm, de branques tortuoses, glabres, fulles *oblongo-lanceolades*, subacuminades, curtament peciolades, enteres o amb algunes dents *molt poc profundes* i *escasses*, verdes i lluents per sobre, glaucescents, pàl·lides i poc nervades per sota, estípules petites, ovades, oblíqües o *nul·les*, aments precursors o quasi coetanis de les fulles, subsèssils i amb bràctees foliàcies a la base, escames *peludes*, negroses, *dos estams lliures*, anteres grogues, estil *llarg*, estigma *bífid*, càpsula *peluda*, *ovoide allargada*, de pedicel 2-3 *vegades més llarg que la glàndula.*

S. cáprea

Geografia. — Llocs humits de les altes muntanyes: Montgarri, a la ribera del Pallaresa (Llen.!), al peu del Port de la Picada, al costat d'Artiga de Lin (Zett.); Tredós, Beret, Ruda (C. et S.). — Maig-Jul.

2,441. — S. cáprea L.

(algún botànic prelinneà, com Gesner i Tabernaemontanus, empraren ja aquest mot específic: Salix caprea rotundifolia i S. caprea latifolia; caprea, *tal vegada és usat ací significant sarmentós.)*

Arbre o arbust de 3-10 m, de branques

patents erectes, rodones, prompte glabres, fulles grans, *ovades el·líptiques*, acuminades, amb la punta corbada cap a un costat, peciolades, enteres o lleugerament ondades crespes, verdes i lluents per sobre, blanques tomentoses i feblement nervades per sota, estípules reniformes, aments precursors de les fulles, grans, oblongs o cilíndrics, densos, subsèssils, escames *peludes, brunes, estil curt,* estigmes *bífids*, càpsula *tomentosa*, llargament *ovoide cònica*, de pedicel 3-4 *vegades més llarg que la glàndula.*

Geografia. — Llocs frescos i humits del Pireneu: Setcases (Isern!, Vay.), S. Joan de les Abadesses; muntanyes de Ger.; la Tossa (Vay.); d'Artiga de Viella a Pomero, Artiga de Lin (Llen.!); bastant comuna als prats humits de les muntanyes baixes (Zett.); entre Fos i Viella (C. et S.). — Maig.

S. tarraconensis

2,442. — S. tarraconensis Pau

(per haver estat descoberta a les muntanyes de Tarragona.)

Es diferencia de l'anterior, amb la qual té gran afinitat, per les fulles *molt més petites, suborbiculars, ondades al marge, subsèssils,* aments femenins i càpsules molt petits.

Geografia. — Ports de Tortosa, als penyals calcaris del Mont Caro, a 1,400 m.; 15 de juny de 1915, Font *legit!* (1).

S. aurita

2,443. — S. aurita L.

(del llatí auritus, *orellut, per al·lusió a les estípules, que són molt ostensibles.)*

Arbust d'1-3 m, de branques difuses, anguloses, solcades, glabres, brunes vermelloses, de fusta *estriada* sota l'escorça, fulles petites, *transovades*, de punta corbada, curtament peciolades, ondades fistonades, d'un verd grisenc, rugoses i pubescents per sobre, glauques tomentoses per sota, estípules grans, reniformes, dentades, aments precursos de les fulles, pe-

(1) Per a més detalls referents a aquest *Salix*, que també he trobat a les muntanyes de Cardó, pot ésser consultada la monografia de R. Goerz, «Les saules de Catalogne», *Cavanillesia*, vol. II, p. 137 i següents. (F. Q.).

tits, subsèssils, els masculins ovoides, densos, els femenins oblongs, un poc fluixos, escames *peludes*, brunes a l'àpex, estil *curt*, estigmes curts, ovoides escotats, càpsula *tomentosa, ovoide oblonga*, de pedicel 3-5 *vegades més llarg* que la glàndula.

Geografia. — Llocs pantanosos i torbosos: Montseny (Costa), de Ripoll a S. Joan de les Abadesses, Olot, muntanyes del Corp i altres d'Olot (Vay.), Cerdanya (Gaut.); comuna a les valls inferiors del Pireneu central, Vall de Luchon (Zett.). — Abr.

S. cinérea

2,444. — S. cinérea L.

(del llatí cinereus, *cendrós, pels ramells joves que tenen color de cendra.)*

Sinonímia. — Gatell; *cast.*, sauce ceniciento; *fr.*; saule cendré.

Arbustos o petits arbres de 2-6 m, amb les branques d'un bru fosc, ± tomentoses, les joves amb llistells *entrecreuats sota l'escorça*, fulles bastant grans, *transovades* o el·líptico-lanceolades, breument acuminades, de punta quasi recta, peciolades, planes, glabres o pubescents per sobre, cendroses tomentoses i reticulades per sota, aments precursors de les fulles, els masculins *ovoides*, densos, els femenins *cilíndrics*, subsèssils, escames *peludes*, negroses a l'àpex, estil *curt*, estigmes bífids, càpsula *ovoido-cònica, tomentosa*, de pedicel 3-4 *vegades més llarg que la glàndula.*

Geografia. — Freqüent als torrents i vores d'aigües: Al Vallès i part de Bages. = Horta, prop de Barcelona (Compñ.!), Ridaura (Vidal!); Castellseràs (Loscos!), Fiscal (Nuet); Bielsa (Compñ.!), Lluçanès, Cerdanya, Olot, Guilleries, Sagaró, Girona i Alt Empordà (Vay.); Prades, de Tarragona (Costa), sobre els banys de Luchon (Zett.). — Gener [1].

S. purpúrea

2,445. — S. purpúrea L. — S. monandra Hoffm.

(pels vímets, generalment d'un color sanguini coral·lí, *diu Linné;* monandra, *perquè essent concrescents per llur filament els dos estams de cada flor sembla com si només n'hi hagués un.)*

(1) Aquest *S. cinerea* L. no existeix a Catalunya segons els darrers estudis de Goerz *(l. c.)*; en lloc d'ell tenim el *Salix atrocinerea* Brot. i la ssp. *catalaunica* (Sen.) Goerz. (F. Q.).

Arbust o petit arbre de 2-3 m, de branques dretes, primes, glabres, llises, lluents, vermelloses, fulles generalment oposades, subsèssils, *transovades lanceolades*, agudes, planes, denticulades en llur part superior, glauques, glabres, aments freqüentment oposats, precursors de les fulles, sèssils, cilíndrics o arquejats reflexos, densos, escames *peludes*, negroses, *dos estams enterament soldats* i formant *un sol estam d'antera quadrilocular, purpúria*, estil *molt curt*, estigmes *enters, ovats*, càpsula *ovoide, obtusa, tomentosa, sèssil*, amb la *base ultrapassada per la glàndula.*

Geografia. — Vores de rius, rieres i torrents: Al Vallès, Terrassa; Castellgalí, vores del Llobregat; Lleida, vores del Segre; Entroncament, Montsoliu, S. Miquel del Fai = Lluçanès, Olot (Vay.), vores del Fluvià (Tex.); vores del Cardoner, torrents d'Arbúcies (Costa), Prats de Molló (Gaut.), Vall d'Aran (Costa), Fos, Viella, Arties, etc. (C. et S.). — Abril-Maig.

S. incana

2,446. — S. incana Schrank — S .clandestina Lap.

(del llatí incanus, *canós, al·ludint al toment blanc del revers de les fulles.)*

Sinonímia. — Sarga; *cast.* salciña.

Arbust d'1-4 m, de branques joves verdes, brunes o negroses, glabres o subtomentoses, fulles *linears* o *lanceolato-linears*, acuminades, atenuades en curt pecíol, revolutes pel marge, enteres o feblement denticulades glanduloses, glabres i verdes per sobre, blanques tomentoses per sota, aments precursors de les fulles, cilíndrics, prims, ± arquejats, subsèssils, escames *glabrescents*, grogues o vermelloses a l'àpex, *dos estams soldats a la base*, anteres grogues, estil *bastant llarg*, estigmes *curts, bífids*, càpsula *ovoido-cònica, aguda, glabra, curtament pedicel·lada.*

Geografia. — Freqüent per vores de rius i corrents det ot el país, des del litoral al Pireneu. — Març-Abr.

S. viminalis

2,447. — S. viminalis L.

(del llatí viminalis, *que fa vímets.)*

Sinonímia. — Vimetera, vimenera; *cast.*, mimbrera; *fr.*, osier blanc.

Arbust o arbre de 3-10 m, de branques llargues, flexibles, a la fi glabres, grisenques o groguenques, fulles *lanceolato-linears*, acuminades, peciolades, enteres o lleugerament ondades, verdes per sobre, argentades sedoses per sota, aments precursors de les fulles, oblongs o cilíndrics, densos, sèssils, escames *peludes*, negroses, *dos estams lliures*, anteres grogues, estil *llarg*, igual als estigmes, que són *linears* i *enters*, càpsula *sedosa, ovoide cònica, sèssil, glàndula que ultrapassa la base de la càpsula.*

Geografia. — Cultivada i subespontània a les hortes d'una gran part del país, com al litoral, Vallès, Bages, Penedès, etc. — Abril (1).

S. pentandra

2448. — S. pentandra L.

(perquè té les flors masculines amb cinc estams.)

Arbust o arbre de 3-12 m, de branques joves rodones, glabres, llises, lluents, oloroses, brunenques, fulles *el·líptiques* o *ovato-lanceolades*, acuminades, subsèssils, grans, denticulades, glanduloses, lluents per sobre, més pàl·lides per sota, estípules caduques, aments coetanis de les fulles, pedunculats, els masculins cilíndrics, densos, obtusos, olorosos, els femenins més estrets, més llargs, fluixos, a la fi penjants, escames *peludes*, groguenques, generalment *cinc estams lliures*, de filaments peluts inferiorment, anteres grogues, estil *curt*, estigmes *bilobats*, càpsula *glabra, cònica*, de pedicel *un poc més curt que les glàndules.*

Geografia. — Vores de les aigües, a la zona de l'avet: Montlluís (Bub., Gaut.); Pireneu català (Colm., Gren., ex Willk.); Pireneu, sense indicar localitat (Lap., Bolòs!, Coste). — Maig-Juny.

S. triandra

2,449. — S. triandra L. — S. amygdalina L.

(per les flors masculines amb tres estams; amygdalina, *perquè les fulles s'assemblen a les de* l'Amygdalus, *l'ametller.)*

(1) Cap dels exemplars catalans determinats com a *Salix viminalis* han estat rectament interpretats, segons afirma el Prof. Goerz, *l. c.* (F. Q.).

Arbust o petit arbre de 2-5 m, de branques joves flexibles, lluents, llises, fulles *oblongues* o *lanceolades acuminades*, coriàcies, glabres i lluents per sobre, a penes més pàl·lides per sota, denticulades, subsèssils, estípules grans, persistents, aments coetanis de les fulles, cilíndrics, prims, pedunculats, fullosos a la base, els masculins més fluixos, escames ovades, *glabres superiorment*, persistents, *tres estams lliures*, anteres grogues, estil *curt*, estigmes *escotats*, divergents en angle recte, càpsula *glabra, ovoido-cònica, obtusa, curta*, de pedicel 3-4 *vegades més llarg que les glàndules*.

Geografia. — Llocs humits, vores de les aigües: Riberes del Besòs, del Llobregat i de l'Anoia = Riberes dels altres rius fins a les valls superiors (Costa); vores del Ter, Fluvià; la Molina, Cerdanya (Vay.); Prats de Molló (Gaut.); Luchon (Zett.), Lés (C. et S.). — Març.

S. babylónica

2,450. — S. babylónica L.

(babylonica, *de Babilònia, per haver cregut que els salzes de què parla el salm* 137 *pertanyien a aquesta espècie.)*

Sinonímia. — Desmai; *cast.*, sauce llorón; *fr.*, saule pleureur.

Arbre de 5-10 m, de branques llargues, primes, penjants, fulles *lanceolato-linears*, llargament acuminades, curtament peciolades, enteres o finament denticulades, glabres, pàl·lides o blanquinoses per sota, estípules lanceolades i falciformes, caduques, aments femenins coetanis de les fulles, cilíndrics, prims, petits, freqüentment arquejats *iguals o més curts que les fulles de llur peduncle*, escames *glabrescents*, groguenques, caduques, estil *curt*, estigmes *escotats*, càpsula *glabra*, petita, *sèssil*, la base de la qual és *ultrapassada per la glàndula.*

Geografia. — Oriünda de l'Orient, hom cultiva freqüentment el peu femení, únic que tenim a Europa, en llocs humits i cementiris. — Abr.-Maig.

S. frágilis

2,451. — S. frágilis L.

(perquè té les rames trencadisses, impròpies per a l'art de la cistelleria.)

Arbre de 5-15 m, de branques llargues, esteses ascendents, lluents, *fràgils* a les bifurcacions, glabres, fulles *lanceolades*, acuminades,curtament peciolades, enteres o finament denticulades glanduloses, verdes i lluents per sobre, glauques i més pàl·lides per sota, piloses sedoses en llur primera edat, a la fi glabres, estípules amples i obliquament ovades, aments coetanis de les fulles, cilíndrics, pedunculats i fullosos, els masculins un poc densos, els femenins prims i fluixos, escames *pestanyoses*, groguenques, caduques, *dos estams lliures*, d'anteres grogues, estil *curt*, estigmes *bífids*, en creu, càpsula glabra, ovoide cònica, atenuada a l'àpex, de pedicel 2-3 *vegades més llarg que les glàndules.*

Geografia. — Cultivat i ± espontani a les vores dels corrents: La Puda de Montserrat, a les vores del Llobregat = Empordá, Armentera, vores de la Muga (Llen.); muntanya de Ceret (Compy.). — Abr.-Maig [1].

S alba

2,452. — S. alba L.

(per les rames novelles i les fulles blanques sedoses.)

Sinonímia. — Salze, saule; *cast.*, sauce; *fr.*, saule blanc.

Arbre de 6-25 m, de branques dretes, grisenques, pubescents, fulles lanceolades, acuminades, atenuades a la base, finamente denticulades glanduloses, *sedoses blanquinoses* en ambdues cares o almenys per sota, aments coetanis de les fulles, cilíndrics, pedunculats, fullosos, els masculins prims, arquejats, els femenins bastant densos, un poc arquejats, escames *pestanyoses*, groguenques, caduques, *dos estams lliures*, d'anteres grogues, estil *curt*, estigmes *escotats* o *bilobats, càpsula glabra, ovoido-cònica,* obtusa a l'àpex, subsèssil, de pedicel *a penes igual a la glàndula.*

β *vitellina* Ser.— Branques més primes i flexuoses, d'un groc bonic, escames dels aments diminutes.

Geografia. — Comuna a les vores de rius i torrents. La β *vitellina* Ser., cultivada. — Abril-Maig.

---

(1) Segons Goerz, *l. c.*, el *Salix fragilis* no és espècie catalana. Tots els exemplars de Catalunya examinats per aquest autor pertanyen al *Salix neotricha* Goerz. (F. Q.).

Gènere 644. — PÓPULUS L.

(Del nom llatí dels pollancres i dels àlbers.)

Aments a la fi penjants, cilíndrics, precursos de les fulles, no fullosos a la base, escames laciniades o fistonades, perigoni cupuliforme, obliquament truncat, 8-20 estams lliures, 2-4 ó 8 estigmes, càpsula glabra. Arbres de gran talla, de borrons recoberts per nombroses escames imbricades, fulles alternes, quasi tan amples com llargues, llargament peciolades.

1 { Fulles lobulades o sinuades dentades, borrons i escames peluts, 8 estams . . . . 2.
Fulles finament i regularment dentades, borrons i escames glabres, 12-20 estams . . . . 3.

2 { Fulles adultes suborbiculars, irregularment sinuades dentades, verdes i glabres en ambdues cares, pecíol comprimit, escames transovades, estigmes purpuris . . . . 2,453. **P. trémula.**
Fulles adultes ovades o suborbiculars, anguloses o sinuades dentades, verdes i glabres per sobre, blanques tomentoses per sota, pecíol rodó, escames oblongues o lanceolades, estigmes grocs . 2,454. **P. alba.**

3 { Fulles ovades triangulars, molt glabres, càpsula ovoide, amb quatre solcs, bivalva . . . . 2,455. **P. nigra.**
Fulles ovades cordiformes, més grans, pubescents al marge en llur primera edat, càpsula globulosa, amb sis solcs, tri- o quadrivalva 2,456. **P. virginiana.**

P. trémula

2,453. — P. trémula L.

(per les fulles molt movedisses, tremoloses *amb l'oreig.)*

Sinonímia. — Trèmol; *cast.*, temblón, álamo temblón; *fr.*, tremble.

Arbre de mitjana talla (5-30 m), d'escorça llisa i branques esteses, poc nombroses, que formen una copa relativament petita, borrons un poc viscosos, escames pestanyoses, fulles adultes *molt movibles, ovades suborbiculars,*

irregularment sinuades dentades, llargament peciolades, de pecíol *comprimit*, verdes i glabres en ambdues cares o un poc tomentoses grisenques, *no blanques*, per sota, aments masculins oblongs, bastant densos, els femenins cilíndrics, bastant llargs, fluixos, escames *transovades, incises digitades, barbudes, vuit estams*, quatre estigmes en creu, *purpuris*.

Geografia. — Boscos humits i vores dels corrents: Al Vallès, Terrassa, r., cap a la Font del Troncó, Torrent de Goteres, al peu de S. Llorenç del Munt; abundant al Montseny, S. Hilari, Montsoliu, Ribes, Bergadà i en totes les muntanyes de les zones superior i mitjana. — Febr.-Març.

P. alba

2,454. — P. alba L.

(pel color blanc *dels troncs i del revers de les fulles.)*

Sinonímia. — Àlber, alba, arbre blanc; *cast.*, álamo; *fr.*, peuplier blanc.

Arbre de gran talla, d'escorça llisa i blanca, que després s'esquerda, de branques esteses, les joves *blanques-tomentoses*, fulles adultes *ovades* o *suborbiculars*, *anguloses* o *sinuades dentades*, llargament peciolades, de pecíol *rodó*, verdes i glabres per sobre, *blanques tomentoses* per sota, aments cilíndrics, els masculins densos, curts, d'escames *oblongues, fistonades, barbades*, els femenins llargs, fluixos, d'escames dentades, glabrescents, *vuit estams*, quatre estigmes en creu, *groguencs*.

Geografia. — Cultivat i espontani a les vores dels corrents i llocs humits, principalment de les zones inferior i mitjana. — Febr.-Març.

P. nigra

2,455. — P. nigra L.

(perquè, comparat amb l'anterior, tant les fulles com el tronc, són de color obscur.)

Sinonímia. — Poll, pollanc, pollancre, clop, xop; clum, a la Vall d'Aran; *cast.*, álamo negro, chopo; *fr.*, peuplier noir.

Arbre de gran talla, de branques esteses,

rodones, de copa ovoido-cònica, borrons i brots joves glabres, molt viscosos, fulles *ovato-triangulars*, acuminades, dentades fistonades, de marge cartilaginós i translúcid, peciolades, de pecíol *comprimit a l'àpex*, més curt que el limbe, glabres i lluents en ambdues cares, aments cilíndrics, densos, escames glabres, *laciniades franjades*, caduques, 12-20 estams, *quatre estigmes reflexos*, groguencs, càpsula *ovoido-cònica*, amb *quatre solcs, bivalva.*

raça *P. pyramidalis* Rozier — Arbre de molta elevació, ramificat des de prop de la base, de branques *dretes*, copa llarga i estreta, *piramidal.*

Geografia. — Espontani i cultivat prop dels corrents, prats i llocs frescals de tot el país, amb el peu masculí de la raça *pyramidalis* (pollanc gavatx; *cast.*, álamo piramidal, chopo de Italia; *fr.*, peuplier d'Italie). — Març.

P. virginiana

2,456. — P. virginiana Desf. — P. monilífera Ait.

(perquè és originària de Virgínia; monilifera, *del llatí* monile, *el collaret, perquè s'hi han comparat les inflorescències femenines.)*

Sinonímia. — Carolina; *cast.*, álamo de Suiza, álamo suizo; *fr.*, peuplier de Virginie.

Arbre de molt elevada talla, de branques esteses, fulles *més amples que llargues, ovades subcordiformes*, acuminades, llargament peciolades, pecíol comprimit a l'àpex, profundament i regularment dentades, consistents, glabres, finament pubescents al marge durant llur primera edat, aments masculins cilíndrics, gruixuts, els femenins molt llargs, *moniliformes*, penjants, estams en nombre d'*uns vint*, càpsula *globulosa*, amb *sis solcs, tri-* o *quadrivalva.*

Geografia. — Cultivada i semiespontània a les vores dels corrents, prats i llocs frescals, singularment al Baix Empordà. — Març.

N. B. El × *Populus canescens* Smith = *P. alba* × *P. tremula* Krause, àlber bord; *(cast.*, álamo blanco bastardo), que Colmeiro considera cultivat i espontani, a Lleida, vores del Segre, a la Mitjana Gran, març de 1891 *legi.*

Família 114. — PLATANÀCIES Lestib.

(Del gènere *Platanus.*)

Plantes monoiques, de flors reunides en aments globulosos, penjants, uns masculins i altres femenins, perigoni substituït per escames linears espatulades, estams indefinits, estil simple, alenat, lateralment estigmatífer a l'àpex, fruit en aqueni coriaci, rodejat a la base de pèls articulats. Arbres de gran talla, de fulles alternes, palmatilobades, de 3-5 lòbuls dentats, pubescents en llur primera edat, després glabres, peciolades i amb estípules soldades en forma de collar.

Gènere 645. — PLÁTANUS L.

(Del grec πλάτανος, amb què era coneguda l'espècie següent, probablement derivat de πλατὺς, ample, al·ludint a la forma de la copa.)

P. vulgaris

2,457. — P. vulgaris Spach

(perquè és l'espècie vulgarment coneguda.)

Raça *P. orientalis* L. — Fulles *subcordiformes* a la base, tripartides, de divisions *lanceolades.*

Raça *P. occidentalis* L. — Fulles llargament *cuneïformes* a la base, anguloses, amb cinc angles obscurament lobats.

Geografia.— El primer, procedent de l'Orient, hom el cultiva als passeigs, carrers, carreteres, jardins, etc., com arbre d'ornament i d'ombra; el segon, originari de Virgínia, més rarament cultivat que l'anterior, viu com a semiespontani a la vora esquerra del Llobregat, al peu de la Puda. — Març-Abr.

Família 115. — BETULÀCIES Endl.

(Del gènere *Betula.*)

Plantes monoiques, de flors reunides en nombre de 2-3 a l'axil·la d'escames, en aments, les masculines a l'axil·la de bràctees peltades, amb perigoni monofil·le o de quatre divisions, quatre estams, les femenines a l'axil·la de bràctees enteres o trilobades, perigoni nul, dos estigmes i per fruit una sàmara comprimida. Arbres de fulles alternes, penninèrvies, amb estípules caduques.

Aments femenins cilíndrics, amb escames membranoses, trilobades i caduques, que porten a l'axil·la tres sàmares amplament alades, perigoni masculí monofil·le. . . . . **646. Bétula.**
Aments femenins ovoides, amb escames llenyoses, engruixides i amb 4-5 lòbuls a l'àpex, persistents, que porten a l'axil·la dues sàmares estretament alades, perigoni masculí amb quatre divisions **647. Alnus.**

Gènere 646. — BÉTULA L.

(Es el nom llatí del bedoll.)

Flors groguenques, aments masculins i femenins cilíndrics, de perigoni respectivament monofil·le i trilobat, escames dels aments fructífers *membranoses, escarioses, caduques*, quatre estams, sàmara lenticular, amplament alada, Arbres d'escorça blanquinosa, fulles ovato-rombals, acuminades, peciolades i doblement serrades, amb borrons protegits per moltes escames imbricades.

Fulles acuminades, doblement dentades, glabres, ales de la sàmara el doble amples que l'aqueni i tant o més altes que els estils **2,458. B. alba.**
Fulles agudes, irregularment dentades, pubescents, ales de la sàmara quasi d'igual amplada que l'aqueni i més baixes que els estils **2,459. B. pubéscens.**

B. alba

2,458. — B. alba L. — B. péndula Roth. — B. verrucosa Ehrh.

(pel tronc blanc; pendula, *per les rametes penjants;* verrucosa, *perquè solen estar cobertes de berrugues.)*

Sinonímia. — Bedoll, beç; bedut o bedot a la Vall d'Aran; *cast.*, abedul; *fr.*, bouleau.

Arbre de bona talla, dret, d'escorça llisa, *blanca*, de branques joves primes, flexibles, *penjants*, freqüentment berrugoses, glabres, fulles *ovato-rombals* o triangulars, acuminades, subtruncades a la base, peciolades, doblement dentades serrades, molt glabres, d'un verd fosc per sobre, clares per sota, aments femenins cilíndrics, densos, pedunculats, a la fi *penjants*, escames *trilobades*, amb els lobuls laterals *més grans, arrodonits* i *recorbats*, aqueni el·líptic, ales de la sàmara el *doble amples* que l'aqueni i més *altes que els estils.*

Geografia. — Boscos humits i arenosos de les muntanyes: Vall de Ribes, S. Hilari; boscos de Montsoliu; Montseny, comuna a la zona de l'avet = Vidrà, Collsacabra, Bac de S. Valentí, prop d'Olot, r. (Vay.); cadena fronterera del Canigó, a l'extrem de la Cerdanya; Vall del Querol (Gaut.); abundant al peu del Port de la Picada, del costat de l'Artiga de Lin; Vall de Benasc (Zett.), Vall d'Arties (C. et S.). — Maig.

B. pubéscens

2,459. — B. pubéscens Ehrh.

(perquè aquesta té les rametes pubescents.)

Arbre menys elevat que l'anterior o arbust, d'escorça blanca o bruna, de branques joves *dretes, pubescents,* llises, fulles *ovades* o *ovato-rombals,* agudes o subacuminades, peciolades, irregularment dentades serrades, *pubescents,* a la fi solament peludes a l'axil·la dels nervis pel revers, aments femenins cilíndrico-ovoides, *drets,* d'escames *trilobades,* amb els lòbuls laterals *més amples, estesos* o *ascendents,* aqueni *ovat,* ales de la sàmara *iguals* o *poc més amples que l'aqueni, més curtes que els estils.*

Geografia. — Boscos humits, pantanosos i torbosos: Montalba; Vall de Carençà, r. r. (Gaut.); altures de Carençà (Compy., ex Vay.); Pireneu (Coste). — Maig.

Gènere 647. — ALNUS GAERNT.

(Nom llatí del vern.)

Flors verdoses o brunenques, aments masculins cilíndrics, els femenins ovoides, els primers amb escames triflores, peltades i perigoni quadripartit, els segons amb escames enteres, suborbiculars, acrescents, llenyoses, de 4-5 lòbuls a l'àpex, biflores, sàmares comprimides, estretament alades. Arbres d'escorça negrosa, fulles ovades, transovades o suborbiculars, peciolades, obtuses, truncades o escotades, dentades, amb borrons protegits per una sola escama.

Fulles cordiformes a la base, ovades, obtuses o breument acuminades, regularment i finament serrades, fruit suborbicular, d'ala més estreta que l'aqueni. . . . . **2,460. A. cordata.**
Fulles cuneïformes a la base, transovades, truncades o escotades, irregularment sinuades dentades, fruit subpentagonal, d'ala coriàcia **2,461. A. glutinosa.**

A. cordata

2460. — A. cordata Desf. — A. cordifolia Ten.

(*per les fulles* cordiformes.)

Arbre de talla mitjana (7-8 m), d'escorça llisa o un poc rugosa, fulles *ovades cordiformes* a la base, obtuses o breument acuminades, regularment i finament serrades, lluents i glabres per sobre, amb pèls a l'axil·la dels nervis, nervis secundaris ramificats, 3-6 aments masculins, 1-2 aments femenins *densos, molt grossos* (20-25 mm × 12-15 mm), sàmara *suborbicular,* d'ala *prima, més estreta que l'aqueni.*

Geografia. — La Cellera, vores del Ter, r. r. (Cod.!). Pròpia de Nàpols, Còrsega i Isquia, resulta nova per a la flora espanyola.

A. glutinosa

2,461. — A. glutinosa Gaertn.

(pels ramells i les fulles glutinosos.)

Sinonímia. — Vern; *cast.*, aliso; *fr.*, aulne, vergne.

Arbre de mitjana talla, d'escorça negrosa, branques joves glabres, fulles *glutinoses*, *suborbiculars* o *transovades*, cuneïformes a la base, peciolades, truncades o escotades, irregularment sinuades dentades, verdes i glabres en ambdues cares, peludes a les axil·les dels nervis, 6-9 parells de nervis secundaris, 3-6 aments masculins a l'àpex de les branques i quasi altres tants aments femenins, *ovoides*, bastant petits, pedunculats, sàmara *subpentagonal*, d'ala *coriàcia*, *més estreta que l'aqueni.*

Geografia. — Vores dels corrents i llocs humits: Al Vallès, r. prop de Terrasa; abundant a la part oriental, des de Caldes, falda del Montseny, Montsoliu i Guilleries; Ribes, Cerdanya; r. a Bages. — Maig.

Classe 2.ª – MONOCOTILEDÒNIES DC.

1 { Perigoni de sis tèpals, rarament vuit, biseriats, almenys els interns petaloides . . . . 2.
Perigoni nul, herbaci o escamós, ovari lliure . . . . 12.

2 { Ovari lliure o súper . . . . 3.
Ovari adherent o ínfer . . . . 7.

3 { Plantes arborescents, de fulles pinnati- o palmatipartides, flors dioiques o polígames, en espàdix ramificat, estams 6-9, rarament 3, fruit drupaci o bacciforme . . . . **Palmàcies**.
Plantes herbàcies, de fulles enteres, flors hermafrodites, rarament dioiques, mai en espàdix, fruit, generalment, sec. 4

4 { Tèpals externs herbacis, 6-9 estams, fruit polifolicular o poliaqueni, plantes aquàtiques o dels aiguamolls . . . . . **Alismàcies**.
Tèpals tots petaloides, 6, rarament 8 estams, fruit capsular o bacciforme, plantes terrestres . . . . 5.

5 { Fruit bacciforme, 6 estams, rares vegades 8, plantes de flors hermafrodites o dioiques . . . . **Esmilàcies**.
Fruit capsular, 6 estams, plantes de flors hermafrodites . . . 6.

6 { Anteres extrorses, 3 estils, càpsula trilocular, septicida . **Colquicàcies**.
Anteres introrses, 1 estil, càpsula trilocular, loculicida . . **Liliàcies**.

7 { Plantes dioiques, flors regulars, fruit bacciforme, rares vegades capsular . . . . 8.
Plantes hermafrodites, flors regulars o irregulars, fruit capsular 9.

8 { Flors blanques o violàcies, 3-12 estams, 1 estil, fruit bacciforme, fulles fasciculades o verticil·lades, plantes aquàtiques . **Hidrocaridàcies**.
Flors verdoses, 6 estams, 3 estils, fruit bacciforme o capsular, fulles alternes, plantes terrestres. . . . . **Dioscoreàcies**.

9 { Flors ginandres, amb 3 estams, els laterals, generalment, estèrils, pol·len aglutinat en masses piriformes, càpsula unilocular, septífraga, amb les valves persistentment unides pels caps . **Orquidàcies**.
Flors amb 3-6 estams lliures, pol·len pulverulent, càpsula trilocular, loculicida . . . . 10.

Monocotiledònies.

10
- Estams en nombre de 3, anteres extrorses, 3 estigmes. . **Iridàcies.**
- Estams en nombre de 6, anteres introrses, 1 estigma simple o trilobulat . . . . **11.**

11
- Flors solitàries o en umbel·la, 6 tèpals lliures o soldats, herbes de fulles linears, radicals, embeinadores, de rizoma bulbós escamós. **Amaril·lidàcies.**
- Flors en cimes disposades en panícula, perigoni amb sis particions, plantes de gran talla, de fulles carenades, ensiformes, dentades espinoses, en roseta . . . . **Agavàcies.**

12
- Perigoni de 6 tèpals biseriats. . . . . **13.**
- Perigoni de 4 tèpals, o d'1-2 escames o bé nul . . . . . **14.**

13
- Flors en llargs raïms espiciformes, perigoni herbaci, caduc, 3-6 estigmes pestanyosos, fruit en càpsula de 3-6 cavitats, septicida, amb cel·les monospermes o dispermes . . . . . **Juncaginàcies.**
- Flors no disposades en raïm, perigoni coriaci, persistent, 3 estigmes filiformes, fruit en càpsula d'1-3 cavitats, loculicida, amb cel·les trispermes o polispermes . . . . **Juncàcies.**

14
- Perigoni de 4 tèpals, 4 estams, 4 aquenis o, per avortament, menys, plantes submergides o flotants, lacustres o fluviàtils. **Potamogetonàcies.**
- Perigoni nul o representat per espates, cerres o escames . . . . **15.**

15
- Plantes aquàtiques, submergides o flotants, perigoni nul o representat per una espata . . . . **16.**
- Plantes terrestres o parcialment submergides, perigoni nul o representat per cerres o escames . . . . **18.**

16
- Plantes diminutes, monoiques, flotants a les aigües estancades, afil·les, de tija discoïdal, perigoni nul . . . . **Lemnàcies.**
- Plantes bastant desenrotllades, de flors hermafrodites o unisexuals, submergides, fulloses, de tija cilíndrica o filiforme, perigoni nul o representat per una espata . . . . **17.**

17
- Tija nuosa articulada, fulles oposades o verticil·lades, plantes d'aigua dolça, monoiques o dioiques . . . . **Naiadàcies.**
- Tija nuosa, fulles alternes o radicals, plantes marines, de flors hermafrodites, o bé monoiques o dioiques . . . . . **Zosteràcies.**

18
- Plantes monoiques, perigoni nul o representat per cerres o escames membranoses, flors en espàdix o en espigues compactes . . **19.**
- Plantes de flors hermafrodites o unisexuals, perigoni representat per escames ± coriàcies, flors en espiguetes . . . . **20.**

Monocotiledònies.

19
- Flors en espàdix, perigoni nul, fruit en baia, fulles curvinèrvies, de nervis ramificats, plantes terrestres . . . . **Aràcies.**
- Flors en espigues molt compactes, cilíndriques o globuloses, superposades, perigoni representat per setes o escames membranoses, fruit en aqueni, fulles rectinèrvies, de nervis no ramificats, plantes aquàtiques, parcialment submergides . . . . **Tifàcies.**

20
- Tija massissa, sense nusos, beina foliar entera, perigoni monofil·le, anteres inserides per llur base, fruit en aqueni . . . . **Ciperàcies.**
- Tija fistulosa, nuosa, beina foliar fesa, perigoni difil·le, anteres inserides pel dors, fruit en cariòpside . . . . **Graminàcies.**

Família 116. — PALMÀCIES Juss.

(Del llatí *palma*, nom de diverses espècies d'aquesta família.)

Plantes dioiques o polígames, de flors regulars, groguenques, disposades en règim, perigoni de sis tèpals biseriats, persistent, 6-9 estams, rarament tres, tres estils soldats, fruit en drupa o baia. Plantes arborescents, de tronc cilíndric, quasi sempre simple, fulles pinnatipartides o palmatipartides.

Fulles pinnatipartides, espata simple, flors dioiques, fruit en drupa. **648. Phoénix.**

Fulles palmatipartides, espata de 2-4 valves, flors polígames dioiques, fruit format per tres baies. . . . . . . **649. Chamaérops.**

Gènere 648. — PHOÉNIX L.

(De Φοίνιξ, nom grec de la palmera de dàtils.)

Flors dioiques, espata simple, calze urceolat, tridentat, pètals lliures, 6-3 estams de filaments molt curts, tres carpels distints, dels quals solament un arriba a la maturitat, fruit en drupa. Arbres de 8-20 m, de fulles pinnatipartides, de 2-4 m de llarg, de pecíol llarg i amplexicaule, amb els segments linears, coriacis i un poc vulnerants.

Phoénix dactylífera

2,462. — Ph. dactylífera L.

(és la palma dactylífera *dels romans; de* dactylus, *el dàtil, i* fero, *jo porto.)*

Sinonímia. — Palmera, palma datilera ; *castellà,* datilera, palmera o palma común ; *francès,* dattier.

Geografia. — Cultivada al litoral i àdhuc a l'interior, com a planta d'ornament — Primavera.

Gènere 649. — CHAMAÉROPS L.

(És un mot que trobem en Plini per a designar l'espècie següent. De χάμαι, nan, i ῥώψ, gespa, al·ludint a la fillolada cespitosa del margalló.)

Plantes polígames dioiques, és a dir, amb flors hermafrodites i flors masculines en peus diferents, espata de 2-4 valves, calze tripartit, pètals lliures, 6-9 estams monadelfs, tres carpels distints, i per fruit tres baies. Plantes de tronc quasi nul o fins de 5 m, fulles de segments estesos en forma de ventall, amb el pecíol espinós.

Chamaérops húmils

2,463. — Ch. húmils L.

(és la palma humilis *dels botànic sprelinneans, per la seva talla baixa.)*

Sinonímia. — Margalló ; *cast.*, palmito, palma de escobas ; *fr.*, palmier à éventail.

Geografia. — Serralada litoral, des de Montjuïc, Castelldefels, costes de Garraf, Tarragona, Salou, etc. Abr.-Maig. (1)

(1) Per a l'estudi de la dispersió del *Chamaerops* a Catalunya, vegeu Font Quer, «La Garriga litoral de l'occident de Catalunya», Butlleti de la Inst. Cat. d'Hist. Natural (F. Q.).

Família 117. — HIDROCARIDÀCIES Lindl.

(Del gènere *Hydrocharis.*)

Plantes dioiques, de flors regulars, blanques o violàcies, tancades dins d'una espata, perigoni de sis tèpals biseriats, els tres externs (sèpals) herbacis, els tres interns (pètals) petaloides, o tots ells petaloides, 3-12 estams, un estil, 3-6 estigmes bífids o escotats, ovari adherent, fruit bacciforme. Herbes aquàtiques, de tija prima i fulles fasciculades o verticil·lades.

Fulles flotans, fasciculades, orbiculars cordiformes, flors d'un blanc groguenc, de més d'un cent., pètals molt més llargs que els sèpals, dotze estams, sis estigmes bífids . . . . **650. Hydrócharis.**

Fulles submergides, ternades, oblongues obtuses, ondades denticulades, flors d'un blanc rosat o violàcies, de tres mil·límetres, pètals més llargs que els sèpals, 3-9 estams, tres estigmes escotats . **651. Helodea.**

Gènere 650. — HYDRÓCHARIS L.

(Del grec ὕδωρ, aigua, i χάρις, ornament, gràcia.)

Flors blanques, tacades de groc, de més d'un centímetre, les masculines en nombre d'1-3 en una espata bivalva sostinguda per un llarg peduncle, pètals orbiculars, molt més llargs que els sèpals ovato-oblongs, dotze estams, les flors femenines solitàries, llargament pedunculades, en una espata univalva, tres escames filiformes oposades als pètals, tres estaminodis, estil curt, sis estigmes bífids, baia el·lipsoide, de sis cavitats. Herbes perennes, de rizoma estolonífer, estolons prims, llargs, flotants, amb fulles fasciculades i flors als nusos.

Hidrócharis Morsus-ranae

2,464. — H. Morsus-ranae L.

(del nom de *morsus-ranæ,* mos de granota, amb què fou designada per alguns botànics prelinneans. Sembla al·ludir a l'escotadura de la base de les fulles, que el vulgar hauria atribuït a una mossegada de granota.)

Geografia. — Aigües estancades o de curs lent: Castelló d'Empúries = Roses, Sant Pere Pescador (Vay., Cuffi); prop de Figueres, Vila-sacra, Roses (Bub.), Riumors (Queralt!) — Juny-Set.

Gènere 651. — HELODEA Rich.

(Del grec ἑλώδης, pantanós, al·ludint a l'estació de l'espècie següent.)

Flors d'un blanc rosat o violàcies, de tres mil·límetres, totes solitàries en una espata tubulosa, bífida, pedunculada, pètals poc més llargs que els sèpals, uns i altres petaloides, 3-9 estams soldats a la base, tres estigmes escotats, baia cilindràcia subtrígona. Herbes perennes, submergides, ramificades, de tija i branques llargues, no estolonífera, amb les fulles sèssils, ternades o, rarament, oposades, oblongues obtuses, primes, ondades denticulades, uninèrvies.

Helodea canadensis

2,465. — H. canadensis Rich.

(perquè és oriünda del Canadà.)

Geografia. — Oriünda de l'Amèrica boreal, abunda a les aigües estancades o de curs lent del litoral de Barcelona: a can Tunis l'observàrem per primera vegada amb M. Leveillé l'agost del 1905.

Família 118. — ALISMÀCIES R. Br.

(Del gènere *Alisma.*)

Plantes de flors hermafrodites, rarament monoiques, regularment blanques o rosades, en verticils o umbel·les, perigoni de sis tèpals biseriats, els externs sepaliformes, generalment persistents, els interns petaloides, més grans, caducs, 6-9 estams, fruit en polifol·licle o poliaqueni. Herbes aquàtiques o de llocs pantanosos, amb les fulles radicals fasciculades, embeinadores, enteres.

1 { Flors de més de 15 mm de diàmetre, amb nou o més estams . . . 2.
Flors de menys de 15 mm de diàmetre, amb 6-12 estams . . . . 3.

2 { Fulles aèries, sagitades, llargament peciolades, plantes monoiques, aquenis nombrosos . . . . 652. **Sagittària.**
Fulles parcialment aèries, linears, sèssils, flors hermafrodites, sis fol·licles . . . . 653. **Bútomus.**

3 { Plantes anuals, fulles ovato-oblongues, trinèrvies, 6-8 fol·licles de 9-14 mil·límetres, comprimits, punteguts, disposats en estrella . 654. **Damasónium.**
Plantes perennes, fulles ovato-cordiformes o lanceolades, amb 3-7 nervis, aquenis nombrosos, rodons, a penes mucronats, verticil·lats o en capítol globulós . . . . 655. **Alisma.**

Gènere 652. — SAGITTÁRIA L.

(Del llatí *sagitta*, la sageta, per les fulles sagitades.)

Plantes monoiques, de flors blanques, oposades o ternades, bracteades, en raïm terminal paniculiforme, les superiors masculines, més grans i abundoses, estams nombrosos, anteres basifixes i extrorses, les flors inferiors femenines, i per fruit un poliaqueni, amb els aquenis transovats comprimits, alats, apiculats, en capítol globulós, sobre peduncles radicals tríquetres. Herbes perennes, amb rizoma estolonífer de branques filiformes, inflades a l'àpex en forma de tubercle ovoide, fulles totes radicals, les primàries amplament linears, fil·loidiformes, submergides, de 7-80 cm × 4-20 mm, les altres aèries o flotants, llargament peciolades, sagitades, amb les aurícules divergents fins d'un decímetre, aproximadament iguals al limbe.

Sagittária sagittifólia

2,466. — S. sagittifólia L.

(sagittifolia, *de fulles sagitades.*)

Sinonímia. — Sagitària ; *cast.*, saetilla, cola de golondrina ; *fr.*, fléchière.

Geografia. — Vores d'aigua i llocs pantanosos: Castelló d'Empúries, Sant Pere Pescador (Vay., Llen.!, Cad.); Roses (Bub.); cap a Montiró (Bolòs) — Jul.-Ag.

N. B. No és cosa rara trobar aquesta planta abans del seu complet desenrotllament amb fulles aèries obtuses i auricules basilars paral·leles i també obtuses, que en la Mem. de l'Acad. de Ciències de Barc. del 1908 publicàrem com a var. *catalaunica*.

Gènere 653. — BÚTOMUS L.

(És un mot de Teofrast, interpretat diversament pels autors. Hom el deriva de βοῦς, bou, i τέμνειν, tallar, com si diguéssim talla-bou, perquè les fulles de l'espècie següent fan sagnar la boca del bestiar que en menja.)

Flors hermafrodites, rosades, en umbel·la terminal involucrada per 2-4 bràctees lanceolades, de radis nombrosos i desiguals, perigoni de sis tèpals biseriats, petaloides, persistents, sis fol·licles terminats en bec recorbat, soldats a la base. Herbes perennes, de rizoma horitzontal, carnós i tija de 5-10 decímetres, dreta, afil·la, cilíndrica i rígida, fulles totes radicals, linears triquetres, acuminades, molt llargues, dretes, sèssils.

Bútomus umbellatus

2,467. — B. umbellatus L.

(per la inflorescència umbel·liforme.)

Sinonímia. — Llinassa, balca ; *cast.*, junco florido ; *fr.*, jonc fleuri.

Geografia. — Vores d'aigües i llocs pantanosos: Llacunes d'Empúries, Sant Pere Pescador (Vay.!) — Juny-Jul.

Gènere 654. — DAMASÓNIUM MILL.

(Aquest mot ja fou emprat per Plini. Hom el creu derivat de δαμάζειν, domar, per haver suposat que l'espècie següent atenuava l'efecte del verí dels gripaus.)

Flors hermafrodites, blanques o rosades, en umbel·la terminal o en 2-3 verticils superposats, sis estams, anteres dorsifixes, introrses, 6-8 fol·licles lanceolats, comprimits, coriacis, acuminats, estesos en forma d'estrella. Plantes anuals, de o'5-3 dm, amb l'arrel fibrosa, tiges afil·les, dretes o esteses, fulles totes radicals, llargament peciolades, ovades o oblongues, rodones o subreniformes a la base, trinèrvies.

Damasónium stellatum

2,468. — D. stellatum Rich.

(*pel fruit* estrellat.)

Geografia. — Llacs i llocs pantanosos: Pireneu oriental, d'Argelés a Coll-lliure (Bub.); litoral d'Argelés (War., ex Gaut.) — Maig-Set.

Gènere 655. — ALISMA L.

(El mot ἄλισμα ja fou emprat per Dioscòrides, per a designar una planta amb fulles de plantatge.)

Flors hermafrodites, blanques o rosades, verticil·lades, en umbel·la terminal o en llarga panícula, tèpals interns petaloides, més grans que els externs, que són herbacis, caducs, 6-12 estams de filaments filiformes, anteres introrses, dorsifixes i per fruit un poliaqueni d'aquenis comprimits o angulosos, verticil·lats o en capítol. Herbes perennes, de tija escapiforme, fulles radicals llargament peciolades, cordiformes o lanceolades, amb 3-7 nervis.

Flors bastant grans, en umbel·la terminal o en 2-3 verticils superposats, aquenis transovoides, mucronats, amb cinc angles, multiseriats en capítols globulosos, fulles lanceolato-linears, atenuades pels dos caps, trinèrvies . . . . **A. ranunculoídes.**

Flors petites, en nombrosos verticils superposats formant una panícula piramidal, aquenis ovoides, obtusos, molt comprimits, uniseriats, fulles ovades cordiformes, amb 5-7 nervis . . . . **A. Plantago.**

Alisma ranunculoides

2,469. — A. ranunculoídes L.

(per la semblança de la planta, i sobretot dels capítols fructífers, amb els Ranunculus.)

Rizoma *fibrós* i tija d'1-3 dm, dreta, amb les fulles totes radicals, també dretes, *lanceolades linears,* llargament peciolades, atenuades pels dos caps, trinèrvies, flors d'un *blanc rosat,* bastant grans, en umbel·la terminal o en 2-3 verticils superposats, separats, peduncle molt llarg, tèpals interns *4-5 vegades més grans que els externs, rodons, denticulats,* aquenis *transovoides, mucronats,* amb *cinc angles prominents, desiguals, multiseriats,* en *capítol globulós.*

Geografia. — Llocs pantanosos o inundats: Castelló d'Empúries, cap a Palau; Vidreres = Cap a la Llacuna (Salv.); Olot, al pla de la Pinya (Vay.); Roses (Bub.) — Maig-Set.

Alisma Plantago

2,470. — A. Plantago L.

(és la Plantago aquatica *dels botànics prelinneans, per la semblança de les fulles d'aquesta espècie amb les del plantatge.)*

Sinonímia. — Plantatge d'aigua ; *cast.*, llantén de agua, pan de ranas ; *fr.*, plantain d'eau, fluteau.

Rizoma *bulbiforme,* gros, tija d'1-10 dm, dreta i rígida, fulles totes radicals, *ovato-lanceolades,* cordiformes o arrodonides a la base, curtament acuminades, llargament peciolades, amb 3-7 nervis, flors *blanques* o *rosades,* petites, en verticils distants, formant una panícula piramidal, tèpals interns *2-3 vegades més grans que els externs,* aquenis *ovoides, obtusos, molt comprimits, uniseriats,* en *capitol deprimit.*

β *lanceolatum* Rchb. — Fulles lanceolades, atenuades pels dos caps.

Geografia. — Pantans, basses i vores d'aigua, des de la costa al Pireneu. La β *lanceolatum* Rchb., a Castellgalí, vores del Llobregat, i segurament en altres parts — Maig-Set.

Família 119. — COLQUICÀCIES DC.

(Del gènere *Colchicum.*)

Plantes de flors hermafrodites, rosades, purpúries, blanques o groguenques, perigoni de sis tèpals petaloides, lliures o soldats inferiorment, sis estams opositipètals, anteres extrorses, tres estils generalment lliures, i per fruit una càpsula trilocular, septicida. Herbes perennes, bulboses o de rizoma fibrós, freqüentment tòxiques.

1 { Sèpals i pètals soldats en un llarg tub, anteres dorsifixes, més curtes que el filament, arrel bulbosa . . . . **656. Cólchicum.**
  Sèpals i pètals lliures . . . . 2.

2 { Arrel bulbosa . . . . 3.
  Arrel fibrosa . . . . 4.

3 { Un estil trífid, anteres alabardades, càpsula aguda, florescència primaveral, fulles coetànies de les flors. . . . . . **657. Bulbocódium.**
  Tres estils, anteres linears, càpsula mucronada, florescència autumnal, fulles posteriors a les flors . . . . **658. Merendera.**

4 { Flors disposades en ampla panícula, anteres reniformes, fulles ovades, plantes pubescents . . . . **659. Verátrum.**
  Flors disposades en raïm espiciforme, anteres linears o ovoides, fulles graminiformes, plantes glabres . . . . 5.

5 { Anteres ovoides, filaments filiformes, glabres, tres estils, càpsula subglobulosa trígona . . . . **660. Tofiéldia.**
  Anteres linears, filaments alenats, barbats, un sol estil, càpsula cònica fusiforme . . . . **661. Narthécium.**

Gènere 656. — CÓLCHICUM L.

(Κολχικόν ja fou emprat per Dioscòrides. El mot deriva de Còlquida, país famós per les seves plantes metzinoses, a l'orient de la Mar Negra.)

Flors rosades o de color de lilà, solitàries o en fascicles de 2-5 flors, sobre peduncles radicals, tèpals molt llargs, soldats per les ungles en un perigoni infundibuliforme, estams inserits a la gorja del perigoni, anteres dorsifixes, més llargues que el filament, tres estigmes lliures, ganxuts, càpsula trans-ovoide, llavors globuloses. Arrel bulbosa, de la grandària d'una nou, tija escapiforme, d'1-4 dm, fulles amplament lanceolades, que surten amb el fruit a la primavera següent.

Cólchicum autumnale

2,471. — C. autumnale L.

(del llatí, autumnalis, *autumnal, perquè floreix a la tardor.)*

Sinonímia. — Còlquic ; *cast.*, cólquico ; *fr.*, colchique.

Geografia. — Prats humits del Pireneu central: Les Bordes, Lés (Llen.!), prop de Fos, Pont de Rei (C. et S.); vall de Benasc (Lap.) — Setembre.

N. B. Aquesta és l'única espècie de còlquic citada al Pireneu, però Llenas, pel juliol de 1914, reculli uns exemplars en fruit, de talla bastant petita, que podrien pertànyer al *C. alpinum* DC., dels Alps francesos i suïssos, que no veiem citat del Pireneu.

Gènere 657. — BULBOCÓDIUM L.

(Teofrast dóna el nom de βολβοϋκώδιον a una planta interpretada diversament pels autors; L'Ecluse, Bahuin i d'altres parlaren d'ella, i Linné acceptà el mot per al seu gènere.)

Flors d'un rosat tirant a lilà, grans, solitàries o en nombre de 2-3, de florescència primaveral, perigoni infundibuliforme, de sis tèpals lanceolats obtusos, d'ungles llargues, acostades, lliures, anteres alabardades, un estil trífid, càpsula ovoide oblonga, aguda, llavors globuloses. Arrel bulbosa, fulles ternades, coetànies de les flors, lanceolato-linears, obtuses canaliculades, rodejades a la base per una beina membranosa.

Bulbocódium vernum

2,472. — B. vernum L.

(és el Colchicum vernum *de L'Ecluse, així anomenat perquè és* vernal, *floreix a la primavera.)*

Geografia. — Prats de les altes muntanyes: Rasos de les muntanyes de Tosses i Alp, cap a Puigllançada i Coll de Pal; de la Molina a Castellar de N'Hug, al Pla d'Anyella (Vay.!, Soulié!); Collet de Núria (Compy.), vall de Setcases (Gaut.), Castanesa (Zettd., Bub.), les Maleïdes (Lap.) — Maig-Juny.

N. B. Costa afirma que la planta vista per ell a Castanesa pertany a l'espècie següent.

Gènere 658. — MERENDERA Ramond

(Del nom vulgar espanyol, *merendera* o *quitameriendas,* propi de l'espècie seguent. Al·ludeix al fet de florir en acabar l'estiu o en començar l'autumne, quan la tarda s'escurça visiblement i la gent del camp deixa de berenar.)

Flors violàcies o blanques, grans, solitàries o geminades, de florescència autumnal, perigoni infundibuliforme, de sis tèpals oblongs o lanceolats, lliures, d'ungles llargues i acostades, anteres linears, tres estils, càpsula ovoide, mucronada, llavors globuloses, mucronades, arrel bulbosa, fulles alternes, posteriors a les flors.

Fulles nombroses, linears obtuses, tèpals lanceolats, peduncle fructífer més llarg que les fulles . . . . **M. Bulbocódium.**

Fulles en nombre de 5-8, linears filiformes, tèpals oblongs obtusos o lanceolats aguts, peduncle fructífer més curt que les fulles.

M. filifólia.

Merendera Bulbocódium

2,473. — M. Bulbocódium Ram. — M. montana Lge.

(per la semblança de la planta amb el Bulbocodium vernum ; montana, *ve del nom específic linneà del* Colchicum montanum, *pres de L'Ecluse, perquè es fa en llocs de muntanya.)*

Perenne, de 5-15 cm, amb el bulb petit (2 × 1 centímetres), rodejat de túniques membranoses, brunes, fulles *linears, obtuses,* nul·les a la florescència, presents a la pròxima primavera en la fructificació, de 4-6 mm, canaliculades, a la fi recorbades, flors *rosades* o *blanques,* grans, tèpals *lanceolats, una vegada més llargs que els estams* que tenen les anteres iguals al filament, *peduncle fructífer més llarg que les fulles,* càpsula *ovoide mucronada,* llavors *globuloses, piriformes, mucronades.*

Geografia. — Pastures elevades del Pireneu: Des de Castanesa a Vilaller, Llautó, Abella, Conca de Tremp (Costa); prop de Berga, cap a Solsona (Salv.!); Vall de Benasc, Penyablanca (Bub.); abundant al peu de la Renclusa, les Maleïdes, Castanesa (Zett.); comuna als terrenys estèrils de tota la Vall d'Aran, amb exemplars completament albiflors (Llen.!) — Ag.-Set.

Merendera filifólia

2,474. — M. filifólia Camb.— Bulbocódium balearicum Nym.

(per les fulles molt estretes, quasi filiformes ; balearicum, *perquè fou descoberta a les Balears.)*

Considerada per Coste com a subespècie de l'anterior, hom la distingeix pel bulb *més petit,* rodejat de túniques *negroses, subcrustàcies,* per les fulles *subfiliformes,* en nombre de 5-8, d'un verd bonic, canaliculades, coetànies de les flors o poc posteriors a elles, per les flors més petites, solitàries, de tèpals *oblongs obtusos* o *lanceolats aguts,* pel peduncle fructífer *més curt que les fulles,* amb la càpsula ovoide, obtusa, mucronada per la base dels estils persistents, i per les llavors globuloses, molt breument mucronades.

Geografia. — Terrenys secs i pedregosos: Menorca, a Benisarmenya (Font!); Fonduco, S. Antoni, Benillauti (Rodríguez); al Departament de les Boques del Roine (Rouy) — Oct.-Nov. fl.; Febr.-Març, fr.

Gènere 659. — VERÁTRUM L.

(Nom emprat per diversos botànics prelinneans per a designar aquesta planta.)

Flors hermafrodites, alguna vegada polígames per avortament, blanquinoses, agrupades en raïms a l'àpex de les tiges i de llurs branques en ampla panícula (de 4-6 dm), perigoni persistent, de tèpals oblongs, crespats denticulats, pubescents exteriorment, estesos, molt més llargs que el pedicel, anteres reniformes, dorsifixes, dehiscents transversalment, tres estils curts, càpsula ovoide, aguda, de carpels soldats a la base, lliures i dehiscents a l'àpex, de cel·les polispermes, llavors comprimides, alades. Tija d'un metre o més, dreta, robusta, rodona, fistulosa, pubescent, molt fullosa, fulles amples, les inferiors el·líptiques, obtuses, les superiors lanceolades acuminades, consistents, nervades i plegades, totes ± amplexicaules embeinadores, alternes, pubescents inferiorment.

Verátrum álbum

2,475. — V. álbum L.

(per les flors de color pàl·lid, comparades amb les del Veratrum nigrum.)

Sinonímia. — Baladre, ballestera, el·lèbor blanc, herba vomitòria blanca ; *cast.*, vedegambre i verdegambre, hierba de ballesteros, eléboro blanco ; *fr.*, hellébore blanc, varaire.

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes : Montseny, la Molina, Queralbs, Núria = Berga, Cerdanya, zona alpina dels Pireneus centrals (Costa); muntanyes de Santa Magdalena, Milany, Corps; les Preses, prop d'Olot; Setcases (Vay.); Port de Pallars (Bub.); Ports de la Picada i de Benasc, Artiga de Lin, Hospital de Luchon, la Renclusa (Zett.); abundant a Pomero (Llen.), Pla de Beret, etc. (Timb.) — Jul.-Ag.

Gènere 660. — TOFIÉLDIA HUDS.

(Gènere dedicat per Hudson a un amic seu anomenat Tofield.)

Flors hermafrodites, verdoses groguenques, petites, en raïm espiciforme terminal, perigoni acompanyat d'un involucre caliciforme trífid, persistent i 4-5 vegades més curt que el perigoni, tèpals oblongs, drets, glabres, estams poc exerts, anteres ovoides, dorsifixes, filaments filiformes, glabres, tres estils molt curts, càpsula subglobosa trígona, apiculada, llavors linears, corbes. Arrel fibrosa, tija d'1-3 dm, dreta, rodona, poc fullosa superiorment, fulles graminoides, en llur majoria radicals, acuminades, coriàcies, glabres, amb 5-7 nervis.

Tofiéldia calyculata

2,476. — T. calyculata Wahl.

*(és l'*Anthericum calyculatum *de Linné, així anomenat pel* calicle *que envolta la base del perigoni.)*

Geografia. Terrenys pantanosos i torbosos de les altes muntanyes: Berga, vores de la riera de Marlés (Puj., C.!); Núria (Vay.), Bac del Mir, sobre Prats de Molló (Compy.); Cerdanya, Font-Romeu i confins d'Andorra (Gaut.); Dorres (Sen.!); sota el Port de la Picada (Bub.), les Bordes, Riera de Viella, Pomero, Aubert, Aiguamoix, Pla de Beret, Ruda (Llen.!); al peu del Port de Benasc, les Maleïdes, la Renclusa (Zett.), Vall de Tredòs (Timb.) — Jul.-Ag.

Gènere 661. — NARTHÉCIUM Moehring

(Del grec νάρθηξ, vareta, per les tiges rígides i dretes de l'espècie següent.)

Flors grogues, verdoses per fora, petites en raïm espiciforme terminal, tèpals lanceolato-linears, obtusos, oberts en la florescència, persistents i aplicats sobre el fruit, estams poc més curts que el perigoni, de filaments alenats, llanosos barbuts, anteres basifixes, linears, a la fi torçades, un estil curt amb l'estigma globulós, càpsula cònica fusiforme, terminada en punta, llavors filiformes, nombroses. Planta de rizoma serpentejant, fibrós, amb la tija d'1-3 decímetres, ascendent, prima, estriada, escamosa a la base, amb poques fulles a la part superior, aquestes en llur majoria radicals, graminoides, dístiques, nervades, curtament embeinadores, glabres i llises.

Narthécium ossífragum

2,477. — N. ossífragum Huds.

(és el Gramen norvegicum ossifragum *de Simon Paulli, metge danès del segle* XVII ; *format del llatí* os, *gen.* ossis, *l'os, i del verb* frangere, *trencar, destruir, per la creença que el bestiar que pasturava d'aquesta planta emmalaltia dels ossos.)*

Geografia. — Llocs torbosos pantanosos del Pireneu: Núria, al peu del bosc de la Mare de Déu, r. = Núria (Tex.); Areu, a Plana Roia (Font!); al peu del Port de la Picada (Llen.!); Port de Benasc (Zett., Bub.), Hospital de Luchon (Zett.), Hospital de Benasc (Puj., J. ! in Hb. Cad.); Pireneus (Isern!) — Jul.-Agost.

N. B. La planta que en l'inici de les nostres excursions recollírem a Núria deu ésser a l'Herb. Vayreda, car la trametérem a aquest autor, que la determinà amb l'esmentada denominació (Vay. *in litt.*, 11 de juny del 1892).

Família 120. — LILIÀCIES DC.

(Del gènere *Lilium*.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, de variada coloració, solitàries o diversament agrupades, perigoni de sis tèpals petaloides biseriats, lliures o soldats a la base, caduc o marcescent, sis estams opositítèpals, anteres introrses, un estil, 1-3 estigmes i per fruit una càpsula trilocular de dehiscència loculicida. Generalment herbes de fulles simples, enters, a vegades radicals o nul·les, sense estípules.

1 { Plantes arborescents, fulles en fascicle terminal. 2
  { Plantes herbàcies. 3

2 { Tèpals soldats, perigoni tubulós, fes, caduc, estams erecto-ascendents, llavors lenticulars. . . . . 662. **Áloe.**
  { Tèpals lliures, perigoni acampanat, marcescent, estams drets, llavors discoidals. . . . . 663. **Yucca.**

3 { Arrel fibrosa o tuberosa . . . . 4.
  { Arrel bulbosa . . . . 8.

4 { Tèpals soldats a la base, multinervis, perigoni embudat, groc vermellós, de 6-10 cm de llarg, estams i estils arquejats ascendents, aquells inserits en el tub del perigoni . . . . 687. **Hemerocallis.**
  { Tèpals lliures, perigoni blanc, rosat o blavenc, d'1-5 cm, estams inserits al receptacle o a la base dels tèpals . . . . 5.

5 { Perigoni embudat, d'un blanc pur, de 4-5 cm, tèpals trinervis, estams arquejats ascendents, inserits al receptacle . . 688. **Paradísia.**
  { Perigoni estès en estrella, blanc, rosat o blavenc, d'1-2 cm. . . 6.

6 { Flors blaves reunides en nombre d'1-3 en capítol involucrat a l'extrem d'un peduncle radical afil·le, fulles radicals reduïdes a la beina, pedicels no articulats, estams desiguals . . . . 691. **Aphyllanthes.**
  { Flors blanques o rosades, en raïm bracteat, fulles radicals normals, pedicels articulats . . . . 7.

7 { Tèpals trinervis, filaments estaminals rectes, no dilatats ni peluts a la base . . . . 689. **Phalángium.**
  { Tèpals uninervis, filaments estaminals arquejats, dilatats i peluts a la base . . . . 690. **Asphódelus.**

8 Tèpals soldats, estams inserits al tub del perigoni, fulles totes radicals. 9.
Tèpals lliures, estams inserits a la base dels tèpals o al receptacle . 12.

9 Flors en raïm multiflor dens, perigoni caduc, càpsula trígona, amb els carpels comprimits aguts . . . . 10.
Flors en raïm pauciflor fluix, perigoni marcescent, càpsula subtrígona, amb els carpels arrodonits . . . . 11.

10 Perigoni urceolat, blau o violaci brunenc, amb sis dents pàtulo-reflexes, estams inclusos, filaments filiformes . . . . . **686. Muscari.**
Perigoni tubulós acampanat, violaci verdós, amb sis lòbuls drets, estams quasi exerts, filaments dilatats a la base . . . **685. Bellevália.**

11 Flors blaves, perigoni tubulós, inflat a la base, amb sis lòbuls pàtulo-reflexos, llavors globuloses, amb carúncula . **684. Hyacinthus.**
Flors groguenques, perigoni tubulós, a penes inflat a la base, amb els tres lòbuls interns erectes convergents i els tres externs recorbats, llavors planes, sense carúncula . . . . . **667. Uropétalum.**

12 Flors en umbel·la o capítol, tancats abans de l'antesi en una espata uni- o bivalva, plantes d'olor forta, al·liàcia . . . . . **672. Állium.**
Flors solitàries, en raïm o en corimbe, sense espata ni olor al·liàcia. 13.

13 Tija escapiforme, inflorescència nua o bracteolada, llavors negres . 14.
Tija ± fullosa a la base o sota la inflorescència, llavors generalment pal·lides o groguenques . . . . 16.

14 Llavors discoïdals, alades, flors blanques, en raïm espiciforme, estil filiforme . . . . **668. Urgínea.**
Llavors globuloses o anguloses, flors blaves o blanques, en raïm o en corimbe, estil generalment dilatat . . . . 15.

15 Flors blaves, filaments estaminals filiformes o lanceolats **669. Scilla.**
Flors blanques, almenys per dins, filaments estaminals dilatats i alenats. **670. Ornithógalum.**

16 Flors petites (menys de 2 cm de llarg), dretes, en umbel·la o en inflorescències subracemoses, rodejades de fulles florals, tèpals estesos en estrella durant la florescència, grocs per dins i verdosos per fora, llavors subglobuloses o anguloses . . . . **671. Gágea.**
Flors grans (més de 2 cm de llarg), freqüentment penjants, solitàries o en corimbe fluix, tèpals drets o reflexos, llavors generalment planes. 17.

17 Fulles en nombre de 2-5 cap a la base de la tija, flors solitàries, tèpals sense nectaris, anteres basifixes . . . . **18.**
Fulles nombroses tot al llarg de la tija, flors solitàries, geminades o en raïm, tèpals amb una fosseta o nectari a la base, anteres dorsifixes. **19.**

18 Flors penjants, blanquinoses, tèpals reflexos, filaments estaminals fusiformes, estil filiforme, càpsula reflexa, dues fulles oposades i peciolades . . . . **683. Erythrónium.**
Flors dretes o capbaixes abans de l'antesi, groguenques o d'un blanc rosat, tèpals drets, filaments dilatats a la base, estil nul, càpsula dreta, 2-5 fulles alternes i sèssils . . . . **664. Túlipa.**

19 Flors solitàries, penjants, brunes purpúries amb taques quadrades blanquinoses, bulb petit (1 cm), cobert d'una túnica, 3-10 fulles linears o lanceolades . . . . **665. Fritillária.**
Flors en raïm, dretes o penjants, vermelloses, groguenques o blanques, bulb gran, escamós, fulles molt nombroses . . . **666. Lílium.**

Gènere 662. — ÁLOE L.

(Del grec ἀλόη, nom que donà Dioscòrides a l'espècie següent, naturalitzada des d'època antiquíssima als països mediterranis.)

Flors groguenques ataronjades, penjants, en raïm espiciforme, perigoni tubulós, fes en sis lacínies, caduc, estams erecto-ascendents, inclusos, inserits en el tub del perigoni, llavors lenticulars, comprimides. Arbust de rizoma oblong, carnós i fibrós, amb les fulles ensiformes, glauques, dentades espinoses al marge, fasciculades al voltant de l'eix florífer de 5-8 dm, generalment simple.

Áloe vulgaris

2,478. — A. vulgaris Lamk.

(perquè és l'epècie vulgar *al sud d'Europa.)*

Geografia. — Oriünda de l'Africa i de les Indies orientals, hom la troba subespontània en alguns llocs de la costa, com Castelldefels — Maig-Juny.

Gènere 663. — YUCCA L.

(Nom caribe de l'espècie següent.)

Flors blanques, bracteolades, penjants, en tirs allargat, perigoni acampanat, partit en sis lacínies marcescents, estams drets, inserits a la base dels tèpals, càpsula carnosa, llavors discoïdals. Tronc de 5-15 dm, freqüentment ramificat a la part superior, escamós per la persistència de la base de les fulles, aquestes linears lanceolades, punxents, en fascicle al voltant de l'eix florífer.

2,479. — Y. gloriosa L.

(per la seva magnificència. Es la Yuca nova gloriose elata et opinata *de L'Obel.)*

Geografia. — Oriünda d'Amèrica, hom la cultiva com a planta d'ornament; a vegades subespontània — Juny-Agost.

Gènere 664. — TÚLIPA L.

(De *tulipan*, corrupció europea del mot persa *dulbend*, el turbant, amb el qual comparen les flors d'aquestes plantes els pobles orientals.)

Flors grogues o d'un blanc rosat, dretes o capbaixes abans de la floració, solitàries, perigoni caduc, acampanat, tèpals drets, filaments estaminals dilatats a la base, inserits al receptacle, anteres dretes, basifixes, estil nul, tres estigmes, llavors nombroses, planes. Plantes bulboses, amb 2-5 fulles linears o linears lanceolades.

1 { Bulb llanut per sota la túnica, de dos cent. de diàmetre, tèpals blancs interiorment i exteriorment rosats, els externs aguts, els interns obtusos, tots glabres com els filaments estaminals, amb una taca violàcia prop de la base . . . . **T. Clusiana.**
Bulb glabre, d'un cent. de diàmetre, tèpals grocs, els externs vermellosos per fora, tots acuminats, sense taca a la base, però els interns barbuts inferiorment, així com els filaments estaminals . . . **2.**

2 { Bulb sense estolons, tija bastant robusta, quasi sempre trifil·la, tèpals de 3-5 cm de llarg, barbuts a l'àpex, molt desiguals, els externs lanceolats, els interns ovato-lanceolats, molt més amples, càpsula molt més llarga que ampla . . . . **T. silvestris.**
Bulb amb nombrosos estolons, tija feble i més curta, quasi sempre difil·la, tèpals de 2-3 cm de llarg, glabres a l'àpex, quasi iguals, tots lanceolats, càpsula quasi tan ampla com llarga . . . . . **T. Celsiana.**

Túlipa Clusiana

2,480. — T. Clusiana DC.

*(dedicada al famós botànic prelinneà Charles de l'*Ecluse, *Carolus* Clusius, *que s'ocupà d'aquesta espècie.)*

Bulb petit, estolonífer, *fortament llanut* sota la túnica bruna que l'envolta, ovoide agut, solcat i barbut a l'àpex, tija de 2-4 dm, bastant prima, uniflora, nua superiorment, amb 3-5 fulles llargues, glauques, llargament embeinadores, canaliculades, les inferiors lanceolato-linears, obtusiúscules, les superiors linears acuminades, generalment més curtes que la tija

escapiforme, flor bastant gran, dreta, de perigoni campanulat infundibuliforme, tèpals *tots blancs,* però els externs amb la banda dorsal *vermella* o *rosada,* lanceolats, aguts i més llargs, els interns *el·líptics,* obtusos, més amples, tots ells amb una *taca basilar violàcia* a la cara interna, filaments estaminals violacis negrosos, anteres grogues, molt més llargues que l'ovari, càpsula el·lipsoide, atenuada a l'àpex, apiculada.

Geografia. — Introduïda a començaments del segle XVII, la trobem naturalitzada en alguns camps del sud d'Europa: Terrassa, abundant al camp del Sr. Cardús, immediat al Torrent del Batlle i al camp de can Santfeliu d'on acaba de desaparèixer amb les noves edificacions; vinyats de can Palet, de Vista Alegre, r.; Manresa = Boscos de Ceret (Compy. ex Vay.) — Abril.

N. B. Per espai de més de vint-i-cinc anys havem vist abundant com mala herba en els llocs expressats la citada planta, que Bubani (Flora Pyr., IV, p. 110) inclou entre les *Liliaceae repudiatae* dient: «Pulchra species facile in hortis floristarum culta, ex hisce migravit, stelit et fugit incerta civis relinquenda erat».

Túlipa silvestris

2,481. — T. silvestris L.

(del llatí silvestris, *silvestre, perquè hom no sol cultivar-la.)*

Bulb ovoide, mitjà, *glabre, sense estolons,* envoltat de túniques brunes, *un poc peludes a l'àpex* en llur cara interna, tija de 2-4 dm, bastant robusta, dreta, nua a la part superior, quasi sempre amb *tres fulles* lanceolato-linears, agudes, acanalades, flor capbaixa abans de l'antesi, bastant gran, *groga,* un poc verda o vermellosa per fora, perigoni acampanat, de 3-5 centímetres de llarg, tèpals *barbuts a l'àpex, molt desiguals,* els externs *lanceolats,* els interns més amples, *ovato-lanceolats,* tots *acuminats,* estams *barbuts a la base,* càpsula *oblonga trígona, molt més llarga que ampla.*

Geografia. — Llocs pedregosos, àrids: Al cim del Montsant, entre el pedruscall, 29 maig 1910 *legi* = Muntanyes de la Cènia (Llen.!); Lleida (Agelet) — Maig-Juny.

Túlipa australis

2,482. — T. Celsiana DC. — T. australis Link.

(dedicada a Jacques Martin Cels, *creador d'un cèlebre jardí botànic a Montrouge, on cultivà gran nombre de liliàcies;* australis, *perquè viu a l'Europa* austral.)

Molt afí a l'espècie anterior, hom la diferencia pel bulb amb *nombrosos estolons* i *glabre*, per la tija d'1-3 dm, dreta, flexuosa, prima, quasi sempre amb *dues fulles*, per la flor *més petita* (2'5 cm de llarg), amb els tèpals quasi *iguals*, glabres a l'àpex, *lanceolats*, i per la càpsula *subglobulosa trígona, quasi tan ampla com llarga.*

Geografia. — Pastures de les muntanyes: Muntanyes de l'Obac, a la Serra del Pou, sobre la Font de la Portella = Agudes del Montseny, Font de l'Escot (Puigg.!); Montserrat, als Degotalls (Vay.!), Sant Jeroni (Trem.!); Coll de Davi (Font); Cadaqués, a la muntanya de Sant Sebastià (Vay.); la Cerdanya, a la Vall del Querol (Gaut.) - Abr.-Maig.

Gènere 665. — FRITILLÀRIA L.

(Del llatí *fritillus*, cornet, per la forma de les flors.)

Flors capbaixes, solitàries, d'un bru purpuri, amb taques quadrades que simulen les d'un escaquer, perigoni acampanat, caduc, de tèpals lliures, amb una fosseta nectarífera a la base, filaments estaminals filiformes, glabres, inserits a la base dels tèpals, tres estigmes linears, càpsula transovoide o oblonga, llavors nombroses, planes. Bulb petit, cobert per una túnica blanquinosa, tija nua en el terç inferior, amb 7-10 fulles dretes, les inferiors lanceolades linears, obtusiúscules, les superiors linears acuminades.

Perigoni acampanat cilindroide, contret al mig, tèpals arquejats recorbats, els exteriors oblongs, els interiors transovato-cuneïformes, mucronats, anteres breument apiculades, fulles inferiors de 5-10 mm d'amplada, les superiors linears . . . . **F. pyrenaica**.

Perigoni acampanat inflat, tèpals drets, els externs oblongs, els interns transovats, obtusos o mucronats, anteres mútiques o apiculades, fulles totes més estretes, les superiors linears alenades . **F. Boissieri**.

2,483. — F. pyrenaica L.

Fritillària pyrenaica

(perquè es fa als Pireneus.)

Bulb globulós, petit, d'un blanc groguenc, amb túniques brunes, tija de 2-4 dm, dreta, prima, nua en el terç inferior, amb 7-10 fulles alternes o les dues inferiors oposades, lanceolades linears, obtusiúscules, les superiors linears acuminades, flor gran (3-3'5 cm de llarg), perigoni *acampanat cilindroide,* contret al mig, que recorda la corol·la de la *Campanula speciosa,* tèpals un poc *arquejats reflexos,* els exteriors *oblongs,* els interiors transovato-cuneïformes, *mucronats,* anteres *breument apiculades,* estil a tot tirar fes fins a la tercera part superior, càpsula *oblonga* o *transovoide, més llarga que ampla.*

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: Coll de Núria, r. (Puj., J.), Vall d'Eina (Compy.), llocs fronterers del Pireneu oriental (Gaut.); zona alpina inferior del

Pireneu central, rara al peu del Port de Benasc (Zett.); no escassa al Canal de Pomero (Llen.!); Castanesa (Lezat), Ruda (C. et S.) — Jul.-Agost.

2,484. — F. Boissieri Costa

(dedicada a Charles Edmond Boissier, *botànic ginebrí, explorador il·lustre de la flora hispana.)*

Aquesta planta, descoberta el 1865 a Montserrat, per Boissier i Reuter, que la referiren a llur *F. hispanica,* de Sierra Nevada, i que nosaltres considerem com mera raça o varietat de la *F. pyrenaica,* és fàcil diferenciar-la al primer cop de vista pel perigoni *acampanat inflat,* que recorda la corol·la de la *Campanula affinis,* pels tèpals *un poc més curts* (2'5-3 cm), *drets, obtusos* o *mucronats,* anteres, generalment, *mútiques* (però també n'hem observat d'apiculades), i per les fulles visiblement més estretes.

Geografia. — Montserrat, davant del Monestir, als Degotalls i principalment cap a Sant Jeroni; serra de l'Obac, sobre la Font de la Portella = Mura (Font). — Maig-Juny.

Gènere 666. — **LÍLIUM** L.

(Nom que donaren els romans al lliri blanc i a altres liliàcies.)

Flors blanques, groguenques o vermelloses, dretes o penjants, en raïm terminal fluix, pauciflor, perigoni acampanat recorbat, caduc, pètals feblement soldats a la base, filaments estaminals inserits a la base dels tèpals, anteres versàtils, dorsifixes, estil llarg, estigma trígon, càpsula transovoide, llavors nombroses, planes, bulb escamós, gros, fulles alternes o verticil·lades.

1 { Fulles verticil·lades, el·líptico-lanceolades, obertes, tija quasi afil·la a la part superior, flors d'un rosat violaci, puntejades de púrpura, penjants, en raïm bracteolat, tèpals molt recorbats . . **L. Mártagon.**
Fulles alternes, lanceolades o linears, dretes, tija fullosa en tota la seva longitud, flors grogues o blanques . . . . **2.**

2 { Flors d'un groc viu puntejades de negre, penjants, en raïm fullós, tèpals molt recorbats, fulles caulinars linears lanceolades. **L. pyrenáicum.**
Flors d'un blanc pur, dretes, després amb els peduncles oberts, tèpals poc recorbats, fulles caulinars lanceolades . . . . **L. cándidum.**

Lílium Mártagon

2,485. — **L. Mártagon L.**

(*és el* martagon *de Mattioli, pres en sentit genèric per altres botànics prelinneans; els alquimistes, potser pel color rogenc de les flors, el relacionaren amb el planeta* Mart.)

Sinonímia. — Marcòlic, marcori ; *cast.*, martagón ; *fr.*, martagon.

Bulb ovoide, d'un groc bonic, amb escames nombroses i estretes, tija de 5-10 dm, dreta, glabra, escabriúscula, quasi afil·la a la part superior, fulles *verticil·lades en nombre de 6-8,* esteses, oblongo-lanceolades, atenuades en curt pecíol, agudes, escabriúscules al marge, amb 3-5 nervis, primes, verticils poc nombroses, distants, les fulles superiors alternes, més petites i estretes, flors bastant grans, d'un *rosat vinós,*

espurnejades de taques purpúries, inodores, en nombre de 3-8 en raïm terminal bracteolat, fluix, tèpals *oblongs obtusos, recorbats, llanuts* per fora cap a l'àpex, estams llargs, anteres i pol·len vermellosos, estil prim, més llarg que els estams, inflat a l'àpex, càpsula *turbinada,* amb sis angles aguts o obtusiúsculs.

Geografia. — Boscos i pastures ombroses de les muntanyes: Montserrat, Serra de l'Obac, Sant Llorenç del Munt, Montseny, Entroncament, Montsant, Núria = Pla de la Calma; per tot el Pireneu (Costa); Olot i muntanyes veïnes, Guilleries, Cerdanya (Vay.); Berga (Puj. C.), Vic (Masf.), Ripoll (Sen.); zones alpina i subalpina del Pireneu central (Zett.), Montgarri (Bub.), Vall de Baños, Arties (Timb.), Pla de Beret, Tredòs, Ruda (Llen., C. et S.) — Juny-Set.

Lilium pyrenáicum

2,486. — L. pyrenáicum Gouan

(perquè és planta pròpia dels Pireneus.)

Bulb ovoide i tija de 3-8 dm, robusta, dreta, llisa, glabra, molt fullosa fins a la inflorescència, fulles nombroses, aproximades, amb nombroses pestanyes fines, multinèrvies, dretes, *linears lanceolades,* les inferiors i les florals lanceolades, flors grans, d'un *groc viu espurnejades de negre,* penjants, en nombre de 2-8 a l'axil·la de fulles alternes o d'un verticil de 3-5 fulles, formant un raïm terminal fluix, tèpals *oblongs, obtusos, revoluts, glabres* o molt poc lanuginosos a l'àpex de la cara dorsal, anteres vermelles, estil *engruixit* i *claviforme,* tant o més llarg que els estams, càpsula *turbinada,* amb sis angles obtusos, poc més llarga que ampla.

Geografia. — Boscos i pastures del Pireneu: Núria, prop del Salt del Sastre (Salv.!), sobre Sant Gil; Cerdanya, Setcases, Costabona, sobre Rocabruna, r. (Vay.), Carençà (Compy.); zones alpina i subalpina del Pireneu central, abundant a l'Hospital de Luchon (Zett.), Artiga de Lin, abundant als vessants de l'Artiga de Viella (Llen.!), entre Fos i Lés, vall de Tredòs (C. et S.) — Maig-Jul.

Lílium cándidum

2,487. — L. cándidum L.

(del llatí candidus, *blanc, per la blancor de les flors.)*

Sinonímia. — Lliri blanc, lliri de Sant Antoni ; *cast.*, lirio blanco, azucena ; *fr.*, lis, lis commun.

Bulb ovoide, amb nombroses escames, tija de 6-9 dm, dreta, robusta, fullosa, glabra, fulles inferiors oblongues, esteses, les superiors lanceolades, dretes, alternes o subverticil·lades, atenuades a la base, flors molt grans, d'un *blanc puríssim,* d'olor suau, al començament dretes, després esteses, agrupades en nombre de 3-10 en raïm terminal bracteolat, tèpals *lanceolats oblongs, recorbats, obtusos, atenuats a la base, glabres,* estams quasi la meitat més curts que l'estil, que és tres vegades més llarg que l'ovari, càpsula oblonga trígona, d'angles obtusos, una vegada més llarga que ampla.

Geografia. — Cultivada i subespontània en alguns camps i vinyes. — Maig-Jul.

Gènere 667. — UROPÉTALUM Gawl. — DIPCADI Medic.

(Format dels mots grecs οὐρά, cua, i πέταλον, pètal, per la forma allargada de les divisions del perigoni. *Dipcadi*, nom que donen a Orient a diverses liliàcies.)

Flors d'un groc brunenc o falpes, penjants, en raïm pauciflor fluix, bracteolat i, generalment, unilateral, bràctees lanceolades acuminades, poc més curtes que el pedicel, perigoni tubulós acampanat, marcescent, tèpals linears, soldats a la base, els tres externs pàtulo-recorbats, els tres interns erectes convergents, estams inclusos, de filaments molt curts, inserits a la meitat del tub, anteres sublinears, dorsifixes, estil més llarg que l'ovari, estigma capitat o trífid, càpsula gran, globulosa trígona, truncada umbilicada a l'àpex, un poc atenuada a la base, llavors discoïdals, negres, rugoses xagrinades, circuïdes d'una ala estreta. Bulb ovoide, blanquinós, de la grandària d'una nou petita, tija d'1-3 dm, dreta, cilíndrica, glabra, amb les fulles totes radicals, linears filiformes, canaliculades, més curtes que la tija.

Uropétalum serótinum

2,488. — U. serótinum Gawl. — Dipcadi serótinum Medic.

(del llatí serotinus, *tardà, perquè, segons conta l'Ecluse, germina a la* tardor.)

Geografia. — Terrenys arenosos i pedregosos, cultivats i incultes: Al Vallès, Terrassa, Matadepera, Obac, etc.; Sant Vicenç de Castellet i altres llocs del Bages. = De tant en tant en tot el país, des de la costa a la zona alpina (Costa); Vic (Masf.), Llers, Roses, Cabanes, Cadaqués (Sen.), Prats de Molló (Gaut.), Cardona, Berga, Andorra (Timb.), al peu del Port de Benasc (Zett.) — Abr.-Jul.

Gènere 668. — URGÍNEA Steinh.

(Nom derivat del de la cabila dels Beni Urgin, de l'Algèria, on són particularment abundants aquestes plantes.)

Flors blanquinoses, molt nombroses, en llarg raïm bracteolat, perigoni marcescent, de tèpals lliures o poc soldats a la base, el·líptico-lanceolats, de raquis verd, filaments estaminals filiformes, inserits a la base dels tèpals, anteres mòbils, dorsifixes, estil filiforme, estigma globulós, trisulcat, càpsula transovoide trígona, amb llavors nombroses, planes. Bulb ovoide, molt gros (fins d'un decímetre de diàmetre), de túniques vermelloses, tija de 10-15 dm, robusta, fulles totes basilars, llargament i amplament lanceolades (6-8 decímetres × 3-6 centímetres), enteres, dretes, més curtes que la tija, marcides en l'antesi.

Urgínea marítima

2,489. — U. marítima Baker — U. Scilla Steinh.

*(perquè, a Europa, no sol apartar-se gaire de la costa; és l'*escil·la *per excel·lència, coneguda amb aquest nom des de temps remotíssim.)*

Sinonímia. — Escil·la, ceba marina ; *cast.*, escila, cebolla albarrana, ceborrancha ; *fr.*, squille.

Geografia. — Platges arenoses o rocoses del litoral: La Cebolla, cap al Cap Norfeu i costes de Cadaqués, r.; Lloret (Trem.), S'Agaró (Vay.); més abundant a la ribera de l'Ebre (Costa) Agost-Oct. (1)

(1) Abunda, realment, tot al llarg del Montcià, per la banda del litoral, des de Sant Carles de la Ràpita fins més enllà dels confins de Catalunya, coneguda amb el nom de *ceba porrera* (F. Q.)

Gènere 669. — SCILLA L.

(Σκίλλα, en grec, i *scilla*, en llatí, eren els noms de l'escil·la o *Urginea maritima;* segregada aquesta darrera del gènere *Scilla,* de Linné, restaren les altres per a mantenir-lo.)

Flors blaves o d'un rosa purpuri, en raïm o corimbe terminal, perigoni caduc o marcescent, estès en la floració, de tèpals lliures o poc soldats a la base, oblongs o lanceolats, estams inserits a la base dels tèpals, de filaments filiformes o dilatats a la base, anteres mòbils, dorsifixes, estil filiforme, estigma obtús, càpsula globulosa o transovoide trígona, llavors rodones o anguloses. Bulb tunicat, rarament escamós, fulles totes basilars, lanceolades o linears.

1 { Flors sense bràctees. . . . . 2.
  { Flors bracteolades . . . . 3.

2 { Florescència autumnal, 5-10 fulles posteriors a les flors, estretes, linears, flors en raïm dens, espiciforme, anteres negroses, cel·les de la càpsula dispermes. . . . . **S. autumnalis.**
  { Florescència primaveral, dues, rarament tres fulles, precursores o coetànies de les flors, lanceolades, flors en raïm fluix, corimbiforme, anteres blavenques, cel·les amb 5-6 llavors. . . . . . . **S. bifólia.**

3 { Bràctees molt curtes, truncades, escamiformes, flors molt nombroses, en raïm paniculiforme, filaments estaminals alenats, fulles nombroses, de prop de dos centímetres d'ample . . . **S. hyacinthoídes.**
  { Bràctees llargues, acuminades, flors poc nombroses, en raïm tirsiforme o corimbiforme, filaments estaminals lanceolats . . . . . . 4.

4 { Bulb escamós, gran, groguenc, fulles de 2-3 cm d'ample, flors en raïm tirsiforme, anteres blaves . . . . **S. Lílio-Hyacinthus.**
  { Bulb tunicat, petit, blanquinós, fulles linears lanceolades, de 3-6 mm d'ample, flors en raïm corimbiforme, anteres groguenques **S. verna.**

Scilla autumnalis

2,490. — S. autumnalis L.

(*perquè floreix a l'*autumne.)

Bulb ovoide, relativament gros, blanquinós, tija d'1-3 dm, dreta, prima, estriada, pulverulenta i aspra en el terç inferior, fulles *posteriors a les flors,* en nombre de 5-10, *estretament linears, dretes, acutiúscules, subcanaliculades, llises,* 1-2 vegades més curtes que la tija, *florescència autumnal,* flors color de lilà, en raïm curt (3-6 cm), dens i *sense bràctees,* pedicels ascendents, els inferiors més llargs que el perigoni, els superiors quasi iguals, perigoni *persistent,* tèpals *oblongs, obtusos,* anteres *negroses,* càpsula *transovoide deprimida, petita,* de cel·les *dispermes.*

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: A la Segarra, cap a Begues i Prats de Rei (Salv.!); freqüent a la Jonquera, Cantallops, Campmany, Vilarnadal, Castell de Figueres (Vay.), Cadaqués (Trèm.!, in Hb. Cad.), Sant Martí Sapresa, r. (Cod.!), abundant cap a Sant Pere Pescador (Llen.!), Llers, Cabanes (Sen.), Vilalleons (Puigg.!), la Seu d'Urgell (Isern); Hostalets, pr. de Coll de Daví; Mas Olzinelles, de Sant Fruitós de Bages (Puj. C.); pr. de Luchon (Zett., Bub.) — Ag.-Oct.

Scilla bifólia

2,491. — S. bifólia L.

(*per tenir, generalment,* dues fulles.)

Bulb ovoide, petit, bru, tija d'1-2 dm, dreta, prima, glabra, *fulles, generalment, dues,* rarament tres, *precursores* o *coetànies* de les flors, que *abracen la meitat inferior de la tija* i *quasi són tan llargues com ella,* ascendents, *acanalades, obtuses* i *llises, florescència primaveral,* flors *blaves,* rarament rosades o blanques, en raïm fluix de 3-8 flors, corimbiforme, sense bràctees, pedicels drets, els inferiors 3-4 vegades més llargs que el perigoni, filaments estaminals *lanceolats,* anteres *blavenques,* càpsula globulosa trígona, obtusa, cel·les amb 5-6 llavors, aquestes negroses, rugoses.

Geografia. — Boscos de les muntanyes pirenenques: Vall de Bohí (Gonz.!), Bielsa i Fiscal (Campo) — Març-Maig.

Scilla hyacinthoides

2,492. — S. hyacinthoídes L.

(per la seva retirança a alguns Hyacinthus.)

Bulbs ovoides, agregats i fent la planta cespitosa, amb la tija de 8-10 dm, gruixuda, glabra, el doble o més llarga que les fulles, aquestes nombroses, *linears lanceolades,* acanalades, curtament acuminades, d'uns 2 cm d'ample, ciliolades al marge, flors *blaves, molt nombroses,* en llarg raïm *cilíndrico-cònic,* fluix, ornat de bràctees membranoses, blanques, curtes, truncades, escamiformes, pedicels estesos, blancs, 3-4 vegades més llargs que el perigoni, que és persistent, anteres *verdoses,* càpsula subglobulosa, de cel·les *dispermes.*

Geografia. — Camps pedregosos, arenosos o rocosos: Horta de Lleida (Gonz.!) i potser en altres llocs del Segrià (Costa) — Abr.-Maig.

Scilla Lílio-Hyacinthus

2,493. — S. Lílio-Hyacinthus L.

(perquè amb el bulb i les fulles de lliri té les flors semblants a les dels Hyacinthus ; *és el* Hyacinthus stellaris folio et radice lilii *de Bauhin.)*

Bulb *escamós,* gran, groguenc, amb la tija de 2-3 dm, dreta, glabra, prima, poc més llarga que les fulles, aquestes nombroses, *oblongo-lanceolades,* amples d'1'5-3 cm, obtusiúscules, llises, esteses, flors *blaves, en raïm tirsiforme* fluix, bracteolat, bràctees alenades, blaves, més curtes que el pedicel, tèpals lanceolato-linears, obtusos, filaments estaminals *lanceolats,* anteres *blavenques,* càpsula *subglobulosa trígona,* obtusa, oligosperma, llavors anguloses, negroses.

Geografia. — Boscos i prats ombrosos i humits de les muntanyes: General en terres gironines, Coma Negra, Coral, fins a les muntanyes de Vidrà, Santa Magdalena, Collsacabra, muntanya del Corb, Sant Valentí, prop d'Olot (Vay.); Vall d'Aran, bastant comuna a Lés, Canejan, Bossost, Artiga de Lin i especialment als vessants d'Artiga de Viella (Llen.!), fins al peu del Port de Benasc (Zett., Bub.), Artiga d'Arlos, Pont de Rei (C. et S.) — Abr.-Jul.

Scilla verna

2,494.—S. verna Huds.

(perquè és una planta vernal, *de florida primerenca.)*

Bulb ovoide, blanquinós, petit, *tunicat,* tija d'1-3 dm, prima, més llarga que les fulles, glabra, fulles en nombre de 3-6, *linears canaliculades,* amples de 3-6 mm, obtusiúscules, llises, flors *blaves,* poc nombroses, en *raïm corimbiforme bracteolat,* bràctees lanceolades acuminades, membranoses, blanques, quasi iguals al pedicel, tèpals drets, lanceolats, obtusos, filaments estaminals blancs, anteres *groguenques,* càpsula *subglobulosa trígona,* llavors transovoides anguloses, negres.

Geografia. — Prats subalpins del Pireneu: Vall d'Aran, Bossost (Compñ.!, in Hb. Cad.); al peu de la Picada, Portilló, abundantissima pujant des de Güerri a Liat (Llen.!), Artiga d'Arlos, Bac de Fos, Sant Joan de Toran, Canejan (C. et S.) — Abr.-Jul.

Gènere 670. — ORNITHÓGALUM L.

(Aquest mot, ορνιθόγαλον, el trobem ja en Dioscòrides. És format de ὄρνις, ocell, i γάλα, llet, al·ludint a la blancor de les flors i potser a la raresa d'alguna d'aquestes espècies.)

Flors, almenys per dins, blanques, en raïm o corimbe bracteat, perigoni marcescent, de tèpals lliures, estesos en la floració, oblongs o lanceolats, amb una faixa verda en llur cara dorsal, filaments estaminals dilatats a la base, alenats, anteres oblongues, mòbils, dorsifixes, estil filiforme, càpsula ovoide, amb 3-6 angles i cel·les polispermes, llavors subglobuloses o anguloses. Bulb tunicat, fulles totes basilars, linears canaliculades.

1 { Flors en corimbe o en falsa umbel·la, tija feble, de 0'5-3. . . . 2.
Flors en llarg raïm espiciforme, tija robusta, de 3-10 dm. . . 3.

2 { Fulles filiformes, sense línia blanca al fons del solc, corimbe d'1-5 flors, pedicels drets, càpsula amb sis angles acostats per parells **O. tenuifólium**.
Fulles linears, amb una línia blanca al fons dels solc, corimbe de 5-15 flors, pedicels ascendents i a la fi estesos, càpsula amb els sis angles equidistants. . . . . **O. umbellátum**.

3 { Fulles tant o més llargues que la tija, bràctees ovato-acuminades, flors en raïm curt, corimbiforme, blanques en ambdues cares, càpsula amb sis angles equidistants . . . . **O. arábicum**.
Fulles molt més curtes que la tija, bràctees lanceolades acuminades, flors en raïm llarg, càpsula amb tres solcs . . . . 4.

4 { Flors d'un blanc pur, que no es tornen grogues en assecar-se, bràctees quasi iguals al pedicel, filaments estaminals llargament atenuats, a penes més llargs que la meitat del perigoni, més curts que l'estil **O. narbonense**.
Flors d'un blanc pur, que no es tornen grogues en assecar-se, bràctees més curtes que el pedicel, filaments estaminals bruscament acuminats, més llargs que les tres quartes parts del perigoni i tan llargs com l'estil . . . . **O. pyrenáicum**.

Ornithógalum tenuifólium

2,495. — O. tenuifólium Guss.

(per la tenuïtat *de les seves fulles.)*

Bulb ovoide, tija de o'5-1 dm, prima, quasi filiforme, fulles *filiformes,* dretes o ascendents, sense ratlla blanca al fons del solc, tan llargues com la tija o poc més, glabres, flors *blanques* per dins, amb una banda raquial verda per fora a cada tèpal, reunides en nombre d'1-5 en un corimbe fluix i bracteolat, bràctees lanceolades linears, acuminades, membranoses escarioses, pedicels drets, més llargs que les bràctees, tèpals *lanceolats oblongs,* el doble o més llargs que els estams, càpsula *subglobulosa trígona, petita,* amb sis *angles aguts, acostats per parells.*

Geografia. — Costes y terres àrides: Boscos de Sant Hilari, r. = Muntanyes properes de Barcelona (Costa), zona muntana de Lleida (Gonz.!); de Vic a Taradell (Puigg.!); prats dels Pireneus, Montseny, Guilleries, Rupit, Olot (Vay.); Montgrony (Sen.!), Collsuspina, al Serrat de Castellàs (Font!); de Coll-lliure a Banyuls; Cerdanya; entre les Escaldes i Angustrina (Gaut.) — Abr.-Juny.

Ornithógalum umbellátum

2,496. — O. umbellátum L.

(per les flors en corimbe umbelliforme.)

Sinonímia. — Llet d'ocell, de pardal, de gallina ; *cast.*, leche de gallina, de garza ; *fr.*, dame d'onze heures.

Bulb ovoide, generalment *rodejat de petits bulbets* que porten fulles i tiges, tija principal d'1-3 dm, glabra, igual o més curta que les fulles, aquestes *linears,* amples de 3-5 mm, amplament canaliculades, amb una *ratlla blanca argentada* tot al llarg del solc foliar, flors *blanques* per dins, verdoses per fora, en *corimbes* fluixos de 5-15 flors, *bracteats,* bràctees lanceolades acuminades, membranoses escarioses, pedicels més llargs que les bràctees, ascendents, *estesos* o *reflexos després de l'antesi,* tèpals *linears oblongs,* mucronats, estams almenys la *meitat més curts que els tèpals,* càpsula *ovoide,* truncada a l'àpex, amb *sis angles equidistants.*

Geografia. — Llocs cultivats o incultes: Prats de Castelldefels, abundant; canyars de Montcada i de Terrassa; camps de Sabadell; Gualba, Santa Fe del Montseny, i cap a les Agudes = Camps, hortes, vinyes, de quasi tot el país (Costa); comarca del Bages (Font); Castanesa (Zett.), Fos, Arlos (C. et S.); Vall de Benasc (Boileau) — Abr.-Jul.

Ornithógalum arábicum

2,497. — O. arábicum L.

(l'Ecluse, a començaments del segle XVII, *ja emprà el binomi* Ornithogalum arabicum, *segons conta* a natali ubi nimirum sponte crescit loco ; *no obstant, no sembla que creixi a l'Aràbia, sinó en altres països arabitzats.)*

Bulb ovoide, gros, freqüentment bulbífer a la base, tija de 2-3 dm, robusta, fulles *ensiformes,* de 4-6 dm de llarg per 1-2 cm d'ample, glabres, glauques, *sense ratlla blanca al fons del solc,* flors *blanques* en ambdues cares, a la fi groguenques, en raïm curt, corimbiforme, bracteolat, bràctees *ovato-cordiformes* a la base, acuminades, membranoses escarioses, pedicels estesos, prims, que *es redrecen i s'engruixeixen* després de l'antesi, tèpals *transovato-oblongs,* els externs i a vegades els interns *subtridentats,* mucronats a l'àpex, filaments estaminals *lanceolats,* iguals a la quarta part del perigoni, càpsula *transovoide,* amb *sis angles,* tres de més marcats, *equidistants.*

Geografia. — Llocs pedregosos o arenosos: Terrassa, marges dels horts situats darrera de l'hospital, r. r., i potser accidental o naturalitzada = Voltants de Lleida (Gonz.!); prop de Barcelona, cap a la Budellera (Costa) — Abr.-Maig.

Ornithógalum narbonense

2,498. — O. narbonense L.

(perquè fou coneguda des de molt antic de la Gàllia narbonesa.)

Bulb ovoide, tija de 3-6 dm, robusta, glabra, fulles *amplament linears* o ensiformes, canaliculades, pàtulo-recorbades, glaucescents, més curtes que la tija, flors *blanques,* que no es tornen grogues, nombroses, en llarg raïm d'1-3 decímetres, fluix a la base i dens a l'àpex, bracteolat, bràctees lanceolades acuminades, pedicels filiformes, poc més llargs que les bràctees, estesos a la florescència, erecto-aplicats després,

tèpals *lanceolats oblongs* (de 12-15 mm de llarg), filaments estaminals *lanceolats acuminats,* poc més llargs que la *meitat del perigoni,* estil *més llarg que els estams,* càpsula *ovoide trígona,* amb *tres solcs.*

Geografia. — Terres cultivades i incultes: Terrassa, Sabadell; abundant als sembrats de Mollerussa i Menàrguens; al cim de Masgranada, sobre Ordal = Camps i prats de Girona, Empordà, comú fins a Segaró, Tortellà, Montagut (Vay.), Figueres (Bub.) — Maig-Juny.

Ornithógalum pyrenâicum

2,499. — O. pyrenáicum L. — O. sulphúreum Rchb.

(perquè viu als Pireneus; sulphureum, *pel color groc* sulfuri *de les flors.)*

Bulb ovoide, com el de l'anterior, del qual és fàcil distingir-lo per la tija més alta (5-10 dm), amb les fulles *linears, més estretes,* per les flors d'un *blanc verdós,* que es tornen *grogues* per la dessecació, agrupades en raïms *més llargs,* amb els tèpals *linears oblongs, obtusos,* més petits (6-10 mm de llarg), pels filaments estaminals *bruscament acuminats,* més llargs que les *tres quartes parts del perigoni,* i per l'estil *igual als estams.*

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: Núria, al peu de la Creu d'En Riba, r. = Santa Magdalena del Munt; Montseny, als costats del torrent que davalla de Matagalls cap a Sant Segimon (Vay.); Núria, al Salt del Sastre (Sen.); Solaneta de Costabona (Compy.); vall d'Eina (Gaut.), Vall d'Aran (Villiers) — Juny-Jul. (1)

(1) Baixa fins a 750 m a la vall de la riera de la Torre, prop de Moià (F. Q.).

Gènere 671. — GÁGEA SALISB.

(Dedicat a Sir Thomas Gage, *amateur* anglès de la botànica, mort a Roma el 1820.)

Flors grogues per dins i verdoses per fora, petitetes (menys de 2 cm), agrupades en corimbes rodejats de fulles florals a manera d'involucre, tèpals estesos en estrella durant la florescència, oblongs o lanceolats, plans, marcescents, estams més curts que el perigoni, de filaments filiformes, inserits a la base dels tèpals, anteres basifixes, estigma globulós, càpsula ovoide trígona, de cel·les polispermes, llavors, subglobuloses o anguloses. Un o, més freqüentment, dos bulbs, amb 1-2 fulles radicals, i d'altres de caulinars o sense, a vegades amb les axil·les bulbíferes.

1 { Tija amb 2-5 fulles alternes que porten a l'axil·la nombrosos bulbets graniformes, dos bulbs envoltats per una mateixa túnica, el superior més petit, reticulats alveolats, tèpals lanceolats, peluts per fora **G. foliosa.**
Tija sense fulles entre la base i la inflorescència, 1-2 fulles florals desiguals, rarament en major nombre . . . . 2.

2 { Un sol bulb que produeix una fulla radical ampla de 6-12 mm, més llarga que la tija, bruscament contreta a l'àpex, dues fulles florals lanceolades, pestanyoses, desiguals, corimbe de 2-5 flors, tèpals oblongs, glabres . . . . **G. lútea.**
Dos bulbs dins la mateixa túnica, per entremig dels quals surt la tija, 1-2 fulles radicals amples d'1-3 mm. . . . . 3.

3 { Una o dues fulles radicals fistuloses, més llargues que la tija, la floral inferior espatiforme, corimbe d'1-5 flors, pedicels peluts. generalment sense bràctees, tèpals el·líptico-lanceolats, obtusos . **G. Liottardi.**
Dues fulles radicals, rarament una de sola, no fistuloses, freqüentment amb bulbets a l'axil·la, corimbe de 3-12 flors, pedicels peluts o pubescents . . . . 4.

4 { Fulles radicals triquetres o carenades, bulbs llisos, de fibres radicals filiformes, descendents, tèpals lanceolats, aguts, pubescents per fora **G. arvensis.**
Fulles radicals planes, lanceolades, bulb més gros llis, el més petit reticulat alveolat, circuïts de fibres radicals gruixudes, intricades, endurides, ascendents, tèpals ovats lanceolats, obtusos **G. Granatelli.**

Gágea foliosa

2,500. — G. foliosa R. et Sch. — G. polymorpha Boiss.

*(és l'*Ornithogalum foliosum *de Presl, així anomenat perquè, a diferència del que ocorre en les espècies d'aquell gènere, aquesta* té la *tija* fullosa ; polymorpha, *per la inconstància de la forma d'aquesta estirp.)*

Dos bulbs drets en una mateixa túnica, el superior més petit, reticulat alveolat, tija de 6-15 centímetres, peluda, que neix entre els dos bulbs, amb 2-5 fulles caulinars alternes, un poc separades, glabres o pestanyoses, ascendents, freqüentment bulbíferes a l'axil·la, dues fulles radicals *estretament linears,* quasi planes, 1-2 vegades més llargues que la tija, flors en nombre d'1-5 en *corimbe* fluix, pedicels glabrescents o ± peluts, prims, tèpals *oblongs, obtusiúsculs, peluts per fora,* que ultrapassen *d'un terç* la llargada dels estams.

Geografia. — Terrenys incultes o rocosos: Lleida, a les Torres o Navés (Agelet, *sub G. bohemica, in* Hb. Cad.!), 13 gener 1873.

N. B. No difereix d'altres exemplars recol·lectats pel propi Agelet al Cerro del Generalife (Granada).

Gágea lútea

2,501. — G. lútea Ker-Gawler

*(és l'*Ornithogalum luteum *de Linné, que comprèn gairebé totes les* Gagea ; *de* luteus, *groc pel color de les flors, extraordinari dins el gènere* Ornithogalum.)

Un sol bulb dret, tunicat, que produeix una fulla radical *lanceolada linear,* ampla de 6-12 mil·límetres, més llarga que la tija, de 15-25 centímetres de llargada, bruscament contreta a l'àpex, llargament atenuada a la base, dues fulles involucrals lanceolades, desiguals, quasi oposades, pestanyoses, més curtes o poc més llargues que les flors, aquestes en nombre de 3-7, en corimbe fluix, pedicels glabres, sense bràctees, tèpals *oblongs, obtusos,* també *glabres,* amb una banda dorsal verda.

Geografia. — Boscos frescos i pastures de les muntanyes: Vall d'Eina (Compy.), Vall d'Eina, Montlluís, Ribera de Viella (Lap., *sub Ornith. luteum* L.); Artiga d'Arlòs, Artiga de Lin (C. et S.); Vall d'Aran, sobre el Güell del Jueu (Soulié, in Herb. Cad.) — Abr.-Juny.

N. B. Per més que Terracciano en la seva excel·lent revisió monogràfica de les *Gagea* de la flora espanyola considera dubtosa l'existència d'aquesta espècie en el Pireneu català, no veiem diferències entre la planta aranesa col·lectada per Soulié, la de Ginebra, de Reuter, i la dels Alps de Savoia, recollida per Bourgeau i repartida com a *G. alpina.*

Gágea Liotárdii

2,502. — G. Liotárdii R. et Sch. — G. fistulosa Ker-Gawler.

(dedicada a Pierre Liotard, *director del jardí botànic de Grenoble en el segle* XVIII ; fistulosa, *per les fulles* fistuloses.)

Dos bulbs drets, llisos, dins d'una mateixa túnica, entremig dels quals surt la tija de 5-15 centímetres, *nua,* amb 1-2 fulles radicals *sublinears,* semicilíndriques, *fistuloses,* dretes, més llargues que la tija, dues fulles involucrals *lanceolades,* oposades, la inferior més ampla, *espatiforme, acuminada,* més curtes que les flors, aquestes en nombre d'1-5, en corimbes, pedicels *peluts,* generalment sense bràctees, drets, 2-3 vegades més llargs que el perigoni, tèpals *el·líptico-lanceolats,* obtusos, glabres, el doble llargs que els estams, càpsula *turbinada,* llavors ovoides, estriades.

Geografia. — Pastures de la zona alpina: Puigmal i de Setcases a Núria (Vay.), Noufonts (Puj., J.), Coll de Núria (Compy.), Setcases (Isern); Valls de Morens i d'Eina (Gaut.), Penyablanca (Bub., Zett., Lezat!); Bielsa (Loscos ex Terr.), Pomero i Marimanya (Llen.!), Ruda (C. et S.), Areu (Font) — Jul.-Ag.

Gágea arvensis

2,503. — G. arvensis R. et Sch.

(del llatí arvum, *el camp, perquè sol fer-se a les terres de conreu.)*

Dos bulbs llisos dins d'una mateixa túnica, fibres radicals primes, *filiformes, descendents,* tija de 4-15 cm, *nua* flexuosa, ordinàriament bulbífera, dues fulles radicals *linears,* triquetres o carenades, canaliculades recorbades, molt més llargues que la tija, dues fulles involucrals suboposades, lanceolades, més amples que les radicals, iguals a les flors o més llargues, flors en nombre de 3-12, en corimbe, pe-

dicels simples o ramificats, bracteolats, oberts, ± flexuosos, més llargs que els tèpals, que són *lanceolats* i *aguts*, pubescents en ambdues cares, càpsula *transovoide*.

Geografia. — Camps arenosos o pedregosos: Prats de Rei (Puigg., Hb. Escorial *ex* Terr.), cap a Santa Coloma de Queralt i Montmaneu, a Bellmunt (Salv.!) — Març-Abril. [1]

Gágea Granatelli

2,504. — G. Granatelli Parl.; var. de l'anterior apud Fiori.

(dedicada a Francesco Maccagnone Principe di Granatelli, *botànic italià del segle* XIX.)

Dos bulbs desiguals dins d'una túnica hialina, el major llis, de la magnitud d'una avellana, el menor *reticulat alveolat,* fibres radicals gruixudes, endurides, intricades, fulles radicals *lanceolades linears,* estretes o amples, glabres, planes, més llargues que la tija de 5-15 cm, dues fulles involucrals oposades, ovades lanceolades, peludes pel dors, llargament piloso-pestanyoses al marge, quasi sempre acompanyades a la base d'altres fulles més petites, flors en nombre de 3-12, en corimbe, pedicels simples o ramificats, *peluts,* tèpals *ovato-lanceolats, obtusos,* ± peluts per fora, filaments estaminals una tercera part més curts que el perigoni, càpsula *transovato-oblonga, triquetre.*

Geografia. — Pastures i roques de la regió mediterrània: Lleida (Agelet, sub *G. arvensis, ex* Terr.); prop de Prats de Rei (Puigg., *ex* Terr.); el Miracle (Marcet!) — Febr.-Abr.

N. B. A les espècies citades, potser hi hauriem d'addicionar la *G. Soleirolii* Sch., mencionada del Pireneu Oriental, al Llac de Lanós, per Irat, i a les muntanyes d'Andorra, per Maillo, amb dues reportades per Terracciano. La posseïm del Guadarrama recol·lectada per Font.

---

(1) Realment freqüent als camps de la Segarra, Cervera, etc. (F. Q.).

Gènere 672. — ÁLLIUM L.

(Nom llatí dels alls.)

Flors blanques, purpúries o groguenques, en umbel·la o capítol tancat abans de l'antesi dins d'una espata uni- o bivalva, perigoni marcescent, de tèpals lliures o soldats a la base, estesos en estrella o connivents acampanats, uninervis, filaments estaminals inserits a la base dels tèpals, simples o tricuspidats i amb la punta del mig anterífera, estil filiforme, càpsula trígona, de cel·les, generalment, mono- o dispermes, llavors negres, rodones o anguloses. Fulles totes radicals, però ± llargament embeinadores, amb bulb tunicat; plantes de forta olor al·liàcia.

1 { Filaments estaminals, almenys els tres interns, terminats en tres puntes, les laterals llargues o dentiformes . . . . 2.
Filaments estaminals tots simples . . . . 12.

2 { Fulles planes, tèpals connivents, els externs carenats . . . . . 3.
Fulles cilíndriques o semicilíndriques . . . . 9.

3 { Flors poc nombroses, umbel·la total o parcialment bulbífera, estams inclusos, tija fullosa fins a la meitat, bulb bulbífer . . . . . . 4.
Flors nombroses, umbel·la ampla, globulosa, capsulífera . . . 5

4 { Espata univalva, amb la valva terminada en punta molt més llarga que la umbel·la, flors blanques, puntes dels estams interns quasi iguals, bulbets oblongs, corbats, aguts . . . . **A. satívum.**
Espata bivalva, amb les valves ovades, bruscament acuminades, més curtes que la umbel·la, flors purpúries, estams interns tricuspidats, amb les puntes laterals més llargues que l'anterífera
A. Scorodóprasum.

5 { Estams inslusos, perigoni ovoide pyramidal, umbel·la densa, ampla de 2-3 cm. 6.
Estams exerts, perigoni acampanat, umbel·la ampla de 4-6 cm, plantes robustes . . . . 7.

6 { Fulles amplament lanceolato-linears, carenades, aspres al marge, espata univalva, corniculada a l'àpex, dues vegades més llarga que la umbel·la, tèpals blancs amb la carena verda, ovato-acuminats, estams interns tricuspidats, de puntes laterals molt més llargues, circinades; planta de 8-10 dm. . . . . **A. pyrenáicum.**
Fulles graminiformes, llises, espata univalva, curtament mucronada, més curta que la umbel·la, tèpals purpuris, de carena més fosca, oblongs obtusos, estams interns tricuspidats, de puntes laterals tres vegades més llargues . . . . **A. rotúndum.**

7
- Espata herbàcia, terminada en una punta 4-5 vegades més llarga que ella, flors blanques o de color de carn, anteres vermelloses, estil inclús, bulb simple, estams interns, tricuspidats, amb la punta antetífera igual a la meitat del filament. . . . . **A. Pórrum.**
- Espata membranosa, terminada en punta a penes tan llarga com ella, flors rosades o purpúries, anteres grogues, estil exert, dos bulbs principals rodejats de molts bulbets . . . . 8.

8
- Flors rosades, umbel·la ampla, bastant fluixa, punta anterífera dels estams interns tres vegades més curta que el filament, tija fullosa al primer terç, fulles llises, olor picant, de porro **A. polyánthum.**
- Flors d'un rosa tirant a lila, umbel·la gran, densa, puntes anteríferes dels estams interns tan llargues com els filaments, tija fullosa fins a la meitat, olor d'all . . . . **A. Ampelóprasum.**

9
- Perigoni estès en forma d'estrella, puntes laterals dels estams interns dentiformes, fulles cilíndriques, sense solc a l'anvers, tija fistulosa, fullosa en el terç inferior . . . . 10.
- Perigoni acampanat, fulles solcades o acanalades per l'anvers, tija quasi massissa, fullosa fins a la meitat . . . . 11.

10
- Flors blanques, umbel·la globosa, molt gran, espata de dues valves més curtes que la umbel·la, pedicels 4-5 vegades més llargs que el perigoni i estams el doble llargs que aquell, tija de 5-8 dm, bulb simple, molt gran . . . . **A. Cepa.**
- Flors d'un blanc blavenc, espata de dues valves més curtes que la umbel·la, pedicels a penes més llargs que el perigoni i estams tan llargs com aquell, tija de 2-5 dm, diversos bulbs petits **A. Ascalónicum.**

11
- Flors rosades o blanquinoses, poc nombroses, umbel·la parcialment o totalment bul·bífera, pedicels 4-5 vegades més llargs que el perigoni, punta mitjana dels estams interns més curta que les laterals **A. vineale.**
- Flors d'un rosa viu, molt nombroses, generalment capsulíferes, pedicels poc més llargs que el perigoni, punta mitjana dels estams interns més llarga que les laterals . . . . **A. sphærocéphalon.**

12
- Tèpals generalment estesos en estrella, estams inserits a la base, valves de l'espata curtes, rarament més llargues que la umbel·la . . . 13.
- Tèpals connivents, obtusos, estams inserits sobre la base, valves de l'espata terminades en punta molt més llarga que la umbel·la . . . 26.

13 { Fulles fistuloses, valves de l'espata amplament ovades, vermelloses i breument acuminades, flors rosades, umbel·la globulosa, capsulífera, bulbs oblongs, agrupats . . . . **A. Schœnóprasum.**
Fulles no fistuloses . . . . 14.

14 { Fulles ovades, peciolades . . . . 15.
Fulles linears o lanceolades, sèssils . . . . 16.

15 { Bulb allargat, cobert d'un reticle negrós de fibres entrecreuades, fulles el·l'ptico-lanceolades, breument peciolades, espata univalva, flors d'un blanc verdós, estams exerts, anteres grogues . . **A. Victorialis.**
Bulb oblong, cobert d'una túnica blanca, membranosa, fulles ovato-lanceolades, llargament peciolades, espata bi- o trivalva, flors d'un blanc pur, estams inclusos, anteres rosades . . . . . **A. ursínum.**

16 { Fulles pestanyoses, linears lanceolades, umbel·la pauciflora, flors d'un blanc pur. . . . . 17.
Fulles no pestanyoses . . . . 18.

17 { Planta de 2-6 cm, umbel·la subsèssil, a flor de terra, pedicels iguals, més llargs que la flor, tèpals drets, anteres d'un groc pàl·lid, fulles 3-4 vegades més llargues que la umbel·la . . . **A. Chamæmoly.**
Planta de 20-50 cm, umbel·la lleugerament pedunculada, pedicels desiguals, 3-4 vegades més llargs que la flor, tèpals estesos, anteres d'un rosa pàl·lid, fulles poc més llargues que la umbel·la **A. subhirsútum.**

18 { Fulles lanceolades o amplament linears (6-50 mm), flors grans, estams inclusos . . . . 19.
Fulles estretament linears, flors petites, estams generalment exerts 24.

19 { Flors grogues o blanques, 1-3 fulles . . . . 20.
Flors purpúries o violàcies, fulles nombroses . . . . 23.

20 { Flors d'un groc daurat, umbel·la fluixa, a vegades bulbífera, espata bivalva, curta, mucronada, tèpals el·líptico-lanceolats, anteres grogues, una sola fulla més curta que la umbel·la . . . . **A. Moly.**
Flors blanques, bulb petit, ovoide . . . . 21.

21 { Tija rodona, flors oloroses, espata 3-4 vegades més curta que els pedicels, que en porten una altra de rudimentària a la base, fulles de 6-8 mm d'ample, més curtes que la tija . . . . **A. odórum.**
Tija trígona, flors inodores, espata més curta que els pedicels, que no duen espata rudimentària a la base . . . . 22.

22 Fulles d'1-3 mm d'ample, espata univalva, pedicels iguals, umbel·la multiflora, oberta, perigoni ciatiforme, tèpals i estigma obtusos **A. álbum.**
Fulles de 6-10 mm d'ample, espata bivalva, pedicels desiguals, umbel·la pauciflora, unilateral, perigoni cilindroide, tèpals aguts, estigma trífid **A. triquétrum.**

23 Flors d'un rosa viu amb carena més fosca, perigoni acampanat, a la fi escariós i aplicat al fruit, fulles de 5-12 mm d'ample, bulb molt bulbífer . . . . **A. róseum.**
Flors violades amb carena verda, perigoni estès en estrella, a la fi reflex sota del fruit, fulles de 3-5 cm d'ample, bulb simple . . **A. nígrum.**

24 Blubs oblongs sobre un rizoma, tija cilíndrica, nua a la base, flors purpúries, espata de 2-3 lòbuls, umbel·la densa, tèpals oblongs, estams i pistils exerts . . . . **A. fállax.**
Bulb solitari, tija feble, fullosa en el primer terç, espata bivalva, umbel·la fluixa . . . . 25.

25 Estams exerts, flors nombroses, umbella globosa, densa, perigoni ciatiforme, tèpals ovats, obtusos, anteres grogues, bulb allargat **A. ochroléucum.**
Estams inclusos, flors poc nombroses, umbel·la quasi plana, fluixa, perigoni acampanat, tèpals lanceolats, aguts, anteres brunes, bulb ovoide **A. moschátum.**

26 Umbel·la capsulífera, càpsula contreta pels dos caps, perigoni rosat, tèpals ovato-oblongs, obtusos, estams tan llargs com el perigoni **A. paniculátum.**
Umbel·la bulbífera, càpsula contreta solament a la base . . . . 27.

27 Fulles semicilíndriques, acanalades, flors d'un rosa bru, umbel·la molt bulbífera, estams inclusos o a penes exerts, càpsula ovoide, truncada a l'àpex . . . . **A. oleráceum.**
Fulles linears, planes, un poc acanalades, flors rosades o violades, umbel·la poc o no gens bulbífera, estams visiblement exerts, càpsula el·lipsoide . . . . **A. carinátum.**

Állium satívum

2,505. — A. satívum L.

(del llatí sativus, *satiu, perquè és planta cultivada.)*

Sinonímia. — All ; *cast.*, ajo ; *fr.*, ail.

Bulb *rodejat de bulbets* oblongs, corbats, aguts, dins d'una túnica comuna, tija de 2-4 dm, dreta, cilíndrica, *cargolada en cercle* abans de la floració, fullosa fins a la meitat, fulles amplament linears, planes, subcanaliculades, llises, que ultrapassen la umbel·la, espata univalva, caduca, prolongada en punta *molt llarga,* més llarga que la umbel·la, flors *blanques* o vermelloses en umbel·la pauciflora, bulbífera, estams *inclusos,* els tres interns *tricuspidats,* de puntes *quasi iguals.*

Geografia. — Cultivat i subespontani als horts — Juny-Jul.

Állium Scorodóprasum

2,506. — A. Scorodóprasum L.

(nom d'una mena d'all en Dioscòrides que els autors han interpretat diversament.)

Bulb *rodejat de bulbets* ovoides, aguts, pedicel·lats, purpuris, dins d'una túnica comuna membranosa, tija de 4-8 dm, dreta, robusta, cilíndrica, fullosa fins prop de la meitat, fulles amplament *linears,* planes, *denticulades* aspres al marge, espata de *dues valves ovades, bruscament acuminades, més curta que la umbel·la,* flors *purpúries,* umbel·la pauciflora, bulbífera, a vegades totalment, bulbets violats, curtament pedicel·lats, tèpals *ovato-lanceolats, aguts, connivents en forma de campana,* aspres a la carena, estams *inclusos,* els interns tricuspidats, amb la punta anterífera *dues vegades més curta que les laterals;* planta d'olor forta.

Geografia. — Llocs arenosos, vinyes i vores d'aigua: Encontorns de Tàrrega (Costa). Esterri d'Aneu (Vidal!); cultivat amb el nom de rocambola o all d'Espanya — Juny-Jul.

2,507. — A. pyrenáicum Costa et Vay. — A. controvérsum Costa, non Schrad.

Állium pyrenáicum

(perquè és propi dels Pireneus.)

Bulb ovat globós, amb túnica fosca que envolta tres bulbets sèssils i en porta d'altres fora, més petits i llargament pedicel·lats, tija de 6-12 dm, dreta, subflexuosa a la base, cilíndrica, fullosa fins a la meitat, glabra, fulles amplament *lanceolato-linears,* molt llargues (fins de 9 dm × 3 cm), llargament atenuades pels dos caps, carenades, denticulades, aspres al marge, espata univalva, ovada, *llargament corniculada,* el doble llarga que la umbel·la, caduca abans de l'antesi, flors *blanques,* amb la carena verda, perigoni *campanulat cilíndric,* tèpals *ovats acuminats,* estams inclusos, els interiors tricuspidats, puntes laterals flexuoses, més llargues que el perigoni, molt més llargues que la punta anterífera, antera d'un groc vermellós, ovari subtetràgon globulós.

Geografia. — Roques abruptes dels Pireneus orientals: Baget, Rocabruna, Talaixà, S. Aniol de Uja, Coll de Malrem (Vay.! *in* Hb. Cad.); cult. a Sant Pau de les Fonts (H. Coste!, Hb. Cad.) — Juny-Ag.

N. B. Vayreda cita també als mateixos llocs l'*Allium controversum* Schrad., però sospitem que es tracta de la mateixa planta.

2,508. — A. rotúndum L.

Állium rotúndum

*(per la inflorescència arrodonida; és l'*Allium montanum, capite rotundo, *de Bahuin.)*

Bulb rodejat de nombrosos *bulbets bruns,* estipitats, separats per membranes i envoltats per una mateixa túnica, tija de 4-6 dm, dreta, cilíndrica, fullosa en el terç inferior, fulles *graminiformes,* linears, agudes, llises o denticulades aspres al marge i a la carena del raquis, amb beina estriada, espata univalva, ovada, breument mucronada, més curta que la umbel·la, caduca, flors d'un *púrpura fosc,* sobretot a la carena, umbel·la globulosa, multiflora, densa, capsulífera, perigoni *ovoide*

piramidal, de tèpals *oblongs, obtusos* o *mucronats, carenats, aspres* a la carena, estams *inclusos,* els interns amb els filaments dilatats i pestanyosos a la base, *tricuspidats,* punta anterífera *igual a un terç de les laterals,* anteres purpúries, ovari trígon, solcat.

Subsp. *A. multiflórum* Desf. — *A. acutiflórum* Lois. — *Bulb* simple, tija de 3-4 dm, beines llises, espata uni- o bivalva, flors *rosades,* umbel·la generalment *hemisfèrica,* pedicels *quasi iguals,* tèpals *lanceolats acuminats,* filaments estaminals *tots dilatats* i *pestanyosos* a la base.

Geografia. — Camps, vinyes i terres incultes: Terrassa, no escàs a les proximitats de la Riera de les Arenes = Llers, Hostalets (Sen.); Arlés i altres localitats frontereres (Gaut.). La subsp. *A. acutiflorum* Lois., als sorrals de can Tunis i Pla del Llobregat = Tarragona (Sen.!); Alberes, Coll-lliure (Gaut.) — Maig-Juny.

Állium Pórrum

2,509. — A. Pórrum L.

(és el nom que donaven els romans a aquest all.)

Sinonímia. — Porro ; *cast.,* puerro ; *fr.,* poireau.

Bulb simple, allargat, de túnica membranosa, tija de 5-10 dm, dreta, cilíndrica, robusta, fullosa fins a la meitat, fulles amplament *linears,* planes, subcarenades, agudes, glaucescents, llises, espata univalva, herbàcia, terminada en punta 4-5 vegades més llarga que la umbel·la, flors *blanques* o rosades, verdes a la carena, umbel·la globulosa, multiflora, molt ampla, perigoni *connivent acampanat,* tèpals *oblongs obtusos,* carenats, aspres a la carena, estams *exerts,* els interns *tricuspidats,* amb les puntes laterals setàcies, flexuoses, l'anterífera *igual a la meitat de les laterals,* anteres *vermelloses,* estil *inclús;* planta d'olor picant, diferent de la de l'all.

Geografia. — Cultivat i a vegades subespontani — Juny-Ag.

Állium polyánthum

2,510. — A. polyánthum R. et Sch.

(del grec πολύς, molt, i ἄνθος, flor, per les flors nombroses en la inflorescència.)

Dos bulbs principals rodejats de nombrosos bulbets subsèssils, tija de 4-8 dm, dreta, cilíndrica, robusta, fullosa en el primer terç, glabra, fulles amplament *linears*, planes, agudes, llises, espata membranosa, caduca, de punta aproximadament igual a la umbel·la, flors *rosades*, umbel·la globulosa, ampla, un poc fluixa, capsulífera, perigoni *acampanat*, tèpals *ovats*, obtusos o mucronulats, carenats, un poc aspres, estams *inclusos* o *subexerts*, els interns *tricuspidats*, punta anterífera *igual a la tercera part de les laterals*, anteres *grogues*, estil *exert*.

Geografia. — Camps, vinyes i terres de conreu: Terrassa, bastant comuna = Costes de Barcelona i vinyes de les muntanyes veïnes (Costa); Sant Vicenç de Castellet i altres llocs de Bages (Font); litoral gironí, fins a Segaró (Vay.!) — Maig-Juny.

Állium Ampelóprasum

2,511. — A. Ampelóprasum L.

(αμπελόπρασον fou emprat per Dioscòrides per a designar una mena d'all que es feia a les vinyes, diversament interpretat pel autors posteriors.)

Sinonímia. — Porradell ; *cast.*, ajo-puerro ; *fr.*, poireau d'été.

Dos bulbs principals rodejats de nombrosos bulbets, tija d'1 m, dreta, cilíndrica, robusta, fullosa fins a la meitat, fulles *linears lanceolades*, planes, aspres al marge i a la carena, espata membranosa, caduca, de puntes llargues, flors d'un *rosa lila*, umbel·la globulosa, bastant gran, a vegades bulbífera, perigoni de tèpals *connivents*, acampanat, aquells *ovats oblongs*, amb la carena un poc aspra, estams *exerts*, els interns *tricuspidats*, punta anterífera *quasi igual al seu filament*, anteres *grogues*, estil *exert, quasi igual als estams anterífers;* planta d'olor forta d'all.

Geografia. — Cultivat i a vegades subespontani: Prop de Barcelona (Pourr., Colm.), Seu d'Urgell (Isern, ex Colm.). El tenim de Cartagena, on sembla ésser comú — Maig-Juny.

Állium Cepa

2,512. — A. Cepa L.

(és el nom que donaven els romans a la ceba, *emprat en sentit genèric per Bahuin.)*

Sinonímia. — Ceba ; *cast.,* cebolla ; *fr.,* oignon, ognon.

Bulb simple, molt voluminós (5-10 cm de diàmetre), generalment globulós deprimit, tija de 5-8 dm, dreta, fistuolsa, inflada i fusiforme prop de la meitat, fullosa a la base, fulles *cilíndriques, fistuloses,* dístiques, llises, glauques, espata amb 2-3 valves breument acuminades, reflexes, freqüentment més llargues que la umbel·la, flors blanques en umbel·la globosa, voluminosa, pedicels 4-5 vegades més llargs que la flor, tèpals *oblongs, obtusos, estesos,* estams *exerts,* els tres interns *tricuspidats,* amb les puntes laterals *dentiformes,* anteres d'un groc verdós.

Geografia. — Cultivada i a vegades subespontània. — Jul.-Setembre.

Állium Ascalónicum

2,513. — A. Ascalónicum L.

(Ascalonia *era el nom que ja donava Teofrast a una mena de ceba que venia d'*Ascalona, *ciutat de Palestina; aquesta de Linné és la* Cepa ascalonica *de Morison, que ell inclogué en el gènere* Allium.)

Sinonímia. — Ascalunya ; *cast.,* escaluña ; *fr.,* échalotte.

Bulbs ovoido-oblongs, petits, agregats, tija de 2-5 dm, fistulosa, poc o gens inflada, fullosa a la base, fulles linears alenades, cilíndriques, fistuloses, de beines subviolàcies, persistents, espata de dues valves ovades, breument acuminades, més curtes que la umbel·la, flors d'un *blanc blavenc,* umbel·la globulosa, multiflora, freqüentment un poc bulbífera, pe-

dicels a penes més llargs que la flor, tèpals *oblongo-lanceolats*, de carena *quasi negra*, estams *iguals al perigoni*, els tres interns *trífids*, de filaments *molt dilatats, quasi tan llargs com amples*, punta anterífera *5-6 vegades més llarga que les laterals dentiformes*, anteres *grogues*.

Geografia. — Cultivada i a vegades subespontània. — Maig-Agost.

Állium vineale

2,514. — A. vineale L.

(del llatí vinealis, *propi de les vinyes, perquè sol fer-s'hi.)*

Bulb ovoide, blanquinós, generalment acompanyat de nombrosos bulbets desiguals, pedicel·lats, dins d'una mateixa túnica, tija de 3-8 decímetres, cilíndrica, fistulosa, fullosa fins a la meitat, fulles *subcilíndriques*, fistuloses, estretament canaliculades per sobre, espata *univalva*, membranosa, ovada, bruscament terminada en punta més llarga que la umbel·la, flors *rosades* o blanquinoses, poc nombroses, umbel·la *parcialment* o *totalment bulbífera*, tèpals el·líptics o lanceolats, llisos a la cara dorsal, estams *exerts*, els interiors *trífids*, punta anterífera més *curta que les laterals*.

Geografia. — Camps, vinyes i terres arenoses incultes: Comuna al Vallès, Terrassa; Montserrat = Segarra, Urgell (Costa); Olot, Segaró (Vay.); Coll-lliure (Gaut.) — Maig-Juliol.

Állium sphaerocéphalum

2,515. — A. sphaerocéphalum L.

(del grec σφαῖρα, *esfera, i* κεφαλή, *cap, per la forma globulosa de la inflorescència.)*

Bulb ovoide, petit, acompanyat de nombrosos bulbets blanquinosos, estipitats, tija de 4-8 decímetres, cilíndrica, massissa, fullosa fins a la meitat, fulles *linears, semicilíndriques, fistuloses, agudes, acanalades en els dos primers terços, totalment cilíndriques en el terç superior*, espata amb 1-2 valves ovades, breument acuminades, generalment més curtes que la umbel·la globulosa i densa, generalment cap-

sulífera, amb els pedicels iguals a la flor o més llargs, gradualment engruixits cap a l'àpex, perigoni acampanat, d'un *rosa viu*, tèpals *ovato-lanceolats*, estams *exerts*, els interns *trífids*, punta anterífera *més llarga que les laterals*, estil igual als estams, ovari *oblongo-piramidal*.

Geografia. — Boscos, llocs incultes i terres cultivades: Al Vallès, Montserrat, Bages, Vall de Ribes, Montseny, Guilleries, abundant al cim de Sant Miquel Sulterra = Des del litoral als Pireneus (Costa), Vic (Masf.), la Cellera (Cod.!), l'Escala, Isona (Bub.), Collliure, Vall d'Eina (Gaut.); tota la Vall d'Aran, fins a Montgarri (Llen.), Arties, Salardú (C. et S.), Castanesa (Lap.) — Juny-Agost.

Állium Schoenóprasum

2,516. — A. Schoenóprasum L.

(*mot emprat pels autors grecs per a designar una mena d'all, i ressuscitat pels botànics prelinneans; de* σχοῖνος, *jonc i* πράσον, *all, com si diguéssim* all junciforme.)

Bulbs oblongs, agregats, de túnica membranosa, grisenca, tija de 2-4 dm, cilíndrica, fistulosa, fullosa en el terç inferior, fulles *subcilíndriques alenades*, fistuloses, subacanalades a la base, de beines estriades, glaucescents, espata amb 2-3 valves ovades, breument acuminades, vermelloses, flors *rosades*, umbel·la globulosa, no bulbífera, pedicels més curts que la flor, tèpals *estesos en estrella, lanceolats, aguts*, carena d'un púrpura fosc, estams iguals a la *meitat del perigoni*, de filaments *tots simples i alenats*, anteres grogues o brunenques, estil inclús.

Geografia. — Pastures i roques humides de les muntanyes: Núria, cap a Noufonts = Prats de Morens, Orri, Núria, Eina i Cerdanya (Vay.); des de la Cerdanya fins a Andorra (Gaut.); prop de Vilaller, Castanesa i les Maleïdes (Zett., Costa); Vall d'Aran (Isern!), Salardú, Vall de Baños (Timb.), les Bordes, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen.), Pla de Beret (C. et S.); Monteixo (Font!) — Jul.-Agost.

Állium Victorialis

2,517. — A. Victorialis L.

(nom emprat per Gesner, en sentit genèric, en el segle XVI, *traduint una creença molt estesa en l'Europa central que atribuïa al bulb d'aquesta espècie, revestit d'una túnica fibrosa reticulada, una màgica virtut que donava la* victòria *al guerrer que el portava a guisa d'amulet.)*

Bulb oblong cònic (6-8 × 2 cm), densament *reticulat fibrós,* tija de 4-6 dm, cilíndrica, angulosa cap a l'àpex, fistulosa, fullosa en el primer terç o fins a la meitat, fulles en nombre de 2-3, planes, glaucescents, *el·líptiques* o *oblongo-lanceolades,* atenuades en curt pecíol alat, llargament embeinadores, espata univalva, ovada, aproximadament igual a la umbel·la, flors d'un *blanc verdós,* que es tornen grogues per la dessecació, umbel·la globulosa, multiflora, densa, no bulbífera, pedicels més llargs que les flors, perigoni *acampanat,* tèpals *oblongs obtusos,* drets, estams *exerts, tots de filaments simples,* linears alenats, anteres grogues, estil *exert,* càpsula *globulosa trígona.*

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Núria, al Salt del Sastre i al peu de la Creu d'En Riba = Agudes del Montseny (Salv., Bub., Vay.), Costabona, Comanegra, Puig de Cubell sobre Platraver, Ger, Maranges, la Tossa (Vay.), Setcases (Bub.), valls d'Eina i de Llo, la Llagona, les Escaldes (Gaut.), Clot de Segalés, pr. de Berga (Grau!); Vall d'Aran, als boscos de Lés, Artiga de Viella, Artiga de Lin (Llen.!), Ribera de Viella (Gr. et Gdr.) — Jul.-Agost.

Állium ursínum

2,518. — A. ursínum L.

(Plini ja parla d'un Allium ursinum ; *el de Linné és el de Fuchs i d'altres botànics prelinneans, una mena d'*all d'ós, *dit així perquè viu a les boscúries de les muntanyes.)*

Bulb oblong, estret, de túnica membranosa, blanca, hialina, tija d'1-4 dm, feble, semicilíndrica, amb dos angles obtusos, bifoliada a la base, fulles *ovato-lanceolades,* agudes, bruscament contretes en llarg pecíol, planes, blanes, de nervis bastant visibles, convergents, espata amb 1-3 valves blanques escarioses,

quasi iguals a la umbel·la, pedicels 1-2 vegades més llargs que el perigoni, flors d'un *blanc de llet,* umbel·la quasi plana, fluixa, no bulbífera, tèpals *estesos en estrella, linears lanceolats, aguts, caducs,* estams *inclusos,* de filaments *tots simples, alenats,* estil filiforme, igual als estams o més llarg, càpsula *globulosa trígona.*

Geografia. — Boscos humits y vores dels reguerols: Camprodon, Platraver, Puigsacau, Collsacabra, Corb; Prat, prop d'Olot (Vay.!); Setcases (Quer, Bub.); Vall d'Aran, a Lés, Artiga de Viella, Artiga de Lin (Llen.!), Montgarri (Bub.), Marinyac (C. et S.); al peu de Superbanyeres (Zett.), Hospital de Luchon (Lezat!), Benasc, Castanesa (Villiers) — Abril-Agost.

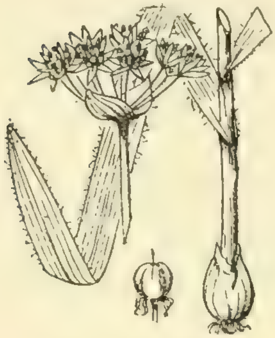
Állium Chamaemoly

2,519. — A. Chamaemoly L.

(és el Chamae Moly *de Fabio Colonna; del grec* χαμαί, *nan, i* μῶλυ, *una mena d'all.)*

Bulb ovoide, de túniques brunes, coriàcies, tija de 2-4 cm, subterrània, fullosa a l'àpex, fulles *linears lanceolades,* de 4-14 cm de llarg i 4-8 mm d'ample, acuminades, glaucescents, blanes, acanalades, carenades, *pestanyoses,* amb *llargs pèls blancs al marge,* glabres en ambdues cares, 3-4 vegades més llargues que l'umbel·la, espata infundibuliforme, hialina, univalva, de 3-4 lòbuls *ovats mucronats,* flors d'un blanc pur, umbel·la pauciflora, involucrada per les fulles, pedicels més llargs que les flors, a la fi penjats, perigoni caduc, tèpals *lanceolats,* ascendents, estams *inclusos,* curts, de filaments tots *simples,* ovats alenats, estil igual als estams, anteres grogues, càpsula *globulosa deprimida,* llavors anguloses, xagrinades.

Geografia. — Sorrals de la costa: Barcelona, a Can Tunis (Salv.!, Costa, Tex., Masf., Vay., Cad.); Coll-lliure (Bub., Gaut.) — Gener-Febr.

Állium subhirsútum

2,520. — A. subhirsútum L.

(*és l'*Allium foliis radicalibus subhirsutis... d'*Haller;* subhirsutus, *quasi hirsut.)*

Bulb ovoide, petit, de túnica coriàcia, blanquinosa, tija de 2-5 dm, dreta, cilíndrica, prima, fullosa a la base, fulles en nombre d'1-3, amplament *linears acuminades,* planes, blanes, generalment *ciliades peludes* al marge, ± peludes en una de les dues cares, *rarament glabres,* ordinàriament més curtes que la tija, espata univalva, ovada acuminada, entera o amb 2-3 lòbuls, un poc més curta que la umbel·la, flors *blanques,* umbel·la amb 3-16 flors, estesa, no bulbífera, pedicels 3-4 vegades més llargs que les flors, tèpals *oblongo-lanceolats,* estesos, *a la fi reflexos,* estams *inclusos,* de filaments *tots simples,* anteres rosades, estil poc més llarg que els estams, *etigma subagut,* càpsula subglobulosa trígona, deprimida, llavors ovoides, rugoses xagrinades.

Geografia. Llocs arenosos o pedregosos de la regió mediterrània : Catalunya (Palau); als sembrats (Colm.); Espanya oriental freqüent (Wk.); prop de Barbastre (Asso) — Abr.-Juny.

N. B. Considerem aquestes cites massa vagues per a no dubtar de l'existència d'aquesta planta a Catalunya.

Állium Moly

2,521. — A. Moly L.

(del grec μῶλυ, *nom d'una mena d'all en Teofrast i Dioscòrides, emprat per Plini, i per diversos botànics prelinneans, en sentit genèric.)*

Bulb ovoide oblong, simple, de túniques brunenques, coriàcies, tija de 2-4 dm, cilíndrica, llisa, fistulosa, amb una sola fulla a la base, embeinadora, lanceolada acuminada, plana, ampla de 0'5 a 1'5 cm, multinèrvia, glaucescent, espata bivalva, ovada, mucronada, més curta que la umbel·la, flors d'un *groc daurat,* grans, umbel·la multiflora, fluixa, rarament bulbífera de pedicels *quasi el doble llargs que la flor,* tèpals *elliptico-lanceolats, estesos,*

marcescents, estams *inclusos*, de filaments *tots simples*, alenats, anteres *grogues*, estil més llarg que la càpsula, que és *subglobulosa trígona*, deprimida, estigma obtús.

Geografia. — Boscos ombrosos del Pireneu: Pireneus centrals (Gonz.!); Castelló, cap a Vilaller (Campo!, Hb. Costa); Sant Cosme de Guara (Pau, *in* Hb. Cad.); Gedre (Oscar de Dieudonné!, *in* Hb. Cad.) — Maig-Juny.

2,522. — A. odórum L.

(perquè és olorós.)

Bulb ovoide, petit, simple, blanc, amb nombroses fibres radicals grasses, subfusiformes, tija de 3-5 dm, dreta, cilíndrica, afil·la però amb fulles a la base, més llarga que les fulles, aquestes fasciculades a la base, *amplament linears* (5-8 mm), acanalades, obtusiúscules, espata bivalva, de valves ovades, acuminades, molt més curta que la umbel·la, flors *blanques, molt oloroses*, umbel·la divaricada, de 5-20 flors, pedicels desiguals, 2-4 vegades més llargs que les flors, perigoni semiobert, de tèpals *ovato-oblongs*, acutiúsculs, estams *inclusos*, de filaments *simples*, anteres *vermelloses*, a penes incluses, estil *exert*, càpsula *transovoide*, llavors anguloses, rugoses xagrinades, negres.

Geografia. — Jardins de Terrassa, r.; infesta el Parc de Barcelona = Hortes de Barcelona i de fora d'ella (Costa) — Abr.-Maig. (1)

Állium neapolitánum

2,523. — A. neapolitánum Cir.

(perquè fou descobert per Domenico Cirillo a l'antic reialme de Nàpols.)

Bulb ovoide, petit, rarament un poc bulbífer, de túniques pàl·lides, tija de 3-5 dm, trígona, amb dos angles aguts i un d'obtús separats per cares carenades, fullosa a la base, amb 2-3 fulles *amplament linears* (1-3 cm d'ample), acuminades, planes, primes, multinèrvies, *molt finament denticulades al marge*, poc més curtes que la tija, espata univalva, ovada acuminada, més curta que la umbel·la, flors *blanques,*

(1) No figurem aquesta planta perquè aquí ha estat confosa amb el *Nothoscordon fragrans* Kunth. La descripció que dóna Codevall també escau millor a aquesta espècie que no pas a l'*A. odorum L.* — (F. Q.)

bastant grans, umbel·la multiflora, fluixa, divaricada, pedicels tres vegades més llargs que les flors, perigoni estès, tèpals *ovats obtusos,* a la fi connivents, subescariosos, estams *inclusos,* de filaments *tots simples, lanceolats alenats,* estil a penes més llarg que els estams, estigma *obtús,* cápsula globulosa trígona, deprimida i umbilicada a l'àpex, llavors auguloses, xagrinades.

Geografia. — Terres cultivades i incultes: Terrassa, r. r. = Barcelona, cap a la Bonanova, olivars d'Hostalets, Fortià, Figueres (Sen.!); voltants de Coll-lliure i de Banyuls, Vall de la Tet, fins a Prades (Gaut.); Pireneus Orientals (Coste, Rouy) — Març-Maig.

Állium triquétrum

2,524. — A. triquétrum L.

(per la tija triquetre, *ço és, de secció triangular.)*

Bulbs petits, ovoides, freqüentment fasciculats, de túniques cendroses, tija de 2-4 dm, *triquetre,* de tres angles aguts separats per tres solcs, dreta o caiguda, fullosa a la base, fulles en nombre de 2-3, *amplament linears* (5-10 mm d'ample), planes, obtusiúscules, quasi de la longitud de la tija, espata bivalva, de valves lanceolades acuminades, blanques escarioses, molt més curtes que la umbel·la, flors blanques, grans, penjants, unilaterals, umbel·la pauciflora, fluixa, pedicels 1-2 vegades més llargs que les flors, perigoni *campanulat cilíndric,* tèpals *oblongo-lanceolats,* aguts, a la fi connivents, estams *inclusos,* filaments *tots simples,* estigma *trífid,* càpsula globulosa trígona, umbilicada per sobre, llavors anguloses, rugoses.

Geografia. — Llocs frescos i ombrosos de la regió mediterrània: Vinyats de Cardona (Riva, Llen.!); Olot (Hb. Bolòs); semiespontani a Segaró; probablement prop de Girona (Vay.); Coll-lliure, Banyuls (Gaut.); Coll-lliure i Port Vendres (Bub.) — Març-Maig.

Állium róseum

2,525. — A. róseum L.

(per les flors de color de rosa.)

Sinonímia. — All de moro, all de bruixa; *cast.*, ajo de culebra.

Bulb ovoide, simple o acompanyat de nombrosos bulbets blancs pedicel·lats, túnica externa cendrosa, alveolada, tija de 3-6 dm, cilíndrica, fistulosa, fullosa a la base, fulles en nombre de 3-5, linears, de 5-12 mm d'ample, planes i acanalades, acuminades, *molt finament denticulades al marge, multinèrvies,* més curtes que la tija, espata *univalva,* embeinadora inferiorment, amb 3-4 lòbuls ovats acuminats, molt més curts que la umbel·la, flors d'un *rosa viu,* amb la carena més fosca, bastant grans, umbel·la divaricada, multiflora, a vegades bulbífera, pedicels filiformes, quasi el doble de llargs que les flors, perigoni acampanat, tèpals el·líptico-oblongs, denticulats a l'àpex, a la fi escariosos, estams *inclusos,* de filaments *lanceolats alenats,* estil igual als estams, estigma breument trilobat, càpsula *globulosa trígona, deprimida, inclusa.*

β *bulbíferum* Kunth — *A. cárneum* Ten. — Umbel·la amb bastants bulbets sèssils, flors escasses.

Geografia. — Camps, vinyes, marges, vores de camins: Comuna al litoral, Vallès; Bages, Baix Empordà; Alt Empordà, Figueres — Pla de Barcelona, Pla del Llobregat, Olot (Costa); tot l'Empordà, fins a Segaró i més amunt (Vay.). La β *bulbiferum* Kunth, a Terrassa i al Penedès = Girona (Bub.); a l'Empordà (Vay.); voltants de Riumors (Queralt!) — Abr.-Maig.

Állium nígrum

2,526. — A. nígrum L.

(pels fruits d'un verd molt obscur, negrosos.)

Bulb ovoide, gros (3-4 cm de diàm.), amb túniques blanquinoses, escarioses, tija de 4-8 dm, dreta, cilíndrica, fistulosa, *negra,* engruixida sota la umbel·la, nua fins a la base, fulles en nombre de 3-5, basilars, *amplament lanceolades linears* (amples de 2-5 cm), *denticulades ciliades* al marge, ± ondades, al principi dretes i glaucescents, després verdes i esteses, espata *univalva,* curta, multilobada, amb els lóbuls ovats aguts, flors *violades* o d'un blanc gro-

guenc, tenyides de verd a la base i al dors, pedicels 2-3 vegades més llargs que la flor, umbel·la multiflora, densa, alguna vegada bulbífera, tèpals *lanceolats, estesos en estrella,* a la fi *reflexos,* estams *inclusos,* filaments simples, dilatats a la base i soldats en cúpula, estil quasi igual als estams, càpsula subglobulosa, d'un *verd negrós,* quasi igual al perigoni.

Geografia. — Camps i vinyes del migdia : Montjuïc (Salv.!), a la Font de la Satalia (Costa); collida per Agelet a Montjuïc en el mes d'abril del 1868 (Agelet Hb.!).

Állium fállax

2,527. — A. fállax R. et Sch. — A. serótinum Schl., non Lap.

(fallax, *fal·laç, enganyós, perquè sovint ha estat pres per altre.)*

Bulbs petits, oblongo-cònics, acostats sobre el rizoma damunt del qual neixen, amb un fascicle de fulles cadascun d'ells i una tija de 2-3 dm, afil·la i rodejada a la base per les beines de les fulles antigues, tija cilíndrica, angulosa superiorment, fulles en nombre de 3-8, *linears* (1-3 mm d'ample), quasi planes per sobre, *convexes,* no carenades, per sota, més curtes que la tija, espata curta, amb 2-3 lòbuls, de valves ovades, breument apiculades, 2-3 vegades més curtes que la umbel·la, flors *purpúries,* petites, umbel·la multiflora, hemisfèrica, densa, perigoni acampanat, tèpals *oblongo-lanceolats,* estams i estils *exerts,* filaments alternativament més amples i més estrets, estigma *obtús,* càpsula *globulosa trígona, deprimida.*

Geografia. — Roques de les muntayes : Montserrat; Guilleries, Sant Miquel Sulterra = Montseny, cap a les Agudes; Cabrera (Costa); muntanya de Queralt (Puj., C.); Comabella, Costabona, Molló, Fabert, Mare de Déu del Coral, Santa Magdalena del Munt, el Pasteral, Segaró (Vay.); Castanesa, Vilaller (Bub.), Ports de la Picada i de Benasc, (Costa); Vall d'Aran, a l'Artiga de Viella i fins a Pomero (Llen.), Vall de Tredós, Pla de Beret (C. et S.) — Juny-Oct.

Állium ericetórum

2,528. — A. ochroléucum W. et Kit. — A. ericetórum Thore.

(del grec ὠχρόλευκος, blanc groguenc, al·ludint al color de les flors; ericetorum, *de les brugueres, perquè s'hi sol fer.)*

Bulb oblong cònic, rodejat de túniques brunes fibroso-filamentoses, tija de 2-5 dm, cilíndrica, prima, fullosa en el terç inferior, fulles *linears* (3-7 mm d'ample), planes, subcarenades, quasi de la longitud de la tija, espata bivalva, de valves ovades, més curtes que la umbel·la, flors *blanques* o un poc groguenques, umbel·la globulosa, multiflora, densa, no bulbífera, pedicels quasi el doble llargs que el perigoni, aquest *en forma de copa,* amb els tèpals *ovats, obtusos,* estams llargament *exerts,* filaments filiformes alenats, estil igual als estams, càpsula *globulosa trígona,* quasi igual al perigoni.

Geografia. — Quasi comuna a les roques calcàries i esquistoses calcàries des de les valls inferiors fins a la zona alpina dels Pireneus centrals : Penyablanca (Zett.); Port de la Picada (Bub.); Sant Beat (Lap.) — Jul.-Oct.

Állium moschátum

2,529. — A. moschátum L.

(del llatí moschatus, *almescat, perquè fa olor de* mesc.)

Bulb ovoide oblong, de túniques fibroses brunes, tija d'1-2 dm, filiforme, dreta, cilíndrica, fullosa a la base, fulles *setàcies alenades,* estretament canaliculades per sobre, generalment denticulades aspres al marge, dretes, més curtes que la tija, espata bivalva, de valves ovato-lanceolades, acuminades, petites, desiguals, més curtes que la umbel·la, flors *rosades,* umbel·la pauciflora, fluixa, pedicels quasi capil·lars, poc desiguals, més llargs que la flor, perigoni *cilíndric acampanat,* tèpals *lanceolats, aguts,* estams *inclusos,* filaments *tots simples, linears alenats,* anteres brunes, estil pròximament igual als estams, càpsula *ovoide globulosa, el doble més curta que el perigoni.*

Geografia. — Llocs secs i àrids : Empordà, a la dreta de la Muga, entre Pont de Molins i Escaules (Sen.!, in Hb. Cad.) ; la Riba, a l'esquerra del Brugent (Sallent) ; Mora d'Ebre (Duf., ex Colm.) — Jul.-Set. (1)

Állium paniculátum

2,530. — A. paniculátum L.

(del llatí paniculatus, *paniculat, pels pedicels llargs i de desigual longitud, que donen a la inflorescència un aire de* panícula.)

Bulb ovoide, de túniques membranoses, tija de 3-8 dm, dreta, cilíndrica, fistulosa, fulÎosa fins a la meitat, fulles *linears,* semicilíndriques i fistuloses, canaliculades a la base, de 3-5 nervis sortits, quasi llises, espata bivalva, de valves lanceolades acuminades, desiguals, terminades en punta fistulosa i molt llarga, flors *blanquinoses* o *rosades,* en umbel·la multiflora fluixa, rarament bulbífera, pedicels capil·lars, molt desiguals, diverses vegades més llargs que la flor, perigoni *acampanat,* tèpals *linears oblongs, obtusos,* estams *inclusos* o *un poc exerts,* filaments *tots simples,* alenats, estil inclús, càpsula *el·lipsoide, contreta als dos caps.*

δ *longispátum* Regel — Espata tres vegades més llarga que la umbel·la, perigoni verdós o d'un rosa pàl·lid, umbel·la no bulbífera, estams un poc exerts.

Raça *A. pállens* L. — *A. paniculátum* β *pállens* G. et G. — Umbel·la densa, rodona, flors d'un blanc brut, anteres quasi exertes, estil més curt.

Geografia. — Terres cultivades i llocs incultes : Comuna als camps i vinyes del Vallès i de Bages = Turó de Montcada i altres llocs (Costa); Bàscara, Siurana d'Empordà, Banyoles, Beuda, Segaró, Olot (Vay.). La raça *A. pallens* L., comuna a Bages i a l'Urgell, i en aquest darrer lloc no és rara la δ *longispatum* Regel = Els Prats de Rei (Puigg.!), i altres indrets de la Segarra i Cardona (Costa); Puig-reig, Serrateix, Marlés, Casserres, Espunyola, Avià, Berga (Puj., C.); Tarragona (Sen.!) — Jul.-Agost.

(1) També a les garrigues de Sant Guim, a la Segarra alta. — (F. Q.).

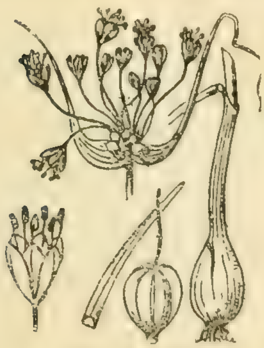

Állium oleráceum

2,531. — A. oleráceum L.

(del llatí oleraceus, *propi de les hortes, perquè s'hi sol fer.)*

Bulb ovoide, simple, de forta olor d'all, tija de 3-6 dm, cilíndrica, un poc fistulosa, fullosa fins a la meitat, fulles *linears,* fistuloses, semicilíndriques, canaliculades en tota llur longitud, *aspres per sota,* espata bivalva, persistent, de valves ovades, desiguals, terminades en punta, generalment molt més llarga que la umbel·la, flors d'un *rosat brut,* umbel·la pauciflora, molt bulbífera, pedicels subcapilars, molt desiguals, molt més llargs que les flors, perigoni *acampanat,* tèpals *oblongo-lanceolats, obtusos,* estams *iguals al perigoni* o *a penes exerts,* filaments *tots simples,* alenats, càpsula *transovoide trígona, truncada a l'àpex, contreta a la base,* amb els angles aspres.

Geografia. — Boscos i terrenys incultes o cultivats: Montserrat, Sant Llorenç del Munt, Ribes, la Pobla de Lillet, Núria; Guilleries, a Sant Miquel Sulterra = Camps del Lluçanès, Vic, Olot, Guilleries, Alt i Baix Empordà, Cerdanya (Vay.); Montseny, Vall d'Aran (Costa); les Escaldes (Gaut.) = Jul.-Agost.

Állium carinátum

2,532. — A. carinátum L. — A. pulchéllum Don.

(per les fulles carenades; pulchellus, *bonic.)*

Bulb ovoide, simple, grisenc, tija de 4-6 dm, dreta o un poc flexuosa, cilíndrica, subfistulosa, fullosa fins a la meitat, fulles *linears,* planes superiorment, canaliculades a la base, més curtes que la tija, aspres al marge, espata de dues valves desiguals, lanceolades acuminades, la més llarga ultrapassant la umbel·la, flors *rosades* o d'un *violat fosc,* umbel·la multiflora o pauciflora, *abundosament bulbífera,* perigoni campanulat, de tèpals *espatulats, molt còncaus, obtusos, truncats* o bé *escotats,* un terç o la meitat més llargs que el perigoni, filaments *tots simples,* anteres *purpúries,* estil *més llarg que els estams,* càpsula *transovoide trígona,* d'angles *aspres.*

Geografia. — Montserrat (Pourr., ex Tex.); Empordà, fins a Ridaura; pla del Penedès i Monistrol (Tex.); Pireneus orientals (Rouy) — Jul.-Agost.

Gènere 673. — ERYTHRÓNIUM L.

(Dioscòrides parla d'un σατυριον ἐρυθρόνιον que alguns autors identificaren amb l'espècie següent. Linné formà el nom genèric amb aquest *Erythronion* de Dioscòrides)

Flors rosades o violàcies, grans, solitàries, penjants, perigoni marcescent, tèpals lanceolats, connivents a la base, reflexos, els tres interns amb dues callositats a la base, estams més curts que el perigoni, filaments fusiformes, anteres blavenques, basifixes, estil filiforme, estigma trífid, cápsula subglobulosa trígona, reflexa. Bulb oblong, blanc, tunicat, amb 2-3 bulbets a la base simulant les dents d'un gos, tija d'1-3 dm, amb dues fulles basilars oposades, el·líptico-lanceolades, enteres, esteses, tacades de vermell i a vegades també de blanc, de pecíol embeinador.

Erythrónium Dens-canis

2,533. — E. Dens-canis L.

(Dens canis *és el nom que donà Gesner a aquesta planta en el segle* XVI, *al·ludint a la forma de dent canina que té el bulb.)*

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Setcases (Isern!), Núria, Llo, Costabona, Coll de Malrem, Monàs, Comanegra (Vay.); Cerdanya, Valls d'Eina i de Llo (Gaut.); Vall d'Aran, a Bossost (Compñ., in Hb. Cad.), molt comuna en tota la vall fins a la zona alpina, Pomero, Montluda (Llen.!), al peu del Port de Benasc (Zett.), prop de Luchon (Bub.), vall de Baños (Timb.), Artiga d'Arlòs, Fos (C. et S.) — Abr.-Jul.

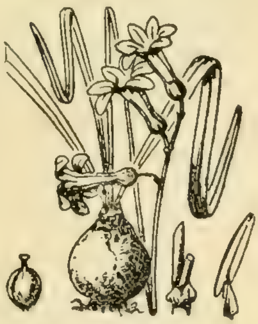
Gènere 674. — **HYACÍNTHUS** L.

(Nom del jove ὑάκινθος, Jacint, de la sang del qual, ferit en un joc per Apol·ló, amic seu, nasqué una planta d'aquesta mena.)

Flors blaves, rosades o blanques, en raïm terminal pauciflor i bracteolat, perigoni marcescent, tubulós acampanat, inflat al voltant de l'ovari, amb els lòbuls pàtulo-reflexos, estams inclusos, de filament molt curt i inserit al tub, anteres dorsifixes, estil simple, estigma obtús, càpsula subglobulosa trígona, llavors subglobuloses, carunculades. Bulb ovoide, tunicat, fulles basilars linears canaliculades.

Flors blaves, rarament rosades o blanques, oloroses, de 2-3 cm de llarg, pedicels oberts, més curts que el perigoni, lòbuls oblongs, més curts que el tub, estil més curt que l'ovari, fulles de 5-15 mm d'ample **2,534. H. orientalis.**

Flors d'un blau viu, de 7-10 mm de llarg, pedicels drets, iguals al perigoni, lòbuls ovats, 3-4 vegades més curts que el tub, estil més llarg que l'ovari, fulles de 2-3 mm d'ample . **2,535. H. amethystinus.**

Hyacinthus orientalis

2,534. — **H. orientalis L.**

(perquè és espècie pròpia d'Orient.)

Sinonímia. — Jacint ; *cast.*, jacinto ; *francès*, jacinthe.

Bulb ovoide, bastant gros, tija de 2-5 dm, dreta, un poc gruixuda, generalment més llarga que les fulles, aquestes *linears canaliculades*, ascendents i pàtulo-recorbades, de 5-15 mm d'ample, flors blaves, rarament rosades o blanques, oloroses, pàtulo-erectes, en raïm terminal pauciflor, fluix i unilateral, pedicels més curts que el perigoni, a la fi penjants, més llargs que la bràctea, que és molt curta i generalment bífida, perigoni de 2-3 cm, *ventrut* i *subumbilicat*, lòbuls *oblongs, pàtulo-recorbats, més curts que el tub,* filaments estaminals lanceolats acuminats, anteres *linears,* agudes, *el doble llargues que el filament,* estil *més curt que l'ovari.* càpsula ovoide globulosa, obtusament trígona.

Geografia. — Freqüentment cultivat als jardins — Febr.-Març.

Hyacinthus amethystinus

2,535. — H. amethystinus L.

*(per les flors, d'un blau d'*ametista.)

Bulb ovoide, tunicat, petit, tija d'1-3 dm, dreta, cilíndrica, prima, fulles *linears canaliculades,* en llur major part basilars, aproximadament de la longitud de la tija, flors d'un *blau viu,* inodores, inclinades, unilaterals, en raïm pauciflor fluix, pedicels filiformes, drets, iguals o més llargs que el perigoni, bràctees lanceolades acuminades, aproximadament de la longitud dels pedicels, perigoni de 7-10 mm, *inflat a la base, fes fins al terç,* amb els lòbuls *ovats, poc oberts,* filaments estaminals *molt curts* (1 mm), anteres *el·líptiques,* estil *més llarg que l'ovari,* càpsula *globulosa trígona,* d'angles obtusos, llavors negres, lluents, xagrinades.

Geografia. — Pastures i pedruscall de les muntanyes: Cim del Montsant, bastant abundant, 29 de maig de 1910, *legi* = Vall d'Aran, a Bossost (Compñ.!, in Hb. Cad.); Penyablanca, i altres punts dels Pireneus centrals (Bub.); des de Sant Silvestre a Castanesa (Costa); Vall de Benasc (Boileau!); Port de Viella (C. et S.); muntanyes de Tortosa, a la Foia (Font!) — Maig.-Jul.

N. B. Comparada la planta aranesa amb la del Montsant, que cultivo ja fa anys i crec igual a la de les muntanyes de Tortosa, no he sabut apreciar, entre ambdues, diferències ostensibles, contra l'autoritzadissima opinió del meu preclar amic Pau, que considera la tortosina espècie nova i la descriu amb el nom de *H. Fontqueri.*

Gènere 675. — BELLEVÁLIA LAP.

(Dedicat a Pierre Richer de Belleval, fundador, a Montpeller, el 1596, del primer jardí botànic de França.)

Flors d'un blanc verdós, blavenques a la base, nombroses, en raïm terminal cònic, a la fi allargat, bracteolat, fluix, pedicels drets, iguals a la flor o poc més llargs, perigoni acampanat, de lòbuls lanceolats, iguals al tub, estams tan llargs com el perigoni, filaments dilatats a la base, més llargs que l'antera, que és dorsifixa i violada, estil simple, càpsula suborbicular trígona. Bulb ovoide, gros, tija de 2-5 dm, 4-5 fulles linears lanceolades (5-15 mm d'ample), canaliculades, més llargues que la tija.

Bellevália romana

2,536. — B. romana Rchb.

(*perquè viu als voltants de* Roma.)

Geografia. — Prats i camps humits del migdia: Pireneus orientals, Rosselló, Perpinyà (Gaut.); llocs àrids fronterers, abundant a Port Vendres (Bub.) — Abr.-Maig.

Gènere 676. — MUSCARI MILL.

(És un dels noms que donaven a Constantinoble, *muscari, muscurimi, muschoromi*, ço és, *mesc de cristià,* a una espècie oriental d'aquest gènere, de suau fragància, segons reporta l'Ecluse, autor que inspirà a Linné la denominació del seu *Hyacinthus Muscari,* i després a Miller el mot genèric.)

Flors blaves o d'un violat bru, petites, nombroses, en raïm terminal poc o gens bracteolat, les terminals estèrils, perigoni acampanat o urceolat, amb sis dents pàtulo-reflexes, estams inclusos, filaments filiformes, curts, anteres dorsifixes, estil simple, càpsula trígona, de cel·les mono- o dispermes, llavors subglobuloses, no carunculades, bulb ovoide, tunicat, generalment bulbil·lífer, fulles totes basilars, linears acanalades.

1 { Fulles de 6-15 mm d'ample, raïm fructífer de 15-30 cm de llarg, flors inodores, les inferiors brunes, les superiors d'un blau violaci, obertes, llargament pedicel·lades, perigoni tubulós acampanat, estams biseriats, plantes de 2-5 dm. . . . . 2,537. **M. comósum.**
Fulles d'1-5 mm d'ample, raïm fructífer de 2-3 cm, flors d'olor de pruna, d'un blau fosc, reflexes, les superiors subsèssils, perigoni urceolat, estams uniseriats, plantes d'1-2 dm. . . . . 2.

2 { Fulles de 2-3 mm d'ample, estretament canaliculades, raïm ovoide, curt, perigoni de 3-4 mm, poc obert a l'àpex, càpsula de valves més amples que llargues, obcordiformes . . . . . 2,538. **M. racemósum.**
Fulles de 3-5 mm d'ample, amplament canaliculades, raïm cilíndric, perigoni de 4-6 mm, ben obert a l'àpex, càpsula de valves tan amples com llargues, truncades. . . . . 2,539. **M. negléctum.**

Muscari comósum

2,537. — M. comósum L

(del llatí comosus, *que té plomall o crinera, al·ludint a les flors estèrils de la punta de la ininflorescència, de llargs pedicels drets a guisa de tupè.)*

Sinonímia. — Calabruixa, barralets, all de bruixa, collblau, capblau, marcet, lliri d'ase ; *cast.*, penitentes, cebollita de milano ; *fr.*, vaciet, ail à toupet.

Bulb ovoide, gros, bru o vermellós, tija de 2-5 dm, dreta, fulles *amplament linears*

(3-4 dm × 5-10 mm), acanalades, aspres al marge, flors *inodores*, les inferiors *brunes*, esteses, separades, *fèrtils*, les superiors d'un *blau violaci*, dretes, llargament pedicel·lades, estèrils, formant com un *plomall terminal*, raïm fructífer de 15-30 cm, perigoni *tubulós acampanat*, de 7-8 mm de llarg, càpsula ovoide obtusa, de valves obtuses o acutiúscules, llavors negres amb carúncula blanquinosa poc marcada.

Geografia. — Comuna a les terres de conreu: Al litoral, Vallès, Penedès = Vic (Masf.), Olot (Tex.); regió subpirenenca (Vay.), fins a la vall de Llo (Gaut.) — Abr.-Jul.

Muscari racemósum

2,538. — M. racemósum L

(*per les flors* arraïmades.)

Sinonímia. — Com l'anterior.

Bulb ovoide cònic, mitjà, bulbil·lífer, tija d'1-3 dm, generalment més llarga que les fulles, aquestes en nombre de 3-5, *linears junciformes* (2-3 mm d'ample), *estretament canaliculades*, llises, pàtulo recorbades, flors d'un *blau fosc*, d'olor de pruna, *raïm ovoide*, dens, pedicels *més curts que les flors*, les superiors subssèsils, dretes, les altres inclinades, les estèrils poques i de color blau celeste, perigoni de 3-4 mm, *ovoido-oblong, poc obert* a l'àpex, càpsula de valves *més amples que llargues, obcordiformes a l'àpex*, llavors finament estriades.

Geografia. — Llocs incultes arenosos, vores de camins, boscos, etc.: Més difosa i més abundant que la precedent — Març-Maig.

Muscari negléctum

2,539. — M. negléctum Guss.; mera varietat de l'anterior apud Fiori.

(*del llatí* neglectus, *negligit, perquè els botànics, havent-lo confós amb l'espècie anterior, el passaren per alt.*)

Hom el distingeix de l'anterior espècie per ésser *més robust* en totes les seves parts, pel bulb *més gros* i les fulles *més amples* (3-5 mm), *amplament acanalades*, dretes o esteses, pel raïm més gran, *cilindraci*, pel perigoni *més llarg* (4-6 mm) i *molt obert* a l'àpex, per les

flors superiors *netament pedicel·lades,* valves de la càpsula *tan amples com llargues, truncades a l'àpex, no obcordiformes.*

Geografia. — Terres arenoses, cultivades o incultes: Al litoral, can Tunis, Castelldefels; boscos de Matadepera; Montserrat. Sens dubte bastant comuna i freqüentment confosa amb l'anterior — Febr.-Maig.

Gènere 677. — HEMEROCALLIS L.

(Dels mots grecs ἡμέρα, dia, i καλλος, formosor, com si diguéssim *flor d'un dia.* Hemerocallis ja fou emprat per Dioscòrides.)

Flors d'un groc vermellós, grans, sobre pedicels articulats, en cima helicoïdal, perigoni amplament embudat, de tèpals oblongs pàtulo-recorbats i multinervis, estams arquejats ascendents, de filaments filiformes, inserits a la gorja de la corol·la, anteres dorsifixes, oscil·lants, estil filiforme, inclinat, estigma globulós, càpsula trígona, coriàcia, llavors ovoides anguloses. Planta d'arrel fasciculada, de fibres subcarnoses, tija de 5-10 dm, robusta, amb algunes bràctees al capdamunt, fulles basilars amplament linears, carenades, agudes, quasi iguals a la tija.

Hemerocallis fulva

2,540. — H. fulva L.

(del llatí fulvus, *falb, pel color de les flors, vermell lleonat.)*

Geografia. — Cultivada com a planta d'ornament i subespontània prop de les habitacions — Juny-Agost.

Gènere 678. — PARADISIA Mazzucato

(Dedicat al comte italià Giovanni Paradisi, protector de Mazzucato.)

Flors d'un blanc pur, grans, d'olor suau, en raïm unilateral simple i pauciflor (2-5 flors), perigoni infundibuliforme, marcescent, tèpals lliures però molt acostats, oblongo-lanceolats, unguiculats, transparents, trinervis, estams arquejats ascendents, de filaments filiformes, glabres, inserits al receptacle, anteres versàtils, dorsifixes, estil filiforme, ascendent, estigma subtrilobat, càpsula ovoide trígona, aguda, coriàcia, llavors anguloses, obscurament xagrinades. Planta d'arrel fasciculada, de fibres un poc inflades, tija de 3-5 dm, dreta, cilíndrica, nua, fulles totes basilars, linears graminiformes, acuminades, quasi tan llargues com la tija.

Paradisia Liliástrum

2,541. — P. Liliástrum Bert.

(per la semblança de les flors amb les dels Lilium, *com si diguéssim* lliri bord.)

Geografia. — Prats i roques de les altes muntanyes: Núria, als prats de sobre el santuari i al peu de la Creu d'En Riba = Núria, des de la Font dels Assots al Salt del Sastre (Salv.!); Solaneta de Costabona, Morens, Cerdanya (Vay.); valls d'Eina (Bub.) i de Prats (Gaut.); Bassivé (Compñ.!); Vall de Baños i Bonaigua (Timb.); Sant Joan de Toran (Llen.!), Port de Viella, Pla de Beret (C. et S.) — Jul.-Agost.

Gènere 679. — PHALÁNGIUM Juss.

(Del grec φαλλάγγιον, aranya, nom donat per Dioscòrides a una mena de lliri emprat contra les picades de les aranyes metzinoses.)

Flors blanques, grans, en raïm o en panícula, pedicels articulats, acompanyats d'una bràctea més curta que ells, perigoni estès, de tèpals oblongs, soldats a la base, amb 3-5 nervis, filaments estaminals filiformes, glabres, inserits a la base dels tèpals, anteres versàtils, dorsifixes, estil filiforme, estigma simple, càpsula subtrígona, llavors anguloses. Plantes d'arrel fibrosa i fulles linears, planes o canaliculades.

Flors d'1 cm de llarg, en panícula, bràctees alenades, 5-6 vegades més curtes que el pedicel, aquest articulat a la base, estams quasi iguals al perigoni, estil recte, càpsula globulosa. . **2,542. Ph. ramósum.**
Flors de 2 cm de llarg, en raïm, bràctees lanceolades acuminades, 1-2 vegades més curtes que el pedicel, aquest articulat sota la meitat de la seva longitud, estams dues vegades més curts que el perigoni, estil arquejat ascendent, càpsula ovoide . . . . **2,543. Ph. Liliago.**

Anthericum ramósum

2,542. — Ph. ramósum Poir.

*(és l'*Anthericum ramosum *de Linné, així anomenat perquè, contràriament al que ocorre en les altres espècies congèneres linneanes, aquesta té l'escapus* ramós.)

Arrel fibrosa, tija de 3-6 dm, dreta, rígida, ordinàriament *ramificada a la regió florífera,* fulles linears *acanalades,* acuminades, dretes, més curtes que la tija, flors blanques, en panícula fluixa amb les branques esteses, bràctees linears alenades, 5-6 vegades més curtes que el pedicel, aquest ascendent i articulat prop de la base, perigoni d'un cent. de llarg, tèpals *oblongs, trinervis, estams quasi iguals al perigoni,* de filaments *filiformes, glabres,* estil *dret,* càpsula *subglobulosa, petita, obtusament mucronada.*

Geografia. — Clarianes dels boscos i terres calcàries àrides: Vall de Benasc (Boileau!); Pic de Gar, Lés (C. et S.); Cerdanya, roques del Castell de la Molina (Vay., amb dubte) — Jul.

Anthericum Liliago

2,543. — Ph. Liliago L.

(com liliastrum, *semblant al lliri.)*

Arrel fibrosa, tija de 2-6 dm, dreta, cilíndrica, simple o amb 1-2 branques, fulles *estretament linears,* planes o subcanaliculades, acuminades, dretes, quasi tan llargues com la tija, flors blanques, en raïm simple, llarg, fluix, bràctees lanceolades acuminades, 1-2 vegades més curtes que el pedicel dret i articulat sota la meitat de la seva llargada, perigoni de dos centímetres de llarg, tèpals *oblongs, trinervis, estams dues vegades més curts que el perigoni,* estil *arquejat ascendent,* càpsula *ovoide trígona, aguda.*

Geografia. — Boscos secs i pedregosos: Bastant abundant a la Mata i Sant Llorenç del Munt; Montsant; Núria = Queralt, prop de Berga, i muntanyes de Peguera (Grau), cap a Capolat, del Berguedà (Puj., C.); Cerdanya, rodalia d'Olot, Puigsacau, Vidrà, Mare de Déu del Munt (Vay.), Serra del Cadí (Jover!), Montgrony (Sen.!); valls d'Eina i de Llo (Gaut.); Superbanyeres (Zett.), Canejan, Montgarri (Llen.!), Arties, Salardú, Ruda (C. et S.) — Maig-Jul.

Gènere 680. — **ASPHODELUS** L.

(Els grecs anomenaven ἀσφόδελος a la porrassa.)

Flors blanques o lleugerament rosades, en raïm o en panícula, de pedicels articulats, claviformes i bracteolats, perigoni estès, marcescent, tèpals oblongs, amb el raquis colorat, filaments estaminals arquejats, dilatats i pestanyosos a la base, anteres versàtils, dorsifixes, estil filiforme, estigma breument trífid, càpsula subglobulosa trígona, llavors ovoides, grises. Plantes d'arrel fibrosa o tuberosa, amb les fulles totes basilars, junciformes o planes i carenades.

1 { Arrel fibrosa, tija fistulosa, de 3-5 dm, fulles junciformes, flors d'un blanc rosat, càpsula de la grandària d'un pèsol, valves amb 2-3 solcs transversals. . . . . **2,544. A. fistulosus.**
Arrel tuberosa, tija massissa, d'1 m o més, fulles planes, carenades, flors blanques, càpsula més gran, valves amb 4-7 nervis transversals. 2.

2 { Tija ramificada, flors en ampla panícula, càpsula petita (6-8 × 4-6 mm), filaments estaminals truncats, bruscament atenuats **2,545. A. microcarpus.**
Tija simple o amb poques rames, flors en raïm, càpsula bastant gran (8-15 × 6-10 mm), filaments estaminals lanceolats. **2,546. A. albus.**

Asphodelus fistulosus

2,544. — **A. fistulosus L.**

(*per les fulles* fistuloses.)

Sinonímia. — Cebollí, caramuixa ; *cast.*, gamoncillo, gamonita.

Arrel fibrosa, tija de 3-6 dm, *fistulosa,* dreta, simple o ramificada superiorment, fulles *junciformes,* subfistuloses, carenades per sota, acuminades, dretes, un poc aspres al marge, més curtes que la tija, glaucescents, flors *blanques* o rosades, petites, en raïms fluixos formant panícula, bràctees lanceolades acuminades, pedi-

cels articulats al mig, dilatats a l'ápex, més curts que la flor, tèpals el·líptics, obtusos, de raquis verd o purpuri, estams inclusos, de filaments *oblongs* i *pestanyosos a la base*, després *bruscament contrets*, dilatats i fusiformes superiorment, estil trífid, càpsula globulosa hexagonal, petita (4-6 mm de llarg), de valves truncades, escotades a l'àpex, amb 2-3 plecs transversals.

Geografia. — Llocs incultes i cultivats : Abundant al litoral i voltants de Barcelona; fins a Montcada; menys freqüent al Vallès, Montserrat, Sant Llorenç del Munt, Gelida, Tous, pr. d'Igualada; Urgell, particularment als voltants de Lleida; Empordà, Figueres = Cardona (Costa); arenys marítims de Cadaqués (Trem.), Roses, Montagut (Vay.) — Març-Abr.

Asphodelus microcarpus

2,545. — A. microcarpus Viv.

(del grec μικρός, petit, i καρπός, fruit, per les càpsules relativament menudes.)

Arrel *tuberosa*, tija de 10-15 dm, robusta, massissa, *ramificada superiorment*, de branques llargues, ascendents, terminades en raïms florífers que formen ampla panícula, fulles *lanceolades ensiformes*, triquetres, acuminades, de 3-5 dm de llarg per 2-4 cm d'ample, flors *blanques* o vermelloses, petitetes (1'5 cm de llarg), bràtees lanceolades acuminades, les inferiors més curtes i les superiors més llargues que el pedicel, que està inflat superiorment i articulat sota la meitat de la seva longitud, perigoni infundibuliforme, de *tèpals oblongs, carenats*, amb la carena verda o vermellosa, filaments estaminals dilatats, pestanyosos a la base, després *truncats* i *bruscament atenuats*, càpsula *petita* (6-8 × 4-6 mm), *transovoide, un poc contreta a la base, truncada escotada a l'àpex amb 5-7 nervis transversals.*

Geografia. — Llocs incultes de la zona litoral : Cadaqués (Trem.), Banyuls (Compy.); Alberes, Coll-lliure (Gaut.), Port Vendres (Bub.); Pireneus Orientals (Rouy) — Abr.-Juny.

N. B. Probablement pertany a aquesta espècie una planta que, pel maig del 1908, observàrem en sortir de Cadaqués cap a Cap de Creus i que, sense un examen detingut, atribuírem a l'*A. albus*.

Asphodelus albus

2,546 — A. albus Mill.

(pel color blanc *de les flors.)*

Sinonímia. — Porrassa, caramuixa ; *castellà,* gamón ; *fr.*, asphodèle, alède.

Arrel *tuberosa,* tija de 10-15 dm, robusta, massissa, simple o poc ramificada, fulles *lanceolades ensiformes,* triquetres, agudes, flors *blanques,* amb el raquis bru, mitjanes, en raïm *molt llarg i dens,* simple o un poc ramificat a la base, bràctees lanceolades acuminades, d'un *bru clar,* tant o més llargues que el pedicel, aquest un poc dilatat a l'àpex i articulat sota la meitat de la seva longitud, perigoni de 15-18 mm, de carenes verdes, filaments estaminals *lanceolats,* pestanyosos fins a la meitat, càpsula *mitjana* o quasi petita, el·lipsoide hexagonal (8-15 × 6-10 mm), amb *4-6 nervis transversals.* Planta bastant polimorfa.

δ *pyrenaicus* Rouy — *A. subalpinus* G. et G. part. — Bràctees *quasi negres,* perigoni un poc més gran (18-21 mm), càpsula bastant gran (12 × 10 mil·límetres), *el·lipsoide,* amb 6-8 nervis transversals.

Subesp. *A. cerásifer* Gay, pro sp. (sub «*cerasiferus*»). — Fulles més amples, *ensiformes,* flors en panícula, filaments estaminals ovats i llisos a la base, càpsula relativament *gran* (14-22 mm), *subglobulosa* o *pomiforme,* més llarga que el pedicel.

Geografia. — Costers i muntanyes pedregoses: Sant Llorenç del Munt; Monistrol, vora esquerra del Llobregat; Montserrat; Manresa, sobre l'estació del f. c.; Montsant; abundantíssima a la Plana d'Ancosa, entre Pontons i Sant Magí = Surroca; Sant Joan de les Abadesses, Olot (Tex.); la Mola; turons de la Segarra, fins a Balaguer i més amunt; Hospital de Benasc i falda de les Maleïdes (Costa). La δ *pyrenaicus* Rouy, a Núria, abundant a les altures del Pla de Sallent = Setcases, Costabona, Espinabell, Monàs, Talaixà, Freixenet (Vay.); vall de Llo (Gaut.), vall de l'Hospital de Benasc i de Luchon, i al peu dels Ports de la Picada, de Benasc i la Renclusa (Zett.); Vall d'Aran, a Pomero (Llen.!). Ruda (C. et S.). A la mateixa varietat deu referir-se la planta de Costa de l'Hospital de Benasac i de les Maleïdes. La subesp. *A. cerasifer* Gay, a la Vall d'Aran (Villiers); Alberes i alguna localitat fronterera (Gaut.); prop de Caseras, però dins de Catalunya (Loscos, in Hb. Costa) — Abr.-Juny. (1)

N. B. Creiem que el color *negrós* de les bràctees constitueix el caràcter més clar per a distingir al primer cop de vista la planta pirenenca de la que hom troba en altres llocs de Catalunya.

(1) Aquest *A. cerasifer* és molt abundant als Ports de Tortosa. — (F. Q.).

Gènere 681. — APHYLLANTHES L.

(Del grec ἄφυλλος, afil·le, i ἄνθος, flor; *flor sense fulles*, perquè les tiges florals tenen les fulles reduïdes a les beines.)

Flors blaves, a la fi esteses, reunides en nombre d'1-3 en capítols voltats d'escames rosses imbricades a l'àpex de tiges radicals totalment afil·les i estriades, junciformes, d'1-2 dm, fulles radicals reduïdes a la beina, pedicels no articulats, perigoni infundibuliforme, marcescent, tèpals oblongs, estesos, uninervis, estams desiguals, inserits sobre la base dels tèpals, filaments filiformes, glabres, anteres peltades, estil filiforme, estigma trilobat, càpsula rodejada d'un involucre escariós, trígona acuminada, trilocular, loculicida, de cel·les monospermes, llavors ovoides, llises. Herba perenne, de rizoma dur, amb arrels fibroses.

Aphyllanthes monspeliensis

2,547. — A. monspeliensis L.

(és el nom que li donà L'Obel, en el segle XVI, *per a indicar que és una planta de* Montpeller.)

Sinonímia. — Jonça ; *cast.*, junquillo ; *francès,* bragalou.

Geografia. — Boscos secs i àrids : Des de la costa al Pireneu; al litoral, Vallès, Bages, Berguedà, Ribes = Girona (Bub.), Vic (Masf.), Segarra (Costa), Empordà (Tex.) — Abr.-Juny.

Família 121. — ESMILÀCIES R. BR.

Plantes de flors hermafrodites, o bé dioiques per avortament, regulars, blanques, verdoses o groguenques, perigoni de sis, rarament de vuit tèpals lliures o soldats, 6-8 estams oposats als tèpals, un estil, 1-4 estigmes, fruit bacciforme, vermell o negrós, amb 1-4 cavitats mono- o polispermes. Herbes o petits arbustos de fulles simples, amb els nervis ramificats, o escamiformes i en aquest cas substituïdes en llur funció per rametes estèrils o per cladodis.

1 { Flors hermafrodites, plantes herbàcies. . . . . 2.
  { Plantes quasi sempre dioiques i, generalment, llenyoses . . . . 5.

2 { Tija ramosa dicotòmica, baia trilocular, vermella, de cel·les polispermes. **693. Stréptopus.**
  { Tija simple, baia amb 3-4 cavitats, vermella o negrosa, de cel·les dispermes . . . . 3.

3 { Flors verdoses, dretes, terminals, solitàries, perigoni persistent, de vuit tèpals estesos, vuit estams, baia quadrilocular, d'un negre blavenc. **692. Paris.**
  { Flors blanques, penjants, axil·lars, unilaterals, perigoni tubulós o acampanat, caduc, sis estams, baia trilocular, vermella o negrosa. . 4.

4 { Dues fulles radicals i nombroses beines caulinars membranoses, perigoni d'un blanc pur, hemisfèric acampanat, amb dents recorbades, baia vermella . . . . **694. Convallária.**
  { Fulles caulinars nombroses, alternes o verticil·lades, perigoni tubulós cilíndric, blanc, amb les dents verdes i erectes, baia vermella violada o d'un negre blavenc . . . . **695. Polygónatum.**

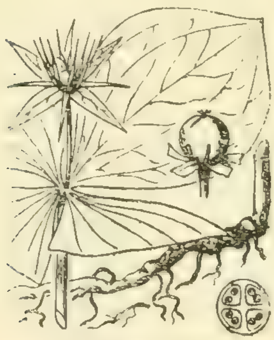
5 { Perigoni acampanat, estil filiforme, pedicels articulats, fulles escamiformes i fascicles de cladodis filiformes, baia vermella o negra. **696. Aspáragus.**
  { Perigoni rotaci, estil molt curt o nul, pedicels no articulats, baia vermella . . . . 6.

6 { Petit arbust dret, rígit, fulles escamiformes i cladodis plans, sense circells, flors verdoses o violades, solitàries o fasciculades a l'axil·la de l'escama . . . . **697. Ruscus.**
  { Petit arbust sarmentós, fulles alternes, amb estípules transformades en circells, flors d'un blanc groguenc, oloroses, en raïms axil·lars **698. Smílax.**

Gènere 682. — PARIS L.

(És l'*Herba paris* dels botànics del segle XVI, que hom suposa consagrada a París, fill dels reis de Troia.)

Flors hermafrodites, verdoses, dretes, terminals, grans, solitàries, perigoni de vuit tèpals estesos, persistents, els exteriors lanceolats, els interiors alenats, vuit estams inserits a la base del perigoni, amb els filaments eixamplats i en anell a la base, anteres llargament apiculades, quatre estils filiformes, baia d'un negre blavenc. Herbes perennes, de rizoma horitzontal llargement serpentejant, tija de 2-4 dm, dreta, simple, afil·la, però amb un verticil de quatre (rarament de 5-6) fulles sota la flor, ovades acuminades, subsèssils, generalment trinèrvies, amb els nervis convergents.

Paris quadrifólia

2,548. — P. quadrifólia L

(perquè la tija porta un verticil de quatre fulles.)

Sinonímia. — Panses o raïm de guineu, herba de la creu ; *cast.*, uvas de zorro ; *fr.*, raisin de renard, herbe à Paris.

Geografia. — Boscos humits i ombrívols: Núria, sota dels narets; Noucomes i Baga de Segalers, al Berguedà = Cap a Olot (Salv.!), Santa Magdalena (Costa), la Molina, Costabona, Collfred, Platraver (Vay.), Vall de Llo (Gaut.); Luchon, Superbanyeres (Zett.), Montgarri, Vall de Tredòs (Timb.), Viella, Lés, Portilló, Artiga de Viella i quasi tota la Vall d'Aran (Llen.!), Ruda (C. et S.) — Maig.-Ag.

Gènere 683. — STRÉPTOPUS RICH.

(Del grec στρεπτός, blegar, i πούς, peu, pels pedicels articulats, amb la part superior reflexa.)

Flors hermafrodites, blanquinoses, axil·lars, solitàries, penjants, peduncles filiformes, articulats i geniculats sobre el mig, perigoni caduc, acampanat, de sis tèpals lanceolats, pàtulo-arquejats, sis estams inserits a la base dels tèpals, estil filiforme, baia ovoido-globulosa, vermella, trilocular, de cel·les polispermes, llavors blanques, oblongues arquejades. Herbes perennes, de rizoma curt, amb moltes fibres aglomerades formant bola, tija de 3-6 dm, ramosa dicotòmica, flexuosa angulosa, coberta de fulles alternes, ovades acuminades, amplexicaules, multinèrvies, de nervis convergents.

Stréptopus amplexifolius

2,549. — S. amplexifolius DC.

(per les fulles amplexicaules.)

Geografia. — Boscos i roques humits de les muntanyes: Setcases (Isern!), Solaneta de Costabona, Perafeu, Josa de l'Ollat; Núria, cap al Puigmal, Creu d'En Riba, Coma de Vaca, Comabella (Vay.), Collsacabra (Masf., Marian!); carena fronterera de la Cerdanya, del Canigó a Costabona (Gaut.); Vall de Planes, prop de Montlluís (Bub.); conca de les Maleïdes (Zett.), Vall d'Aran, roques de Tredòs, Aiguamoix (Llen.!), Ruda (C. et S.) — Juny-Jul.

Gènere 684. — CONVALLÁRIA L.

(Del nom de l'espècie següent, *Lilium convallium*, « lliri de les valls », que li donaven els autors prelinneans, formà Linné *Convallaria*.)

Flors hermafrodites, d'un blanc pur, d'olor suau, penjants, en raïm unilateral bracteolat, perigoni caduc, hemisfèric acampanat, de sis tèpals ovats i amb les dents a la fi recorbades, sis estams, estil curt, baia globulosa, petita, a la fi vermella, trilocular, de cel·les dispermes, llavors grogues. Herbes perennes, de rizoma serpentejant i molt fibrós, amb la tija d'1-2 dm, simple, coberta de beines membranoses, dues fulles radicals d'un verd bonic, la inferior subsèssil, la superior peciolada, ovato-lanceolades, atenuades pels dos caps, multinèrvies, de nervis convergents.

Convallária majalis

2,550. — C. majalis L.

(del llatí majus, *el mes de maig, perquè hi floreix.)*

Sinonímia. — Lliri de maig, lliri de la Mare de Déu, llàgrimes de Salomó ; *cast.*, lirio de los valles, lágrimas de Salomón ; *fr.*, muguet, lis des vallées.

Geografia. — Boscos ombrosos i frescos : Muntanya de Santa Magdalena (Salv.!); muntanyes d'Olot, Berga i altres (Costa), boscos al nord del Puig de Bassagoda, Camprodon (Vay.), sota Setcases (Bub.), vall de Baños (Timb.), Artiga de (Viella Bub.), abundantíssima al fons de la vall (Llen.!), Ruda (C. et S.) = Abr.-Jul.

Gènere 685. — POLYGÓNATUM ALL.

(És un mot de Dioscòrides, πολυγόνατον, format de πολύς, molt, i γόνυ, genoll, al·ludint a les colzades del rizoma.)

Flors hermafrodites, blanques, verdes a l'àpex, en nombre d'1-6, penjants, sobre peduncles axil·lars curts, perigoni caduc, de sis tèpals, tubulós cilíndric, amb les dents erecto-obertes, sis estams inclusos, inserits a la meitat del perigoni, anteres dorsifixes, estil filiforme, baia globulosa, vermella violàcia o d'un negre blavenc, trilocular, de cel·les dispermes, llavors groguenques. Herbes perennes, de tija simple, fulles nombroses, alternes o verticil·lades.

1 { Fulles verticil·lades en nombre de 4-5, obertes, lanceolades linears, tija recta, pedicels verticil·lats amb 1-3 flors, baia d'un vermell violat. **2,551. P. verticillátum.**
  { Fulles alternes, dístiques, dretes, ovades o oblongues, tija arquejada a la meitat superior, pedicels solitaris, unilaterals, baia d'un negre blavós . . . . 2.

2 { Tija cilíndrica, peduncles amb 2-6 flors inodores, perigoni de 12-15 × 2-4 mil·límetres, un poc inflat a la base, filaments estaminals peluts. **2,552. P. multiflórum.**
  { Tija angulosa, peduncles amb 1-2 flors oloroses, perigoni de 20 × 5-8 mil·límetres, atenuat a la base, filaments estaminals glabres **2,553. P. vulgare.**

Polygónatum verticillátum

2,551. — P. verticillátum All.; Convallária verticillata L.

(per les fulles verticil·lades.)

Rizoma horitzontal, gruixudet, carnós, molt fibrós, tija de 4-8 dm, dreta, simple, angulosa, nua inferiorment, molt fullosa a la part superior, fulles *lanceolades linears, verticil·lades* generalment de quatre en quatre, sèssils, esteses, atenuades pels dos caps, molt més llargues que els entrenusos, finament serrulades al marge, multinèrvies, de nervis quasi paral·lels, flors d'un *blanc verdós,* petites, axil·lars, reflexes,

verticil·lades, pedunculades, peduncles amb 1-3 flors, perigoni llarg de 6-8 mil·límetres, prim, quasi cilíndric, de dents pubescents a l'àpex, filaments estaminals curts, papil·losos, baia de la grandària d'un petit pèsol, d'un *vermell* violat quan és madura, llavors groguenques, xagrinades.

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Montserrat, on ja la trobà Salvador, sobre la Font de Santa Maria, anys ha desapareguda d'aquell indret; Montseny; Núria, al peu de la Creu d'En Riba i cap a Fontalba = Cap a Peguera (Costa), Collet de Núria (Puj., J), Setcases, Molló, Vidrà, Collfred, Puig de Cubell, Platraver (Vay.), valls d'Eina i de Llo (Gaut.); sobre Banyeres i conca de les Maleïdes (Zett.), Castanesa (Lezat), Bassivé (Compñ.), Portilló (Llen.!), valls de Tredós i de Ruda (C. et S.) — Maig-Jul.

Polygónatum multiflórum

2,552. — P. multiflórum All. — Convallária multiflora L.

(perquè té peduncles multiflors.)

Sinonímia. — Segell de ram.

Rizoma haritzontal, *carnós, inflat nuós,* molt fibrós, tija de 3-6 dm, dreta, simple, cilíndrica, nua inferiorment, arquejada i fullosa a la part superior, fulles *el·líptiques* o *oblongues, dístiques,* dretes, subsèssils o semiamplexicaules, de nervis convergents, flors d'un blanc verdós, petitetes, inodores, pedunculades, peducles axil·lars, amb 2-6 flors penjants, solitàries, perigoni llarg de 12-15 mm, *un poc inflat a la base,* dents barbudes, filaments estaminals curts, *peluts,* baia globulosa, de la grandària d'un pèsol gros, d'un *negre blavenc,* llavors groguenques, no tacades

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Olot, cap al Prat i Bosc de la Tosca; Camprodon, Vilallonga (Vay.); vall de Llo (Gaut.), bosc de Luchon, r. r. (Zett.); Vall d'Aran (Villiers,) Artiga de Viella (Llen.), vall de Tredòs i Bonaigua (Timb.) — Abr.-Juny.

Polygónatum officinale

2,553. — P. officinale All. — P. vulgare Desf.

(perquè ha estat emprada com a planta remeiera.)

Sinonímia. — Segell de Salomó ; *cast.*, sello de Salomón ; *fr.*, sceau de Salomon.

Rizoma horitzontal, *carnós, inflat nuós, fibrós,* tija de 2-5 dm, simple, dreta, arquejada i fullosa superiorment, nua a la part inferior, estriada, angulosa, fulles *ovato-oblongues o el·líptiques, dístiques, dretes,* sèssils, semiamplexicaules, multinèrvies, de nervis convergents, primes, glaucescents, flors d'un *blanc verdós*, bastant grans, axil·lars, pedunculades, penjants, peduncles solitaris, uni- o biflors (rarament amb 3-4 flors), perigoni llarg de 2 cm, *atenuat a la base,* filaments estaminals *glabres,* baia de la grandària d'un pèsol, *negra blavenca,* llavors groguenques, amb petites taques lluents.

Geografia. — Boscos ombrosos, especialment calcaris : Serra de l'Obac, Montserrat; Montseny, vores del riuet, prop del Salt de Gualba = Olot, Guilleries, Ribes, Comabella (Vay.); Pireneus orientals (Gaut.) i centrals (Zett.); encontorns de Lés i de Bossost (Llen.); rara a la zona inferior de la Vall d'Aran (C. et S.) — Abr.-Juny.

Gènere 686. — ASPÁRAGUS L.

(Ασπάραγος és el nom grec de l'espàrrec.)

Plantes dioiques, de flors verdoses o blanquinoses, axil·lars, solitàries o geminades, penjants, sobre peduncles articulats, perigoni caduc, acampanat, de sis tèpals lliures o poc soldats a la base, sis estams inclusos, inserits a la base dels tèpals, anteres dorsifixes, un estil filiforme, estigma trilobat, baia globulosa, vermella o negra, amb 1-3 cavitats, de cel·les mono- o dispermes. Plantes herbàcies o subllenyoses, amb fulles escamiformes, de l'axil·la de les quals neixen ramells estèrils (cladodis) filiformes o linears, rizoma horitzontal que produeix moltes branques carnoses suculentes, dolces o amargues (turions).

1. Plantes herbàcies, de tija flexible i gràcil, cladodis filiformes, inermes, baies vermelles . . . . 2.
   Plantes subllenyoses, de tija rígida, cladodis filiformes o linears, punxents, baies negroses . . . . 3.

2. Cladodis fasciculats en nombre de 12-20, pedicel articulat a l'àpex, anteres ovades, quatre vegades més curtes que els filaments, baies vermelles, de la grandària d'una cirera . . . 2,554. **A. tenuifólius.**
   Cladodis fasciculats en nombre de 3-8, pedicel articulat vers la meitat, anteres oblongues, quasi iguals als filaments, baies vermelles, de la grandària d'un pèsol . . . . 2,555. **A. officinalis.**

3. Tija flexuosa, estriada, cilíndrica, blanquinosa, pubescent, cladodis filiformes alenats, de 3-6 mm, persistents, fasciculats en nombre de 5-12, pedicels articulats vers la meitat. . . . 2,556. **A. acutifólius.**
   Tija flexuosa, solcada, angulosa, verdosa, aspra, cladodis linears alenats, de 7-30 mm, caducs, fasciculats en nombre de 3-5, pedicels articulats més avall del mig . . . . 2,557. **A. aphyllus.**

Aspáragus tenuifólius

2,554. — A. tenuifólius Lamk.

(prenent per fulles els cladodis, per llur tenuïtat.)

Rizoma horitzontal amb fibres gruixudes i carnoses, turions *prims, dolços,* tija de 3-6 dm, *herbàcia,* dreta, angulosa, un poc flexuosa a l'àpex, simple a la base, després molt ramificada, de branques primes, finament estriades, cladodis capil·lars, de 15-30 mm, fasciculats per grups de 12-20 a l'axil·la d'una escama membranosa, *no esperonada,* flors d'un blanc verdós, solitàries o geminades, llargament pedicel·lades, peduncles capil·lars, corbats reflexos, *articulats prop de l'àpex,* article superior més gruixut que l'inferior, tub del perigoni *molt curt,* tèpals blanquinosos amb el raquis verd, anteres *ovades, mútiques, quatre vegades més curtes que el filament,* baia *vermella,* lluent, de la grandària d'una cirera.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Castelló d'Empúries, cap a Sant Pere Pescador (Vay.); ací i allà, a la banda oriental de Catalunya (Willk.) — Juny.

Aspáragus officinalis

2,555 — A. officinalis L.

(perquè hom empra el rizoma com a medicinal.)

Sinonímia. — Esparreguera ; *cast.,* esparraguera ; *fr.,* asperge.

Rizoma amb fibres radicals gruixudes i carnoses, turions *gruixuts i dolços,* tija de 5-10 decímetres, *herbàcia,* dreta, llisa, molt ramificada, de branques esteses, estriades, cladodis filiformes, llisos, fasciculats en nombre de 3-8 a l'axil·la d'una escama membranosa amb un *petit esperó herbaci* a la base, flors d'un *verd grogenc,* solitàries o geminades, llargament pedunculades, peduncles prims, al principi estesos, després reflexos, articulats *cap a la meitat,* amb l'article superior més gruixut que l'inferior, tub del perigoni *igual a la meitat del*

limbe, tèpals groguencs amb el raquis verd, anteres *oblongues, mútiques, quasi tan llargues com els filaments,* baia *vermella,* lluent, de la grandària d'un pèsol.

β *maritimus* Mill. — *A. scaber* Brign. — Turions *molt amargs,* cladodis més curts i més gruixuts, aspres denticulats, esperó basilar de les escames *dur* i *punxent,* anteres *mucronades, la meitat més curtes que el filament.*

Geografia. — Cultivada i espontània als terrenys arenosos: Litoral de Barcelona, del Prat i de Castelldefels; horta de Lleida i altres llocs de l'interior. = Lleida i la resta del Segrià; Plana de Vic, Olot (Costa). La β *maritimus* Mill., a la marina del Prat (Salv.!, ex Costa) i altres indrets prop de Barcelona (Quer, ex Colm.), Torreferrera (Nuet, ex Colm.); arenys del litoral de la Mediterrània, bastant rara i desseminada (Rouy) Maig-Juny.

Aspáragus acutifólius

2,556. — A. acutifólius L.

(pels cladodis, aquí presos per fulles, punteguts.)

Sinonímia. — Esparreguera borda ; *cast.*, esparraguera triguera.

Rizoma que produeix turions *prims,* comestibles però un poc *amargs,* tija de 4-10 dm, dreta o un poc flexuosa, *llenyosa,* cilíndrica, blanquinosa, molt ramificada, amb les branques horitzontals, estriades, pubescents, aspres, cladodis curts (3-6 mm), alenats, punxents, llisos, fasciculats en nombre de 5-12, *persistents,* a l'axil·la d'escames amb un petit esperó curt i punxent, flors d'un *groc verdós, oloroses,* solitàries o geminades breument pedunculades, peduncles curts, drets o encorbats, articulats vers llur meitat, tub del perigoni igual al limbe, tèpals groguencs, amb el raquis verdós, anteres *oblongues, mucronades, 1-2 vegades més curtes que el filament,* baia *negra,* de la grandària d'un pèsol petit.

Geografia. — Llocs secs i àrids: Comuna al litoral, Vallès, Penedès i Bages — Juny-Setembre.

Aspáragus stipularis

2,557. — A. aphyllus L.

(perquè té les fulles tan reduïdes que sembla afil·le.)

Rizoma amb llargues fibres subtuberoses, turions un poc *amargs,* comestibles, tijes de 3-6 dm, *llenyoses,* molt ramificades, dretes i flexuoses, solcades anguloses, aspres el mateix que les branques, escamoses a la base, cladodis desiguals (7-30 mm), fasciculats en nombre de 3-5, robustos, alenats, solcats, punxents, *caducs,* escames molt petites, amb esperó espinós a la base, flors solitàries, rarament fasciculades, curtament pedunculades, peduncles articulats per *sota de llur meitat,* tèpals groguencs, amb el raquis verdós, desiguals, els tres interns més curts i pàtulo-recorbats, els tres externs drets, anteres *oblongues,* mútiques, baies negres a la maturitat

β *stipularis* Forsk. — *A. horridus* L. fil. — Cladodis *solitaris,* tetràgons, més robustos, tèpals *iguals,* amb el raquis *vermellós.*

Geografia. — Llocs embrossats del litoral: Castelldefels, cap a les costes de Garraf, camp de Tarragona, cap a Torredembarra, (Salv.!); Sant Carles de la Ràpita (R. Bolòs!). La β *stipularis* Forsk., al Prat de Llobregat, a les vores del llac de la Ricarda i al bosquet immediat, 27 de maig del 1906 *legi* = Castelldefels, Viladecans, etc. (Costa) — Set.-Oct.

Gènere 687. — **RUSCUS** L.

(Nom llatí del galzeran.)

Plantes dioiques, de flors verdoses o violades a l'axil·la de petites escames dels cladodis, aquests sèssils i torçats a la base, perigoni marcescent, de sis tèpals estesos en estrella, desiguals, els tres interns més petits, tres estams monadelfs, estil quasi nul, estigma globulós, baia vermella, unilocular, mono- o disperma, llavors subglobuloses. Arbustos petits, drets, rígids, ramificats, de branques transformades en cladodis plans i fulles escamiformes.

Flors solitàries o geminades, vers el centre de l'anvers dels cladodis, aquests petits (1'5-3 × 1'5-2 cm), ovats acuminats, coriacis, vulnerants, alterns, tèpals externs ovats, baia d'un centímetre de diàmetre. **2,558. R. aculeatus.**

Flors fasciculades en nombre de 3-5 vers el centre del revers dels cladodis, aquests acuminats però inermes, tèpals externs oblongs, baia de dos centímetres de diàmetre . . . . **2,559. R. Hypoglóssum.**

Ruscus aculeatus

2,558. — **R. aculeatus L.**

(del llatí aculeatus, *punxegut, perquè hi té els cladodis.)*

Sinonímia. — Boix marí, boix mascle, galzeran, galleran, cirerer de Betlem ; *cast.*, brusco, arrayán morisco ; *fr.*, petit-houx, buis-pointu.

Petit arbust de 3-8 dm, de rizoma oblic i serpentejant, tija dreta, dura, verda, estriada, nua a la base, molt ramificada superiorment i amb les branques transformades en cladodis *petits* (1'5-3 × 1'5-2 cm), *coriacis,* alterns, acostats, *ovats acuminats, vulnerants,* sèssils, torçats a la base sobre l'eix, llisos, d'un verd fosc, que neixen a l'axil·la d'una petita bràctea membranosa, flors *verdoses* o *violades, solitàries* o *geminades* a l'axil·la d'una petita escama acuminada, uninèrvia, si-

tuada *vers el centre de l'anvers del cladodi*, peduncle curt, amb bràctees basilars trífides, tèpals externs *ovats*, els interns lanceolato-linears, baia *globulosa*, de la grandària d'una *cirera*.

Geografia. — Torrents i boscos ombrosos del litoral : Vallès, Bages, etc., fins a l'alta muntanya. — Març-Abril, fl.; Oct.-Maig, fr.

Ruscus Hypoglóssum

2,559. — R. Hypoglóssum L.

(Dioscòrides parla de l'υπογλωσσον, que els autors han identificat amb aquesta espècie.)

Sinonímia. — Llengua de cavall, llorer bord, galzeran, herba de l'erisipela ; *cast.*, lengua de caballo, bislingua, laurel de Alejandría.

Arbust de 4-8 dm, tija dreta, angulosa, generalment *simple*, cladodis grans (6-12 × 3-4 cm), *oblongo-lanceolats*, acuminats però no vulnerants, blans o subcoriacis, reticulats venosos, de nervis convergents, els superiors alterns, els inferiors oposats o ternats, torçats sobre l'eix i amb una petita bràctea a la base, flors d'un *blanc verdós*, fasciculades en nombre de 3-5 i inserides a l'axil·la d'una bràctea foliàcia, *lanceolada acuminada*, amb 3-5 nervis, situada vers el *mig del revers* del cladodi, peduncles curts, amb petites bràctees membranoses a la base, tèpals externs *oblongs*, obtusos, els interiors lanceolats, baia grossa (2 cm de diàmetre).

Geografia. — Roques ombrívoles del litoral de la mediterrània oriental; Pireneus i altres muntanyes (Quer); encontorns de Cardona (Riva); cultivada en alguns jardins. — Floreix i fructifica com l'anterior.

Gènere 688. — SMÍLAX L.

(De σμίλαξ, nom grec de l'espècie següent, que ja menciona Dioscòrides.)

Plantes dioiques, de flors blanques groguenques, oloroses, en raïms axillars bracteolats, flexuosos, interromputs, formats de petites umbel·les, perigoni caduc, amb sis particions, estès, sis estams oposititèpals, inclusos, estil molt curt, tres estils recorbats, baia vermella o negrosa, trilocular, de cel·les monospermes. Arbustos sarmentosos, d'1-2 m, de tija prima, angulosa, espinosa o inerme, amb les fulles alternes, ovato-cordiformes o alabardades, coriàcies, espinuloses al marge i al raquis, llustroses, amb estípules transformades en circells.

Smilax áspera

2,560. — S. áspera L.

(*per la seva* aspresa.)

Sinonímia. — Arítjol, arínjol, aritja, matavelles, heura espinosa, sarsa d'Espanya, sarsaparrella del país ; *cast.*, zarzaparrilla de España, del país, blanca o morisca ; *fr.*, salsepareille d'Europe, liseron epineux.

β *altíssima* Moris et Not. — *S. mauritánica* Desf. — Planta més robusta, de fulles més grans, orbiculars cordiformes, generalment inermes, peduncles de doble llargària que les flors, baia més grossa i negrosa.

Geografia. — Abundant als boscos i torrents ombrosos del litoral, Vallès i Bages = Puja fins a Vic, r. (Masf.), Olot (Costa) i diversos llocs de l'Empordà (Bub.). La β *altissima* Moris et Not.; *S. aspera* β *mauritanica* G. et G.; *S. catalonica* Lamk., freqüent al Vallès i Montserrat = Menys frequent al litoral (Costa); Tortosa (R. Bolòs); S. Aniol, Bassegoda, Segaró (Vay.), Cadaqués (Trem.) — Set.-Oct.

Família 122. — DIOSCOREÀCIES Lindl.

(Del gènere *Dioscorea.)*

Plantes dioiques, de flors regulars, petites, verdoses, en raïms axil·lars bracteolats, perigoni persistent, acampanat, amb sis particions, de tèpals quasi iguals, sis estams opositītèpals, inclusos, tres estils soldats a la base, fruit en baia o en càpsula. Herbes perennes, de rizoma tuberós, fulles alternes, llargament peciolades, ovato-cordiformes.

Tija voluble, fulles llargament acuminades, de sina basilar molt oberta i nervis ramificats, baia vermella. . . . . **Tamnus.**

Tija dreta, fulles mucronulades, de sina basilar quasi tancada i nervis no ramificats, càpsula trígona alada . . . . . . **Dioscórea.**

Gènere 689. — TAMNUS L.

(Plini parla de l'*uva taminia*, fruit d'una liana de baies vermelles, amb la qual han relacionat l'espècie següent Linné i algun autor prelinneà.)

Flors d'un verd groguenc, les masculines en raïms llargs, prims, fluixos i multiflors, les femenines en raïms curts i pauciflors, fruit en baia el·lipsoide, vermella, lluent, llavors globuloses. Rizoma napiforme, gros, negre, tija d'1-3 m, voluble, herbàcia, prima, ramificada, fulles alternes, llargament acuminades, de sina basilar molt oberta, limbe prim, transparent, mucronat, lluent, amb 5-7 nervis ramificats, pecíol amb dues glàndules a la base, quasi igual al limbe.

Tamnus communis

2,561. — T. communis L.

(perquè és comuna *al migdia d'Europa.)*

Sinonímia. — Gatmaimó ; *cast.,* nueza negra ; *fr.,* herbe aux femmes battues.

Geografia. — Comuna als torrents, boscos humits i brossam, des de la costa al Pireneu. — Abr.-Juny.

Gènere 690. — DIOSCÓREA L.

(Gènere dedicat a Dioscòrides.)

Flors d'un blanc verdós, petites, en raïms axil·lars, els masculins multiflors, petits, fluixos, els femenins amb 1-3 flors, tèpals linears, obtusos, fruit en càpsula, grau (2 × 1'5 cm), trígona alada, coriàcia, trilocular, loculicida, de cel·les dispermes, llavors lenticulars. Rizoma ovoide, tuberiforme, negre, de la grandària d'una nou, amb nombroses escames imbricades al capdamunt, tija de 5-20 cm, dreta, herbàcia, estriada angulosa, fistulosa, ramificada a l'àpex, amb les branques disposades en falsa umbel·la, fulles no acuminades, mucronulades, consistents, opaques, de sina basilar poc oberta, amb 5-7 nervis no ramificats, pecíol sense glàndules, igual al limbe o més llarg.

Dioscórea pyrenaica

2,562. — D. pyrenaica Bub.

(*perquè és pròpia del* Pireneu.)

Geografia. — Pedruscall de la zona alpina dels Pireneus centrals i orientals : Abundant al cim de la Peña Montañesa, prop de Graus (Puj., J.!), al lloc anomenat Estiviella (Bub.), Bielsa (Campo); Pireneus orientals, prop de Prats de Molló, a la frontera espanyola, r. r. (Bub. et Duchartre, ex Gaut). — Juny - Set.

Família 123. — IRIDÀCIES Lindl.

(Del gènere *Iris*.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars o irregulars, de coloració diversa i disposades diversament, tancades en una espata d'1-2 valves, perigoni petaloide, biseriat, de sis tèpals, els interns a vegades més petits o rudimentaris, adherents per la base a l'ovari, tres estams inserits a la base dels tèpals exteriors, anteres extrorses, un estil, tres estigmes enters, laciniats o petaloides, fruit en càpsula trilocular, loculicida. Herbes perennes, de rizoma bulbós o tuberculós, fulles linears o ensiformes, alternes o radicals, embeinadores.

1 { Fulles linears, acanalades, a vegades posteriors a les flors, tija curta o nul·la, perigoni regular, dret, de tèpals iguals . . . . 2.
Fulles ensiformes, graminoides, precursores de les flors, tija ben desenrotllada, perigoni irregular, amb els tèpals externs pàtulo-reflexos. 3.

2 { Tija nul·la, fulles totes radicals amb una línia blanca longitudinal a l'anvers, flors grans, tub del perigoni molt llarg, estigmes obcònics, cresps fistonats o multipartits . . . . 691. **Crocus.**
Tija curta, fulles caulinars i radicals, sense línia blanca a l'anvers, flors petites, tub del perigoni curt, estigmes bilobats. 692. **Romúlea.**

3 { Flors blaves o grogues, perigoni regular, tèpals externs pàtulo-reflexos, els interns drets, estams erectes, equidistants, estils curts, estigmes petaloides . . . . 693. **Iris.**
Flors purpúries, perigoni subbilabiat, tèpals desiguals, estams arquejats ascendents, agrupats sota del llavi superior, estils llargs, estigmes espatulats . . . . 694. **Gladíolus.**

Gènere 691. — CROCUS L.

(Del llatí *Crocus*, nom del safrà, derivat del grec κρόκος, i aquest de κρόκη, filament, per allusió als estigmes filamentosos d'aquella planta.)

Flors violades o blanquinoses, solitàries o geminades, amb una espata uni- o bivalda, perigoni de sis tèpals, infundibuliforme, de tub molt llarg, estams inclusos, de filaments drets, anteres linears sagitades, estil llarg, filiforme, tres estigmes dilatats a l'àpex, càpsula trilocular, membranosa, llavors subglobuloses. Tija escapiforme, al principi molt curta, amb beines membranoses a la base, bulb cobert d'una túnica fibrosa, fulles totes radicals, linears acanalades, bicarenades, raquis blanc per sobre.

1 { Flors precursores de les fulles, estigmes laciniats, ataronjats, anteres grogues, la meitat més curtes que els filaments, flors solitàries, grans, violades, tub del perigoni molt llarg. **2,563. C. nudiflorus.**
Flors concomitants de les fulles, estigmes enters, denticulats o franjats. 2.

2 { Flors autumnals, violades, amb la gorja pubescent, espata bivalva, estigmes tan llargs com els tèpals, enters o fistonats, de color escarlata, 6-10 fulles un poc aspres i pestanyoses al marge **2,564. C. sativus.**
Flors vernals, violades o blanques, espata univalva, estigmes més curts que els tèpals, enters, franjats o denticulats, 2-4 fulles . . . . 3.

3 { Perigoni violat estriat, amb el tub llargament exert i la gorja glabra, anteres el doble més curtes que els filaments, que són blancs, estigmes blancs, denticulats, quatre fulles subulades canaliculades, aspres al marge, fibres de la túnica bulbar parallèles **2,565. C. Marcétii.**
Perigoni violat, amb el tub a penes exert, gorja pubescent, anteres més llargues que els filaments, estigmes ataronjats, enters o franjats, 2-4 fulles linears, llises al marge, fibres de la túnica bulbar reticulades . . . . **2,566. C. vernus.**

Crocus nudiflorus

2,563. — C. nudiflorus Smith — C. multífidus Ram.

(nudiflorus, *de flors nues, perquè quan floreix encara no ha tret les fulles;* multífidus, *pels estigmes* multífids.)

Sinonímia. — Safrà bord ; *cast.*, azafrán loco.

Bulb *petit, globulós, molt estolonífer,* de túnica membranosa formada per *fibres paral·leles* (no reticulades anastomosades), tija escapiforme, d'1-2 dm, fulles *molt posteriors a les flors* (surten 4-5 mesos més tard), linears, atenuades cap a l'àpex, però obtuses, en nombre de 3-5, llargues, llises, esteses, flors *generalment solitàries, violades,* grans, que surten d'una espata *univalva,* entera, aguda, perigoni de tub *molt llarg, blanquinós* i *glabre* a la gorja, de tèpals el·líptico-oblongs, obtusos, anteres linears sagitades, groguenques, la *meitat més llargues que els filaments,* que són blancs, estigmes *ataronjats,* dividits en *diverses lacínies capil·lars,* simulant un *pinzell,* càpsula el·lipsoïdal, llavors brunes.

Geografia. — Prats i pastures del Pireneu : Rocabruna, Camprodon, Platraver, Comanegra, Monars, Cerdanya, Puigllançada, Pla d'Anyella (Vay.!) ; Pireneus (Isern!), Montgrony (Sen.!) ; Comuna a la Vall d'Aran, des de Lés al Port de la Bonaigua (Llen.!) — Set.-Oct.

Crocus sativus

2,564. — C. sativus L.

(sativus, *satiu, perquè hom el cultiva.)*

Sinonímia. — Safrà ; *cast.*, azafrán ; *francès,* safran.

Bulb *bastant gros, subglobulós,* de túnica fibrosa, reticulada a l'àpex, fulles *concomitants* de les flors, en nombre de 6-10, dretes, molt llargues, obtuses, un poc *aspres* i *pestanyoses al marge,* una o dues flors *violades,* grans, que surten d'una espata bivalva, perigoni de tub poc exert, de gorja *pubescent* i *violada,* tèpals *amplament lanceolats, acutiúsculs,* anteres groguenques, la meitat més llargues que els filaments, que són grocs, estigmes de color *escarlata,* olorosos, claviformes, fistonats a l'àpex, més llargs que els estams i tant com el perigoni.

Geografia. — Cultivat i subespontani en algunes hortes. — Set.-Oct.

Crocus Marcétii

2,565. — C. Marcétii Pau; C. carpetano Boiss. et Reut. affinis, sec. Pau (Butll. Inst. Cat. Hist. Nat., 1909, p. 24).

(espècie dedicada al P. Adeodat Marcet, O. S. B., que descobrí aquesta planta a la rodalia del Miracle.)

Bulb *ovoide, mitjà* (com una avellana), de túnica bruna, fibrosa, amb les *fibres paral·leles,* quatre fulles *linears alenades, obtusiúscules,* coetànies de les flors, aquestes *solitàries,* mitjanes, *violàcies, estriades,* espata univalva, perigoni exert, de tub bastant llarg, blanc o matisat, de gorja blanca i glabra, tèpals oblongs, els externs un poc més llargs, anteres el doble més curtes que els filaments, que són blancs com els estigmes, aquests *tres vegades més curts que le anteres i denticulats.*

Geografia. — El Miracle, prop de Solsona. — Febr.Març. (P. Marcet *leg.)*

Crocus vernus

2,566. — C. vernus All.

(per la floració vernal.)

Sinonímia. — Safrà de muntanya ; *cast.,* azafrán silvestre ; *fr.,* safran des fleuristes.

Bulb *petit, subglobulós,* de moltes túniques fibroses, formades de fibres fines i reticulades, fulles en nombre de 2-4, concomitants de les flors, linears, un poc amples, dretes, obtuses o subretuses a l'àpex, llises, flors solitàries, rarament dues, violades, blanques o matisades de blanc i violat, que surten d'una espata univalva, entera, perigoni de tub a penes exert, *pubescent* a la gorja, tèpals *oblongs, obtusos,* anteres linears sagitades, d'un groc de llimona, *més llargues que el filament,* que és pubescent, estigmes curts, ataronjats, *finament denticulats,* més curts que les anteres.

Geografia. — Prats i pastures de les altes muntanyes : Pireneu, Setcases (Isern!), vall d'Eina (Bub., Compy.) ; Cerdanya, cap a la vall d'Err i fins a les altes valls pròximes a Andorra (Gaut.) ; prats de la zona alpina i de la subalpina del Pireneu central, sempre rara (Zett.), les Bordes, Ribera de Viella (Llen.), Pla de Beret, r. (C. et S.) — Febr.-Maig.

Gènere 692. — ROMÚLEA MARATTI

(Gènere dedicat a Ròmul, fundador i primer rei de Roma, on abunden aquestes plantes.)

Flors violades o de color de lilà, rarament blanquinoses, en corimbes uni- o triflors, cada una rodejada d'una espata bivalva, de valves herbàcies (la superior ± escariosa hialina al marge), perigoni infundibuliforme, de tub curt, tèpals quasi iguals, estams inclusos, d'anteres lanceolades sagitades, estil filiforme, tres estigmes bilobats, càpsula membranosa, subtrígona, el·lipsoïdal, llavors globuloses o anguloses. Herbes de bulb petit, globulós, tija curta, fulles radicals i caulinars linears filiformes, arquejades, més llargues que l'escapus.

Espata amb dues valves herbàcies, consistents, la superior estretament escariosa al marge, flors llargament pedunculades, llavors globuloses, vermelloses, llises, lluents . . . . **2,567. R. ramiflora.**

Espata amb la valva superior amplament escariosa i hialina al marge, flors breument pedunculades, llavors anguloses, brunes, mats, un poc xagrinades . . . . **2,568. R. Columnae.**

Romúlea ramiflora

2,567. — R. ramiflora Ten. — Trichonema ramiflorum Sweet; var. de la següent apud Fiori

(*per la inflorescència* ramosa.)

Tija escapiforme de 5-15 cm, amb 2-3 flors i 3-6 fulles estretament linears i canaliculades, dretes, arquejades recorbades, més llargues que la tija, les radicals embeinadores i les inferiors reduïdes al pecíol, flors *llargament pedunculades,* que ultrapassen visiblement l'espata, *valves herbàcies,* la superior *estretament escariosa hialina* al marge, perigoni d'un *violat clar,* de *tub molt curt,* gorja d'un *groc de llimona,* un poc *peluda,* tèpals *lanceolats aguts,* estams *més llargs que el pistil* i *un terç més curts que el perigoni,* filaments *grocs,* càpsula *transovoide,* llavors *globuloses, vermelloses, llises, lluents.*

Geografia. — Llocs herbosos, arenosos o pedregosos: Litoral de Can Tunis; Terrassa, vores de la riera del Palau, r.; serra de l'Obac, alzinars pròxims a la casa, r. = Badalona; Empordà, Cabanes i Molins (Sen.!), vall d'Eina (Compy.), Alberes, de Coll-lliure a Cervera (Gaut.) — Abr.-Febr.

Romúlea Columnae

2,568. — R. Columnae Seb. et Maur.; Trichonema Columnae Reichb.

(dedicada a Fabio Colonna, llatinitzat Columna, *cèlebre botànic napolità autor de* «Phytobasanos», *primera obra botànica on foren emprats els gravats en coure, de les darreries del segle XVI*[e]*.)*

Molt afí a l'anterior, barrejada i freqüentment confosa amb ella, hom la distingeix per ésser de menor talla (5-12 cm), generalment amb 1-2 flors *molt petites, breument pedunculades, a penes més llargues que l'espata,* valva superior *amplament escariosa hialina* al marge, perigoni d'un blau clar o blanquinós, groc de llimona, però *glabre* a la gorja, estams la *meitat més curts que el perigoni,* de filaments *blancs,* càpsula *ovoide,* molt petita, llavors *anguloses, brunes, mats, un poc xagrinades.*

Geografia. — Llocs arenosos del litoral: Can Tunis, amb l'anterior, però més rara = Empordà, Cabanes (Sen.!); costes de Barcelona, cap a Can Tunis (Costa, Vay., Sen.!); Cadaqués (Tremp.); Argelés i Alberes (Gaut.) — Febr.-Abr.

Gènere 693. — **IRIS** L.

(Del grec ἶρις, arc iris, per la diversitat cromàtica del periant d'algunes espècies o bé per la gran varietat de colors florals en les plantes d'aquest gènere; aquest nom ja fou emprat per Teofrast.)

Flors blaves, violades, grogues o blanquinoses, regulars, grans, agrupades en nombre d'1-4 en una espata bivalva, tèpals externs estesos o reflexos, els interns drets, estams lliures o soldats inferiorment, drets, anteres oblongues, basifixes, estil curt, estigmes grans, petaloides, bífids, càpsula trígona o hexàgona, trilocular, llavors ± comprimides. Herbes perennes, robustes, de rizoma bulbós o tuberós, fulles graminiformes o ensiformes.

1 { Rizoma bulbós, fulles linears acanalades . . . . 2.
Rizoma tuberós, fulles ensiformes o linears, no acanalades . . 3.

2 { Flors solitàries, espata estreta, de valves molt desiguals, tèpals interns quasi iguals als externs, fulles subulades acanalades. **2,569. I. Xíphium.**
Flors geminades, espata inflada, de valves quasi iguals, tèpals interns molt més curts que els externs, fulles linears acanalades. **2,570. I. xiphioídes.**

3 { Tub del perigoni més curt que l'ovari, tèpals externs glabres. 4.
Tub del perigoni tant o més llarg que l'ovari, tèpals externs barbuts 6.

4 { Fulles linears graminoides, 1-3 flors violàcies blanquinoses, peduncle curt, inclús, espata poc inflada, tèpals externs més llargs, de limbe imberbe, el doble més curt que l'ungla . . **2,571. I. spúria.**
Fulles ensiformes, flors grogues o amb els tèpals externs d'un blau pàl·lid. . . . . 5.

5 { Tèpals externs blavencs, els interns un poc més curts, iguals o més llargs que els estigmes, càpsula ovoide, no apiculada, tija simple, planta fètida per la fricció . . . . **2,572. I. foetidíssima.**
Tèpals tots grocs, els interns tres vegades més curts, més estrets i més curts que els estigmes, càpsula el·lipsoide, apiculada, tija ramificada, planta inodora . . . . **2,573. I. Pseudacorus.**

6 — Rizoma gruixut (uns 3 cm de diàm.), tija amb dues o més flors d'un blau violat, oloroses, tèpals de 4-5 cm d'ample, tub del perigoni més curt que l'ovari . . . . **2,574. I. germánica.**
— Rizoma prim (d'1 cm de diàm.), tija amb 1-2 flors poc oloroses, tèpals de 2-3 cm d'ample, tub del perigoni 1-2 vegades més llarg que l'ovari. **7.**

7 — Tija de 5-15 cm, tan llarga com les fulles, que fan de 5-10 mm d'ample, espata bivalva, tèpals interns més amples que els externs, peduncle més curt que l'ovari . . . . **2,575. I. Chamaeiris.**
— Tija de 10-30 cm, més llarga que les fulles, que fan de 15-22 mm d'ample, espata trivalva, tèpals tots iguals, peduncle tan llarg com l'ovari. **2,576. I. lutéscens.**

Iris Xíphium

2,569. — I. Xíphium L.

(del grec ξιφίον, nom dels gladiols, emprat per Dioscòrides.)

Rizoma *bulbós*, ovoide, petit, recobert de túniques brunes, tija de 3-6 dm, dreta, cilíndrica, flexuosa, fistulosa, simple, amb les fulles *linears alenades*, caniculades, més curtes que la tija, una, rarament dues flors *violaceo-purpúries*, llargament pedunculades, espata terminal estreta, de valves molt desiguals, lanceolades agudes, escarioses al marge, perigoni *de tub molt curt, trencadís sobre l'ovari*, tèpals d'igual longitud, els externs, erectes estesos, *ultrapassen els estigmes* i tenen el limbe ovat, bastant més curt que l'ungla, que és oblonga linear, pubescent i *més estreta que els estigmes*, els tèpals interns, transovats oblongs, són insensiblement atenuats a la base, estigmes linears oblongs, bífids, càpsula claviforme, trígona, de cares canaliculades.

var. *castrensis* Costa — Tija no flexuosa, igual a les fulles, tèpals externs més amples, escotats.

Geografia. — Prats del litoral: Costes de Tarragona, Alfacs, etc. (Costa). La var. *castrensis* Costa a Castelldefels i als Alfacs (Costa) — Maig-Jul.

N. B. La tenim de la Devesa de València, tramesa per Pau Ha estat citada també de Núria, on solament havem observat la següent.

Iris xiphioídes

2,570. — I. xiphioídes Ehrh.

(per la seva semblança amb l'espècie anterior.)

Rizoma *bulbós*, ovoide, gros, rodejat de fibres brunes, tija de 3-6 dm, dreta, cilíndrica, flexuosa, simple, robusta, fulles *linears canaliculades*, un poc amples, generalment tant o més llargues que la tija, dues flors d'un *blau violaci*, grans, espata terminal *bastant inflada*, de valves quasi iguals, lanceolades agudes, *estretament escarioses al marge*, perigoni de tub molt curt, trencadís sobre l'ovari, de tèpals *desiguals*, els externs reflexos, *molt més amples i doblement llargs que els estigmes*, de limbe *amplament ovat, escotat, igual a l'ungla, que és transovada cuneïforme*, els interns més petits, drets, *transovats oblongs*, insensiblement atenuats cuneïformes, estigmes linears oblongs, bífids, càpsula ovoide trígona.

Geografia. — Prats i llocs herbosos del Pireneu i Núria, sobre el Pont de Crémals i al peu de la Creu d'En Riba = Muntanya de Queralt, sobre Berga (Grau, ex Costa); abundant a Surroca, Sant Joan de les Abadesses (Costa), Font dels Assots, Núria (Trèm.), Carençà, Prats de Molló (Compy.), Solana d'Andorra (Bub.), Cutet, a la Vall d'Aran; Costanesa i ports dels Pireneus centrals (Costa), ports de la Picada, Penyablanca, Benasc, les Maleïdes (Zett.), canal de Pomero (Llen.!) — Jul.-Ag.

Iris spúria

2,571. — I. spúria L.

(del llatí spurius, *bastard, com si diguéssim* lliri bord.)

Rizoma *tuberós*, del gruix de poc més d'un centímetre, bru, horitzontal, tija de 3-6 dm, dreta, flexuosa, prima, simple, fulles *linears graminoides*, dretes, acuminades, més curtes que la tija, flors en nombre d'1-3, d'un *violat blanquinós*, inodores, sostingudes per un peduncle curt, inclús, espata un poc inflada, de valves quasi iguals, lanceolades agudes, estretament escarioses al marge, perigoni de tub prim, curt, tèpals desiguals, els externs pàtulo-reflexos, de limbe orbicular, enter o escotat, dues vegades més curt que l'ungla, que és linear oblonga, els interns més curts, però ultrapassant els estigmes, oblongs transovats, insensiblement atenuats a la base, estigmes oblongs cuneïformes, bífids, de lòbuls aguts i recorbats cap enfora, càpsula *ovoide hexagonal, llargament apiculada.*

Geografia. — Prats humits i roques marítimes: Castelló d'Empúries = Abundant prop de Roses (Bub.); marges dels camps de Castelló; prats marítims de Roses, des d'on s'interna fins a Siurana i Baseja (Vay.); de Saldes a Argelés (Gaut.) — Maig-Juny.

Iris fœtidíssima

2,572. — I. fœtidíssima Desf.

(per l'olor fètida *d'aquesta planta.)*

Sinonímia. — Lliri pudent; *cast.*, lirio fétido; *fr.*, glayeul puant.

Rizoma *tuberós,* gruixut, planta de 4-8 dm, *fètida* o al·liàcia per la fricció, tija dreta, *comprimida,* però *angulosa d'un sol costat, simple,* bi- o triflora, fulles *ensiformes,* subcoriàcies, d'1'5 cm d'ample, dretes i quasi de la longitud de la tija, flors d'un *blau lívid* o blanquinós, llargament pedunculades, espata terminal, de valves lanceolades acuminades, escarioses al marge, perigoni de tub doblement curt que l'ovari, tèpals desiguals, els externs pàtulo-reflexos, oblongs, obtusos, contrets en una ungla més curta que el limbe, els interns més petits, però *ultrapassant els estigmes,* oblongo-lanceolats, obtusos, unguiculats, estigmes oblongs, breument bífids, de lòbuls aguts, corbats cap enfora, càpsula *ovoide trígona, no apiculada,* llavors *grosses, subglobuloses,* d'un vermell *escarlata.*

Geografia. — Boscos i prats humits: Montcada; Empordà, cap a Figueres (Salv.!); partit d'Olot (Tex.); Avinyonet, Figueres, Banyoles, Dosquers, Maià (Vay.); Cabanes (Sen.!) — Maig-Jul.

Iris Pseudacorus

2,573. — I. Pseudacorus L.

*(és l'*Acorus adulterinus *o* falsus *dels botànics prelinneans, per haver comparat aquesta planta amb l'*Acorus Calamus *o acor ver.)*

Sinonímia. — Lliri groc, coltell groc; *cast.*, lirio amarillo, espadaña; *fr.*, iris jaune.

Rizoma *tuberós,* gruixut, tija de 5-10 dm, dreta, cilíndrica comprimida, ramificada a l'àpex, multiflora, fulles *amplament ensiformes,* acuminades, les inferiors quasi iguals a la tija, flors *grogues,* inodores, de peduncle tant o més

llarg que l'ovari, espata terminal, de valves estretament lanceolades agudes, herbàcies, un poc desiguals, *tub del perigoni més curt que l'ovari,* tèpals desiguals, els externs reticulats, amb venes purpúries, de limbe reflex, gran, ovat, contret en ungla estreta i la meitat més curta, els interns molt més petits, linears, més estrets i *més curts que els estigmes,* que són transovats, bífids, de lòbuls aguts i denticulats al marge extern, càpsula *ellipsoide trígona,* apiculada, llavors comprimides, brunes.

Geografia. — Sèquies i aigües estancades: Freqüent al litoral de Barcelona, Prat, Gavà i Castelldefels; Montcada i Mollet, voltants de Lleida, Mollerussa, i altres llocs de l'Urgell; aigües de la costa, fins a la muntanya d'Olot (Costa); Roses (Bub.) — Abr.-Juny.

Iris germánica

2,574. — I. germánica L.

(perquè viu a Germània.)

Sinonímia. — Lliri blau, grejol; *cast.,* lirio azul, lirio cárdeno; *fr.,* flambe.

Rizoma *tuberós,* gruixut (d'uns 3 cm), tija de 4-8 dm, dreta, cilíndrica, fistulosa, fullosa, ramificada, més llarga que les fulles, que són *amplament ensiformes* (2 cm de diàm.), subarquejades, acuminades, glaucescents, flors en nombre de 5-7, d'un *blau violat,* oloroses, grans, subsèssils, solitàries a l'àpex de la tija i de les branques, espata inflada, curta, de valves desiguals, ovades lanceolades, obtuses, *escarioses en les dues terceres parts superiors,* tub del perigoni exert, *més llarg que l'ovari,* tèpals iguals, de limbe quasi tan ample com llarg, els externs reflexos, transovats, barbuts, insensiblement atenuats a la base, els interns arquejats connivents, obtusos, ondats al marge, bruscament contrets en ungla curta, estigmes més curts que els tèpals, oblongs, bífids, de lòbuls ovats aguts, divergents, càpsula ovoide subtrígona, obtusa.

Geografia. — Muralles, roques, marges i runes: Sant Salvador, cap a la Puda; Montserrat, Bages = Manresa, Cardona, Berga, Balaguer, Montseny, Olot (Costa) — Abr.-Maig.

Iris Chamaeiris

2,575. — I. Chamaeiris Bert.; I. púmila Vill.

(del grec χαμαί, *a terra, i* Iris, *com si diguéssim* lliri nan, *per la seva escassa alçària.)*

Rizoma *tuberós*, horitzontal, *gruixudet* (prop d'1 cm), tija de 5-15 cm, dreta, simple, uniflora, fullosa a la base, generalment més curta que les fulles a la fructificació, fulles *ensiformes*, estretes (5-10 mm d'ample), agudes, *subfalciformes*, flor d'un blau violat, groga o blanquinosa, poc olorosa, terminal, peduncle més curt que l'ovari, espata subinflada, de dues valves iguals, agudes o bé obtusiúscules, escarioses en llur part superior, tub del perigoni exert, prim, *1-2 vegades més llarg que l'ovari*, tèpals quasi de la mateixa longitud, els externs *reflexos*, ondats al marge, oblongs transovats, els interns *erectes connivents*, transovats, tots atenuats en ungla, estigmes més curts que els tèpals, oblongs, bífids, de lòbuls aguts i denticulats, càpsula grossa, ovoide trígona.

var. *lutea* Rchb. — Flor groga.

Geografia. — Llocs secs i àrids: El tipus i la var. al cap de Norfeu, de Cadaqués (Trèm.!); també a la Cellera (Cod.!); el tipus a Llers (Sen.!, in Hb. Cad.). — Març-Maig.

Iris lutéscens

2,576. — I. lutéscens Lamk.

(del llatí lutescere, *tornar-se groc, pel color sovint groguenc de les flors.)*

Planta molt afí a l'anterior, de la qual hom la distingeix pel rizoma *un poc més gruixut* (com el dit), per la tija més alta (2-3 dm), amb les fulles *més amples* (10-20 mm), quasi sempre *més curtes* que la tija, per les *flors en nombre d'1-2*, violàcies o groguenques, amb l'espata de tres valves, tub del perigoni *inclús*, més llarg que l'ovari, tèpals transovats, quasi tots *de la mateixa longitud* i amplada, més llargs que l'estigma, per la càpsula *ellipsoide trígona*.

Geografia. — Escletxes de les roques de la zona litoral: Roques de Cadaqués (Trèm.!), de Talaixà (Vay.), Baix Empordà, prop del Port de la Figuera (Tex.) — Març-maig.

N. B. No consignem l'*I. júncea* Poir., citat per Webb a Tarragona, perquè cap més botànic no l'ha mencionat.

Gènere 694. — GLADÍOLUS L.

(Diminutiu del llatí *gladius*, glavi, al·ludint a la forma de les fulles d'aquestes plantes, semblants a una espasa.)

Flors rosades o purpúries, irregulars, solitàries, sèssils en una espata bivalva, en raïm dístic o unilateral, perigoni subbilabiat, de tub encorbat, estams arquejats ascendents, inclusos, sota el llavi superior, estil llarg, filiforme, estigmes espatulats, càpsula membranosa, llavors globuloses o comprimides alades. Herbes de rizoma bulbós, fulles graminoides o ensiformes.

1 { Raïm unilateral, aurícules basilars de les anteres obtuses i paral·leles, llavors amplament alades . . . . . . **2,577. G. communis.**
Raïm dístic, aurícules de les anteres agudes, divergents, llavors piriformes o estretament alades . . . . 2.

2 { Llavors piriformes, anteres més llargues que el filament, estigmes atenuats des de la base, túnica bulbar amb malles oblongues a l'àpex. **2,578. G. ségetum.**
Llavors estretament alades, anteres més curtes que el filament, estigmes bruscament dilatats, túnica bulbar amb malles molt estretes a l'àpex . . . . **2,579. G. illýricus.**

Gladiolus communis

2,577. — G. communis L.

(*Linné, en descriure aquest gladiol, el tenia per l'única espècie europea, així considerada realment* comuna.)

Bulb *globulós*, túnica bulbar de fibres *gruixudes, paral·leles*, reticulades a l'àpex formant malles *linears, estretes*, tija de 4-8 dm, dreta, cilíndrica, robusta, fulles *ensiformes, linears lanceolades*, acuminades, flors *purpúries, mitjanes* (més de 3 cm), nombroses, en raïm a la fi *unilateral*, un poc flexuós, espata de valves desiguals, estretament escarioses al marge, lanceolades acuminades, més curtes que la flor, tèpals subconnivents, ovats,

llargament unguiculats, el superior *un poc més gran,* anteres *més curtes que el filament,* amb les aurícules basilars *obtuses* i *paral·leles,* estigmes *transovats, atenuats des de la base,* càpsula transovoide, *deprimida, obtusament carenada,* llavors *amplament alades.*

Raça *G. dubius* Guss. — Fibres de la túnica bulbar *totes paral·leles* o molt anastomosades a l'àpex, flors *més petites* i de *color més fosc.*

Geografia. — Prats i llocs incultes : Montserrat, al Torrent de la Bellasona, dessota la Cova (Marcet!). La raça *G. dubius* Guss. als camps de Sarrià i Sant Gervasi (Sen.!) — Maig-Juny.

Gladiolus ségetum

2,578. — G. ségetum Gawl.

(del llatí, seges, *les messes, perquè s'hi sol fer entremig.)*

Sinonímia. — Espases, lliri dels blats, lliri de Sant Joan ; *cast.,* estoque, hierba estoque.

Bulb *globulós,* túnica bulbar formada per fibres *gruixudes, paral·leles,* reticulada *quasi des de la base* formant *malles oblongues,* tija de 4-8 dm, dreta, cilíndrica, robusta, fulles *lanceolades linears,* bastant amples, llargament acuminades, de pocs nervis i amb el raquis més fort, flors *purpúries* o *rosades* (d'uns 3 cm), nombroses, en raïm *dístic,* fluix i flexuós, espata de valves *molt desiguals,* lanceolades acuminades, estretament escarioses al marge, les inferiors iguals a la flor, tèpals *molt desiguals,* el superior més gran, el·líptic, obtús, atenuat en ungla i *separat dels laterals, que són la meitat més estrets,* llargament *oblongs cuneïformes,* anteres *més llargues que els filaments,* d'aurícules basilars *agudes* i *arquejades divergents,* estigma *estret* i *glabre* a la meitat inferior, després *oblong* i *papil·lós,* càpsula *subglobulosa,* deprimida, llavors *piriformes,* generalment *àpteres.*

Geografia. — Terres cultivades : Freqüent des del litoral al Pireneu — Abr.-Juny.

Gladiolus illyricus

2,579. — G. illýricus Koch

(perquè viu a Il·líria.)

Bulb *globulós,* petit, túnica bulbar de fibres *fines, paral·leles inferiorment,* reticulades i formant malles *poc nombroses, estretament linears* a l'àpex, tija de 3-6 dm, dreta, prima, cilíndrica, fulles *estretament ensiformes,* acuminades, flors *purpúries,* petites, *poc nombroses,* en raïm dístic fluix, espata de valves *molt desiguals,* lanceolades acuminades, estretament escarioses al marge, les inferiors més curtes que la flor, tèpals *ovats* o *romboido-oblongs,* apiculats, *subconnivents,* el superior més llarg i l'inferior més ample que els laterals, *tots contrets en ungla,* anteres *més curtes que els filaments,* amb les aurícules *agudes* i *divergents,* estigmes *linears* i *glabres inferiorment,* després *bruscament dilatats* i *papil·losos al marge,* càpsula *transovoide,* deprimida, llavors *estretament alades.*

Geografia. — Pastures àrides : Freqüent a les costes de Garraf, i, per Gelida, fins a Montserrat ; Vallès occidental i part de Bages = De Coll-lliure (Bub.) a Portvendres (Timb., Gaut.) — Abr.-Juny.

Família 124. — AMARIL·LIDÀCIES Lindl.

(Del gènere *Amaryllis,* exòtic.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, grogues o blanques, solitàries o en umbel·la, tancades abans de la floració en una espata membranosa uni- o bivalva, perigoni de sis tèpals lliures o soldats, sis estams oposititèpals, d'anteres introrses, un estil, estigma simple o trilobat, i per fruit una càpsula trilocular, loculicida, llavors subglobuloses. Herbes de rizoma bulbós, fulles linears, radicals i embeinadores.

1
- Perigoni dialitèpal, acampanat, estams inserits al disc amb què termina l'ovari, flors blanques, penjants. . . . . **2.**
- Perigoni gamotèpal, infundibuliforme, estams inserits al perigoni, flors grogues o blanques . . . . **3.**

2
- Una flor terminal, tèpals heteromorfs, els externs transovats oblongs, enters, els interns la meitat més curts, transovats cuneïformes, escotats. . . . . 695. **Galanthus.**
- Flors en nombre de 3-7 en umbel·la unilateral, tèpals heteromorfs, transovats, enters, estriats de verd per dins cap a l'àpex i tacats per fora, anteres obtuses, de dehiscència valvar . . . 696. **Leucóium.**

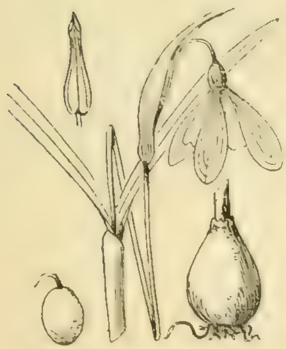
3
- Tub del perigoni curt i sense corona a la gorja, estams inserits a l'àpex del tub, flor groga, solitària, dreta, autumnal 697. **Amaryllis.**
- Tub del perigoni llarg i amb corona a la gorja, estams inserits a l'interior del tub, flors en umbel·la, rarament solitàries, grogues o blanques, dretes o penjants, generalment vernals . . . . . . **4.**

4
- Estams poc o no gens exerts, inserits al davant i per sota de la corona, espata univalva, flors grogues o blanques . . 698. **Narcissus.**
- Estams molt exerts, inserits al darrera i sobre la corona, espata bivalva, flors blanques . . . . 699. **Pancrátium.**

Gènere 695. — GALANTHUS L.

(Del grec γάλα, llet, i ἄνθος, flor, la *flor de llet,* o *de neu,* per la blancor del seu perigoni.)

Flor blanca, solitària, terminal, penjant, continguda dins d'una espata canaliculada, arquejada, escariosa al marge, poc més llarga que el peduncle, perigoni acampanat, tèpals lliures, els externs transovats oblongs, enters, un poc oberts, d'un blanc pur, els interns transovats cuneïformes, la meitat més curts, escotats, tacats de verd exteriorment prop de l'àpex i estriats del mateix color interiorment, subconnivents, estams inserits en les depressions del disc amb què termina l'ovari, filaments molt curts, anteres basifixes, oblongues, dretes, apiculades, dehiscents per dues valves desiguals, estigma alenat, simple, càpsula carnosa, subglobulosa, llavors ovoides. Bulb ovoide, tija d'1-3 dm, dreta, cilíndrica comprimida, fistulosa, fulles, generalment, en nombre de dues, linears, amples de 4-8 mm, planes, obtuses, un poc carenades, glaucescents, més curtes que la tija escapiforme.

Galanthus nivalis

2,580. — G. nivalis L.

(del llatí, nivalis, *propi de la neu, perquè és tan primerenca que, en molts indrets, floreix quan encara tot està nevat.)*

Sinonímia. — Aiguamoixos, fadrins, flor de neu ; *fr.*, perce-neige, clochette d'hiver.

Geografia. — Boscos i prats : Comarca de la Selva, a Vidreres = Prop d'Olot (Bolòs !) ; Berga (Grau) ; cap a Ribes (Pourr.) ; Pireneus orientals, Costabona, Camprodon ; vores dels reguerols, a Olot i tota la conca del Fluvià fins a Sant Joan les Fonts (Vay.) ; Camprodon (Isern, ex Bub.) — Gener-Març.

Gènere 696. — LEUCÓIUM L.

(Del grec λευκός, blanc, i ἴον, viola, com si diguéssim *viola blanca.*)

Flors blanques, reunides en nombre de 3-7 en umbel·la unilateral, penjants, contingudes en una espata univalva, lanceolada linear, tant o més llarga que els pedicels, tèpals homomorfs, tots transovats, bruscament terminats en punta curta i obtusa, estriats de verd per fora cap a l'àpex, estams inserits al disc amb què termina l'ovari, filaments curts i anteres dretes, basifixes, obtuses, no apendiculades, dehiscents per dues línies longitudinals, estil claviforme, càpsula gran, piriforme, crustàcia, llavors poc nombroses, globuloses, blanquinoses, llises, lluents. Bulb gros, ovoide, tija de 3-6 dm, dreta, fistulosa, ancipital, amb 4-6 fulles amplament linears, obtuses, quasi iguals a la tija.

Leucoium aestívum

2,581. — L. aestívum L.

(*perquè floreix més tard que el* L. vernum, *gairebé a l'*estiu *en alguns països.)*

Geografia. — Prats humits: Marges dels prats (Salv.!); Salses, Argelés (Gaut.), sobre Ax (Bub.); Pireneus orientals (Rouy) — Febr.-Abr.

Gènere 697. — AMARYLLIS L.

(Nom d'una pastora jove, cantada per Teòcrit i Virgili.)

Flor groga, gran, solitària, dreta, espata univalva, ovato-lanceolada, igual a la meitat del perigoni, que és infundibuliforme, de tub curt i estret, tèpals oblongs obtusos, estams inserits a l'extrem del tub, filaments estaminals filiformes, anteres dorsifixes, versàtils, estil filiforme, estigma trilobat, amb dos lòbuls reflexos, càpsula piriforme, carnosa, indehiscent. Bulb gros (2-3 centímetres de diàmetre), ovoide globulós, tija d'1-3 dm, dreta, subancipital, amb 5-6 fulles amplament linears, obtuses, còncaves, més llargues que la tija.

Sternbérgia lútea

2,582. — A. lútea L.; Sternbérgia lútea Ker-Gawl.

(del llatí, luteus, *groc, pel color de les flors.)*

Geografia. — Prats i paratges incultes: Puigreig, r.r., i, probablement, accidental (Puj., C.!); regió mediterrània (Coste) — Set.-oct.

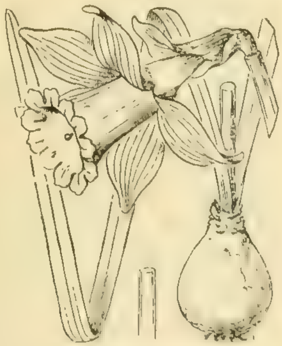
N. B. Rouy considera aquesta espècie com a subespontània o naturalitzada als diversos llocs de França on ha estat trobada.

Gènere 698. — NARCISSUS L.

(Nom emprat per Dioscòrides i Teofrast per a designar algunes espècies d'aquest gènere, derivat de ναρκάω, produir sopor, per l'olor forta, soporífica, que exhalen.)

Flors grogues o blanques, solitàries o en umbel·la, freqüentment penjants, quasi sempre primaverals, en una espata univalva, perigoni embudat o ciatiforme, de tub llarg i corona llarga, tubulosa acampanada, o bé curta, ampla i ciatiforme, estams inserits al tub, al davant i sota de la corona, poc o no gens exerts, filaments de longitud variable, anteres generalment dorsifixes, estil filiforme, càpsula ovoide trígona, llavors subglobuloses o anguloses, negres. Plantes bulboses, de fulles amplament linears o junciformes.

1	Corona gran, tubulosa acampanada, tant o més llarga que les divisions del perigoni, flor solitària, gran	2,583. **N. Pseudo-Narcissus.**
	Corona ciatiforme, més curta que les divisions del perigoni, flors generalment en umbel·la, mitjanes	2.
2	Flors totalment grogues, tèpals, freqüentment, d'un color més pàl·lid que la corona, que és bastant gran	3.
	Flors totalment blanques o amb la corona groga i, generalment, molt petita	4.
3	Fulles linears filiformes, més curtes que la tija, tèpals ovats obtusos, corona igual a la meitat de les divisions del perigoni.	2,584. **N. juncifólius.**
	Fulles linears subcilíndriques, iguals a la tija, tèpals ovats apiculats, corona igual a la quarta part de les divisions del perigoni.	2,585. **N. Jonquilla.**
4	Tija bi- o multiflora, corona de 3-6 mm d'alçària.	2,586. **N. Linneanus.**
	Tija uniflora, corona d'1-3 mm d'alçària	5.
5	Florescència vernal, flors de 4-6 cm de diàm., tèpals ovats oblongs, corona groga, de 2-3 mm, amb el marge d'un vermell viu, crenato-cresp	2,587. **N. poéticus.**
	Florescència autumnal, flors de 2-3 cm de diàm., tèpals oblongs o lanceolats, corona d'un groc d'or, d'1-1'5 mm, amb 3-6 lòbuls al marge.	2,588. **N. serótinus.**

N. Pseudo-Narcissus

2,583. — N. Pseudo-Narcissus L.

(els botànics prelinneans donaven el nom de pseudo-narcissus *a diverses espècies d'aquest gènere de corona floral molt desenvolupada, com és ara aquesta.)*

Sinonímia. — Narcís de muntanya ; *castellà,* narciso de los prados ; *fr.,* narcisse des prés, godet.

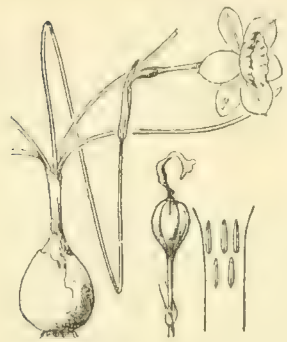
Bulb *ovoide, gran* (com una nou), tija de 2-4 decímetres, dreta, ancipital, d'angles aguts, 2-4 fulles *amplament linears obtuses,* dretes, planes, generalment més curtes que la tija, flor *groga,* gran, inodora, solitària, terminal, penjant, espata embeinadora, ovada, blanca escariosa, més llarga que el pedicel, perigoni *infundibuliforme,* tèpals *ovats lanceolats,* drets, estesos, corona *tubulosa acampanada, gran, tan llarga com els tèpals, fistonada* o *inciso-lobada,* estams iguals, drets, inclusos, estil més llarg, però també inclús dins la corona, càpsula ovoide, d'angles obtusos, una mica contreta a la base. Espècie polimorfa.

Subespècie *N. silvestris* Lamk. — Corona acampanada, llavors amb l'àpex corresponent a la calaza *apendiculat.*

Subespècie *N. moschatus* L. — Corona cilíndrica, llavors amb l'àpex corresponent a la calaza *molt obtús.*

Geografia. — Boscos i prats de la zona pirenenca : Pic de Comanegra, sobre Monars ; Puigsacau, muntanyes del Corb, prop d'Olot (Vay. !) ; proximitats de Berga (Grau !) ; bastant comuna al Pireneu central, al peu del Port de Benasc (Zett.), i Pomero (Llen. !), Port de Viella (C. et S.) — Març-Jul.

La subespècie *N. silvestris* Lamk. està representada per la raça *N. minor* L., planta nana, de 6-18 cm, de flor petita (25-28 mm de llarg), que ha estat citada per Lezat (ex Bub.), a Luchon. El *N. moschatus* L. *(N. candidissimus* Red.), a Setcases (Isern, vist per Bub), Pireneu d'Aragó, al cim de la Peña de Oroel (Bub.). Lapeyrouse, Hist. abreg. Pyr., p. 176, diu que quasi no es pot distingir del tipus més que pel color de les flors.

Narcissus juncifolius

2,584. — N. juncifólius Lag.

(per les seves fulles junciformes.)

Sinonímia. — Almesquí ; *cast.*, junquillo menor.

Bulb mitjà (com una avellana), tija d'1-2 dm, dreta, cilíndrica, prima, amb 2-4 fulles *linears filiformes* (2 mm d'ample), obtusiúscules, planes o molt lleugerament acanalades, més curtes que la tija, flors en nombre d'1-2, *grogues, oloroses, mitjanes* (1'5-2 cm), penjants, espata lanceolada, poc més llarga que el pedicel, perigoni *hipocrateriforme,* de tub molt estret, 2-3 vegades més llarg que els tèpals, que són *ovats obtusos,* corona *ciatiforme,* d'un groc *ataronjat, doblement curta que els tèpals,* estams *desiguals,* estil inclús, càpsula *ovoide.*

Geografia. — Boscos i llocs pedregosos de les muntanyes. Serra de l'Obac, Montcau i Sant Llorenç del Munt, d'on baixa fins a Terrassa; Montserrat, Manresa. Muntanyes pròximes a Prats de Rei (Puigg.!), Montagut (Isern!), Sant Julià de Sasserra (Salv.!) ; abundantíssim al Lluçanès, Besora, Puigsacau, Corb, prop d'Olot ; de Segaró cap a Llerona (Vay.) ; de Coll-lliure a Cervera (Gaut.) — Març-Abril.

Narcissus Jonquilla

2,585. — N. Jonquilla L.

(de l'espanyol junquillo, *cat.* jonquill, *propi d'aquesta i d'altres espècies afins* de fulles junciformes.)

Sinonímia. — Jonquill ; *cast.*, junquillo ; *fr.*, jonquille.

Hom el distingeix de l'espècie anterior per tenir la tija de major talla (2-5 dm) i més robusta, per les fulles més amples (3-4 mm), iguals a aquella, per les umbel·les de 2-6 flors, i aquestes més grans (prop de 3 cm de diàmetre), per l'espata ampla, poc més llarga que els pedicels, pels tèpals *amplament ovats apiculats, concolors* amb la corona, que és més oberta i *3-4 vegades més curta que els tèpals.*

Geografia. — Cultivada i subespontània en alguns llocs : Olot (Bolòs, Tex.) — Març-Abr.

Narcissus Tazetta

2,586. — N. Linneanus Rouy — N. Tazetta L. (sensu amplo).

(Rouy, sota el nom de N. Linneanus, *agrupà al volt del* N. Tazzeta *un seguit de formes afins, i dedicà l'espècie a* Linné.)

Sinonímia. — Ninou, nadala ; *cast.*, narciso común.

Bulb mitjà, tija de 2-9 dm, ancipital o subcilíndric, fulles planes o acanalades, dretes o esteses, més llargues o més curtes que la tija, umbel·la de 2-12 flors, *oloroses, penjants,* generalment *bicolors,* és a dir de perigoni blanc i corona *groga,* rarament blanques o grogues en llur totalitat, tèpals ovats, el·líptics, lanceolats o sublinears, corona des d'un quart fins a la meitat de la longitud de les divisions perigoneals, estil inclús, càpsula *ovoide* o el·lipsoide. Florescència vernal o, en part, hivernal (del desembre al març). Planta polimorfa ; les subespècies més importants són les següents :

N. Tazetta L. — Perigoni *blanc,* corona d'un *groc daurat* o ataronjat, d'$^1/_3$-$^1/_2$ de les divisions del perigoni, que són transovades, ovades o el·líptiques, desiguals, obtuses o apiculades, fulles amplament linears.

N. subálbidus Lois. — Perigoni d'un blanc brut, corona d'*un groc* ± *viu,* igual a un quart de les divisions del perigoni, que són lanceolades agudes, fulles amplament linears, planes.

N. intermedius Lois. — Perigoni *groc,* corona *groga* o *ataronjada,* d'$^1/_4$-$^1/_3$ de les divisions del perigoni, que són el·líptiques, mucronades, esteses en estrella, subconcolores amb la corona, fulles semicilíndriques acanalades, més llargues que la tija.

N. dúbius Gouan — Perigoni *blanc,* corona blanca, d'$^1/_3$-$^1/_2$ de les divisions del perigoni, que són amplament transovades, apiculades, corona fistonada, fulles estretes (3-5 mm), quasi planes, iguals o més llargues que la tija, que és molt ancipital.

El *N. Tazetta* L., cultivat i subespontani=Tarragona (Cav. ex Colm.) ; Alberes, des d'Argelés a Banyuls (Gaut.) ; el *N. subalbidus* Lois., a Pont de Molins, de l'Empordà (Sen. !) ; el *N. intermedius* Lois, a Cadaqués, al Cap de Norfeu (Trèm. !) ; el *N. dubius* Gouan, a Manresa,, al cim de Collbaix, abundant (Font !). [1]

N. B. Abunden els híbrids entre les estirps d'aquest grup.

(1) El *N. dubius* Gouan, també al Turó d'En Falcó, sobre Vallcarca, a Barcelona (Sennen!); a Castelldefels, r.; a les garrigues de la Plana de Sant Jordi, entre l'Hospitalet de l'Infant i Ametlla; etc. — (F. Q.)

Narcissus poéticus

2,587. — N. poéticus L.

(del llatí, poeticus, *propi dels poetes o digne d'ésser cantat per ells, per la bellesa de les seves flors.)*

Sinonímia. — Menines, a Aran, segons Costa ; grandalles, a Andorra (F. Q.) ; *cast.*, narciso de los poetas ; *fr.*, jeannette, herbe à la Vierge.

Bulb ovoide, *bastant gros,* tija de 4-6 dm, *dreta,* ancipital, *fortament estriada,* amb 3-5 fulles amplament linears (7-8 mm), obtuses, feblement carenades, glaucescents, quasi de la longitud de la tija, flors *primaverals, d'un blanc pur* amb la corona *pàl·lidament groga* voretada de *vermell* viu, crenato-crespa, gran (4-6 cm de diàm.), solitàries, rarament geminades, d'olor agradable, perigoni *hipocrateriforme,* de tub molt estret (2-3 mil·límetres de diàm.), tèpals *ovato-oblongs,* mucronats, *estesos,* corona ciatiforme, de 2-3 cm d'alçària, càpsula *transovoide,* subcomprimida.

Subespècie *N. biflorus* Curt. — Bulb subglobulós, tija *biflora* (rarament uni- triflora), *feblement estriada,* fulles a penes glaucescents, *amplament linears* (8-15 mm d'ample), generalment més llargues que la tija, tèpals *transovats arrodonits, mucronulats,* d'un *blanc crema mat,* corona d'un *groc bonic,* de marge concolor a l'antesi, però aviat *blanquinós* i *escariós,* de 4-5 mil·límetres d'alçària, *crenato-cresp.*

Geografia. — Prats i llocs frescals ; Bosc i roques de Bruguers, sobre Gavà, i Montseny, abundant al peu de Can Ramis, cap a Santa Fe = Agudes del Montseny; Cerdanya, fins a la Vall d'Eina (Gaut.) ; Prats de la Vall d'Aran (Costa, Zett., Villiers), abundantíssim fins a Montgarri (Llen.), Port de Viella, Salardú, Tredós (C. et S.). La subesp. *N. biflorus* Curt., a Montserrat, a les ermites de Sant Antoni i la Trinitat (Costa, Vay.), i de Sant Benet (Marcet!, Cad.), segurament naturalitzada. — Abr.-Maig.

Narcissus serótinus

2,588. — N. serótinus L.

(serotinus, *tardà, per la floració autumnal.)*

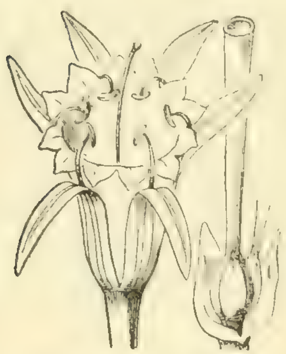
Bulb ovoide, petit, tija d'1-3 dm, dreta, prima, quasi filiforme, fulles *nul·les* o 1-2 *subfiliformes,* canaliculades, generalment *subsegüents* a les flors i més curtes que la tija, flors *autumnals,* en nombre d'1-2, menys freqüentment 3, oloroses, un poc inclinades, espata estreta, més llarga que els pedicels, perigoni *hipocrateriforme,* de tub llarg i molt estret, *subclaviforme,* tèpals d'un *blanc pur, oblongs lanceolats, mucronats, estesos, més curts que el tub,* corona d'un *groc daurat, molt curta* (1-1'5 mm), amb *3-6 lòbuls,* càpsula *el·lipsoide.*

Geografia. — Al litoral : Prat de Llobregat, pineda pròxima a l'estany de Remolà, 29 set. 1906 *legi* = Platges de Barcelona, del Prat (Salv.!) i d'altres llocs de la costa (Costa)) — Set.-Oct.

Gènere 699. — PANCRÁTIUM L.

(Nom emprat per Dioscòrides per a designar una planta bulbosa, semblant a la *Scilla*. Format de πᾶν, tot, i κράτος, poder, per haver-la cregut dotada de gran virtut medicinal.)

Flors d'un blanc pur per dintre, verdoses per fora, grans, molt oloroses, en umbel·la multiflora, espata bivalva, de valves membranoses, lanceolades, 3-4 vegades més curtes que les flors, perigoni infundibuliforme, de tub molt llarg, sis tèpals estesos, lanceolato-linears (5-7 mm d'ample), gorja ornada d'una corona embudada, soldada al perigoni en el terç inferior, terminada en dotze dents triangulars agudes, estams molt exerts, inserits darrera i sota del marge de la corona, càpsula subglobulosa trígona, llavors subglobuloses o comprimides.

Pancratium maritimum

2,589. — P. marítimum L.

(*perquè es fa als sorrals* marítims.)

Sinonímia. — Lliri de mar, lliri del Canet o de Santa Cristina; *cast.*, azucena marina; *fr.*, lis mathiole.

Geografia. — Sorrals marítims: Costes de Barcelona, cap a la Farola; Prat de Llobregat, Blanes; Lloret de Mar, no escassa a la platja de Santa Cristina = Palamós, Castelló d'Empúries (Bub.), platges del Golf de Roses (Vay.), Cadaqués (Trèm.) Jul.-Ag.

Família 125. — AGAVÀCIES Endl.

(Del gènere *Agave.*)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, groguenques, en cimes multípares agrupades en una panícula piramidal, perigoni tubulós, amb sis particions, sis estams exerts, anteres linears, introrses, dorsifixes, versàtils, estil filiforme, llargament exert, estigma globulós trilobulat, càpsula triocular, trivalva, polisperma. Planta de gran talla, de fulles carnoses, dentades espinoses, terminades en espina vulnerant i disposades en un rosetó del centre del qual surt la tija afil·la i escamosa.

Gènere 700. — ÁGAVE L.

(Del grec ἀγανός, meravellós, al·ludint al nom espanyol «árbol de maravillas».)

Ágave americana

2,590. — A. americana L.

(*perquè és oriünda d'*Amèrica.)

Sinonímia. — Atzavara, pita ; *cast.*, maguey, pita, pitaco ; *fr.*, pite.

Geografia. — Perfectament naturalitzada fins a la zona superior, però floreix solament a la inferior i part de la mitjana, en llocs poc distants de la costa. — Juny.

Família 126. — ORQUIDÀCIES Lindl.

(Del gènere *Orchis.*)

Plantes de flors hermafrodites, irregulars, de color variat, quasi sempre en espiga o en raïm proveïts de bràctees, perigoni de sis tèpals biseriats, els tres externs quasi iguals, els tres interns molt desiguals, el superior (que resulta inferior per la torsió de l'ovari), denominat label, més gran, freqüentment esperonat, de forma i coloració característiques en cada espècie, tres estams ginandres, és a dir soldats pels filaments amb l'estil, formant una columna dita ginostem, els dos laterals quasi sempre estèrils i reduïts a estaminodis, antera bilocular, pol·len agrupat en dues masses en forma de porra, sèssils o pedicel·lades, inserides en una glàndula dita retinacle, fruit capsular i unilocular, septífrag, les valves del qual resten soldades pels caps. Herbes perennes, de fulles embeinadores, i en algunes espècies paràsites reduïdes a escames, d'arrel fibrosa o tuberosa.

1	Estams laterals fèrtils, el central estèril i petaloide, tija, generalment, terminada en una sola flor gran, d'un bru purpuri, tèpals en creu, label sacciforme	715 **Cypripédium.**
	Estams laterals estèrils, el central fèrtil	2.
2	Plantes de fulles escamiformes o reduïdes a llurs beines, violàcies o brunes, mai verdes	3.
	Plantes de fulles normals, verdes	6.
3	Arrel ramificada i tortuosa com el coral, tija prima, espiga curta, pauciflora, esperó sacciforme, pedicel (no l'ovari) retort . . .	4.
	Arrel formada per fibres fasciculades, tija robusta, espiga llarga, multiflora, esperó alenat o nul	5.
4	Flors d'un blanc verdós, puntejades de púrpura, en nombre de 4-12, de menys d'un cent. amb el pedicel comprès, bràctees diminutes, label penjant, esperó curt, tèpals connivents	708. **Corallorhiza.**
	Flors groguenques, tacades de púrpura, en nombre de 2-3, de més de dos cent. amb el pedicel comprès, bràctees ovades, label dret, esperó subulat, ascendent, tèpals un poc estesos . . .	709. **Epipogon.**
5	Flors violades, espiga pauciflora, esperó alenat, label un poc més curt que els altres tèpals, contret a la base, lingüiforme, bràctees iguals a l'ovari.	710. **Limodórum.**
	Flors d'un bru clar, espiga multiflora, label dues vegades més llarg que els altres tèpals, no contret a la base i sense esperó, bràctees la meitat més curtes que l'ovari	711. **Neóttia.**

Orquidàcies.

6 { Label amb esperó tubulós o subglobulós, arrel amb dues tuberositats. 7.
Label sense esperó . . . . 8.

7 { Label situat a la part inferior, ben diferent dels altres tèpals, ovari retort sobre si mateix, fulles ovades, oblongues o lanceolades. 704. **Orchis.**
Label situat a la part superior, a penes diferent dels altres tèpals, ovari no retort, fulles linears carenades . . . . . 705. **Nigritella.**

8 { Arrel tuberosa . . . . 9.
Arrel fibrosa . . . . 12.

9 { Flors petites, glauques, oloroses, espiga helicoïdal, tèpals connivents formant tub a la base i lliures a l'àpex, tija amb poques fulles basilars, tuberositats fusiformes o ovoides . . . 706. **Spiranthes.**
Flors grans, purpúries o brunenques, tija amb nombroses fulles basilars. . . . . 10.

10 { Tèpals estesos, lliures, no cuspidats, label convex, revolut pel marge, dos retinacles lliures . . . . 702. **Ophrys.**
Tèpals connivents, generalment soldats, cuspidats, label ni vonvex ni revolut pel marge, un retinacle . . . . 11.

11 { Espiga pauciflora, flors rubro-vinoses o cendroses, bràctea més llarga que l'ovari no retort, label amb 1-2 callositats a la base, lòbuls laterals drets, el del mig lingüiforme, enter . . . 701. **Serápias.**
Espiga multiflora, flors d'un verd groguenc, un poc rosades, bràctea més curta que l'ovari retort, label amb tres lòbuls linears, paral·lels, el del mig bífid . . . . 703. **Áceras.**

12 { Tija amb dues fulles normals al mig o amb diverses fulles en rosetó basilar, ovari no retort però atenuat sobre el pedicel retort. . 13.
Tija amb fulles normals en quasi tota la seva longitud, ovari pedicellat i no retort o bé sèssil i retort . . . . 14.

13 { Tija amb dues fulles normals oposades cap al mig, amplexicaules i amb nervis no ramificats, flors verdoses, en espiga fluixa, no helicoïdal, label linguïforme, bífid, planta no estolonífera. 712. **Listera.**
Tija amb diverses fulles en rosetó basilar, peciolades i amb nervadura reticulada, flors blanques, en espiga compacta, helicoïdal, label lingüiforme acanalat, enter, planta estolonífera . 707. **Goodyera.**

14 { Flors dretes, subsèssils, perigoni totalment petaloide, ginostem allargat, masses pol·líniques sense retinacle, ovari sèssil i retort. 713. **Cephalanthera.**
Flors esteses o penjants, pedicel·lades, perigoni un poc herbaci per fora, ginostem curt, masses pol·líniques amb un retinacle, ovari pedicel·lat i no retort . . . . 714. **Epipactis.**

Gènere 701. — SERÁPIAS L.

(Nom emprat per Dioscòrides per a designar una mena d'orquídies. Ve de Serapis, divinitat egipciana.)

Flors rubro-vinoses o cendroses, en espiga ± fluixa, bràctees més llargues que l'ovari, tèpals connivents, els externs soldats a la base, els interns llargament cuspidats, label sense esperó, amb 1-2 callositats, sortides, a la base, trilobat, amb els lòbuls laterals ascendents o drets, el del mig gran, lingüiforme, reflex, un retinacle, ovari no retort; fulles linears lanceolades, tuberositats enteres.

1 { Flors grans, en espiga curta i densa, label d'un púrpura negrós, amb el lòbul del mig cordiforme, acuminat, eriçat, més llarg que els laterals i tan ample com aquells dos reunits 2,591. **S. cordígera.**
Flors petites, en espiga llarga o fluixa, lòbul mitjà del label oblong o lanceolat, més estret que els dos laterals reunits . . . . . 2.

2 { Bràctees més llargues que les flors, label una vegada i mitja més llarg que els altres tèpals, amb el lòbul mitjà eriçat, ovato-lanceolat, més llarg que els laterals i menys ample que aquests dos reunits; planta robusta . . . . 2,592. **S. pseudo-cordígera.**
Bràctees més curtes o a penes més llargues que les flors, lòbul mitjà del label glabre o pubescent, ovat o lanceolat; planta dèbil . 3.

3 { Flors bastant grans, tèpals externs ovats lanceolats, label quasi dues vegades més llarg que els tèpals, amb una callositat a la base, lòbul mitjà ovat acuminat, apartat de l'ovari . . 2,593. **S. Lingua.**
Flors petites, tèpals externs linears lanceolats, label quasi igual als altres tèpals, amb dues callositats paral·leles a la base, lòbul mitjà lanceolat, reflex sobre l'ovari . . . . . 2,594. **S. parviflora.**

Serápias cordígera

2,591. — S. cordígera L.

(*per tenir el label* cordiforme.)

Tuberositats subglobuloses, generalment sèssils, tija d'1-3 dm, fulles *lanceolades linears*, canaliculades, agudes, les superiors bracteïformes, flors d'un *púrpura negrós*, grans, en nombre de 3-8 reunides en espiga curta, ovoide, densiúscula, bràctees amplament lanceolades, agudes, purpúries, aproximadament de la longitud de les flors, multinèrvies, tèpals externs ovats aguts, soldats en casc fins prop de l'àpex, d'un color de *rosa violaci*, els dos interiors *suborbiculars* a la base, atenuats després en *punta linear*, label *trilobat*, d'un *púrpura negrós*, amb dues callositats a la base, lòbul mitjà *ovat acuminat*, més llarg que els laterals i *quasi tan ample com tots dos reunits*, que són de color *purpuri vinós*, amb *venes negroses*.

Geografia. — Prats pantanosos i llocs herbosos de la regió mediterrània (Camus) : abunda als Pireneus centrals (Bub.) ; Alberes, prop de Coll-lliure (Gaut.) ; pastures de la Torre d'En Mir (Compy.) — Maig. La posseïm d'Algeciras, collida per Reuter.

Serápias longipétala

2,592. — S. pseudo-cordígera Moric. — S. longipétala Poll. — S. lancífera St. Amans [1]

(*per la seva retirança a l'espècie anterior:* pseudo-cordigera, *és a dir, falsa* cordigera.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, sèssils o subsèssils, tija de 2-5 dm, robuta, angulosa, violada a l'àpex, fulles *lanceolades linears*, canaliculades, arquejades cap enfora, llargament acuminades, bràctees lanceolades i també acuminades, rubro-violàcies, més llargues que les flors, aquestes d'un color semblant, grans, en nombre de 4-8 reunides en espiga fluixa, tèpals connivets en casc, els externs

(1) Diu Camus (Monogr. Orchid., p. 49) que tot i la inqüestionable prioritat d'aquest nom no pot acceptar-lo per ésser capriciós.

soldats en quasi tota llur longitud, els dos interns ondats cresps al marge, label *una vegada i mitja més llarg que el casc,* amb *dues callositats linears* i un poc divergents a la base, lòbul mitjà *ovat lanceolat, més estret que els dos laterals reunits* i eriçat de nombrosos pèls.

Geografia. — Prats i llocs herbosos de les muntanyes i turons meridionals : Sant Llorenç de Cerdans (Compy.) ; Pireneus orientals, prop de Sant Antoni de Galamús, de les Alberes (Bub.) — Maig-Juny. La tenim de Florència, collida per H. Groves.

Serápias Lingua

2,593. — S. Lingua L.

(*per l'aspecte* lingüiforme *del label.)*

Tuberositats ovoides o globuloses, l'una sèssil, l'altra, més petita, pedicel·lada, tija d'1-4 decímetres, dreta, primeta, rodona, verda a la base i un poc violàcia a la part superior, fulles *lanceolades agudes,* canaliculades, flors d'un *vermell clar,* mitjanes, en nombre de 2-6 agrupades en espiga curta, ovoide, fluixa, bràctees *ovades lanceolades,* acuminades, multinèrvies, si fa no fa de la longitud de les flors, tèpals soldats en casc quasi fins a l'àpex, els externs *ovats lanceolats,* els dos interiors *estretament lanceolats, atenuats en llarga punta linear,* amb 3-5 nervis, label prop de *dues vegades més llarg que el casc, apartat de l'ovari,* amb *una callositat* negrosa, lluent a la base, lòbul mitjà *ovat lanceolat, agut, glabre,* freqüentment ondat fistonat al marge, *més estret que els dos laterals reunits,* d'un color violat ± clar.

Geografia. — Boscos i prats: Gavà, Gualba, Vidreres; Blanes, cap a Santa Cristina = Proximitats de Barcelona (Salv.!), Sant Feliu de Guíxols (Bub.), Paní, Cap de Creus, la Selva, Massanet de Cabrenys, Segaró, i prats del Pireneu, en ambdós vessants (Vay.) ; la Cellera (Cod.!), Calella (Cuní) ; Vilarnadal, Molins, Campmany (Sen.), Ridaura, Vilallonga i Camnprodon (Tex.) ; Vall d'Aran, a Lés (Llen.) i Bossost (C. et S.) — Maig-Juny.

Serápias occultata

2,594. — S. parviflora Parl. — S. occultata Gay

(*parviflora,* de flors petites, perquè, comparades amb les de les altres congèneres, ho són.)

Tuberositats ovoido-oblongues, sèssils o bé una d'elles breument pedunculada, tija d'1-2 decímetres, subangulosa a l'àpex, verda a la base, fulles *lanceolades linears,* canaliculades i carenades, flors *vermelloses, petites,* agrupades en nombre de 3-8 en una espiga a la fi llarga, bràctees lanceolades acuminades, vermelloses, iguals o un poc més llargues que les flors, tèpals connivents en casc, els externs soldats en llur meitat inferior, *linears lanceolats,* d'un violat vermellós, els interns verdosos o vermellosos, dilatats a la base i soldats a l'àpex amb els externs, label quasi igual al casc, amb dues callositats paral·leles a la base, lòbul del mig *lanceolat agut, reflex sobre l'ovari,* petit (8-10 × 3-5 mm), d'un vermell ferruginós, eriçat de pèls bruns, lòbuls laterals arrodonits, drets i negrosos.

Geografia. — Llocs herbosos i arenosos : Comuna prop d'Olot (Tex.!), Guilleries (Vay.!, ex Costa), d'Anglès a Santa Coloma de Farners (Vay., amb dubte). — Abril-Maig.

Gènere 702. — **OPHRYS L.**

(Nom emprat per Plini per a designar una mena d'orquídia.)

Flors brunenques, rosades o groguenques, en espiga fluixa, tèpals estesos, lliures, no cuspidats, els dos laterals interns més petits, label sense esperó, gran, un poc carnós, convex, revolut al marge, dos retinacles lliures, ovari no retort ; fulles nombroses, oblongues o lanceolades, tuberositats enteres.

1 { Label ± pla, poc o no gens revolut al marge . . . . 2.
Label convex, molt revolut al marge . . . . 7.

2 { Label sense apòfisis, tèpals externs verdosos o groguencs . . 3.
Label amb dues apòfisis còniques a la base i un apèndix glabre al capdemunt . . . . 6.

3 { Tèpals interns glabres, label trilobat . . . . 4.
Tèpals interns pubescents o peluts, label trífid . . . . . 5.

4 { Label oblong cuneïforme, envellutat, lòbul mitjà bilobat. 2,595. **O. fusca.**
Label transovat, contret a la base, groc, glabre, lòbul mitjà fistonat o escotat. . . . . 2,596. **O. lútea.**

5 { Tèpals interns linears alenats, d'un púrpura fosc, lòbuls laterals del label estrets i aguts . . . . 2,597. **O. muscífera.**
Tèpals interns triangulars, d'un bru violat, lòbuls laterals del label oblongs, obtusos . . . . 2,598. **O. Spéculum.**

6 { Ginostem bequerut, agut, label transovat suborbicular, d'un bru purpuri, terminat en un apèndix encorbat . 2,599. **O. arachnites.**
Ginostem sense bec, obtús, label transovat cuneïforme, escotat o subtrilobat . . . . 2,600. **O. tenthrediniféra.**

7 { Tèpals externs verds o groguencs, label escotat o subtrilobat . 8.
Tèpals externs d'un color de rosa ± pàl·lid, label escotat o profundament trilobat . . . . 9.

8 { Tèpals interns glabres, label no apendiculat, ginostem obtús. 2,601. **O. aranífera.**
Tèpals interns pubescents, label apendiculat, ginostem agut. 2,602. **O. atrata.**

9 { Label escotat o superficialment trilobat, sense apòfisis a la base o amb apòfisis molt petites, lòbul del mig crenato-tridentat, ginostem amb bec curt i agut . . . . 2,603. **O. Bertolónii.**
Label profundament trilobat, amb dues apòfisis ben marcades a la base formades pels lòbuls laterals . . . . 10.

10 { Label semiglobulós, més curt que els tèpals externs, ginostem de bec llarg, sigmoide . . . . **2,604. O. apífera.**
Label subcilíndric, un poc més llarg que els tèpals externs, ginostem de bec molt curt . . . . **2,605. O. Scólopax.** }

Ophrys fusca

2,595. — O. fusca Link

(per la tonalitat fosca *del label.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, prima, sinuosa, un poc angulosa a l'àpex, fulles oblongues, les inferiors obtuses, mucronades, les caulinars acutiúscules, bràctees inferiors iguals a l'ovari o més llargues, flors en nombre de 2-6 reunides en espiga curta i fluixa, tèpals externs d'un *verd groguenc,* trinervis, el superior truncat, recorbat sobre el ginostem, els laterals el·líptics i estesos, tèpals interns *linears,* d'un verd groguenc fosc, label pla, trilobat, *oblong* cuneïforme, bigibós a la base, bru, envellutat, amb *dues taques oblongues de color de plom* rodejades d'un *marge groc,* lòbuls laterals curts, obtusos, el del mig ample i subdividit en dos lòbuls quasi iguals als laterals de manera que el label sembla *quadrilobat,* ginostem *curt, groc, encorbat,* amb bec *obtús, escotat.*

Geografia. — Erms i boscos secs: Terrassa, no escassa al pla; Gavà, Montcada, Bages, Penedès=Castelldefels, Vallvidrera, marges del Besòs i del Llobregat, no lluny de la costa (Costa); Girona, fins a Olot (Vay.); Cadaqués, Cap de Norfeu (Trèm.); Figueres, Molins, Cabanes (Sen.), Sallent, Puig-reig, Merlès, Serrateix, Casserres, Espunyola, Avià (Puj., C.) — Abr.-Maig.

Ophrys lútea

2,596. — O. lútea Cav.

(perquè, a diferència de l'anterior, aquesta té una ampla faixa groga *tot al volt del label; del llatí* luteus, *groc.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, subcilíndrica, nua a l'àpex, fulles *ovades oblongues,* embeinadores, ondades al marge, les inferiors obtuses, les superiors agudes, bràctees inferiors iguals a l'ovari, flors poc nombroses (2-5), feblement oloroses, en espiga llarga, prima, fluixa, tèpals externs *ovats el·líptics,* d'un *verd groguenc, obtusos,*

els interns *linears,* truncats, un poc més curts, label *quasi pla, més llarg que les divisions externes, transovat subcuneïforme, trilobat,* d'un *vermell de grana,* amb *dues taques oblongues, blavenques, glabres,* cap a l'àpex, voltat d'un *ample marge groc,* lòbul del mig *molt més ample i escotat, ginostem curt.*

Geografia. — Boscos i llocs herbosos secs: Terrassa, boscos del pla; Montcada, Gelida, comarca de Bages = Gavà (Vay.), entre Montcada i Sant Jeroni (Costa), Sallent, Serrateix (Puj., C.). — Abr.-Maig.

Ophrys muscifera

2,597. — O. muscífera Huds.

(per l'aspecte del label, semblant a una mosca.)

Sinonímia. — Mosques d'ase; *cast.,* moscas, flor de la mosca.

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-6 dm, prima, flexuosa, fulles oblongues, bràctees herbàcies, iguals a l'ovari o més llargues, flors petites, simulant *una mosca,* en *espiga pauciflora* (2-8 flors), llarga, prima, fluixa, tèpals externs *ovats lanceolats,* obtusos, verdosos, estesos en creu, els interns *linears,* més llargs que els externs, d'un púrpura violaci fosc, label *pla, més llarg que ample, trilobat,* d'un *roig negrós,* amb una *ampla taca quadrangular glabra* i *blavenca,* lòbuls laterals curts i estrets, el del mig *llargament bilobat,* dilatat a l'àpex i sense apèndix terminal, ginostem *curt,* amb el bec *mol obtús.*

Geografia. — Llocs herbosos i clarianes dels boscos: Obac, prop de la Portella; sobre l'estació d'Olesa; Terrassa, a la confluència de la riera de les Arenes amb la del Palau, però sempre rara; Bages, bosc de Fusimanya, prop de Sallent = Segarra, al fondal de Sant Puvim (Puigg.!); muntanyes d'Olot, r.: cap a Santa Margarida de la Cot (Vay.); Batet (Fontfreda); Sallent, Puig-reig, Merlès, Serrateix, Casserres, Espunyola, Avià (Puj. C.); prop de Girona, al peu de Montagut (Bub.); Prats de Molló (Gaut.) — Abr.-Maig.

Ophrys Spéculum

2,598. — O. Spéculum Link

(pel label sense pèls al mig, i lluent, com la lluna d'un mirall; del llatí speculum, *espill.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, subangulosa a l'àpex, fulles oblongues, les inferiors obtusiúscules, les superiors lanceolades agudes, 2-6 flors en espiga curta i fluixa, bràctees còncaves, obtuses, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals externs ovats obtusos, d'un groc verdós, els laterals estesos, el superior encorbat, els interiors més curts i més estrets, ovats lanceolats, recorbats a l'àpex, d'un bru violat, label *transovat cuneïforme,* més llarg que els tèpals externs, de disc glabre, blavenc, circuït de groc i amb marge *pelut llanós, trilobat,* lòbuls laterals curts, dirigits obliquament cap endavant, ei del mig *gran, cordiforme,* d'un bru fosc, ginostem *obtús, sense bec.*

Geografia. — Costes àrides : Garrigues de Tarragona ; Montroig, a Miramar, abundant (Sen. !) — Abr.-Maig.

Ophrys Arachnites

2,599. — O. Arachnites Murr. — O. fuciflora Rchb.

(Linné, com L'Obel, va escriure adrachnites, *que ell mateix transformà en* arachnites; *aquest darrer al·ludiria a* Arachne, *la donzella brodadora transformada en aranya per Minerva, per la forma i coloració del label que recorden les d'alguna aranya.)*

Sinonímia. — Aranyosa ; *cast.,* arañera.

Tuberositats subglobuloses, tija de 2-4 dm, prima, cilíndrica, sinuosa, fulles *ovades oblongues,* les inferiors esteses, obtuses, les caulinars acutiúscules, embeinadores, flors poc nombroses (2-7), en espiga fluixa, bràctees obtuses, més llargues que l'ovari, tèpals externs estesos, *ovats oblongs,* obtusos, *rosats,* amb el raquis *verd* ben marcat, els interns *oblongs lanceolats,* 2-3 vegades més curts, *envellutats* i tacats de rosa, label *suborbicular,* envellutat, d'un *bru purpuri,* amb una taca glabra a la base rodejada de línies groguenques i brunes arquejades, amb *dues gibositats* còniques que el fan semblar *trilobat* tot i ésser,

realment, enter, terminat en un apèndix glabre, *verd groguenc,* corbat cap a sota, ginostem de bec recte i curt.

Geografia. — Boscos i paratges herbosos : Montserrat ; de l'estació d'Olesa a Sant Salvador = Gavà, r. (Vay.) ; Sallent, Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avià, Berga (Puj., C.), Berga (Bub.) ; Prats de Rei, a Puig-altet (Puigg. !) — Maig-Juny.

Ophrys tenthredinífera

2,600. — O. tenthredinífera Willd. — O. grandiflora Ten.

(de Tenthredo, *un himenòpter, i* fero, *porto, per la semblança del label amb un insecte d'aquell gènere.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, recta o sinuosa, glabra, subangulosa a l'àpex, fulles *ovades oblongues*, acutiúscules, flors *bastant grans,* en nombre de 3-6 en espiga fluixa, curta, bràctees més llargues que l'ovari, obtusiúscules, freqüentment tenyides de rosa a l'àpex, tèpals externs *ovats oblongs, rosats* i amb *tres ratlles verdes,* els interiors 3-4 vegades més curts, triangulars, purpuris, label *quasi quadrangular, convex, subtrilobat,* més llarg que els tèpals externs, d'un *bru fosc,* amb una *taca rombal glabra, bruna,* circuïda d'una línia *groga,* i *dues gibositats negroses, còniques, a la base,* formades pels lòbuls laterals, molt envellutat de pèls verdosos i terminat en un *apèndix glabre, verd groguenc, replegat cap a sota,* ginostem obtús, *sense bec.*

Geografia. — Costes arenoses, àrides, del litoral : Castelldefels ; Gavà = Montcada (Trèm.), Castelló d'Empúries (Queralt !) ; Alberes, r r. (Gaut.) — Abr.

Ophrys aranífera

2,601. — O. aranífera Huds.

(perquè la figura i la coloració del label recorden les d'una aranya.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, cilíndrica, flexuosa, d'un verd groguenc, fulles *oblongues,* obtusiúscules, freqüentment mucronulades, les inferiors esteses o reflexes, les superiors dretes, embeinadores, flors mitjanes, en nombre de 3-4, rarament fins a 10, en espiga molt fluixa, bràctees lanceolades linears, subobtuses, les inferiors més llargues que les flors, tèpals externs *ovats*

oblongs, estesos, d'un *verd groguenc,* amb tres nervis, el del mig molt marcat per fora, els interns *linears obtusos,* del mateix color, *ondats al marge,* label *transovat, convex, revolut al marge, un poc escotat, no apiculat, envellutat,* d'un bru fosc, orlat de groc, *amb 2-4 ratlles simètriques* al centre, glabres i blavenques, freqüentment unides per una de *transversal* simulant una H, amb *dues gibositats* poc marcades a la base, ginostem de bec curt, recte, obtús.

Subespècie *O. arachnitiformis* Camus ; *O. arachnitiformis* Gren. et Philippe — Tèpals externs ± tenyits de color de rosa, label més gran, més viu de color, amb un petit apèndix alçat cap endavant.

Geografia. — Erms i boscos àrids : Costes de Barcelona ; el Papiol ; Terrassa, abundant prop de la confluència de les dues rieres ; Gelida ; Bages = Vallvidrera (Costa), Lluçanès, Besora, Olot, Montcada (Vay.) ; Castelladral, Gaià, Serrateix (Puj., C.) ; de Figueres a Molins (Sen.), Castelló d'Empúries (Queralt !). La subespècie *O. arachnitiformis* Camus, a Terrassa, al bosc de Can Molló = La Cellera, a Sant Martí de Cantallops (Cod. !) — Abr.-Maig.

Ophrys atrata

2,602. — O. atrata Lind. — O. aranífera β atrata Rchb.; subesp. de la mateixa ap. Camus i Rouy.

(del llatí atratus, *ennegrit, pel color fosc del label.)*

Aquesta espècie es distingeix essencialment de l'anterior pels tèpals interns *pubescents, ondats* i *orlats de vermell,* pel label d'un *púrpura negre, més gran,* amb les ratlles longitudinals *no unides per cap de transversal* i les apòfisis basilars generalment *molt sortides,* i pel ginostem *agut.*

Geografia. — Paratges secs i herbosos : Prop de Girona, a Montagut, passat el Ter (Bub.) ; Cabanes (Sen. !) — Abr.-Maig.

Ophrys Bertolónii

2,603. — O. Bertolónii Moretti

(dedicada a A. Bertoloni, *prof. de botànica a la Universitat de Bolonya i autor de la* Flora Italica, *1833-1854.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-3 dm, prima, nua superiorment i un poc angulosa, fulles petites, *oblongues lanceolades,* acuminades, glaucescents, flors grans, en nombre de 3-6 agrupades en espiga fluixa, bràctees ovades lanceolades, obtusiúscules, més llargues que l'ovari, tèpals externs *ovats lanceolats,* d'un *rosa violat,* a vegades quasi blancs, amb tres nervis, els dos laterals poc visibles, *purpuris,* el del mig més aparent, *verdós,* tèpals interns més estrets i una tercera part més curts que els externs, d'un *púrpura violat,* uninervis, pestanyosos, reflexos, label *ovat el·líptic,* atenuat a la base, *trilobat,* amb *dues petites apòfisis basilars* o sense, d'un *púrpura negrós,* amb una *taca glabra, blavenca,* en forma d'*escut subquadrangular,* generalment *escotat* al davant i *tridentat* al darrera, lòbuls laterals del label arrodonits, reflexos al marge, el del mig més llarg i més ample, escotat, amb un apèndix groguenc, glabre, *recorbat cap endavant,* ginostem de bec curt, agut i verdós.

Geografia. — Boscos i llocs pedregosos herbosos de la regió mediterrània: Montserrat (Marcet!); Sant Martí Sacalm o de Cantallops, prop de la Cellera (Cod.!); Alberes, Coll-lliure, r. r. (Gaut.) — Maig.

Ophrys apífera

2,604. — O. apífera Huds.

(perquè el label recorda per la forma i coloració les d'una abella; del gènere Apis.)

Sinonímia. — Abelles, flor de l'abella, mosques d'ase, sabatetes de la Mare de Déu; *castellà,* flor de la abeja, abejera.

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-4 dm, sinuosa, amb les fulles amples, *ovades* o ovades oblongues, agudes, flors grans, poc nombroses (3-10), en espiga llarga i fluixa, bràctees herbàcies, agudes, més llargues que l'ovari, tèpals externs *ovats* o *el·líptics,* estesos, *rosats,* amb tres nervis verds,

el del mig més marcat, tèpals interns *linears lanceolats,* curts, pubescents, d'un color de *rosa verdós,* envellutats, label *quadrangular, profundament trilobat,* envellutat, amb una taca glabra a la base circuïda de *línies grogues i brunes, formant* una mena d'*escut,* lòbuls laterals triangulars, curts, també envellutats, amb *dues apòfisis basilars* còniques, peludes, el mitjà gran, *suborbicular,* terminat en un apèndix glabre, sinuós, *replegat cap a sota,* ginostem de bec *llarg, flexuós* o *sigmoide.*

Geografia. — Prats, boscos i llocs herbosos: Comuna al Vallès, Montserrat i comarca de Bages = Pla de Barcelona (Salv.!), Castelldefels i Pla del Llobregat, Olot (Costa), Lluçanès, Besora, Segaró, Maià, Empordà (Vay.); Berga, Merlès, Casserres, Cardona, Espunyola, Avià, etc. (Puj., C.); Vic, r. (Masf.), de Figueres a Molins (Sen.); Lleida, a Torreferrera (Nuet!) — Maig-Juny.

2,605. — O. Scólopax Cav.

Ophrys Scólopax

(de Scolopax, *la becada, pel ginostem de bec llarg i prim, com el d'aquell ocell.)*

Sinonímia. — Abelles, flor de l'abella.

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-4 dm, prima, fulles *oblongues lanceolades,* acutiúscules, flors grans, poc nombroses (3-8), en espiga llarga i fluixa, bràctees lanceolades agudes, molt més llagues que l'ovari, tèpals estretament el·líptics, atenuats a l'àpex, còncaus, d'un color de *rosa violaci,* amb tres nervis, el del mig *verd,* bastant marcat, tèpals interns *lanceolats linears, acutiúsculs,* més curts, *rosats* o *purpuris,* label *oval oblong, profundament trilobat,* de marges molt revoluts, envellutat, d'un púrpura bru, groguenc a la base, *amb cinc taques anguloses,* arrodonides, circuïdes de línies grogues, lòbuls laterals obscurament triangulars, amb *dues gibositats basilars* molt sortides, el del mig contret a l'àpex i terminat en un apèndix lanceolat agut, glabre, d'un verd groguenc, *recorbat* cap endavant, ginostem de bec curt, verdós.

Raça *O. montserratensis* Nob. — *O. montserratensis* Cad. (Butll. Inst. Cat. Hist. Nat., maig 1904, p. 60). — Tèpals interns *més llargs* i *el doble d'amples,* lòbul mitjà del label *més ample, curtament apendiculat,* els laterals *obtusos, molt poc sortits.*

Geografia. — Boscos i paratges herbosos: Bastant freqüent als voltants de Terrassa; Montserrat = Cap a Prats de Rei (Puigg.!), i en altres llocs de la Segarra (Costa); muntanyes d'Olot, Vidrà, Lluçanès, Mare de Déu del Mont i tot l'Alt Em-

pordà fins a Vilafant (Vay.); Vic, c. (Masf.), Figueres, Molins (Sen.); Bages i Berguedà, als mateixos llocs que l'*O. apifera* (Puj., C.). La raça *O. monserratensis*, a Montserrat (Marcet!). — Abr.-Maig.

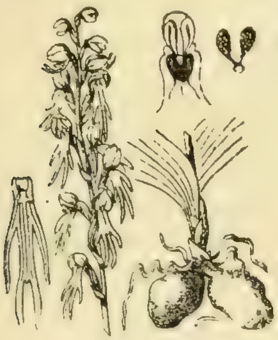
N. B. No consignem l'*O. asilifera* Vay., de Sta. Margarida de la Cot, descrita per aquest autor (Anales Soc. Esp. H. N., t. IX, 98), pequè Willkomm la considera una monstruositat de l'*O. Scolopax*, de la qual presenta el label profundament trilobat (Camus, p. 270). També nosaltres trobàrem el maig del 1911, als boscos de Gelida, entre diversos peus de l'*O. aranifera* una notable monstruositat d'aquesta darrera espècie.

Són coneguts diversos híbrids d'aquest gènere.

Gènere 703. — ÁCERAS R. BR.

(De la partícula privativa α, i κέρας, corn, pel label sense esperó)

Flors d'un groc verdós, orlades i ratllades d'un vermell brunenc, petites, nombroses, en una espiga a la fi allargassada, bràctees lanceolades acuminades, més curtes que l'ovari, tèpals connivents en forma de casc, label penjant, sense esperó, trilobat, lòbuls laterals subfiliformes, el mitjà més ample i més llarg, bífid, amb divisions quasi tan llargues com els lòbuls laterals, simulant el perigoni un home penjat. Fulles inferiors oblongues, al principi dretes, després un poc esteses, les superiors embeinadores, tija de 2-4 dm, nua a l'àpex, tuberositats ovoides o subglobuloses, enteres.

Aceras anthropóphora

2,606. — A. antropóphora R. Br.

(del grec ανθρωπος, home, i φορος, porto, per la forma del label.)

Sinonímia. — Flor de l'home penjat.

Geografia. — Boscos i paratges herbosos: Freqüent al Vallès i a Bages = Montcada, el Papiol, Vallvidrera, etc. (Costa), Berga (Grau), Vic (Masf.), Lluçanès, Vidrà, Olot, Segaró, i altres llocs muntanyosos de l'Alt Empordà (Vay.), Figueres, Llers (Sen.) — Abr.-maig.

Gènere 704. — **ORCHIS** L.

(Del grec ὄρχις, testicle, per les dues tuberositats ovoides de diverses espècies del gènere, així anomenades per Teofrast i Dioscòrides)

Flors purpúries, blanquinoses, verdoses o groguenques, en espiga multiflora, tèpals connivents en casc, estesos o reflexos, label, generalment, trilobat, dirigit cap baix, prolongat en esperó tubulós o subglobulós, dos retinacles, ovari retort ; fulles ovades, oblongues o lanceolades, dues tuberositats enteres o digitades.

1 { Esperó sacciforme, molt curt (a tot tirar igual a un terç de l'ovari), tèpals connivents en casc . . . . 2.
Esperó cònic o linear, llarg (almenys igual a la meitat de l'ovari), tèpals connivents o no. . . . . 7.

2 { Flors grans, en espiga ampla (4-6 cm), bràctees doblement llargues que l'ovari, un sol retinacle ; plantes robustes . . . . . . 3.
Flors petites, en espiga estreta (1-2 cm), bràctees iguals a l'ovari o més curtes, dos retinacles ; plantes febles . . . . 4.

3 { Flors verdoses, ratllades i puntejades de púrpura, d'olor de boc, label molt llarg (3-6 cm), dividit en tres lacínies linears, la del mig 3-4 vegades més llarga . . . . 2,607. **O. hircina.**
Flors purpúries, d'olor de lliri, label trilobat, lòbuls laterals falciformes, el del mig obcordiforme. . 2,608. **O. longibracteata.**

4 { Bràctees iguals a l'ovari, tuberositats digitades . . . . 5.
Bràctees més curtes que l'ovari, tuberositats enteres . . . . 6.

5 { Flors verdoses, d'olor de pruna, espiga fluixa, label 1-2 vegades més llarg que el casc, trilobat, lòbul del mig dentiforme, tuberositats palmatífides . . . . 2,609. **O. víridis.**
Flors blanquinoses, poc o no gens oloroses, espiga densa, label quasi igual al casc, trilobat, lòbul mitjà a penes més gran, tuberositats palmatipartides . . . . 2,610. **O. álbida.**

6 { Flors d'un rosa pàl·lid, d'olor de vainilla, espiga unilateral, label un poc més curt que el casc, trífid, de lòbuls linears, el del mig més ample, bífid ; fulles, generalment, amb taques purpúries 2,611. **O. intacta.**
Flors purpúries, negroses a l'àpex, d'olor agradable, espiga cònica, label més llarg que el casc, trilobat, puntejat de púrpura, lòbuls més amples, el del mig bífid, fulles verdes . . 2,612. **O. ustulata.**

7
- Tèpals tots connivents en casc, tuberositats enteres . . . . 8.
- Tèpals externs ± estesos o drets, tuberositats enteres o digitades. 14.

8
- Bràctees diminutes, escamiformes, molt més curtes que l'ovari, label tripartit, lòbul del mig bífid, amb una dent al fons de la sina. 9.
- Bràctees oblongues o lanceolades linears, quasi iguals a l'ovari o més llargues, label trífid o trilobat . . . . 10.

9
- Particions laterals del label divergents, la del mig cuneïforme i bilobada, de lòbuls divergents, molt més curts i amples que aquelles, flors rosades, amb pics purpuris . . . . . . 2,613. **O. militaris.**
- Particions laterals del label paral·leles, la del mig paral·logràmica, amb dues lacínies paral·leles quasi tan llargues i amples com aquelles, flors blanquinoses, amb pics purpuris . . 2,614. **O. Símia.**

10
- Espiga fluixa, tèpals del casc lliures, label més ample que llarg, subtrilobat, lòbuls laterals fistonats, el del mig escotat, esperó horitzontal o ascendent, flors purpúries o violàcies . . 2,615. **O. Mório.**
- Espiga compacta, tèpals del casc soldats inferiorment, label més llarg que ample, trífid o trilobat, esperó descendent . . . . . . 11.

11
- Flors rosades o blanquinoses, quasi inodores, tèpals externs divergents a l'àpex, label trífid, lòbul mitjà més gran, transovat cuneïforme, bífid o escotat . . . . 12.
- Flors d'un vermell brunenc o vinoses, oloroses, tèpals tots connivents en casc, label trilobat, lòbuls quasi iguals, el del mig més llarg, enter . . . . 13.

12
- Lòbuls laterals del label linears espatulats, truncats obliquament i denticulats, el del mig transovat cuneïforme, bilobat, fulles oblongues lanceolades . . . . 2,616. **O. tridentata.**
- Lòbuls laterals del label transovats, el del mig flabel·liforme, denticulat o escotat, fulles transovades oblongues . . 2,617. **O. láctea.**

13
- Flors d'un púrpura vinós, amb fetor de xinxa, lòbuls laterals del label rombals, denticulats, quasi iguals al del mig, que és oblong, enter, agut, esperó quasi recte, dirigit cap baix, igual a la meitat de l'ovari. 2,618. **O. corióphora.**
- Flors d'un vermell clar, d'olor agradable de vainilla, lòbuls laterals del label fortament dentats, el del mig més llarg, enter, esperó netament encorbat, igual a un terç de l'ovari 2,619. **O. frágrans.**

14
- Label enter, lingüiforme, dirigit cap endavant . . . . 15.
- Label trilobat. . . . . 16.

15
- Tèpals laterals interns falciformes, esperó filiforme alenat, celles pol·líniques pròximes i paral·leles . . . . **2,620. O. bifòlia.**
- Tèpals laterals interns oblongs semilunars, esperó filiforme però engruixit a l'àpex en forma de porra, cel·les pol·líniques distants, divergents inferiorment . . . . **2,621. O. montana.**

16
- Esperó horitzontal o ascendent, espiga fluixa, tuberositats enteres. **17.**
- Esperó descendent o penjant, espiga densa, tuberositats digitades o lobades . . . . **21.**

17
- Flors d'un blanc groguenc . . . . **18.**
- Flors purpúries o rosades. . . . . **19.**

18
- Fulles transovades, no tacades, bràctees uninèrvies, label no puntejat, lòbuls quasi iguals, enters . . . . **2,622. O. pállens.**
- Fulles oblongues lanceolades, amb taques brunes, bràctees inferiors trinèrvies, label puntejat de púrpura, lòbuls quasi iguals, fistonats. **2,623. O. provincialis.**

19
- Fulles linears lanceolades, carenades, no tacades, esparses tot al llarg de la tija, bràctees multinèrvies, flors d'un púrpura fosc, label obcordiforme, amb el lòbul mitjà nul o més curt que els laterals **2,624. O. laxiflora.**
- Fulles oblongues lanceolades, generalment tacades de bru, i situades a la part baixa de la tija, bràctees amb 1-3 nervis, flors purpúries, lòbuls del label quasi iguals . . . . **20.**

20
- Flors purpúries o rosades, en espiga laxiúscula, lòbuls laterals del label fistonats, el mitjà més ample i escotat, esperó subclaviforme, igual a l'ovari. . . . . **2,625. O. máscula.**
- Flors d'un púrpura intens, en espiga fluixa, lòbuls del label quasi iguals, denticulats, esperó cilíndric, igual a la meitat de l'ovari. **2,626. O. fállax.**

21
- Flors petites, sense ratlles ni punts purpuris, esperó filiforme, bràctees amb 1-3 nervis no ramificats . . . . **22.**
- Flors bastant grans, amb ratlles o punts purpuris, esperó cilíndric o cònic, bràctees de nervadura ramificada i reticulada . . . . **23.**

22
- Espiga cònica, densa, lòbuls laterals del label un poc més amples que el mitjà i fistonats, esperó filiforme, més llarg que l'ovari, tuberositats enteres . . . . **2,627. O. pyramidalis.**
- Espiga cilíndrica, fluixa, lòbuls del label quasi iguals, esperó filiforme alenat, 1-2 vegades més llarg que l'ovari, tuberositats digitades. **2,628. O. conopea.**

23 { Tija massissa, fulles tacades de bru, flors de color de lila pàl·lid, lòbuls laterals del label ondats, denticulats, el del mig més petit, esperó un poc més curt que l'ovari . . . . **2,629. O. maculata.**
Tija fistulosa, fulles, generalment, sense taques . . . . **24.**

24 { Esperó almenys tan llarg com l'ovari, flors grogues o purpúries, label d'un groc obscur amb pics purpuris, suborbicular, fistonat, fulles d'un verd clar. . . . . **2,630. O. sambucina.**
Esperó més curt que l'ovari, label purpuri, amb pics o ratlles més obscurs . . . . **25.**

25 { Fulles tacades o no, les inferiors ovades oblongues, obtuses, flors d'un púrpura fosc o violaci, lòbuls del label un poc fistonats, el del mig més petit . . . . **2,631. O. latifólia.**
Fulles verdes, lanceolades, agudes, flors d'un vermell de carn o rosades, lòbuls del label ± rodons, el del mig petit, triangular **2,632. O. incarnata.**

Orchis hircina

2,607. — O. hircina Crantz — Aceras hircina Lindl. — Loroglóssum hircínum Rich.

(del llatí hircinus, *propi del boc, perquè en fa olor.)*

Tuberositats ovoides, amb nombroses fibres gruixudes al capdamunt, tija de 3-8 dm, robusta, d'un verd pàl·lid, tenyida de violat a l'àpex, fulles *oblongues lanceolades,* al principi d'un verd pàl·lid, després groguenques, flors bastant grans, amb forta *olor de boc,* en espiga ampla, llarga, cilíndrica, bràctees linears, membranoses, amb 3-5 nervis, més llargues que l'ovari, tèpals externs *ovats obtusos,* connivents en casc globulós, *verds,* ratllats i puntejats de púrpura per fora, tèpals interns *linears,* tacats de púrpura, uninervis, label *molt llarg* (3-6 cm), tripartit, amb divisions *linears, enrotllades helicoïdalment,* les laterals més estretes i molt més curtes, ondades crespes a la base, la mitjana 2-3 *vegades més llarga que l'ovari,* truncada a l'àpex, bi- o tridentada, esperó cònic, molt curt (2-3 mm).

Geografia. — Prats secs i turons àrids : Vall de Llo, prop de la Casa d'En Girvés (Gaut.) ; muntanya de Cierp, no lluny de Sant Beat (Dep. del Garona), r. (Lap.) ; Catalunya (Cav. ex Colm.) — Maig.-Jul.

Orchis longibracteata

2,608. — O. longibracteata Biv. — Aceras longibracteata Rchb. — Barlia longibracteata Parl.

(per les seves bràctees relativament llargues.)

Tuberositats ovoides, grosses, amb nombroses fibres radicals bastant gruixudes al capdamunt, tija de 3-5 dm, d'un verd pàl·lid, freqüentment tenyida de violeta a l'àpex, fulles *oblongues lanceolades,* mucronades, d'un verd bonic, flors bastant grans, d'olor de lliri *(Iris),* en espiga molt ampla, densa, ovoide oblonga, bràctees lanceolades, agudes, trinèrvies, verdes, frequentment tacades de violat a l'àpex, *més llargues que les flors,* tèpals connivents, els externs *el·líptics,* obtusos, d'un violat vermellós, amb 3-4 nervis, els interns *lanceolats,* binervis, amb pics purpuris, label unes tres vegades més llarg que els tèpals, d'un *violat* ± fosc, *verdós* al marge, *blanc* al centre i a la base, *puntejat de púrpura, trilobat,* lòbuls laterals *linears,* falciformes, finament fistonats, ondats cresps, el lòbul mitjà més llarg i més ample, bilobat o bífid, de lòbus secundaris divergents, fistonats, freqüentment amb una dent terminal, esperó cònic, curt, dirigit cap baix.

Geografia. — Llocs herbosos àrids dels turons de la regió mediterrània: Montcada, Sant Fost (Trèm.); Sant Bartomeu (Agelet!, in Hb. Cad.), d'on sembla que ha desaparegut; Figueres, Llers, Cabanes (Sen.!) (1) — Març-Abril.

Orchis viridis

2,609. — O. víridis Crantz — Coeloglóssum víride Hartm.

(per les flors verdoses.)

Tuberositats digitades, tija d'1-2 dm, un poc angulosa a l'àpex, fullosa, fulles inferiors *ovades,* obtusiúscules, les superiors *lanceolades agudes,* flors *verdoses,* petites, d'olor de pruna, en espiga fluixa, bràctees lanceolades, més llargues que l'ovari, tèpals connivents en casc, els externs *ovats triangulars,* els interns més estrets, entrecreuats després de l'antesi, label *verdós,* freqüentment vermellós al mar-

(1) Entre Sant Feliu i Palamós, prop de Platja d'Aro, freqüent (F. Q.)

ge, dirigit cap baix, *1-2 vegades més llarg que el casc, tridentat* a l'àpex, amb la dent del mig més curta, esperó sacciforme, 3-4 vegades més curt que l'ovari.

β labellifidum Costa — Flors d'un *verd purpuri,* label d'un *verd groguenc,* orlat de púrpura, *trífid,* amb la divisió mitjana dentiforme, bràctees inferiors dues vegades més llargues que l'ovari, esperó molt curt, subarrodonit.

Geografia. — Prats i llocs herbosos humits: Vall de Ribes, no escàs al peu de la Caseta Blanca, davant de Can Perramon; prats de Núria, r. = Rocabruna, Coral, muntanyes de Ciuret, Platraver, Collfred, Collsacabra, cap a Vidrà, Puigsacau (Vay.); sobre Setcases, Costabona (Bub.); vall de l'Hospital de Benasc, Port de la Picada (Zett.); muntanya d'Aubert (Llen.); massís de Ruda (C. et S.). La *β labellifidum* Costa (*Ophris alata* Bolòs, sec. Vay.; *O. viridis* Crantz var. *major* Vay.), al Bosc de les Feixes, Prat de Campdedeu, prop d'Olot, juny del 1801 (Bolòs Hb.); Viladrau (Trèm.).

Orchis álbida

2,610. — O. álbida Scop. — Bicchia álbida Parl.

(*per les flors* blanquinoses.)

Tuberositats *profundament digitades* com si fossin arrels fasciculades, tija de 2-4 dm, cilíndrica, d'un verd clar, fulles inferiors oblongues obtuses, les superiors lanceolades agudes, embeinadores, flors *blanquinoses,* petites, nombroses, en espiga densa, prima, subunilateral, bràctees lanceolades acuminades, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals *ovats obtusos,* tots connivents en *casc ovoide,* label *groguenc, petit,* quasi igual al casc, trífid, lòbuls laterals *linears, obtusiúsculs, divergents,* el del mig *un poc més ample* i *més llarg,* esperó groguenc, dirigit cap baix, obtús, curt (1'5 mm), igual a un terç o a la meitat de l'ovari.

Geografia. — Prats i pastures de les muntanyes: Vall d'Aran, a la ribera d'Arròs (Llen.!); al Cagir (Timb.); Pireneus espanyols (Camus) [1]. — Jul. 1909, Llenas *legit.*

(1) Als herbeis, prop dels estanys del Circ de Colomers (Vall d'Aran) (F. Q.).

Orchis intacta

2,611. — O. intacta Link — O. ecalcarata Costa et Vay. — Aceras densiflora Boiss. — Neotinea intacta Rchb.

(del llatí intactus, *intacte, o inèdit, perquè, tot i ésser una espècie molt estesa a Europa, no fou descrita abans de Link;* ecalcarata, *de* calcar, *l'esperó, amb la partícula privativa* e, *per tenir-lo molt curt;* densiflora, *per la inflorescència* densa.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, sèssils o bé una d'elles breument pedicel·lada, tija d'1-3 dm, prima, dreta o flexuosa, d'un verd pàl·lid, fulles inferiors *ovades oblongues,* generalment mucronades, les superiors *oblongues agudes,* freqüentment totes amb *taques purpúries* o *brunes,* flors d'un *rosa pàl·lid,* d'olor de vainilla, petites, nombroses, en espiga densa, subunilateral, bràctees lanceolades acuminades, membranoses, més curtes que l'ovari, tèpals *ovats lanceolats,* aguts, tots connivents en casc, soldats inferiorment, els laterals un poc gibosos a la base, amb un nervi purpuri, label *un poc més curt que el casc,* blanc o rosat, amb línies purpúries, *trífid,* lòbuls laterals *linears,* el del mig *més ample* i *més llarg, bífid,* esperó *sacciforme* (de 2 mm), 4-5 vegades més curt que l'ovari, dirigit cap baix.

Geografia. — Boscos i pastures de les terres calcàries de la regió mediterrània: Aramprunyà, Montalegre, Vidreres; Cadaqués, Costa de Sant Pius V[è]; Terrassa, a la Xuriguera; Matadepera, falda de Sant Llorenç del Munt = Puig-reig, Serrateix (Puj., C.!); Manresa, a les Ferreres, r. r. r. (Font!) — Abril-Maig.

Orchis ustulata

2,612. — O. ustulata L. — O. parviflora Willd.

(del llatí ustulatus, *passat pel foc, pel color fosc de la part superior de la inflorescència, que sembla socarrada;* parviflora, *de flors petites.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, sèssils, tija d'1-3 dm, cilíndrica, d'un verd clar, fulles *oblongues lanceolades* canaliculades, verdes, flors *purpúries, negroses a l'àpex,* d'olor agradable, petites, en espiga *ovoide cònica,* densa en l'antesi, després *llarga, subci-*

líndrica, fluixa a la base, bràctees ovades, vermelloses, més curtes que l'ovari, tèpals connivents en casc globulós, lliures a la base, d'un *púrpura violat*, label *més llarg que el casc*, puntejat de púrpura, *trilobat*, lòbuls laterals *linears*, truncats a l'àpex, el del mig *més llarg, més ample, bilobat*, lòbuls secundaris quasi paral·lels, amb una petita dent a l'angle, esperó curt (1-2 mm), igual a un terç o a un quart de l'ovari.

Geografia. — Boscos i pastures: Terrassa, al bosc de la Cirera; Gelida, al peu del Castell; Montserrat; Montseny, cap a Santa Fe; Sant Hilari, al peu de la Roca Llarga = Cerdanya, Rocabruna, Camprodon, Olot, Avià, Lluçanès, Guilleries, Segaró (Vay.); cap a Osor (Cod.!); Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Berga (Puj., C.); cap a Montcada (Costa); Puig-altet, prop de Prats de Rei (Puigg.!); Coll de Daví i altres llocs de Bages (Font); Vall d'Aran, a Bossost, Ruda, Aiguamoix (Llen.), Lés (C. et S.); Hospital de Benasc (Zett.) — Abr.-juny.

Orchis militaris

2,613. — O. militaris L. — O. galeata Lamk.

(pels tèpals connivents, en forma de casc de guerrer; galeata, *de* galeatus, *cobert amb el casc o elm.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-4 dm, robusta, dreta o flexuosa, fulles *oblongues lanceolades*, verdes, lluents, grans, flors d'un *rosa cendrós*, puntejades de púrpura, nombroses, en espiga densa, oblonga, bràctees ovades acuminades, rosades, molt més curtes que l'ovari, tèpals connivents en casc ovoide acuminat, d'un color rosat o grisenc, amb venes i punts d'un violat fosc, els externs soldats a la base, els interns més estrets, label *blanc* o d'un *rosat clar* amb taques purpúries, *tripartit*, particions laterals linears, divergents, la del mig *cuneïforme, més ampla i més llarga, bilobada*, amb els lòbuls divergents, el *doble d'amples i de curts* que els laterals del label, esperó dirigit cap baix, subinflat a l'àpex, truncat, més curt que la meitat de l'ovari.

Geografia. — Boscos àrids i costes calcàries: Comarca d'Olot, Platraver, d'on baixa fins a Beuda (Vay.!); comarca de Bages, vora del Llobregat, davant de la Sala de Sant Ponç; Sallent, Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avià, Berga, Capolat (Puj., C.) — Maig-Juny.

Orchis Símia

2,614. — O. Símia Lamk. — O. cercopitheca Poir. — O. tephrosanthos Vill.

(del llatí simia, *la mona, per la figura del label;* cercopitheca, *de* cercopithecus, *la mona;* tephrosanthos, *de* τέφρος, *cendra, i* ἄνθος, *flor, pel color* cendrós *de les flors.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-4 dm, dreta o subflexuosa, bastant robusta, fulles *oblongues,* verdes, lluents, grans, flors pàl·lidament rosades o cendroses, puntejades de púrpura, en espiga bastant curta, ovoide, densa, bràctees lanceolades acuminades, generalment rosades, subescarioses, més curtes que l'ovari, tèpals connivents en casc ovoide acuminat, grisencs, puntejats de rosa per dins, els externs llargament acuminats, els interns *linears,* un poc més curts, label tripartit, amb les particions laterals *linears,* molt estretes, *paral·leles,* terminades en punta, la del mig *paral·lelogràmica,* amb dues lacínies *semblants a les divisions laterals,* totes quatre linears, paral·leles, enteres, *encorbades,* generalment *purpúries,* esperó dirigit cap baix, la meitat més curt que l'ovari.

Geografia. — Boscos i pastures àrids: Sant Llorenç del Munt, cap a Santa Agnès, r. r. r. = Mare de Déu del Coral, Monars, r.; muntanyes d'Olot, Vidrà, Sant Quirze de Besora, cap a la baga de Bellmunt; a l'altra banda del Ter, cap a Sant Boi; Mare de Déu del Munt, Segaró, Vilademires, bosc d'Esponellar, etc. (Vay.); Vic (Masf.); cap a Puiglagulla (Puig.!), boscos de Ripoll (Ter.), Santa Maria de l'Estany (Font) — Abr.-juny.

Orchis Mório

2,615. — O. Mório L.

(amb els noms de Testiculus morionis, *testicle de ximple o de bufó,* Cynosorchis morio, *i altres, els botànics prelinneans designaren diverses orquídies de label acolorit i puntejat com el vestit d'un pallasso, i d'una d'aquelles Linné en feu la seva espècie.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija d'1-4 dm, dreta, angulosa, freqüentment tenyida de violeta a l'àpex, fulles *oblongues lanceolades,* les inferiors patents arquejades, les caulinars embeinadores, flors purpúries, violades, rosades o blanques, en

nombre de 6-12, reunides en espiga curta i fluixa, bràctees oblongues lanceolades, membranoses, les inferiors trinèrvies, verdes o purpúries a l'àpex, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals connivents en casc subglobulós, lliures, molt obtusos, amb nervis verds, label *més ample que llarg, poc més llarg que el casc, subtrilobat,* lòbuls laterals *més grans, franjats fistonats,* el del mig *escotat,* esperó cilíndric, *horitzontal* o *ascendent, subcomprimit, truncat,* un poc més curt que l'ovari.

Raça *O. picta* Lois., ap. Rouy — Fulles lanceolades, estretes, flors la meitat més petites, poc nombroses, lòbul mitjà del label molt curt, amb taques molt marcades al centre i als lòbuls laterals, esperó claviforme, truncat però no bífid, quasi igual a l'ovari.

Raça *O. Champagneuxii* Barnéoud — Tuberositats llargament pedicel·lades, label plegat al mig, no pla, esperó bífid, a penes més curt que l'ovari. Creix a motes, per les tuberositats suplementàries que produeix els anys que floreix malament (Camus, p. 107)).

Geografia. — Prats, pastures i clarianes dels boscos: Terrassa, r.; Coll Cardús, sobre l'estació d'Olesa; Aramprunyà, sobre Gavà; cap a Lloret de Mar, no escassa; vores del Segre, a Menàrguens = Cadaqués (Trèm.), la Cellera (Cod.!). La raça *O. picta* Lois., a Vallvidrera (Sen., in litt.). La raça *O. Champagneuxii* Barnéoud, a Terrassa = Prop de Barcelona (Salv.!), Vallvidrera, Valldoreix, Montcada, Reixac, etc. (Costa). — Març-Juny.

Orchis tridentata

2,616. — O. tridentata Scop. — O. variegata All. — O. brevilabris Fisch. et Mey.

(pels tèpals externs concrescents inferiorment i lliures al capdemunt, formant com tres dents.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-3 dm, cilíndrica, flexuosa, freqüentment angulosa a l'àpex, fulles *oblongues lanceolades,* les inferiors obtuses, les superiors agudes, flors *purpúries* o de *color lila,* en espiga curta, subglobosa, després ovoide, densa, bràctees lanceolades agudes, uninèrvies, membranoses, iguals a l'ovari, tèpals connivents en casc, soldats a la base i divergents a l'àpex, els externs *ovats lanceolats,* aguts, d'un *violat clar* amb *nervis purpuris,* els interns *linears,* estrets, label d'un *lila clar,* amb *punts purpuris,* trífid, lòbuls laterals *linears espatulats,* truncats oblíquament i denticulats, el del mig *transovat cuneïforme, més llarg, bilobat,* amb els lòbuls secundaris

denticulats a l'àpex i amb una dent a l'angle, esperó dirigit cap baix, més llarg que la meitat de l'ovari.

Geografia. — Llocs herbosos dels turons i muntanyes: Montseny, prop de Santa Fe, 13 maig del 1907, *legi* = Alberes, d'Argelés a Port Vendres, r. r. (Gaut.). — Abril-Juny.

Orchis láctea

2,617. — O. láctea Poir. — O. tridentata β acuminata G. et G.

(pel color de les flors, d'un blanc de llet ; *del llatí* lacteus, *propi de la llet.)*

Hom la distingeix de l'espècie anterior, amb la qual té gran afinitat, per la seva menor talla (1-2'5 dm), per ésser més robusta i tenir les flors, ordinàriament, *més petites, rosades* o *blanquinoses, puntejades de púrpura,* el label *profundament trífid,* amb el lóbul mitjà *flabelliforme,* denticulat o no, puntejat, freqüentment indivís i més llarg que els laterals, que són bastant amples i quasi formen una creu amb ell, i l'esperó poc més llarg de la meitat de l'ovari. Es una espècie polimorfa d'aspecte semblant al de l'anterior.

Geografia. — Costers i pastures seques de les terres del migdia: Garrigues i brossall de Riumors, prop de Castelló d'Empúries (Sen.!) ; iguals localitats que l'anterior (Gaut.). — Març-Maig.

Orchis coriòphora

2,618. — O. coriòphora L.

(del grec κόρις, *la xinxa, i* φέρω, *jo porto, per la fortor de xinxes o de bernat pudent que fan les flors.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, sèssils, tija de 2-4 dm, dreta, primeta, fullosa fins a la inflorescència, fulles *lanceolades acuminades,* subcanaliculades, dretes, verdes, les inferiors bracteïformes, flors d'un *vermell bru* barrejat de *verd,* amb forta *olor de xinxes,* petites, nombroses, en espiga oblonga, estreta, densa, tèpals connivents en casc, acuminats, els externs *ovats,* soldats, d'un *púrpura vinós,* amb nervis verds, els interns

lanceolats, label *trilobat, petit, un poc més llarg que el casc, purpuri vinós,* puntejat de *vermell i de verd,* amb els lòbuls laterals *rombals,* desigualment dentats o fistonats, el del mig *ovat lanceolat,* enter, un *poc més llarg que els laterals,* esperó cònic, penjant, lleugerament arquejat, més curt que l'ovari.

Geografia. — Prats humits i llocs herbosos: Cerdanya, a les Escaldes i a altres llocs del Pireneu = Pireneus (Bolòs!); cap a Solsona (Bub.), Vic (Masf.). — Maig-Juny.

Orchis frágrans

2,619. — O. frágrans Poll. — O. corióphora var. frágrans G. et G. — O. corióphora β Polliniana Rchb. — O. corióphora ssp. frágrans Camus

(del llatí fragrans, *fragant, per la bona olor que fa.)*

Té l'aspecte de l'espècie anterior, però és *més prima,* de coloració *més clara,* amb les bràctees relativament *més llargues* i *més membranoses,* les flors *petites,* d'olor de *vainilla,* d'un *púrpura brut* o *verdós,* amb el casc més *llargament acuminat,* esperó *igual al label* o més llarg, aquest *més estret* i *més llarg* que en el tipus, de lòbuls laterals *subquadrangulars, menys divergents* i *més fistonats.*

Geografia. — Boscos i prats de les terres del migdia i del litoral: Abunda al peu de l'estació de Castelldefels; Viloví del Penedès = Ripoll (Costa); Camprodon, Vidrà, Olot, Segaró, Vilafant (Vay.), Tortellà (Tex.!), Puig-reig, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Berga (Puj., C.!); Cabanes, Manlleu (Sen.) — Maig-Juny.

Orchis bifólia

2,620. — O. bifólia L. — Platanthera bifólia Rich.

(perquè només sol tenir dues fulles.)

Tuberositats fusiformes acompanyades de fibres llargues i gruixudes, tija de 2-5 dm, dreta, robusta, estriada, angulosa a l'àpex, amb 2-3 beines brunenques a la base, *dues,* rarament 3-4, *fulles basilars,* grans, ovades oblongues, obtuses, peciolades, verdes, les superiors bracteïformes, agudes, flors *blanques,* grandetes, *oloroses* a la tarda, en espiga multiflora bastant fluixa, bràctees oblongues lan-

ceolades, herbàcies, multinèrvies, quasi iguals a l'ovari, tèpal extern mitja *amplament ovat triangular*, obtús, els laterals externs oblongs, estesos, els dos laterals interns *falciformes*, connivents amb el superior, label *linear obtús, enter*, d'un *verd grogenc* com l'esperó, que és *filiforme alenat, quasi horitzontal, arquejat*, 1-2 vegades més llarg que l'ovari, anteres *estretes*, de bosses pol·líniques *acostades* i *paral·leles*, ovari subsèssil, retort, sigmoide.

Geografia. — Boscos i prats: Falda de Sant Llorenç del Munt, la Barata, Obac; Sant Salvador, sobre Olesa; Montserrat, Bages, Montseny, Sant Hilari, Guilleries, Ribes, Cerdanya, Vidreres = Muntanyes del litoral (Costa), Pireneus, Olot, Lluçanès, Vidrà, Collsacabra, Alt Empordà (Vay.), Torreferrera, Lleida (Nuet!), Vic, c. (Masf.); vores de la Muga, prop d'Hostalets (Sen.), Prats de Molló, Coll de Pal, Carençà, la Perxa, Font Romeu (Gaut.); Vall d'Aran, a Lés, les Bordes (Llen.). — Maig-Juny.

Orchis montana

2,621. — O. montana Schm. — Platanthera montana Rich.; subsp. de l'anterior apud Rouy — P. chlorantha Rchb.

(montana, *perquè sol fer-se en llocs muntanyosos;* chlorantha, *per les flors d'un groc verdós molt pàl·lid.)*

Difereix de l'espècie anterior per les tuberositats *ovoides*, petites, per la tija *més robusta* (3-6 dm), amb les fulles quasi sempre en nombre de *3-4, amplament ovades*, curtes, bruscament contretes a la base, per les flors *més grans*, en espiga oblonga, fluixa, amb els tèpals externs connivents en casc *més rodó, més curts, més amples* i el del mig *més amplament ovat*, els laterals *ovats triangulars*, els dos interns *oblongs, semilunars*, esperó *més curt, subclaviforme*, i sobretot per les anteres *separades, divergents inferiorment*. Es més primerenca que l'*O. bifolia* (uns 20 dies).

Geografia. — Boscs i pastures, com l'anterior, però menys freqüent: Serralada superior del Vallès, a la Mata; Sant Salvador; no escassa a Sant Hilari i Montsoliu; serra del Coll, a les Guilleries = Ribes, Cerdanya, Olot (Vay.); cap a Viladrau, Castelldefels (Costa), Prats de Rei (Puigg.!); Puig-reig, Sallent, bosc de Ginebret, Casserres, Serrateix, Espunyola, Avià (Puj., C.!); Bellmunt, Tibidabo (Sen.!), Alfar (Queralt!) — Maig-Juny.

Orchis pállens

2,622. — O. pállens L. — O. sulphúrea Sims.

(pel color pàl·lid *de les flors;* sulphurea, *pel color* sulfuri *de les flors.)*

Tuberositats ovoides, bastant grosses, tija de 3-4 dm, subangulosa a l'àpex, fulles amplament *transovades* o bé oblongues, *dilatades sota l'àpex,* verdes, *no tacades,* flors d'un *groc pàl·lid,* mitjanes, d'olor de saüc, bràctees groguenques, lanceolades acuminades, membranoses, uninèrvies, més llargues que l'ovari, tèpals externs *lliures,* obtusos, els laterals *estesos* o *reflexos,* els interns i el superior *connivents,* label *més llarg* i d'un *groc més viu* que els tèpals superiors, envellutat, *trilobat,* amb els lòbuls laterals rodons, *enters* o *subescotats,* el del mig *enter, escotat* o *subbilobat,* esperó *cilíndric,* obtús, horitzontal o ascendent, d'un blanc groguenc, quasi igual a l'ovari.

Geografia. — Boscos i pastures de les altes muntanyes: Vall d'Aran, cap a Artiga de Lin; falda de les Maleïdes (Lap.); Pireneu oriental (Coste); paratges fronterers, en el límit superior de l'avet (Gaut.). — Abr.-Juny.

Orchis provincialis

2,623. — O. provincialis Balb. — O. Mório var. provincialis Poll.

(perquè fou descoberta a Provença.)

Tuberositats ovoides, bastant grosses, tija d'1-3 dm, fulles *oblongues lanceolades* o *lanceolades agudes,* mucronades, *no dilatades sota l'àpex,* freqüentment *tacades de bru,* flors d'un *blanc groguenc,* grandetes, poc nombroses, en espiga ovoide, després allargada, fluixa, bràctees linears lanceolades, acuminades, membranoses, les inferiors *trinèrvies,* les superiors *uninèrvies,* aproximadament iguals a l'ovari o més curtes, tèpals externs oblongs obtusos, lliures, els laterals estesos, els interns un poc més curts, connivents amb el superior, label quasi igual als altres tèpals, d'un *groc pàl·lid* amb *pics purpuris,* envellutat, *profundament trilobat,* amb els lòbuls quasi iguals, els laterals *obtusos, reflexos,* un poc festonats, el del mig més llarg, *truncat escotat,* esperó d'un blanc groguenc, *claviforme, arquejat, ascendent, truncat* o *subbilobat,* quasi igual a l'ovari.

Geografia. — Boscos i costers embrossats: Sant Llorenç del Munt, Coll Cardús, Obac, Guitart, cap a la Font de la Cirera; altures de Cadaqués? = Llocs muntanyosos de l'Ametlla del Vallès (Bofill); la Garrinada, prop d'Olot (Fontfreda), Coll de Malrem (Vay.); Pireneu oriental, a Vallbona (Timb.) — Abril-Maig.

Orchis laxiflora

2,624. — O. laxiflora Lamk.

(*per les flors agrupades en inflorescència fluixa,* laxa.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 3-5 dm, cilíndrica, subangulosa a l'àpex, freqüentment tenyida de violeta a la part superior, fulles *linears lanceolades,* agudes, carenades, acanalades, verdes, no tacades, flors bastant grans, d'un *púrpura violat,* en espiga subcilíndrica, llarga, fluixa, bràctees lanceolades acuminades, vermelloses, multinèrvies, un poc més curtes que l'ovari, tèpals lliures, els externs oblongs obtusos, estesos, després reflexos, els interns més curts i connivents amb el superior, label ample, *obcordiforme,* d'un púrpura violat, *subtrilobat,* lòbuls laterals *fortament reflexos,* un poc fistonats, el del mig *curt, quasi nul,* de manera que el label *sembla bilobat,* esperó horitzontal o ascendent, *dilatat* i *escotat a l'àpex,* a penes *un terç més curt que l'ovari.*

Geografia. — Prats humits o estancats: Gualba, al peu del Montseny; Sant Hilari i Montsoliu; Sils = Castelldefels, Montcada, Sant Fost; Pireneu oriental (Costa); Olot, Vidrà, Lluçanès, Castelló i gran part de l'Empordà, Cerdanya (Vay.); Vic (Masf.); Vilarnadal, Campmany (Sen.), Alfar (Queralt!) — Maig-Juny.

Orchis máscula

2,625. — O. máscula L.

(*de* masculus, *mascle, perquè així l'anomenaren alguns botànics prelinneans:* Orchis morio mas, *de Bauhin.)*

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-4 dm, nua, angulosa, freqüentment tenyida de violeta a l'àpex i amb taques d'un púrpura més fosc, fulles *oblongues lanceolades,* un poc dilatades cap a l'àpex, ordinàriament amb *taques purpúries* a la base i sobre les beines, flors *violàcies purpúries* o rosades, comunament bastant nombroses, en espiga cilíndri-

ca, laxiúscula, bràctees lanceolades agudes, purpúries, les superiors més curtes que l'ovari, les inferiors iguals a ell o més curtes, tèpals externs lliures, drets, estesos, els interns més curts i ± convinents amb el superior, label *més llarg* que els tèpals externs, d'un violat purpuri, puntejat, *trilobat*, lòbuls laterals *fistonats*, arrodonits pel darrera, el del mig *més llarg, més ample, dilatat* i *bilobat*, amb els lòbuls secundaris fistonats o enters, esperó *subcilíndric o subclaviforme, horitzontal* o *ascendent*, igual a l'ovari.

Geografia. — Boscos i prats: Obac, Montserrat, cim de Sant Llorenç del Munt; Núria, Cerdanya = Cap a Montcada i Reixac (Costa), Coll de Vernadell, Rocabruna, Camprodon, Olot, Platraver, Guilleres, Gavà (Vay.), Vic, r. (Masf); Vall d'Aran, a Bossost (C. et S.) — Abr.-Juny.

Orchis fállax

2,626. — O. fállax Wk. et Lge. — O. brevicornis β fállax De Not. — O. pátens β fállax Rchb. (V. Camus, fig. 582).

(*del llatí* fallax, fal·laç, *perquè es pot confondre amb plantes afins.*)

Tuberositats *ovoido-oblongues*, tija de 2-3 decímetres, robusta, fulles *oblongues lanceolades*, quasi totes basilars, amb taques brunes, flors *intensament purpúries*, grandetes, en espiga cilíndrica, fluixa, bràctees lanceolades linears, acuminades, uninèrvies, purpúries, poc més curtes que l'ovari, tèpals externs *ovats obtusos*, estesos, rosats, tenyits de verd, tèpals interns *més estrets* i *més curts*, connivents, label tacat d'un *púrpura més fosc*, trilobat, de lòbuls *quasi iguals, bastant profunds, denticulats*, esperó *cilíndric*, quasi igual a la llargada del label.

Geografia. — Entre els matolls de Montalegre, i travessia a Vallvidrera (Costa) — Abr.-Maig.

Orchis pyramidalis

2,627. — O. pyramidalis L. — Anacamptis pyramidalis Rich. — Aceras pyramidalis Rchb.

(per la inflorescència apiramidada.)

Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 2-6 dm, bastant robusta, poc fullosa superiorment, fulles *linears lanceolades,* llargues, agudes, d'un verd clar, les superiors bracteïformes, flors d'un rosa *viu, petites,* nombroses, en espiga *cònica,* densa, després *oblonga,* bràctees linears, rosades, amb 1-3 nervis, iguals a l'ovari, tèpals *lliures,* els externs *ovats lanceolats,* aguts, subcarenats, els laterals *estesos,* els interns un poc més curts, *connivents* amb el superior, label *trilobat,* de lòbuls quasi iguals, *oblongs obtusos,* els laterals un poc *més amples,* subfistonats, el del mig subcilíndric, a vegades mucronat, esperó prim, *filiforme,* dirigit cap baix, igual a l'ovari o més llarg.

Geografia. — Costers i boscos àrids: Freqüent a les costes de Garraf, turons del Vallès, Montserrat i Bages = Litoral i muntanyes intermèdies fins a Ripoll (Salv.), Vic (Masf.), Torelló, Bellmunt, Llers, Molins (Sen.), Virumbell, Segaró, etcètera. (Vay.), Olot (Bolòs), Cardona (Costa), Alfar (Queralt!) — Maig-Jul.

Orchis conopea

2,628. — O. conopea L. — Gymnadénia conopea R. Br.

(del grec κώνωψ, mosquit, per l'esperó llarg i prim, com la trompa d'aquell insecte.)

Tuberositats digitades, tija de 2-5 dm, dreta, cilíndrica, verda, fulles *lanceolades linears,* carenades, d'un verd glaucescent, les inferiors embeinadores, les superiors bracteïformes, totes agudes, flors d'un *rosa carmí viu,* petites (8-10 mm), d'olor agradable, particularment a la tarda, en espiga cilíndrica, llarga, densa, bràctees lanceolades acuminades, herbàcies, trinèrvies, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals externs laterals obtusos, molt oberts i descendents, el superior i els dos interns un poc connivents, label *estès, transovat, més ample que llarg, contret a la base, trilobat,* amb els lòbuls *quasi iguals, curts, ovats, obtusos,* esperó *filiforme alenat,* arquejat, prop de *dues vegades més llarg que l'ovari,* que també és llarg.

Geografia. — Prats i costers humits, fins a les altes muntanyes: Montserrat, prop del turó del Moro; Bages, especialment a la part oriental; prats del Pireneu, Cerdanya, les Escaldes; Montseny, a Santa Fe = Ripoll (Salv.!), Rubió; Gurb, prop de Vic (Puigg.!); Olot, Vidrà, Lluçanès, Guilleries, Alt Empordà, Segaró, Banyoles (Vay.); Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix, Espunyola, Avià (Puj. C.); Vic (Masf.); Sant Martí Sacalm, el Far, les Planes (Cod.!); Vall d'Aran, a Bossost (Compñ.!); Castanesa (Costa), Fiscal (Nuet!) — Maig-Ag.

Orchis maculata

2,629. — O. maculata L.

(per les fulles tacades.)

Tuberositats digitades, tija de 3-6 dm, dreta, freqüentment un poc flexuosa i angulosa a l'àpex, fulles variables, oblongues o lanceolades, les inferiors obtuses, les superiors llargament acuminades, bracteïformes, amb *taques brunes* o *negroses* mig esborrades per la dessecació, flors d'un *lila pàl·lid* o rosades, ratllades i puntejades de púrpura, d'olor agradable, nombroses, en espiga densa, bràctees lanceolades acuminades, freqüentment purpúries a l'àpex, herbàcies, reticulades, més llargues que l'ovari, tèpals lliures, els externs drets, els dos laterals un poc estesos i reflexos a l'àpex, els dos interns connivents, label estès, *trilobat,* amb els lobuls laterals *amples, ondats, denticulats,* el del mig més petit, curt o allargat, esperó *cilíndrico-cònic, dirigit cap baix,* un poc arquejat, més curt que l'ovari.

Geografia. — Prats i boscos frescos: Prop de Terrassa, r. r.; comuna a Montserrat; Montseny, Sant Hilari; prats pirenencs, Cerdanya, Queralbs, Núria = Sant Llorenç del Munt, Berga, Peguera (Costa), Olot, Vidrà, Guilleries (Vay.); bosc de Ginebret (Puj., C.), Vic (Masf.), Alt Empordà (Tex.); Bages, a Santa Maria de l'Estany (Font!), Cabrera (Seu.); Vall d'Aran, a Bossost (C. et S.), Vall de Baños (Timb.) — Maig-Jul.

Orchis sambucina

2,630. — O. sambucina L.

(del llatí sambucinus, *propi del saüc, perquè en fa olor.)*

Tuberositats inciso-lobades, *atenuades fusiformes,* no ovoides, tija d'1-3 dm, robusta, *fistulosa,* fullosa fins a l'àpex, fulles *oblon-*

gues lanceolades, immaculades, d'un verd clar, flors *groguenques* o *purpúries,* de gorja *groga* puntejada de púrpura, bastant grans, *d'olor de saüc,* en espiga un poc densa, bràctees d'un verd groguenc, lanceolades, herbàcies, reticulades, les inferiors més llargues que les flors, tèpals lliures, els externs ovats lanceolats, obtusos, els laterals pàtulo-reflexos, els interns ovats obtusos, connivents, label quasi tan llarg com els tèpals externs, d'un groc fosc amb pics purpuris, *suborbicular, obscurament trilobat fistonat,* esperó d'un blanc groguenc, cilíndrico-cònic, dirigit cap baix, igual a l'ovari o més llarg.

Geografia. — Pastures i prats de les muntanyes: Sobre Montlluís, al Bac de Bolxera (Bub.); Cerdanya alta, vall del Querol; Canigó (Gaut.); Port de Pallars, les Maleïdes (Lap.); Platraver (Bolòs, ex Colm.) — Juny.

2,631. — O latifólia L.

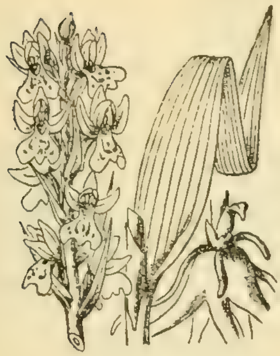
(per tenir les fulles relativament amples.)

Orchis latifólia

Tuberositats digitades, rarament enteres i napiformes, tija de 3-8 dm, robusta, *molt fistulosa,* angulosa a l'àpex, fulles d'un verd fosc, amb taques brunes o sense, les inferiors *ovades oblongues, dilatades* vers llur meitat, obtuses, generalment esteses, les superiors *lanceolades acuminades,* flors *purpúries violàcies,* ratllades i puntejades de púrpura, mitjanes, en espiga densa, bràctees verdes, freqüentment reticulades de púrpura, les inferiors més llargues que l'ovari i àdhuc que les flors, tèpals lliures, els externs drets, els laterals un poc estesos i reflexos a l'àpex, label *puntejat* i *amb ratlles d'un púrpura fosc, trilobat,* de lòbuls *poc profunds,* un poc *escotats,* els laterals *tirats cap enrera,* el del mig *més petit,* esperó *cilíndrico-cònic, dirigit cap baix, lleugerament arquejat* i *un poc més curt que l'ovari.*

Geografia. — Prats humits i estancats: Comuna al Pireneu, de Queralbs a Núria; Cerdanya, les Escaldes; Montseny, a Santa Fe = Voltants de Berga (Costa); Setcases, Costabona, Mare de Déu del Coral, Rocabruna (Vay.); Moià, Collsuspina (Font!); al peu del Port de Benasc (Zett.); Vall d'Aran, a la Bonaigua, Tredòs (Timb.), Pomero (Lleu.); Vall de Baños (Timb.) — Maig-Ag.

Orchis incarnata

2,632. — O. incarnata L.

(pel color encarnat de les flors.)

Tuberositats profundament palmatilobades, de lòbuls divergents, tija de 4-8 dm, fistulosa, freqüentment geniculada a la base, fulles lanceolades, dretes, d'un verd clar, immaculades, acuminades, flors de *color de carn* o, rarament, blanquinoses, puntejades i ratllades de púrpura, grandetes, en espiga bastant densa, bràctees inferiors més llargues que les flors, tèpals lliures, els externs laterals ± estesos, ordinàriament tacats de carmí, label pla, trilobat, de lòbuls *poc profunds*, els laterals *més amples* que el del mig, tots tres ± *arrodonits, envellutats*, amb pics o línies de color carmesí, esperó *cilíndrico-cònic*, un poc arquejat, dirigit cap baix, quasi igual a l'ovari.

Geografia. — Prats humits o estancats: Queralbs, Núria; Montseny, a Santa Fe = De Seva a Viladrau; Ripoll (Salv.!), Serra de la Pena, prop d'Espluga (Costa), Olot, Cerdanya (Vay.); Puig-reig, Berga, riu Adest, Espunyola; Corbera, a l'Estany (Puj., C.!), Vic, r. (Masf.), la Presta (Gaut.), Vall de Baños (Timb.); Vall d'Aran, a Bossost, Portilló (Llen.) i al llarg del Garona (Zett.) — Maig-Jul.

Gènere 705. — NIGRITELLA RICH.

(Forma diminutiva de *nigra*, negra, com si diguéssim *negreta*, pel color negrós de les flors.)

Flors d'un púrpura negrós, oloroses, petites, bràctees verdes, pintades de púrpura a l'àpex, binèrvies, iguals a les flors, que es disposen en espiga curta, cònica, compacta, tèpals estesos, d'un púrpura fosc, quasi iguals, label subrombal, dirigit cap dalt (invertit), esperó inflat, obtús, d'un rosa purpuri, molt més curt que l'ovari. Tuberositats digitades, tija d'1-3 dm, un poc angulosa a l'àpex, amb 2-3 beines a la base, fulles nombroses, linears, carenades, canaliculades, finament denticulades.

Nigritella angustifólia

2,633. — N. angustifólia Rich. — N. nigra Rchb. — Orchis nigra Scop.

(angustifolia, *de fulla estreta.)*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Puigllançada, al Cadí; altures de Núria = Prats de Núria (Salv. !); de Setcases a Camprodon (Carbó !), Rasos de Peguera (Costa), Comanegra, Puigsacau, Platraver, altures de Ribes (Vay. !); de Costabona a la vall de Llo, Cerdanya (Gaut.), Montgrony (Sen !), Bassivé (Puj, J.), vall de Baños, València (Timb.), Montluda, muntanya de Gausac, ribera de Viella, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen. !) — Juny-Ag.

Gènere 706. — SPIRANTHES RICH.

(De σπεῖρα, espira i ἄνθος, flor, per la inflorescència en espiga helicoïdal.)

Flors blanques, petites, oloroses, en espiga multiflora, densa, helicoïdal, bràctees més llargues que l'ovari, perigoni sublabiat, en angle recte amb l'ovari, tèpals connivents, soldats en tub inferiorment, lliures a l'àpex, label sense esperó, enter o franjat. Tija amb poques fulles, que són basilars, tuberositats ovoides o fusiformes.

Tuberositats fusiformes, fulles linears lanceolades, dretes, peciolades, flors poc oloroses, label no escotat, ovari glabrescent
2,634. **S. æstivalis.**

Tuberositats ovoides, fulles ovades, esteses, subsèssils, flors d'olor de formiga, label escotat, ovari pubescent . . 2,635. **S. autumnalis.**

Spiranthes aestivalis

2,634. — S. aestivalis Rich.

(*perquè és de floració* estival.)

Tuberositats *fusiformes,* tija de 2-3 dm, prima, cilíndrica, d'un groc verdós, fullosa, fulles *linears lanceolades,* obtusiúscules, canaliculades, dretes, *peciolades,* les superiors bracteïformes, les inferiors reduïdes a les beines, flors blanques, poc oloroses, i solament després de la posta del sol, espiga dreta, molt densa, bràctees lanceolades, canaliculades, més llargues que l'ovari, tèpals connivents, un poc oberts a l'àpex, els externs lanceolats, obtusiúsculs, pubèruls, els interns espatulats, label *oval oblong,* franjat o fistonat al marge, *no escotat,* ovari *glabrescent,* càpsula generalment vermellosa a la maturitat.

Geografia. — Prats humits o pantanosos: Montseny, al peu del Salt de Gualba; Vall de Ribes = Entre els joncs, a Castelldefels, i muntanyes pròximes a Barcelona (Costa), Cadaqués (Trèm.), Baget, sobre Camprodon (Bub.); Banyuls (Gaut.) — Juny-Ag.

Spiranthes autumnalis

2,635. — S. autumnalis Rich.

(*perquè és de floració* autumnal.)

Tuberositats *ovoides,* generalment dues, a vegades 3-4, tija de 2-3 dm, cilíndrica, prima, flexuosa, quasi nua, pubescent a l'àpex, amb fulles bracteïformes, fulles *ovades* o ovades oblongues, atenuades en curt pecíol, en rosetó lateral, flors blanques, d'olor de formigues, en espiga estreta, molt densa, bràctees ovades acuminades, pubescents, blanques al marge, més llargues que l'ovari, tèpals sacciformes a la base, connivents, els externs lanceolats linears, obtusiúsculs, els interns més curts i més estrets, label quasi tan llarg com els tèpals externs, *transovat, canaliculat,* franjat fistonat al marge, *escotat* a l'àpex, ovari transovoide, *pubescent.*

Geografia. — Boscos i pastures àrids: Freqüent als boscos dels voltants de Terrassa = Marina de Viladecans; prop de Torelló (Costa); Vilamala, Siurana, Olot, Vidrà, Lluçanès, Guilleries, Segaró, Lledó (Vay.), la Cellera (Cod.), Puigreig, Casserres, Espunyola, Avià (Puj. C.), Vic, Vilatorta (Masf.), Cabanes (Sen.), Prats de Molló (Gaut.); Vall d'Aran (Puj., J.), camí del Portilló, per Bossost (Llen.) — Octubre-Nov.

Gènere 707. — GOODYERA R. BR.

(Gènere dedicat a John *Goodyer*, botànic anglès del segle XVII.)

Flors blanques, petites, en espiga helicoïdal unilateral, curta, densa, pubescent glandulosa, bràctees lanceolades acuminades, més llargues que l'ovari, tèpals connivents en tub a la part inferior formant un angle quasi recte amb l'ovari, tèpal extern mitjà horitzontal i aplicat als dos laterals interns un poc estesos, label també estès, no contret en la seva part mitjana ni esperonat, fortament gibós a la base, amb el limbe breument prolongat en llengüeta acanalada, recorbada cap baix, ovari dret, atenuat en pedicel retort. Rizoma articulat, prim, ramificat, serpentejant, estolonífer, tija d'1-2 dm, ascendent, prima, flexuosa, pubescent sobretot a l'àpex, fulles verdes, amb nervis vermellosos, anastomosats, formant un conjunt reticulat, les inferiors ovades agudes, bruscament contretes en pecíol embeinador, les caulinars lanceolades linears, aplicades a la tija, bracteïformes.

Goodyera répens

2,636. — G. répens R. Br. — Neottia répens Swartz

(pel rizoma serpentejant.)

Geografia. — Boscos de les muntanyes, entre la pinassa: Vall d'Aran, bosc de Baricauba, r. (Llen.!, jul. 1908, *legit)*; gespes ombroses de Saleix, avetoses de Luchon (Lap., p. 552); Bac de Fos, sota el Coll de Bareix (C. et S.); Pireneus (Camus, Rouy). Nova per a Espanya. [1]

[1] Abunda a la terra molsosa del Portilló, a la Vall d'Aran, on comença a florir a mitjan juliol (F. Q.).

Gènere 708. — CORALLORHIZA R. BR.

(De χοράλλον, coral, i ῥίζα, arrel, pel rizoma coral·loide d'aquesta planta.)

Flors blanques verdoses, puntejades de púrpura, petites, penjants, en nombre de 4-12 en espiga curta i fluixa, bràctees diminutes, membranoses, coriàcies, agudes, tèpals lliures, connivents, els externs sublinears, reflexos al marge, els interns un poc més curts, oblongs, groguencs, puntejats d'un bru vermellós, label un poc més curt que els tèpals externs, dirigit cap baix, estès, trilobat, amb dues callositats paral·leles a la base, linears, lòbuls laterals petits, drets, el del mig ovat, subtrilobat, blanc, estriat i puntejat de púrpura a la base, esperó curt, sacciforme, ovari no retort, sostingut per un pedicel curt i retort. Rizoma tortuós, ramificat, coral·liforme, tija d'1-2 dm, prima, verda, afil·la, amb algunes escames embeinadores.

Corallorhiza innata

2,637. — C. innata R. Br.

(del llatí innatus, *no nat, perquè floreix sense treure fulles, com el* Limodorum abortivum.)

Geografia. — Boscos de les altes muntanyes, poc abundant en petites colònies al peu dels arbres vells, a les selves de faigs i avets : Pireneus (Costa, Camus) ; boscos humits i molsosos del Portilló (Llen. !; *vidit* Pau) ; Melles i Canejan (Lap.).

N. B. Tot i que Bubani la inclou entre les espècies *repudiatae,* afirmant categòricament que *quantum sciq in Pyrenaeis non vivit* (Fl. Pyr., IV, p. 55), és ben cert que Llenas la recollí en el lloc indicat, el mes de juny del 1909.

Gènere 709. — EPIPÓGON GMEL.

(Del grec ἐπί, sobre, i πώγων, barba, perquè, no havent-hi torsió a l'ovari, el label resta superior i té la forma d'una barba.)

Flors groguenques, tacades de púrpura, oloroses, bastant grans, penjants, en nombre de 2-3 en espiga curta, bràctees membranoses, ovades, blanquinoses, tèpals d'un blanc groguenc, canaliculats, obtusos, lanceolats, els laterals interns més amples que els externs, label erecte, ample, trilobat, amb els lòbuls petits, estesos, arrodonits, el del mig gran, còncau, fistonat al marge, amb crestes purpúries, esperó sacciforme, ascendent, ovari ovoide globulós, no torçat però sostingut per un pedicel retort .Rizoma ramificat, coral·liforme, de branques escamoses, tija d'1-2 dm, cilíndrica, fistulosa, groguenca, afil·la, amb beines truncades, separades.

Epipógon aphyllum

2,638. — E. aphýllum Swartz — E. Gmelínii Rich.

(perquè és afil·le ; Gmelinii, *perque fou dedicada a Johann Georg* Gmelin, *autor de la* Flora sibirica.)

Geografia. — Boscos ombrosos, paràsita sobre les arrels de diverses coníferes i del faig ; planta poc abundant i d'habitació poc estable, puix que desapareix freqüentment durant diversos anys (Camus, p. 365) : Pireneu central, raríssima (Bub) ; prop de Luchon, a la Cascada de l'Infern (Timbal i altres) — Jul.-Set.

Gènere 710. — LIMODÓRUM RICH.

(Transcripció errònia de αἱμόδωρον, emprat per Teofrast per a designar una planta paràsita de flor vermella.)

Flors violades, amb estries més fosques, grans, en nombre de 4-20 en espiga llarga i fluixa, bràctees grans, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals connivents, els externs d'un violat clar, els laterals oblongs lanceolats, el del mig més ample, còncau, els interns més curts i més estrets, label ovat, canaliculat, contret i subarticulat a la base, un poc més curt que els tèpals externs, groguenc, pintat de violat amb venes més fosques, dirigit cap endavant, ondat i cresp al marge, esperó alenat, dirigit cap baix, d'un violat pàl·lid, tan llarg com l'ovari, que no és retort, però ho és el pedicel que el sosté. Rizoma amb fibres radicals pregones, membranoses, tortuoses, gruixudes, fasciculades, tija de 4-6 dm, robusta, fistulosa, verda tacada de violat, afil·la, però amb escames embeinadores d'un verd morat.

Limodórum abortívum

2,639. — L. abortívum Swartz.

(del llatí abortivus, *avortat, perquè és una planta sense fulles.)*

Geografia. — Clarianes dels boscos, paràsita o sapròfita sobre les arrels dels arbres: Alzinars i pinedes del Vallès, a l'Obac, Matadepera, Sant Llorenç del Munt; Vidreres, Bages = Des d'Alella (Salv.!) i altres llocs del litoral fins al Pireneu (Costa); Vic, r. (Masf.), Llers, Molins, Requesens (Sen.), Alberes (Gaut.) — Maig-Juny.

Gènere 711. — NEÓTTIA L.

(De νεοττεία, niu, al·ludint a la forma del rizoma de l'espècie següent)

Flors rosses, ascendents, nombroses, en espiga multiflora, compacta sobretot a l'àpex, acompanyada de bràctees lanceolades agudes, la meitat més curtes que l'ovari, tèpals lliures, còncaus, consistents, label dues vegades més llarg que els altres tèpals, estès, dirigit cap endavant, còncau i gibós a la base, trilobat, lòbuls laterals dentiformes, el del mig molt mes gran, insensiblement dilatat vers l'àpex, bilobat, amb els lòbuls ovats, arquejats, divergents, fistonats, esperó nul, ovari no retort sostingut per un pedicel que ho és. Rizoma de fibres grumolloses, fràgils, que simulen en conjunt un niu d'ocells al peu i al costat de la tija, aquesta de 2-4 dm, robusta, cilíndrica, d'un blanc groguenc, pubèrula, glandulosa a l'àpex, afil·la, però amb escames embeinadores, les superiors un poc més llargues ; planta amb aspecte d'*Orobanche*.

Neóttia Nidus-avis

2,640. — N. Nidus-avis Rich.

*(correspon a l'*Ophrys Nidus-avis *de Linné,* niu d'ocell, *per la forma del rizoma.)*

Geografia. — Boscos ombrosos, no tan rara a la regió mediterrània com ha estat suposat : Obac, alzinar de la Serra del Pou ; serra de Sant Llorenç del Munt a la Mata ; Coll de Daví ; Montserrat, al peu de l'ermita de Sant Miquel ; Montseny, a Sant Marçal, a la Font de les Basses ; Berguedà, al Bosc de Noucomes = Montserrat (Salv. !), Comanegra, Vidrà, Montsoliu, Osor, Guilleries, Mare de Déu del Mont, etc. (Vay.) ; muntanya de Queralt, Capolat (Puj., C.), Tibidabo (Sen. !) ; Vall d'Aran, a Montgarri (Timb.), Artiga de Lin, ribera de Viella (Llen.) ; Hospital de Benasc (Zett.), sobre Banyeres (Lezat). — Maig-Jul.

Gènere 712. — LISTERA R. BR.

(Gènere dedicat a Martin *Lister*, metge i naturalista anglès del segle XVII)

Flors verdoses, en espiga fluixa, tèpals subconnivents, label molt més llarg que els altres tèpals, penjant, sense esperó, amb dos lòbuls laterals dentiformes i el del mig lingüiforme i bífid, masses pol·líniques bipartides, ginostem molt curt i acuminat, ovari subglobulós, no retort, però sí el pedicel ; dues fulles oposades vers la meitat de la tija, arrel fibrosa.

Fulles ovades obtuses, amb 7-9 nervis, glabres, label oblong, divisions laterals del lòbul mitjà paral·leles, obtuses . . . . . **L. ovata.**
Fulles cordiformes, obtuses, amb cinc nervis, iluents, label netament trilobat, divisions laterals del lòbul mitjà divergents, acuminades. . **L. cordata.**

Listera ovata

2,641. — L. ovata L. — Neóttia latifólia Rich.

(*per les fulles* ovades.)

Fibres radicals nombroses, llargues, gruixudetes i flexuoses, tija de 2-6 dm, dreta, pubescent, cilíndrica, verda i amb algunes petites bràctees a la part superior, angulosa a la inferior, amb 2-3 beines brunes a la base, dues fulles grans, situades vers la meitat de la tija, molt acostades i aparentment oposades, amplament *ovades obtuses*, mucronades, semiamplexicaules, amb 7-9 nervis, esteses, flors d'un *verd groguenc*, petites, nombroses, dretes, en espiga llarga i fluixa, bràctees ovades acuminades, verdes, petites, més curtes que el pedicel, tèpals externs còncaus, ovats, connivents en casc, els interns estrets, linears, label *penjant, oblong subtrilobat*, lòbuls laterals cap a la base, *dentiformes*, el del mig *unes tres vegades més llarg que els tèpals externs, subcuneïforme, profundament bífid*, de lòbuls *linears, obtusos, quasi paral·lels.*

Geografia. — Clarianes dels boscos ombrosos : Sant Hilari, no escassa al peu de la Roca Llarga = Plana de Vic (Salv.!, Masf.), Olot (Bolòs!), Berga (Grau), Vidrà,

Sant Quirze de Besora, Olot, Collsacabra, Guilleries, Montseny (Vay.); Font d'Estenalles, a la serralada superior del Vallès, r.; Bosc de Ginebret (Puj., C.!); la Cellera (Cod.), vores de la Muga, a Molins (Sen.), Riumors (Queralt!); Vall d'Aran: Bossost (Compñ.!, in Hb. Cad.), riberes de Viella, Aiguamoix, Ruda (Llen.!), Pla de Beret (C. et S.); sobre Banyeres (Zett.). — Maig-Juny.

Listera cordata

2,642. — L. cordata R. Br. — Neóttia cordata Rich.

(per les fulles cordiformes.)

Fibres radicals subcapil·lars, tija d'1-2 dm, dreta, prima, subquadrangular, amb dues beines brunenques a la base, dues fulles situades vers la meitat de la tija, molt acostades de manera que semblen oposades, sèssils, *ovades cordiformes,* obtuses, mucronulades, verdes, lluents, amb *cinc nervis,* flors *verdoses,* freqüentment tacades de púrpura, petites, 5-10 en espiga prima, fluixa, tèpals externs *ovats obtusos,* estesos, els interns un poc més estrets, label *penjant,* estret, *visiblement trilobat,* lòbuls laterals situats vers la base i *dentiformes,* el del mig *bífid,* amb lacínies *linears, acuminades, divergents.*

Geografia. — Boscos humits i clarianes de les muntanyes, a la zona alpina: Pireneu oriental, prop de Setcases (Isern ex Bubani); prop del Canigó, a la falda del Cadí (Bub.), i Massís del Canigó (Gaut.); Pireneus (Coste, Camus); conca de la Noguera de Vallferrera, més amunt d'Areu, a la Molinassa, Boet, Coma de l'Orri i Fontallada (Font!) — Juny-Ag. (1)

---

(1) També a la Vall de Núria, on fou descoberta fa poc temps per la Sra. M. Garriga, vidua de Gallardo; i als boscos del Portilló, entre la molsa de l'avetosa, a la Vall d'Aran (F. Q.)

Gènere 713. — CEPHALANTHERA Rich.

(Del grec κεφαλή, cap, i antera, per la forma d'aquesta.)

Flors rosades o blanques, en espiga fluixa, subsèssils, tèpals totalment petaloides, connivents, label trilobat, sense esperó, bruscament contret cap al mig en dos articles, l'inferior, o hipoquil, còncau glandulós, el superior, o epiquil, amb crestes sortides, sense retinacle, ginostem llarg, arrel fibrosa, fulles sèssils o amplexicaules, les inferiors reduïdes a la beina.

1. Flors d'un rosat viu, tèpals acuminats, quasi iguals al label, epiquil cordiforme, amb crestes ataronjades, hipoquil blanc, ovari i extrem de la tija pubèruls glandulosos . . . . 2,643. **C. rubra**.
   Flors blanques, tèpals interns obtusos, més llargs que el label, ovari i tija glabres . . . . 2.

2. Flors d'un blanc pur, tèpals externs aguts, bràctees molt més curtes que l'ovari, hipoquil triangular obtús, blanquinós, fulles lanceolades acuminades . . . . 2,644. **C. ensifólia**.
   Flors d'un blanc groguenc, tèpals tots obtusos, bràctees més llargues que l'ovari, hipoquil ovat cordiforme, blanquinós i tacat de groc, fulles ovades lanceolades. . . . . 2,645. **C. pállens**.

Cephalantera rubra

2,643. — C. rubra Rich.

(*per les flors* vermelles.)

Fibres radicals filiformes, tija de 2-6 dm, dreta, sinuosa, pubèrula glandulosa a l'àpex, fulles *estretament lanceolades*, quasi dístiques, les inferiors quasi reduïdes a la beina, flors d'un *rosat carmí*, bastant grans, dretes o un poc esteses, en nombre de 5-15 en espiga fluixa, bràctees herbàcies, iguals a l'ovari o més llargues, tèpals tots *acuminats*, els laterals externs un poc estesos, label quasi igual als altres tèpals, epiquil *cordiforme acuminat, més ample que llarg, canaliculat*, amb crestes d'un *groc ataronjat*, hipoquil *blanc*, amb *dues aurícules dretes, rodones*, subsacciformes a la base, amb *nervis groguencs, flabel·liformes*, ovari prim, pubescent glandulós.

Geografia. — Boscos secs i pedregosos, sobretot en terres calcàries: Freqüent als boscos de l'Obac, Sant Llorenç del Munt i menys al pla; Bages = Muntanyes pròximes a Barcelona (Salv.!) i altres de Girona i de l'interior, fins a Olot, Segarra i més amunt (Costa), Vic (Masf.), Sant Llorenç dels Cerdans (Gaut.) — Maig-Jul.

Cephalanthera ensifólia

2,644. — C. ensifólia Rich.

(del llatí ensis, *l'espasa i* folium, *la fulla, per la forma d'aquesta.)*

Fibres radicals filiformes, tija de 2-6 dm, dreta, sinuosa, un poc angulosa, glabra com tota la planta, fullosa en tota la longitud, fulles *estretament lanceolades acuminades,* bastant acostades, dretes, les inferiors reduïdes a les beines, flors d'un *blanc pur,* grandetes, dretes, 6-18 en espiga fluixa, bràctees ovades acuminades, molt petites, membranoses, més curtes que l'ovari, *tèpals externs aguts,* els *interns obtusos,* label amb pèls esparsos, epiquil dues vegades més curt que els tèpals externs, *subcordiforme,* més ample que llarg, amb *cinc crestes longitudinals* d'un *groc ataronjat,* hipoquil *blanquinós,* un poc sacciforme a la base, ovari subsèssil, glabre.

Geografia. — Boscos secs, sobre pissarres: Serralada superior del Vallès, a l'Obac i a la Font de la Cirera; al peu de Sant Llorenç del Munt; Bages = Prop de Barcelona, cap a Sarrià, Horta, Montalegre; Montserrat (Costa); Lluçanès, Besora, Olot, Guilleries, Empordà (Vay.); Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix, Espunyola, Avià (Puj., C.), Cabanes (Sen.), de Cervera fins més enllà de Ceret (Gaut.); Vall d'Aran (Villiers, Isern, ex Colm.) — Abr.-Maig.

Cephalanthera pállens

2,645. — C. pállens Rich. — C. grandiflora Bab.

(per les flors pàl·lides.)

Fibres radicals *grollerament filiformes,* tija de 2-6 dm, dreta, fullosa en tota la longitud, glabrescent, fulles *ovades* o bé *ovades lanceolades,* amplexicaules, les inferiors reduïdes a simples beines, flors d'un *blanc groguenc, grans,* 3-12 en espiga fluixa, bràctees herbàcies, les inferiors foliàcies, *més llargues que l'ovari* i àdhuc que la flor, tèpals *tots obtusos,* label més curt que els tèpals externs, epiquil *ovat, cordiforme, mucronat, més ample que llarg,* canaliculat, amb *3-5 crestes longitudinals* d'un *groc ataronjat,* hipoquil *blanquinós, subsacciforme* a la base, ovari sèssil, glabre.

Geografia. — Boscos i bardissars, en terres calcàries: Terrassa; canyars de Montcada = Pireneu, a la Torre d'En Mir (Compy.); Olot, Segaró (Vay.); Font de Dorca, Tortellà (Fontfreda); Coll-lliure (Gaut.) — Maig-Juny.

Gènere 714. — EPIPACTIS HALL.

(De ἐπιπακτίς, nom grec d'una mena d'el·lèbor o *Veratrum*, amb el qual s'assemblen aquestes plantes, dites també *Helleborine*.)

Flors vermelloses o verdoses, pedicel·lades, en espiga ± fluixa, tèpals un poc herbacis per fora, oberts, label bruscament contret al mig, hipoquil còncau, epiquil freqüentment cordiforme i gibós a la base, un retinacle, ovari atenuat en pedicel retort. Fulles amplexicaules, amb nervis sortits, les inferiors reduïdes a la beina, arrel fibrosa.

1 { Epiquil pla, suborbicular, plegat fistonat, hipoquil còncau, de lòbuls ovats subtriangulars, fulles lanceolades agudes, planta de llocs pantanosos. . . . . 2,646. **E. palustris.**
Epiquil apiculat o acuminat, plantes de llocs secs . . . . 2.

2 { Fulles ovades lanceolades, amb nervis i marge llisos, poc nombroses, més curtes que els entrenusos, espiga fluixa, epiquil apiculat, ovari turbinat, sostingut per un pedicel més curt que ell. 2,647. **E. microphylla.**
Fulles ovades, amb nervis i marge ± aspres, més llargues que els entrenusos, espiga bastant densa, epiquil acuminat recorbat . . . 3.

3 { Flors d'un vermell obscur, un poc oloroses, epiquil cordiforme, gibositats plegades crespes, tija feble, vermellosa, marge foliar ondat . . . 2,648. **E. atrorúbens.**
Flors verdoses vermellenques, inodores, epiquil amplament ovat, gibositats llises, tija robusta, verdosa, marge foliar poc o no gens ondat. 2,649. **E. latifólia.**

Epipactis palustris

2,646. — E. palustris Crantz

(palustris, *palustre, perquè sol viure als aiguamolls.*)

Rizoma *serpentí estolonífer*, tija de 3-6 dm, dreta, pubescent a l'àpex, fulles *lanceolades agudes*, dretes, les 2-3 inferiors reduïdes a les beines colorades, flors d'un *verd grisenc*, ratllades de púrpura, grandetes, penjants, 4-18 en espiga fluixa, subunilateral, bràctees lanceolades acuminades, les superiors més curtes, les inferiors més llargues que l'ovari, tèpals externs *ovats lanceolats, aguts, carenats*, d'un *verd cendrós*, tenyits de púrpura, els interns més curts, blancs, tenyits de rosa, label igual als tèpals externs, epiquil *suborbicular, plegat fistonat,*

hipoquil còncau amb els lòbuls ovats subtriangulars, drets o un poc connivents, ovari pubescent, oblong fusiforme, sobre un pedicel tant o més llarg que ell.

Geografia. — Prats pantanosos: Vall de Ribes; Sant Vicenç de Rus, sobre la Pobla de Lillet; Bages = Gavà, Castelldefels; Sant Elies, prop de Berga (Costa); Sant Hipòlit i Castell d'Oris (Salv.!); Pireneus, Lluçanès, Vidrà, Olot, Mare de Déu del Fau (Vay.), la Cellera (Cod.!), Puig-reig, Merlès, Serrateix, Avià (Puj. C.), Vic (Masf.), Cabrera, l'Esquirol, Ripoll, Torelló, Sant Hipòlit (Sen.!), Conca de Tremp (Bub.), Riumors (Queralt!), Prades (Gaut.) — Juny-Ag.

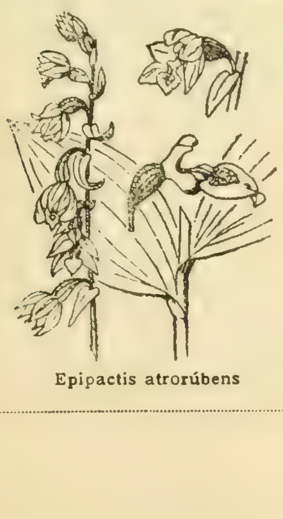
Epipactis microphylla

2,647. — E. microphylla Swartz

(de μικρός, petit, i φύλλον, fulla, per tenir les fulles relativament petites.)

Rizoma *no serpentí,* tija de 2-5 dm, dreta o sinuosa, prima, pubescent a l'àpex, d'un verd glauc o vermellós, *fulles ovades lanceolades* o *lanceolades,* més curtes que els entrenusos, de nervis i marge llisos, flors *verdes grisenques,* tenyides de púrpura, petites, molt oloroses, penjants, poc nombroses, en espiga prima, subunilateral, bràctees superiors més curtes, les inferiors tant o més llargues que les flors, tèpals *ovats aguts,* reflexos a l'àpex, trinervis, carenats, els externs pubèruls, d'un groc verdós, label més curt que ells, epiquil *ovat cordiforme,* apiculat, cresp al marge, laciniat, amb dues làmines crespes a la base, hipoquil *sacciforme,* oblong, verd pintat de violat, ovari pubescent, en forma de baldufa, subtrígon, pedicel retort, més curt que l'ovari.

Geografia. — Boscos secs i pedregosos: Terrassa, Obac, Sant Llorenç del Munt; Montserrat, a la Canal dels Avellaners = Alguna vegada al litoral (Costa), Aguilar de Segarra (Puigg.!), Pireneus, muntanyes d'Olot, Lluçanès, Guilleries, Alt Empordà (Vay.), Tibidabo, Santa Creu, Llers (Sen.!), Vic (Masf.) — Juny-Jul.

Epipactis atrorúbens

2,648. — E. atrorúbens Schultz — E. atropurpúrea Raf. — E. rubiginosa Gaud.-E. purpúrea Holandre

(de llatí ater, *negre o fosc, i* rubens, *vermell, pel color púrpura obscur de les flors.)*

Rizoma curt, vertical, no estolonífer, amb fibres radicals *filiformes,* gruixudetes, tija de 3-5 dm, flexuosa, pubescent a l'àpex, vermellosa, fulles mitjanes i inferiors *ovades,* més llargues que els entrenusos, les de baix de tot reduïdes a les beines, les superiors estretament

lanceolades, de nervis freqüentment aspres, flors d'un *vermell fosc,* petitetes, un poc oloroses, penjants, en raïm subunilateral, bastant dens, bràctees més curtes que les flors, les inferiors iguals o més llargues, tèpals acutiúsculs, estesos i reflexos a l'àpex, els externs pubèruls, purpuris i pintats de verd, els interns glabres, d'un púrpura fosc, label un poc més curt que els tèpals externs, epiquil *cordiforme acuminat,* amb dues làmines crespes a la base, hipoquil còncau, oblong, d'un púrpura fosc, ovari pubescent, no retort però sí el pedicel, que és curt.

Geografia. — Costers i boscos secs, en terres calcàries : Sant Llorenç del Munt, Matadepera, Obac; Sant Salvador, sobre Olesa; Montserrat, Montcada, Gelida; Bages = Clot de Segalers, al Berguedà, i muntanya de Queralt (Grau!), Cabrera (Sen.!), Vidrà (Sen.!), Vidrà, Olot, Montsoliu, Guilleries (Vay.), Sadernes (Cod.!), Montsant (Puj. J.), Collsacabra (Trèm.); Vall d'Aran, a Artiga de Lin (Llen.), Ruda (C. et S.); Vall de Benasc (Zett.) — Juny-Jul.

Epipactis latifólia

2,649. — E. latifólia All.

(per les fulles amples.)

Rizoma curt, tija de 3-8 dm, robusta, pubescent a l'àpex, subangulosa, violada a la base sobretot quan creix en llocs asolellats, fulles *amplament ovades acuminades,* més llargues que els entrenusos, embeinadores, ondades al marge, que, així com els nervis, és aspre, les fulles inferiors reduïdes a les beines i les superiors bracteïformes, flors *verdes vermelloses,* inodores, bastant grans, esteses o un poc penjants, freqüentment molt nombroses, en raïm subunilateral bastant dens, bràctees lanceolades acuminades, verdes, les inferiors molt més llargues que les flors, tèpals aguts, estesos, els externs reflexos a l'àpex, verdosos per fora, rosats o verds violats per dintre, els interns aguts, carenats, pintats de rosa, label un poc més curt que els tèpals externs, epiquil amplament *ovat acuminat,* recorbat a l'àpex, bigibós i papil·lós, d'un rosa violat, hipoquil còncau, d'un bru fosc per dintre, ovari pubescent, glabrescent a la maturitat, no retort, però sí el seu pedicel. Planta polimorfa.

Geografia. — Boscos secs i pedregosos : Sant Llorenç del Munt, Obac, Sant Hilari, Ribes = Pireneu, Vidrà, Olot, Guilleries, Mare de Déu del Munt (Vay.), Vic (Masf.), Cabrera, Ripoll (Sen.), Alberes (Gaut.) — Jul.-Ag.

Gènere 715. — CYPRIPÉDIUM L.

(Correctament escrit ha d'ésser *Cypripedilum*, de Κύπρις, la Venus de Xipre, i πέδιλον, soc, com si diguéssim esclop o soc de Venus, per la forma del label.)

Flors purpúries brunes, grans, normalment solitàries, rarament en nombre de 2-3, penjants i amb una gran bràctea foliàcia, perigoni de quatre tèpals (realment cinc, dos dels quals estan totalment o parcial soldats) en creu, els laterals exteriors soldats i dirigits cap baix, el del mig dret, els interiors més llargs, lanceolato-linears, llargament acuminats, ondats al marge, tots d'un púrpura bru, label més curt que els altres tèpals, molt gran, inflat vesiculós, en forma d'esclop, d'un groc daurat, estriat de púrpura, de vores inflexes, formant un forat rodó, estams laterals fèrtils, el central estèril (estaminodi) petaloide, ginostem penjant, trífid, anteres univalves, ovari no retort, pedicel·lat, pubescent. Rizoma horitzontal, serpentí, amb fibres radicals bastant grosses, tija de 3-5 dm, cilíndrica, flexuosa, pubescent, amb beines obtuses a la base, ± brunes, i 3-5 fulles amples, ovades lanceolades, agudes, de nervis paral·lels, amplexicaules, bràctees ovades lanceolades, verdes.

Cypripédium Calcéolus

2,650. — C. Calcéolus L.

(del llatí calceolus, *sabateta, al·ludint a la forma còncava del label; correspon al* Calceolus Mariae *dels botànics prelinneans.)*

Sinonímia. — Sabatetes de la Mare de Déu, esclops ; *cast.*, zuecos, zapatillos ; *fr.*, sabot de Vénus.

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes : Cap a Ripoll, al Pla dels Avellaners (Salv. !) ; Pla de la Calma (Costa) ; Plana de Vic, faldes del Pireneu (Quer, Palau, ex Colm.) ; Pireneu (Camus, Coste) — Maig-Jul.

N. B. A Ripoll ningú no ha sabut donar-nos raó del «Pla dels Avellaners», la localitat de Salvador. Bubani inclou aquesta espècie entre les *Orchideae repudiatae*.

Família 127. — POTAMOGETONÀCIES Kunth

(Del gènere *Potamogeton.*)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, verdoses, tetràmeres, en espigues axil·lars, tèpals lliures, estams oposititàpals, anteres biloculars, ovari lliure, estil curt o nul, fruit compost de quatre aquenis, o de menys per causa d'avortament. Herbes lacustres o fluviàtils, surants o submergides, de tija nuosa i fulles oposades o alternes, estipulades, a vegades embeinadores.

Gènere 716. — POTAMOGÉTON L.

(Dioscòrides anomenava ποταμογείτων una planta que es feia a les aigues, de ποταμός, el riu, i γείτων, pròxim. Els *Potamogeton* són plantes aquàtiques.)

1 { Fulles totes oposades, el·líptico-lanceolades, amplexicaules, peduncles fructífers curts, recorbats, espiga pauciflora, aquenis reniformes, de carena aguda i bec curt . . . . 2,651. **P. densus.**
Fulles florals oposades, les altres alternes, peduncles fructífers rectes o poc encorbats, espigues, generalment, multiflores . . . . . 2.

2 { Fulles linears o setàcies, de menys de 4 mm d'ample . . . . . 3.
Fulles ± ovades, oblongues o lanceolades, de més de 4 mm d'ample 6.

3 { Fulles embeinadores, amb estries tranversals . . . . 4.
Fulles no embeinadores, sense estries transversals . . . . . . 5.

4 { Aquenis de 2 mm, ovoido-globulosos, de marge intern encorbat, bec terminal, estil quasi nul, fulles setàcies, uninèrvies. 2,652. **P. marinus.**
Aquenis de 3-4 mm, transovoides semicirculars, amb el marge intern recte, bec pseudolateral, estil llarguet, fulles linears, amb 1-5 nervis. 2,653. **P. pectinatus.**

5 { Peduncles fructífers rectes, aquenis de 2'5 mm, nombrosos, ovoides, a penes comprimits, dors arrodonit, marge intern sense dent, bec quasi terminal, fulles d'1 mm d'ample. . . . . . 2,654. **P. pusillus.**
Peduncles fructífers encorbats, aquenis de 3 mm, poc nombrosos, comprimits i carenats, de dors ondat fistonat, marge intern amb una dent a la base, bec pseudolateral, fulles de 0'5 mm d'ample. 2,655. **P. trichoídes.**

6
- Fulles isomorfes, submergides, membranoses transparents, sèssils o subsèssils. . . . . 7.
- Fulles heteromorfes, les superiors surants, més amples i peciolades, rarament totes submergides . . . . 9.

7
- Estípules grans, fulles oblongues lanceolades, mucronades, peduncle inflat, més gruixut que la tija, espiga fructífera de 4-6 cm, aquenis grans . . . . 2,656. **P. lúcens.**
- Estípules curtes, freqüentment destruïdes a la florescència, fulles no mucronades, espiga fructífera d'1-3 cm . . . . 8.

8
- Fulles linears oblongues, ondades crespes, denticulades, sèssils, tija comprimida, aqueni terminat en bec agut, encorbat i quasi tan llarg com ell . . . . 2,657. **P. crispus.**
- Fulles ovades amplexicaules, subperfoliades, tija cilíndrica, aqueni terminat en bec molt curt . . . . 2,658. **P. perfoliatus.**

9
- Peduncles inflats a l'àpex, més gruixuts que la tija, aquenis ovoides comprimits, de marge obtús, bec curt i un poc encorbat. 2,659. **P. gramíneus.**
- Peduncles no inflats a l'àpex, menys gruixuts que la tija o a penes tant. 10.

10
- Fulles submergides sèssils o peciolades, freqüentment totes submergides i membranoses transparents . . . . 11.
- Fulles totes llargament peciolades, les superiors surants, grans, coriàcies, mai totes submergides . . . . 13.

11
- Fulles submergides sèssils, les superiors freqüentment surants, coriàcies, breument peciolades, a la fi vermelloses, aquenis de 3 mm, vermellosos, comprimits, de carena aguda . . 2,660. **P. rufescens.**
- Fulles totes peciolades i quasi sempre submergides, ni coriàcies ni vermelloses, aquenis verdosos, d'1-2 mm, de carena obtusa . . . 12.

12
- Fulles el·líptico oblongues o lanceolades, atenuades pels dos caps, transparents, d'un groc clar, breument peciolades, aquenis amb marges obtusos . . . . 2,661. **P. sículus.**
- Fulles amplament ovades el·líptiques, rodones o subcordiformes a la base, primetes, verdes, llargament peciolades, aquenis de marges acutiúsculs . . . . 2,662. **P. plantagíneus.**

13
- Peduncles més prims que la tija, espiga fructífera de 2-3 cm, compacta, aquenis de 2 mm, vermells en llur dessecació, ovoides comprimits, de bec quasi nul . . . . 2,663. **P. polygonifólius.**
- Peduncles tan gruixuts com la tija, espiga fructífera de 3-6 cm, fluixa, aquenis de 3-5 mm, ovoides inflats, verdosos, de bec encorbat . 14.

14 | Tija ramificada, fulles surants ovades lanceolades, atenuades pels dos caps, pecíol convex per sobre, peduncle més gruixut que la tija, aquenis de 3'5 mm . . . . **2,664. P. flúitans.**
| Tija simple, fulles surants ovades, arrodonides o cordiformes a la base, pecíol acanalat per sobre, peduncle tan gruixut com la tija, aquenis de 4-5 mm . . . . **2,665. P. nátans.**

Potamogéton densus

2,651. — P. densus L. — P. oppositifólius DC.

(del llatí densus, *dens, perquè viu submergit, sense flotar;* oppositifolius, *perquè té les fulles oposades.)*

Tija ramificada dicotòmicament, cilíndrica, fulles totes submergides, isomorfes, el·líptiques lanceolades, *totes oposades,* membranoses, amplexicaules, freqüentment recorbades, amb 3-7 nervis, denticulades, peduncles nascuts a les bifurcacions, curts, prims, a la fi recorbats, espiga fructífera ovoide, pauciflora (2-6 flors), aquenis petits (3×2 mm), *transovoides subreniformes, comprimits,* de *carena aguda, bec curt i encorbat.*

β laxifolius G. et G. — Fulles distants, generalment oblongues lanceolades.

Geografia. — Comuna a les aigües estancades o de curs lent, des del litoral al Pireneu, tant el tipus com la varietat *laxifolius* G. et G. — Maig-Set.

Potamogéton marinus

2,652. — P. marinus L. — P. filiformis Pers.

(perquè, al nord d'Europa, per bé que excepcionalment, viu prop del mar, a les aigües salabroses; filiformis, *per la tija i les fulles molt primes.)*

Tija *filiforme, comprimida ancipital,* ramificada, de longitud variable (1-5 dm), fulles *filiformes* o *subcapil·lars,* uninèrvies, llargament embeinadores, totes submergides, peduncles prims, drets, molt més llargs que l'espiga (5-7 cm), flors *vermelloses,* espiga fructífera

molt fluixa, formada per 2-4 verticils molt separats de *2-4 carpels* cadascun, aquenis petits (2 × 2 mm), *ovoides subglobulosos*, un poc comprimits, marge intern *corbat*, no carenat, bec *molt curt, recte, central.*

Geografia. — Llacs de les altes muntanyes: Molí derruït de Basca, Siurana (Vay.) Juny.

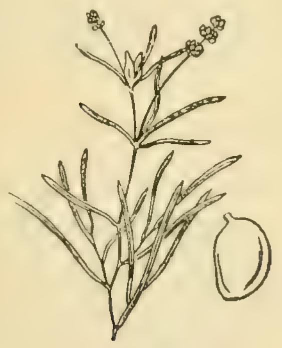
Potamogéton pectinatus

2,653. — P. pectinatus L.

(per les fulles acostades i paral·leles, com pentinades ; *del llatí* pectinatus, *pentinat.)*

Tija *quasi cilíndrica, subfiliforme, ramificada,* fulles *linears, subcapil·lars,* amb 1-5 nervis i estries transversals, llargament embeinadores, peduncles prims, drets, més llargs que l'espiga, que té 2-4 cm i està formada per 4-5 verticils uni- o bicarpel·lars per avortament, separats, aqueni *grosset* (3-4 × 2-3 mm), *transovoide semicircular,* de *marge intern recte,* bec curt, *pseudolateral, terminant el marge intern.*

Geografia. — Aigües estancades del litoral de Barcelona, a Can Tunis i Castelldefels; llacs de Salou; canal de l'Escala, a l'Empordà = Llac de Banyoles, Lledó (Vay.), Sils (Tex.), la Cellera (Cod.!), Castelló d'Empúries, Siurana, prop de Figueres (Bub.) — Maig-Set.

Potamogéton pusillus

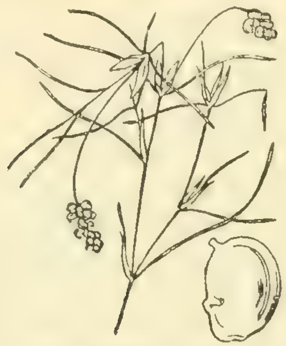
2,654. — P. pusillus L.

(del llatí pusillus, *petitó, perquè és molt menut.)*

Tija *filiforme, cilíndrica subcomprimida,* molt ramificada, fulles *linears, estretes* (d'1 mm d'ample), agudes, freqüentment mucronades, amb 3-5 nervis, sense estries transversals, totes submergides, no embeinadores, peduncles prims, drets, 2-4 vegades més llargs que l'espiga, que és curta, prima, fluixa, freqüentment interrompuda, carpels *bastant nombrosos* (4-12), *acostats,* petits (2'5 × 1'5 mm), *ovoides,* a *penes comprimits, rodons* al *dors,* de marge intern *sense dent a la base,* bec *sublateral.*

Raça *P. tenuissimus* Hook. — Fulles uninèrvies, linears subfiliformes, de 0'5 mm d'ample.

Geografia. — Aigües estancades o de curs lent: Prop de Navarcles, abundant (Puj., C.!), Barcelona, a la Farola (Sen.!), Cerdanya (Vay.), Girona, vores del Ter, cap a Santa Eugènia (Bub.); Valls inferiors del Pireneu central (Zett.), Castanesa (Villiers). Tant la planta de Navarcles com la de la Farola pertanyen a la raça *P. tenuissimus* Hook. — Juny-Set.

Potamogéton trichoides

2,655. — P. trichoídes Chamisso

(del grec τριχοειδής, *capil·loide, semblant a un cabell, per les fulles molt primes.)*

Tija *filiforme,* subcilíndrica, molt ramificada, fulles *linears setàcies,* agudes, de 0'5 mm d'ample, sèssils, no embeinadores, amb 3-5 nervis, els laterals poc visibles, de manera que semblen *uninèrvies,* totes submergides, peduncles capil·lars, els fructífers *encorbats,* 1-2 vegades més llargs que l'espiga, que consta de 4-6 flors en cadascuna de les quals avorten tres carpels, resultant aquella prima i curta, aquenis *grossets* (3 × 2 mm), *ovoides, comprimits, carenats,* de carena *ondada fistonada,* marge intern quasi recte, *unidentat* sobre la base, terminat en *bec curt, visiblement lateral.*

Geografia. — Basses i aigües estancades: Comuna al Berguedà, Puig-reig, Espunyola, Serrateix, Casserres, i Avià, d'on baixa fins a Balsareny (Puj., C.!); canal del molí de can Olives, a Lledó (Vay., amb dubte). — Juny-Set.

N. B. No hi ha dubte que pertany a aquesta espècie la planta que Conrad Pujol ens ha tramès procedent de diverses localitats de les esmentades.

Potamogéton lúcens

2,656. — P. lúcens L.

(per les fulles lluents ; *correspon al* Potamogeton foliis angustis splendentibus, *de Bauhin.)*

Tija ramificada, cilíndrica, bastant robusta, fulles *oblongo-lanceolades, mucronades, atenuades pels dos caps, curtament peciolades, primes, translúcides, amb 5-11 nervis,* ondades al marge, totes submergides o les superiors emergents, isomorfes, *lluents,* estípules lanceolades, llargues, peduncles *inflats,* sobretot *superiorment, molt més gruixuts que la tija,* ordinariament *molt més llargues que les fulles,*

espiga fructífera cilíndrica, compacta, de 4-6 cm, aqueni *gros* (3'5 × 2 mm), *ovoide inflat,* subcomprimit, de marge *obtús, a penes carenat, bec molt curt, obtús.*

Geografia. — Abundant en un estanyol pròxim a l'estació d'Entroncament = Marina de Blanes (Puj., J.!), Sant Boi de Llobregat (Hb. Costa!), Empordà i estany de Banyoles (Tex.), Vall d'Aran (Villiers) — Maig-Set.

Potamogéton crispus

2,657. — P. crispus L.

(del llatí crispus, *cresp, per les ondulacions del marge foliar.)*

Tija comprimida, ramificada, fulles *lanceolades,* amples de 4-8 mm, semiamplexicaules, obtusiúscules, *ondades crespes al marge, denticulades, translúcides, amb 1-3 nervis,* totes submergides, estípules més curtes que les fulles, truncades o franjades a l'àpex, peduncle fructífer *no inflat,* espiga fructífera oblonga, curta (10-15 mm), fluixa, aquenis petits (2'5 × 2 mil·límetres), *ovoides comprimits,* de marge obtús i obscurament carenat, terminat en *bec llarg, prim, agut, arquejat, quasi igual al fruit.*

Geografia. — Aigües estancades de Castelló d'Empúries; canal de l'Entroncament = Osor, Anglès, Fortià (Vay.), Blanes (Puj., J.), Empordà (Tex.), Armentera (Llen.!), Fortianell (Queralt!); Alberes (Gaut.) — Juny-Set.

Potamogéton perfoliatus

2,658. — P. perfoliatus L.

(per les fulles amplexicaules, que semblen perfoliades.)

Tija ramificada, cilíndrica, fulles *ovades, amplexicaules,* subperfoliades, amples d'1'5-3 centímetres, un poc ondades al marge, *translúcides, amb 7-9 nervis,* totes submergides, estípules curtes, peduncles *no inflats,* de la mateixa gruixa que la tija, espiga fructífera curta (1-3 cm), aquenis grossets (3 × 2 mm), *transovoides inflats,* de marge *obtús* i bec *molt curt.*

Geografia. — Abundant al riu Adest, del Berguedà (Puj., C.!); llac de Banyoles (Tex., ex Costa) — Juny-Set.

Potamogéton gramíneus

2,659. — P. gramíneus L.

(per les fulles submergides semblants a les d'una gramínia.)

Tija prima, cilíndrica, ordinàriament molt ramificada, fulles *dimorfes,* les *submergides oblongues o lanceolades linears,* mucronades, de 3-6 mm d'ample, contretes a la base, *sèssils,* un poc aspres al marge, membranoses, les *surants,* freqüentment nul·les, *ovades* o bé *oblongues,* amples de 2-3 cm, llargament *peciolades,* coriàcies, peduncles inflats superiorment, més gruixuts que la tija, espiga fructífera cilíndrica, de 2-3 cm, aquenis *ovoides comprimits* (de 2'5-3 × 2 mm), de marge *obtús,* ben *curt, un poc arquejat.*

Geografia. — Llacs i aigües estancades del Pireneu central: Abundant a Estanyó (Zett., qui creu que viu també al Port de la Picada i al Clot del Toro, de les Maleïdes) — Juny-Set.

Potamogéton alpinus

2,660. — P. rufescens Schrad.

(del llatí rufescere, *tornar-se vermell, perquè la planta* vermelleja *en dessecar-se.)*

Tija cilíndrica, simple o poc ramificada superiorment, fulles dimorfes, les submergides llargament *lanceolades, sèssils,* translúcides, *persistents,* les surants *lanceolades,* insensiblement *atenuades en pecíol* més curt que el limbe, oposades, acutiúscules, *coriàcies,* que es tornen *vermelloses* per la dessecació el mateix que els peduncles, flors i fruits, peduncle *no inflat,* quasi del gruix de la tija, espiga fructífera *cilíndrica, compacta,* de 2-3 cm, aqueni *grosset* (3 × 2 mm), *comprimit lenticular,* de *carena aguda* i bec *bastant llarg,* comprimit.

Geografia. — Llac de Banyoles (Tex., ex Costa), Cerdanya (Gaut.), sobre Montlluís (Bub., Gaut.), prop de Luchon (Bub.) — Juny-Set.

Potamogéton sículus

2,661. — P. sículus Tineo — P. subflavus Lor. et Barr.

(del llatí siculus, *sicilià, perquè fou trobat a Sicília;* subflavus, *quasi groc, per la verdor groguenca de les fulles.)*

Tija feble, simple o poc ramificada, fulles *totes submergides, el·líptico-oblongues* o *lanceolades, atenuades pels dos caps,* d'un verd groguenc, primes, translúcides, amb 9-13 nervis, de pecíol curt, peduncle un poc més gruixut que la tija, espiga fructífera prima, *cilíndrica,* fluixa, aquenis *petits* (1'5 × 1 mm), *ovoides comprimits,* de marge *obtús, a penes carenat,* amb bec *curt* i *arquejat.*

Geografia. — Aigües estancades de Castelldefels (Sen.!, Cad.), Empúries (Llen.!) Maig-Jul.

Potamogéton plantagíneus

2,662. — P. plantagíneus Du Croz; P. coloratus Hornem.

(per les fulles i l'espiga semblants a les del Plantago ; coloratus, *pel to vermellós que solen prendre les fulles.)*

Tija cilíndrica, simple o ramificada, fulles totes *submergides, peciolades, oposades* o *en rosetó,* primes, *ovades, molt arrodonides a la base* o subcordiformes, translúcides, multinèrvies, les inferiors *llargament lanceolades,* ordinàriament destruïdes a la floració, peduncles *no inflats,* del gruix de la tija, espiga fructífera cilíndrica, *compacta,* de 2-4 cm, aquenis *petits* (1'5-2 × 1 mm), verdosos, *ovoides comprimits, carenats,* de carena *poc aguda,* bec *curt* i *arquejat.*

Geografia. — Llac de Banyoles (Vay.), llacunes de la Cerdanya (Compy.) ; aigües estancades o de curs lent de Puig-reig, Merlès, Casserres, Serrateix i Sallent (Puj., C.!) ; Barranc del Salt, prop d'Horta, de Tarragona (Font!), prop de Solsona (Bub.) — Juny-Set.

Potamogéton polygonifólius

2,663. — P. polygonifólius Pourr. — P. oblongus Viv.

(per les fulles semblants a les d'un Polygonum.)

Tija cilíndrica, curta, ramificada, fulles petites, *totes llargament peciolades,* les superiors, generalment, oposades o en forma de rosetó, la major part surants, *coriàcies, ovato-oblongues,* arrodonides o cordiformes a la base, amb *dos plecs prominents* en llur punt d'unió amb el pecíol, les submergides *estretament lanceolades, persistents* a la floració, de nervis *foscos,* peduncle *no inflat,* més prim que la tija, espiga fructífera cilíndrica, compacta, de 2-3 cm, aqueni *petit* (2 × 1'5 mm), que es torna *vermell* per la dessecació, *ovoide comprimit, no carenat,* de marge *obtús,* bec *quasi nul.*

Geografia. — Pantans del litoral fronterer (Gaut.), llacs de Font Romeu (Oliv., ex Gaut.) — Juny-Set.

Potamogéton flúitans

2,664. — P. flúitans Roth

(del llatí fluitans, *flotant, perquè sura.)*

Tija llarga, ramificada, fulles grans, *totes llargament peciolades,* les superiors, generalment, surants, *coriàcies, oblongo-lanceolades, atenuades pels dos caps, sense plecs* en llur punt d'unió amb el pecíol, aquest *triquetre, convex* per sobre, les inferiors submergides, *llargament lanceolades*, translúcides, persistents, peduncle *més gruixut* que la tija, espiga fructífera (la planta freqüentment és estèril) cilíndrica, fluixeta, de 3-5 cm, aqueni grosset (3'5 × 2'5 mm), verdós, *ovoide inflat, un poc comprimit, carenat,* de carena *obtusa,* bec *curt, un poc arquejat.*

Geografia. — Aigües estancades i sèquies: Abundant a Montcada i a Caldes de Montbui; estanys de Salou; Castelló d'Empúries = Pla de Barcelona; Torelló (Costa); abundant al riu Adest; Sallent, al riu Llobregat (Puj., C.) — Juny-Set.

Potamogéton nátans

2.665. — P. nátans L.

(del llatí natans, *flotant, perquè flota en la superfície de les aigües.)*

Sinonímia. — Llengua de cavall ; *cast.*, espiga de agua.

Tija cilíndrica, simple, fulles grans, *totes llargament peciolades,* les superiors *surants, coriàcies, amplament ovades, rodones* o *cordiformes* a la base, amb *dos plecs prominents* en llur punt d'unió amb el pecíol, que és un poc canaliculat, les inferiors *submergides,* aviat reduïdes a un *fil·lodi,* amb els nervis transparents, peduncle del *gruix de la tija,* espiga fructífera cilíndrica, de 3-6 cm, generalment fluixa per avortament d'alguns carpels, aqueni *gros* (4-5 × 3 mm), verdós, *ovoide inflat, comprimit,* carenat, de carena *obtusa,* bec *curt, un poc arquejat.*

Geografia. — Cadaqués = Aigües de l'Empordà; Basca, Lluçanès, Vic, Olot, Besalú (Vay.) ; Mas Coromines, de Viver (Puj., C.!) — Juny-Set.

Família 128. — NAIADÀCIES Wk.

(Del gènere *Najas*.)

Plantes monoiques o dioiques, de flors verdoses, nues, axil·lars, envoltades per una espata, les masculines formades per un sol estam amb antera d'1-4 cavitats, les femenines amb 1-4 ovaris lliures i per fruit 1-4 aquenis. Herbes submergides, de tija nuosa articulada i fulles oposades.

Plantes dioiques o monoiques, flors solitàries o en glomèruls, antera quadrilocular, 2-3 estigmes, 1 aqueni, fulles linears, sinuoso-dentades, embeinadores a la base . . . . 717. **Najas.**

Plantes monoiques, flors solitàries, antera sostinguda per un filament filiforme, 1 estigma, 4 aquenis, fulles filiformes, enteres, estipulades. 718. **Zannichéllia.**

Gènere 717. — NAJAS L.

(Del grec Ναιάς, nàiade, perquè són plantes que, com aquelles nimfes, viuen a les aigües.)

Plantes dioiques o monoiques, de flors petites, solitàries o en glomèruls a l'axil·la de les fulles, envoltades per una espata, les masculines constituïdes per una sola antera sèssil, tetràgona, amb 1-4 cavitats, les femenines per un ovari prolongat en un estil que termina en 2-3 estigmes, fruit un aqueni. Herbes anuals, de fulles linears, sinuato-dentades, embeinadores a la base.

Fulles linears lanceolades, sinuato-dentades, ondades, de dents rígides i mucronades espinoses, planta dioica, flors solitàries, anteres tetràgones o oblongues, quadriloculars, 3 estigmes . 2,666. **N. májor.**

Fulles estretament linears, recorbades, sinuato-denticulades, planta monoica, 2-5 flors en glomèrul, anteres oblongues, uniloculars, 2 estigmes . . . . 2,667. **N. mínor.**

Naias májor

2,666. — N. májor Roth

(perquè comparada amb la següent és major.)

Tija cilíndrica, ramificada dicotòmicament, generalment espinosa, sobretot en la part superior, fulles verdes, *linears lanceolades* (2-4 mil·límetres d'ample), dretes, *sinuato-dentades, ondades,* de dents rígides, *mucronades espinoses,* beines enteres, flors *dioiques,* solitàries, les masculines pedicel·lades, amb espata acampanada, bi- o tridentada a l'àpex, les femenines sèssils, antera *tetràgona, quadrilocular,* aqueni *ovoido-oblong, grosset* (4-5 × 2 mm), *quasi llis, tres estigmes.*

Geografia. — Aigües estancades de Castelló d'Empúries; llacunes de Salou, abundant = Llacuna «Amazonas», prop de Castelló (Vay.), Castelló d'Empúries (Bub.) Jul.-Set.

Naias mínor

2,667. — N. mínor All. — Caulinia frágilis Willd.

(perquè comparada amb l'anterior és menor.)

Tijes molt primes, filiformes, difuses, ramificades dicotòmicament, fulles *estretament linears* (1 mm d'ample), rígides, recorbades, *sinuato-denticulades,* de dents *mucronades,* beines *denticulades pestanyoses,* planta *monoica,* amb glomèruls de 2-5 flors, *totes sèssils,* espata de les masculines *tubulosa ventruda,* denticulada a l'àpex, antera *oblonga, unilocular,* aqueni *oblongo-cilíndric, petit* (3 × 0'75 mm), *dos estigmes.*

Geografia. — Aigües estancades del litoral: Barcelona, a la Farola (Sen.), Castelló d'Empúries (Bub.); aigües salades del litoral fronterer (Gaut.) — Jul.-Set.

Gènere 718. — ZANNICHÉLLIA L.

(Gènere dedicat a Giovanni Girolamo *Zannichelli,* botànic italià dels segles XVII i XVIII, autor de diverses obres sobre la flora veneciana.)

Plantes monoiques, de flors solitàries o geminades, una de masculina i una altra de femenina a l'axil·la de les fulles, envoltades per una espata formada per les estípules, antera sostinguda per un filament filiforme, estigma umbilicat o lingüiforme, i per fruit quatre aquenis comprimits, sèssils o pedicel·lats. Herbes perennes, de fulles filiformes, enteres, estipulades.

Planta d'un verd obscur, filament estaminal llarg, antera quadrilocular, estil curt i gruixut, estigma umbiliciforme, aquenis sèssils, enters o a penes dentats al dors . . . . 2,668. **Z. palustris**.
Planta d'un verd glauc, filament estaminal curt, antera bilocular, estil llarg i prim, estigma lingüiforme, aquenis pedicel·lats, alenats, crenato-dentats al dors . . . . 2,669. **Z. dentata**.

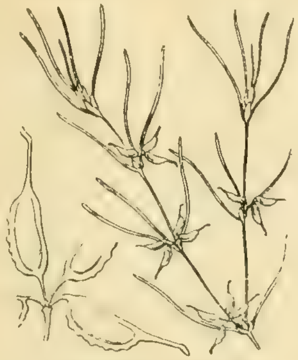

Zannichéllia palustris

2,668. — Z. palustris L.

(perquè és de vida palustre.)

Tija filiforme, radicant, molt ramificada, fulles filiformes, obtuses, mucronades, estípules membranoses, travades per parells, embeinadores, filament estaminal filiforme, molt llarg, antera *gran, quadrilocular,* estil *curt* i *gruixut, quasi igual a la meitat del fruit,* estigma *umbiliciforme,* papil·lós, aquenis *no pedicel·lats,* sinó sèssils, sobre un peduncle comú, en *umbel·la, comprimits, un poc arquejats, enters o un poc dentats al dors.*

Geografia. — Freqüent a les aigües estancades i als rierols del Vallès, Bages i part de la Segarra; Sant Magí de Brufaganya = Olot, a la Font de Sant Roc (Bub.) — Maig-Set.

Zannichéllia pedicellata

2,669. — Z. dentata Willd.

(per l'estigma, rodó, generalment dentat.)

Es molt afí a l'anterior, però se'n diferencia pels filaments estaminals *curts* i l'antera *bilocular,* pels aquenis *pedicel·lats,* generalment *divaricats,* reunits en nombre de 2-6 en *umbel·la* ordinàriament sèssil, *carenats* i *crenato-dentats* al dors, estil freqüentment igual a la *meitat* del fruit i a vegades tan llarg com ell, estigma subdiscoïdal, papil·lós.

β pedicellata G. et G. — *Z. pedicellata* Fries — Pedicel fructífer *igual a la meitat* de l'aqueni, estil *llarg, prim, quasi igual a l'aqueni,* estigma *lingüiforme, poc o no gens papil·lós,* aqueni *fortament crenato-dentat.*

Geografia. — Aigües de Prats de Lluçanès; Olot, a la Font dels Bullidors; Empordà, Besalú (Vay.), Plana de Vic, comuna (Masf.). La *β pedicellata* G. et G., a Castelló d'Empúries (Sen.!) — Maig-Set.

Família 129. — ZOSTERÀCIES Juss.

(Del gènere *Zostera*)

Plantes de flors hermafrodites, monoiques o dioiques, flors nul·les, inserides en un espàdix amb espata o sense, flors masculines d'1-2-4 estams, les femenines amb un o diversos carpels lliures, estigma filiforme, estrellat o peltat, i per fruit 1-2-4 aquenis bacciformes. Herbes marines, litorals i, rarament, lacustres, submergides, de tiges nuoses i fulles filiformes, linears o acintades.

1
- Plantes monoiques, flors inserides en un espàdix linear que surt de la cara ventral d'una fulla inferiorment espatiforme, les masculines monandres, fruit 1 aqueni . . . . 719. **Zóstera**.
- Plantes dioiques, flors inserides en un espàdix tancat dins la beina de les fulles, flors masculines monandres, fruit 2 aquenis. 720. **Cymodócea**.
- Plantes de flors hermafrodites, inserides en un espàdix, flors masculines amb 3-4 estams, fruit 4-8 aquenis o bacciforme . . . . . . 2.

2
- Expàdixs solitaris, al principi envoltats per una espata formada per les estípules, després exerts, 4 anteres sèssils, 4-8 aquenis, més o menys segons els que avorten . . . . 721. **Rúppia**.
- Espàdixs agrupat en cimes dicotòmiques, envoltats per una espata foliàcia i bivalva, 3 anteres sèssils, fruit bacciforme. 722. **Posidónia**.

Gènere 719. — ZÓSTERA L.

(Del grec ζωστήρ, cinta, per la forma acintada de les fulles d'aquestes plantes.)

Plantes monoiques, flors nombroses, inserides en un espàdix linear que surt de la cara ventral d'una fulla dilatada inferiorment en espata, disposades en sèries i alternant les masculines amb les femenines, les primeres formades per un sol estam, les femenines per un ovari amb un estil i dos estigmes, i per fruit un aqueni. Fulles graminoides, enteres, amb 1-7 nervis, dístiques.

- Fulles de 10-40 cm × 1-2 mm, truncades o escotades, amb 1-3 nervis, aqueni ovoido-oblong, convex a la base, brunenc, llis. 2,670. **Z. nana**.
- Fulles de 50-100 cm × 2-6 mm, obtuses, amb 3-7 nervis, aqueni ovoido-cilíndric, truncat a la base, blanquinós, estriat. 2,671. **Z. marina**.

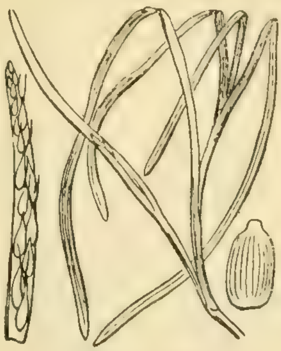
Zóstera nana

2,670. — Z. nana Roth

(perquè, comparada amb la següent, és més nana.)

Rizoma prim, molt ramificat, flexuós, amb radícules primes, agrupades als nusos en nombre de 2-3, tiges d'1-4 dm, poc o no gens comprimides, fulles molt estretes (1'5-2 mm), truncades o escotades, trinèrvies, amb els nervis laterals tan poc visibles que semblen tenir només el del mig, espàdix *quasi pla, amb 3-12 flors acompanyades de bractèoles,* aqueni *bru verdós, ovoido-oblong, petit* (2 × 1 mm), *rodó a la base, llis.*

Geografia. — Llacs fronterers de Leucata i de Salses (Gaut.) ; Banyuls (Compy.) ; probablement a les aigües del Golf de Roses — Juny-Set.

Zóstera marina

2,671. — Z. marina L.

(perquè habita a la mar.)

Planta de 0'5-1 m, de rizoma robust, simple, amb nombroses arrels a cada grup, llargues de 2-3 dm, fulles graminiformes (1 m × 5-9 mm), primes, *obtuses arrodonides* a l'àpex, amb 3-7 nervis (els nervis laterals sensiblement visibles), la floral de beina tan ampla com el limbe, espàdix *un poc envoltat* pel marge, de *flors nombroses* i *sense bractèoles,* aqueni *gros* (2-3 mil·límetres), *el·lipsoide, truncat a la base,* blanquinós, *estriat longitudinalment.*

Geografia. — Costes fangoses i fons marins de tot el litoral de Barcelona i Girona (Vay.), costes de Barcelona (Costa) ; pantans i aigües marines del litoral fronterer (Gaut.) — Juny-Set.

Gènere 720. — CYMODÓCEA KOENIG

(De Κυμοδόκη, una de les cinquanta nereides, perquè, com aquelles, viuen a la mar.)

Plantes dioiques, flors inserides en un espàdix tancat dins la beina de les fulles rameals, les masculines amb un sol estam de filament llarg i prim i antera quadrilocular, les femenines amb dos carpels lliures i un estil terminat en dos estigmes linears, llargs, i per fruit dos aquenis ovoides comprimits, carenats i mucronats. Herbes submarines, de rizoma prim, llarg, rogenc, sarmentós, fixat al fons per fortes arrels adventícies que neixen als nusos, fulles linears (1-3 mm), llargues (2-10 dm), alternes, dístiques, denticulades a l'àpex, de beina cilíndrica, auriculada.

Cymodócea æquórea

2,672 — C. aequórea Koenig — Zostera mediterránea DC.

(del llatí aequoreus, *marí, perquè es fa a la mar.)*

Geografia. — Aigües marines del litoral mediterrani: Platja de Vallcarca, a les Costes de Garraf, escopida per les aigües = Provença, Rosselló (Costa), Banyuls (Gaut.). Uns pescadors catalans la mostraren a Bubani (Bub., IV, p. 21) — Abr.-Oct. (1)

---

(1) També a les costes del Maresme, davant de Montgat i Badalona, on és coneguda amb el nom d'algueró (F. Q.).

Gènere 721. — RÚPPIA L.

(Gènere dedicat a Heinrich Bernhard *Rupp*, botànic alemany mort a Jena el 1719, autor de la *Flora Jenensis*.)

Flors hermafrodites, sobre un peduncle espadiciforme, al principi tancat en les amples beines espatiformes de les fulles, després llargament exert, flors nues, quatre estams lliures, superposats, sèssils, anteres grans, dorsifixes, biloculars, ovari de 4-8 carpels lliures, monosperms, 4-8 aquenis o menys per avortament, comprimits o semilunars, llargament pedicel·lats. Herbes perennes, submergides, de fulles filiformes, oposades, amb rizoma prim i serpentí.

Flors amb 8 ovaris, peduncle comú de més d'1 dm, diverses vegades més llarg que els pedicels i cargolat en hèlix, anteres oblongues, aquenis quasi rectes. . . . . **2,673. R. marítima.**
Flors amb 4 ovaris, peduncle comú de 2-5 cm, a tot tirar dues vegades més llarg que els pedicels, generalment no cargolat en hèlix, anteres rodones, aquenis subreniformes . . . . **2,674. R. rostellata.**

Rúppia marítima

2,673. — R. marítima L. — R. spiralis Dumont

(perquè viu en llacunes i pantans d'aigües salabroses, pròxims al mar; spiralis, *pels peduncles enrotllats en forma de tirabuixó.)*

Tiges *subfiliformes*, molt llargues i molt ramificades, fulles submergides o surants, *estretament linears*, de beina membranosa, dilatada a la base, peduncle comú *molt llarg* (1-4 dm), *diverses vegades més llarg que els pedicels* i donant *diverses voltes d'espira*, anteres *oblongues*, 1'5 vegada més llargues que amples, *vuit ovaris*, aquenis *ovoides aguts, quasi rectes.*

Geografia. — Llacunes salabroses i costes (Costa); Barcelona i Empordà (Vay.), Roses (Bub.); llacunes salades del litoral fronterer, a Leucata, Salses (Gaut.); freqüent a Mallorca (Barceló) — Maig-Set.

Rúppia rostellata

2,674. — R. rostellata Koch, subesp. de l'anterior apud Rouy

(del llatí rostellatus, *proveït de bequet, pels fruits bequeruts.)*

Hom la diferencia de l'anterior per les tiges *més primes,* per les fulles *filiformes setàcies,* amb beines *estretes,* pels peduncles *curts* (2-5 centímetres), *tan llargs com els pedicels* o doblement llargs, flexuosos però *no en hèlix,* per les anteres *subglobuloses,* de cel·les *més amples que llargues, quatre ovaris* en cada flor, aquenis *ovoides reniformes, obliquament* i *llargament bequeruts.*

Geografia. — Aigües salades del litoral fronterer (Gaut.) ; probable a les costes de l'Empordà. — Maig-Set.

Gènere 722. — POSIDÓNIA Koenig

(Del grec Ποσειδῶν, nom de Neptú, el déu del mar, perquè les *Posidonia* són plantes marines.)

Flors hermafrodites o polígames, disposades en nombre de 2-4 en espàdixs agrupats en cimes dicotòmiques, envoltades per una espata foliàcia bivalva a l'àpex d'un peduncle radical d'1-2 dm, perigoni nul, tres anteres sèssils amb dues cel·les separades l'una de l'altra per un connectiu ample i aristat, estigma sèssil, laciniat en forma d'estrella, fruit bacciforme, de la grandària i la forma d'una oliva, llis i apiculat. Herbes submarines, perennes, de rizoma gruixut, radicant, articulat, escamós, eriçat cap a l'àpex de llargues fibres rosses que són restes de fulles velles ; fulles linears, en forma de cintes (6-10 mm d'ample), obtuses, d'un verd fosc, amb 10-13 nervis, embeinadores, alternes i dístiques.

Posidónia Caulini

2,675. — P. Caulini Koenig — Zóstera Oceánica L.

(dedicada a Filippo Cavolini, llatinitzat Caulini, *professor a la Universitat de Nàpols, i autor d'un opuscle sobre les flors i els fruits d'aquesta espècie;* Oceanica, *dedicada a* Ὠκεανός, *Oceà, dëitat mitològica marina.)*

Geografia. — Al mar, a les nostres costes (Costa); costes de Barcelona; port de Cadaqués (Vay.) — Oct.-Juny.

Família 130. — LEMNÀCIES DUMORT

(Del gènere *Lemna.*)

Plantes monoiques, de flors diminutes, nues, una o dues de masculines reduïdes a un sol estam de filament filiforme o nul, amb antera bilocular, i les femenines solitàries, formades per un sol ovari sèssil, unilocular, amb un estil i un estigma cupuliforme, fruit en utricle o pixidi. Herbes anuals, molt petites, surants a les aigües estancades, amb arrels capil·lars submergides, fulles nul·les i tiges reduïdes a articles aplanats (frondes) simulant fulles, en el marge o superfície dels quals neixen les flors.

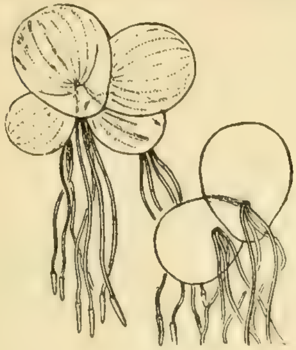
Gènere 723. — LEMNA L.

(De λέμνα, nom d'una planta aquàtica en Teofrast, que els autors prelinneans identifiquen amb la *llentilla d'aigua.*)

1 { Frondes brunes vermelloses per sota, on produeixen un fascicle de fibres radicals, les frondes transovades suborbiculars, fruit en utricle . **2,676. L. polyrrhiza.**
Frondes d'un verd clar, amb una sola fibra radical en llur cara inferior. **2.**

2 { Frondes hemisfèriques, inflades esponjoses pel revers, fruit en pixidi. **2,677. L. gibba.**
Frondes planes en ambdues cares, fruit en utricle . . . . . . **3.**

3 { Frondes ovades o suborbiculars, no peciolades, gruixudetes, solitàries o agrupades en nombre de 2-3 . . . . **2,678. L. mínor.**
Frondes lanceolades, peciolades, primes, reunides de tres en tres formant creu . . . . **2,679. L. trisulca.**

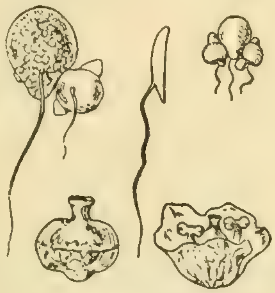
Lemna polyrrhiza

2,676. — L. polyrrhiza L. — Spirodela atropurpúrea Montand.

(del grec πολύῤῥιζος, *de múltiples arrels, perquè, contràriament al que ocorre en les altres congèneres linneanes, aquesta en té un feixet.)*

Frondes *grans* (2-10 × 4-6 mm), gruixudetes, opaques, planes en ambdues cares, verdes i amb 3-4 nervis convergents a l'àpex per la part de sobre, d'un *bru vermellós* per sota, amb *vasos espiralats* distints que donen origen a *fibres radicals fasciculades,* fruit en *pixidi, disperm.* Aquesta planta floreix rarament.

Geografia. — Aigües estancades del litoral fronterer, prop d'Argelés i altres llocs del Rosselló (Bub., Gaut.) ; pla d'Empúries (Tex.) — Abr.-Juny.

Lemna gibba

2,677. — L. gibba L. — Telmatophace gibba Schleid.

(del llatí gibba, *el gep, pel teixit esponjós de la cara inferior de la fronde, que la fa geperuda.)*

Frondes verdes, rarament vermelloses, d'uns 2 mm, *hemisfèriques, inflades esponjoses i molt convexes per sota, sense nervis,* al principi reunides en nombre de 2-3, i molt aviat separades, fibra radical *solitària,* anteres de *dues cel·les superposades,* dehiscents *transversalment,* fruit en *pixidi, amb 2-7 llavors.*

Geografia. — Pla de Barcelona, abundant a les sèquies pròximes al Cementiri nou; Terrassa, a les basses de la serralada superior del Vallès, abundant a l'Obac i a Can Solà del Recó, a la falda de Sant Llorenç; aigües estancades de Castelló d'Empúries; Montcada, aigües del Besòs = Olot, Lluçanès, Vic, Alt i Baix Empordà, Lledó (Vay.) ; Puigsec (Masf. !), Cerdanya (Costa) ; Sallent i més amunt (Puj., C.), Roses, Argelés (Bub.) — Abr.-Juny.

Lemna minor

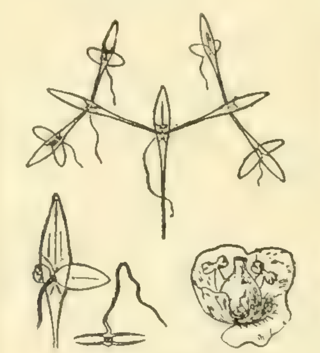
2,678. — L. mínor L. — L. cyclostoma Ell.

(perquè és més petita que l'anterior.)

Sinonímia. — Llentilla d'aigua ; *cast.*, lenteja de agua ; *fr.*, lentille d'eau.

Frondes *amplament transovades*, d'uns 2 mil·límetres, un poc gruixudes, no atenuades en pecíol, verdes, *sense nervis*, reunides en nombre de 3-4, amb *una sola fibra radical* cadascuna o sense cap, anteres de *dues cel·les superposades, dehiscents transversalment*, fruit en *utricle monosperm.*

Geografia. — Estanys i embassaments dels riuets de quasi tot el país : al litoral, Vallès, Urgell, Montsoliu, Empúries, etc. = Berga, Olot, Vall d'Aran (Costa) — Abr.-Juny.

Lemna trisulca

2,679. — L. trisulca L. — Staurogeton trisulcus Schur

(del llatí trisulcus, *de tres puntes, perquè les frondes s'agrupen de tres en tres.)*

Frondes *el·líptico-lanceolades*, agudes, de 5-10 × 2-4 mm, atenuades a la base, a la fi amb llarg pecíol, primes, transparents, trinèrvies, planes, d'un verd clar, amb *una sola fibra radical*, reunides *en creu de tres en tres*, surants solament a la floració (floreixen rarament), antera de *dues cel·les superposades, dehiscent transversalment*, fruit en *utricle monosperm.*

Geografia. — Empordà, aigües estancades de Sant Pere Pescador (Llen. !), llacunes de Riuvell i l'Armentera (Vay., amb dubte) ; Font de Salses (Gaut.) — Abr.-Juny.

Família 131. — ARÀCIES Neck.

(Del gènere *Arum.*)

Plantes monoiques, de flors en espàdix carnós, les masculines reduïdes a un sol estam de filament curt o nul, les femenines a un ovari únic, amb un estil curt o nul, i per fruit una baia. Herbes de rizoma gruixut, fulles totes radicals, embeinadores, enteres o ± dividides, de nervis ramificats.

Espata ampla, cargolada en forma de paperina, fesa fins a la base, espàdix claviforme, dret, flors femenines multiseriades al voltant de l'eix, baia vermella . . . . 724. **Árum.**

Espata petita, tubulosa, espàdix cilíndric i ± encorbat cap enfora, flors femenines en nombre de 3-5 unilaterals, al fons de l'espata, baia verda. 725. **Arisárum.**

Gènere 724. — ÁRUM L.

(De ἄρον, nom grec dels àrums, ja emprat per Teofrast.)

Flors groguenques o violàcies, espàdix claviforme, dret, espata molt gran, cargolada en forma de paperina fesa fins a la base, estams inserits cap a la part superior i generalment acompanyats d'estaminodis, ovaris a la part inferior de l'espàdix, multiseriats al voltant de l'eix, fruit en baia, vermell. Rizoma tuberiforme, irregular.

1 { Fulles pedatisectes, més amples que llargues, espata i espàdix d'un púrpura lívid . . . . 2.
Fulles hastades sagitades, enteres, més llargues que amples, espàdix groc o violat . . . . 3.

2 { Espata de 4-6 dm, glabra per dins, poc més llarga que l'espàdix, estams i ovaris contigus . . . . 2,680. **A. Dracúnculus.**
Espata de 2 dm, amb pèls reflexos per dins, una quarta part més llarga que l'espàdix, estams i ovaris separats per estaminodis. 2,681. **A. muscívorum.**

3 { Espata purpúria obscura, una quarta part més llarga que l'espàdix claviforme i d'un negre purpuri, amb estaminodis sobre els estams, però no sota, fulles sagitades, d'aurícules obtuses . **2,682. A. píctum.**
Espata d'un verd groguenc, 2-3 vegades més llarga que l'espàdix, que porta estaminodis sobre i sota dels estams, fulles alabardades, d'aurícules agudes. 4.

4 { Massa terminal de l'espàdix purpúria, quasi una vegada més curta que el seu suport, fulles verdes, a vegades tacades de negre, aurícules poc o no gens divergents . . . . **2,683. A. maculátum.**
Massa terminal de l'espàdix groguenca, tan llarga com el seu suport, fulles verdes, amb venes i, a vegades, taques blanques, aurícules molt divergents . . . . **2,684. A. itálicum.**

2,680. — A. Dracúnculus L.

Árum Dracúnculus

(nom donat per Plini a una planta d'arrel semblant a la figura d'un dragó, que els autors prelinneans identificaren amb diversos àrums.)

Sinonímia. — Dragonera, serpentina ; *castellà*, dragonera, serpentaria ; *fr.*, serpentaire.

Rizoma gros, rodó, tija d'1 m o més, glabra, *tacada*, el mateix que els pecíols de les fulles, de manera que recorden els dibuixos del ventre d'algunes serps, fulles *pedatisectes*, amb 9-15 segments *lanceolats*, apiculats, enters, decurrents, el del mig més gran, de limbe més ample que llarg, pecíol més llarg que el limbe, embeinador amplexicaule, espata *molt gran* (4-6 dm), inflada ovoide a la base, després molt oberta, *ovada acuminada*, d'un *púrpura negrós*, ondada crespa, berrugosa interiorment, igual o més llarga que l'espàdix, que solament té estaminodis sobre els estams, però no sota, els estams contigus als ovaris, part florífera *curta* (3-4 cm), seguida d'un apèndix lanceolat, negrós, *molt llarg* (4-6 dm). Planta nauseabunda, de florescència primaveral.

Geografia. — Cultivada i semiespontània a Montserrat i a altres bandes = Bosc de Segalers, al Berguedà, segons Grau (ex Costa), però ni Conrad Pujol ni nosaltres l'havem vista per allí.

Árum muscívorum

2,681. — A. muscívorum L.

(muscívorus *significa* devorador de mosques, *al·ludint aquí al fet que les mosques, atretes per la mala olor de la flor, entren fins al fons de l'espata i després no poden sortir.)*

Sinonímia. — Rapa pudent, rapa mosquera, escandalosa ; *cast.*, yaro tragamoscas ; *fr.*, gouet chevelu, attrape-mouche.

Rizoma gros, rodó, fulles *trisectes,* amb el segment del mig *tripartit,* de divisions *lanceolades,* els dos laterals, generalment, *pinnatífids,* de divisions més estretes, lanceolades, pecíol tan llarg com el limbe, dilatat i amb beina tacada, amplexicaule, espata *bastant gran* (2 dm), d'un violat lívid, inflada inferiorment, limbe ovat, pla i estès horitzontalment, pelut per dintre, reticulat d'estries purpúries per fora, espàdix igual a les tres quartes parts de l'espata, d'un púrpura negre, amb estaminodis *per sobre* i *per sota dels estams,* aquests, per tant, separats dels ovaris, apèndix cilíndric, de 12-18 cm, *6-7 vegades més llarg que la part florífera.*

Geografia. — Muntanyes de Puigpunyent i de Sóller, Puig de Formentor (Barceló) i altres llocs de Mallorca i també a Menorca i Cabrera (Barc.) ; Binisaida, Binisarmenya, Santa Anna de Ciutadella, etc. (Rodríguez) — Març-Maig.

Árum píctum

2,682. — A. píctum L. fil. — A. córsicum Lois. — A. baleáricum Bucchoz

(del llatí pictus, *pintat, per l'espata fortament acolorida.)*

Rizoma gros, rodó, tija de 2-5 dm, amb 2-3 beines afil·les i cuspidades, fulles autumnals, d'un blanc verdós, *ovato-oblongues,* agudes, cordiformes a la base amb aurícules obtuses, curtes, paral·leles al pecíol, aquest igual al limbe, espata gran, d'un púrpura fosc, ventruda a la base, després contreta en forma de paperina i seguidament *ovada acuminada, quasi enterament estesa,* espàdix igual a les tres quartes parts de l'espata, *claviforme,* d'un *púrpura negrós,* amb estaminodis sobre els estams, però no sota, terminat en un apèndix *tres vegades més llarg que la regió florífera.*

Geografia. — Mallorca, litoral de Palma, de Manacor, de Felanitx, etc. (Barceló), Menorca, a Addaia, Ferreries, Santa Galdana (Rodr.) — Oct.-Nov.

Arum maculátum

2,683. — A. maculátum L. — A. vulgare Lamk.

(del llatí maculatus, *tacat, per les taques de les fulles.)*

Sinonímia. — Sarriassa clapada ; *cast.*, yarillo, aro manchado ; *fr.*, pied-de-veau, gouet.

Rizoma blanc, el·lipsoide, tija de 2-5 dm, fulles vernals, *hastades sagitades,* d'aurícules curtes, triangulars, *poc divergents,* obtusiúscules, *sense venes blanques, tacades de negre* o enterament verdes, amb pecíol *igual al limbe* o poc més llarg, espata caduca a la maturitat, d'un *blanc verdós,* freqüentment orlada de *violeta,* ventruda a la base, bruscament contreta i després estesa en làmina oblongo-lanceolada, espàdix d'un *vermell negrós* o *violat,* igual a la meitat de l'espata o un poc menys, amb estaminodis *sobre* i *sota* dels estams, apèndix terminal *claviforme, quasi una vegada més curt que el seu pedicel.*

Geografia. — Boscos ombrosos del Pireneu : Muntanyes d'Olot, Vidrà, Collsacabra (Vay.), Vic, r. r. (Masf.), Vall d'Aran, a Sant Joan de Toran (Llen.!), sobre Luchon (Zett., Bub.) — Abr.-Maig.

Arum itálicum

2,684. — A. itálicum Mill.

(perquè viu a Itàlia.)

Sinonímia. — Sarriassa ; *cast.*, yaro.

Hom el distingeix de l'anterior per ésser *1-2 vegades més gran* en totes les seves parts, per les fulles *autumnals, sagitades,* d'aurícules *divergents,* amb *venes d'un blanc groguenc,* pecíol *el doble de llarg* que el limbe, per l'espata *blanca verdosa,* més gran, *tres vegades més llarga que l'espàdix,* aquest, normalment, d'un *groc pàl·lid, amb un apèndix claviforme tan llarg com el pedicel.*

Geografia. — Prats humits i llocs herbosos pròxims als corrents de tot el país : Al litoral, Vallès i fins al Pireneu, on encara és més abundant que a la zona baixa = Girona (Bub.) — Maig-Juny.

Gènere 725. — ARÍSARUM

(Dioscòrides emprà el mot ἀρίσαρον per a designar una planta que els autors han referit al fraret.)

Espata petita, tubulosa, espàdix cilíndric i ± recorbat, sense estaminodis, flors femenines en nombre de 3-5, unilaterals, al fons de l'espata, estigmes radiants, baia verda. Rizoma globulós, fulles ovades cordiformes, ± hastades sagitades, llargament peciolades.

Espata cilíndrica, estriada de blanc i de verd, acuminada, de boca oblonga, espàdix verdós, d'1'5 mm de diàmetre, recorbat, estigmes verds, peduncles rectes i tan llargs com les fulles . . **2,685. A. vulgare.**
Espata ventruda, estriada de blanc i de púrpura, escotada mucronada, de boca circular, espàdix violaci inferiorment, de 3 mm de diàmetre, dret, un poc recorbat a l'àpex, estigmes violacis, peduncles recorbats, molt més curts que les fulles . . . . **2,686. A. simorrhínum.**

Arísarum vulgare

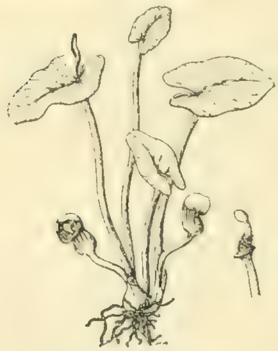
2,685. — A. vulgare Targ. — Arum Arísarum L.

(perquè és planta vulgar *en molts indrets del Sud d'Europa.)*

Sinonímia. — Frare cugot, fraret, apagallums ; *cast.*, frailillos, capuchinos, candilillos del diablo ; *fr.*, capuchon.

Rizoma ovoide o el·lipsoide, tija escapiforme, de 2-3 dm, fulles *ovades cordiformes o hastades sagitades,* d'aurícules obtuses, ± divergents, tacades o no, llargament peciolades, de pecíol rodó, solcat cap a l'àpex, espata *cilíndrica,* amb el tub de 25 mm, *encorbat a la meitat superior, acuminada,* de boca oblonga, estriada de *blanc* i de *verd,* d'un púrpura bru a l'àpex, espàdix prim (1'5 mm de diàmetre), *verd, recorbat, insensiblement claviforme, exert,* poc més curt que l'espata, estigmes *verds,* fruits poc nombrosos, peduncles *rectes, tan llargs com les fulles.*

Geografia. — Llocs incultes del litoral: Abundant a Port-lligat i a altres llocs de Cadaqués = Bardissars i marges de camps i vinyes de Malgrat, Roses (Vay., Sen.), Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Culera, Banyuls, Port Vendres (Bub.), Barcelona, a Sant Genís (Sen.), Coll-lliure, Cervera (Gaut.) — Març-Maig i Oct.-Nov.

Arísarum simorrhínum

2,686. — A. simorrhínum Durieu

(del grec σιμός, *camús, i* ῥίν, *musell, per la forma arrodonida de la punta de l'espàdix.)*

Es diferencia essencialment de l'espècie anterior per l'espata *ventruda,* amb el tub de 20 mm, espurnejada de pics *negres purpuris* a la part superior, estriada de *blanc* i de *púrpura* en la part tubulosa, *escotada mucronada,* obertura superior *quasi circular,* espàdix *violat* inferiorment, de 3 mm de diàmetre, *erecte subrecorbat, fortament claviforme, inclús,* estigmes *violacis,* peduncles *recorbats, molt més curts que les fulles.*

Geografia. — Aquesta curiosa planta, nova per a la flora d'Europa, viu als boscos ombrejats al peu del castell d'Aramprunyà, sobre Gavà, on no és gens escassa (Llen.!, Maluquer, S., Cad., novembre 1906, *leg.);* fou determinada per Pau. Posteriorment, Sennen l'ha trobada a Barcelona, al Barranc de Sant Cebrià, cap al Laberint. Es idèntica a la d'Oran (Pau *in litt.)*

N. B. Cultivada al nostre jardí de Terrassa des del 1906, ha florit tots els anys, però degenerant ostensiblement, en termes que el 1916 solament produí una inflorescència que no arribà a donar fruit.

Família 132. — TIFÀCIES

(Del gènere *Typha.*)

Plantes monoiques, de flors verdoses, groguenques o rosses, molt petites, en espigues cilíndriques compactes o en capítols globulosos, les superiors masculines i caduques, les inferiors fructíferes, perigoni representat per cerres o per escames hialines, les masculines sense bràctees, compostes normalment de tres estams lliures o monadelfs, anteres basifixes, les femenines generalment acompanyades d'una bràctea, ovari simple, un estil persistent terminat per un estigma linear o lingüiforme, unilateral, i fruit un aqueni o drupaci. Herbes lacustres, perennes, de tiges sense nusos, simples o ramificades, fulles graminoides, coriàcies.

Flors en dues espigues cilíndriques superposades, la superior masculina, la inferior femenina, aquenis diminuts, llargamet estipitats, fulles totes radicals . . . . 726. **Typha.**

Flors en capítols globulosos, els superiors masculins i els inferiors femenins, fruits drupacis, bastant grans, poc o no gens estipitats, fulles radicals i caulinars . . . . 727. **Spargánium.**

Gènere 726. — TYPHA L.

(Del grec τύφη, nom d'una planta aquàtica, emprat per Teofrast i Dioscòrides; probablement derivat de τῖφός, pantan, al·ludint a l'estació d'aquestes plantes.)

Flors en dues espigues cilíndriques terminals, la superior masculina, formada per estams i estaminodis, caduca, la inferior composta d'ovaris fèrtils, cerres i ovaris estèrils claviformes, perigoni format per cerres nombroses, estil llarg, aqueni fusiforme, diminut, llargament estipitat. Rizoma serpentí, estolonífer, tija cilíndrica, sense nusos, fulles totes radicals, dretes, coriàcies, molt llargues.

Espigues separades per un espai d'1-4 cm, eix de la masculina amb pèls vermellosos, estigmes alenats, fulles de 5-10 mm d'ample . . . . **T. angustifólia.**

Espigues contigües o a penes separades, eix de la masculina amb pèls blancs, estigmes lanceolato-espatulats, fulles de 18-20 mm d'ample. **T. latifólia.**

Typha angustifólia

2,687. — T. angustifólia L.

(per les seves fulles relativament estretes.)

Sinonímia. — Boga, bova ; *cast.*, espadaña, anea ; *fr.*, rauche, massette, quenouille.

Rizoma gruixut, tija forta, dreta, d'1-2 m, fulles de *5-10 mm d'ample, més llargues que la tija,* d'un *verd alegre,* planes o un poc acanalades a la base, espigues *separades* per un espai d'1-4 cm, cilíndriques, primes, la masculina d'1-3 dm, amb l'eix eriçat de pèls *vermellosos* més llargs que els filaments estaminals, la femenina de 10-25 mm, *prima* (a la fi de 6-12 mm d'ample), molt densa, d'un bru groguenc, amb la superfície filamentosa i l'eix guarnit de pèls blancs espatulats, estigma *linear alenat, més llarg que els pèls,* aqueni *fusiforme,* atenuat en un podocarp filiforme.

Geografia. — Aigües estancades i vores de rius: Al litoral, Vallès, Bages, Urgell, Empordà = Cabanes (Sen.), d'on s'interna fins a Osor, Lledó (Vay.) ; platges de Coll-lliure (Gaut.) — Maig-Ag.

Typha latifólia

2,688. — T. latifólia L.

(per les fulles relativament amples.)

Sinonímia. — Com l'anterior.

Rizoma gruixut, llargament estolonífer, tija robusta, de 12-25 dm, fulles de 18-20 mm d'ample, *més llargues que la tija,* dilatades a la base, *glaucescents,* espigues *contigües* o a penes separades, la masculina de 8-12 cm, amb l'eix guarnit de pèls nombrosos, *blanquinosos,* més llargs que els filaments estaminals, espiga femenina llargament cilíndrica (10-15 cm), a la fi de 2-3 cm d'ample, d'un vermell negrós, amb la superfície escamosa i sense pèls, estigma *lanceolato-espatulat, més llarg que els pèls del podocarp,* aqueni *oblong fusiforme,* atenuat en podocarp filiforme.

Geografia. — Al Vallès, Montsoliu i altres parts, freqüentment amb l'anterior. — Maig-Ag.

HÍBRID

× Typha Shuttlewórthii

2,689. — × T. Shuttlewórthii Koch et Sond.; × T. latifolia × T. angustifolia Rouy (Rouy, Fl. fr., XIII, p. 333). — **T. glauca Godron — T. baethulona Costa** (Bub., Fl. pyr., IV, p. 27).

Té les fulles *estretes* (5-7 mm) com la *T. angustifolia,* però les espigues *contigües* com la *T. latifolia,* i es diferencia d'aquesta per les espigues *més curtes* i *més primes* (15 mm d'ample), la femenina d'un bru cendrós, per l'estigma *més estret,* quasi igual als pèls del podocarp, i s'aparta de la *T. angustifolia* per les espigues *més gruixudes, més curtes,* per les fulles *més curtes* que la tija florífera o iguals a ella.

Geografia. — Vores del Besòs, entre Sant Adrià i Badalona, r. (Costa) ; Girona, vores del Ter, prop de Santa Eugènia (Bub.) ; Cabanes (Sen., *in litt.*) — Juny-Ag.

Gènere 727. — SPARGÁNIUM L.

(De σπαργάνιον, nom d'una planta de Dioscòrides, que els autors han suposat igual a alguna espècie d'aquest gènere; hom deriva el mot de σπάργανον, cinteta, per la forma de les fulles.)

Flors verdoses o groguenques, en capítols globulosos superposats i distants, axil·lars o extraaxil·lars, estipitats o sèssils, els superios masculins, nus i caducs, els inferiors femenins, protegits per llargues bràctees foliàcies, i persistents, perigoni format per 3-5 escames membranoses, estams lliures, amb els filaments molt curts, després allargats, barrejats amb escames filiformes, estil curt, estigma unilateral, fruit drupaci, bastant gran, sèssil o subsèssil, bequerut. Fulles llargues, radicals i caulinars, rizoma fibrós.

1	Capítols en panícula ramificada, els masculins nombrosos, fruit sèssil, fulles amples (6-16 mm), les radicals triquetres	**2,690. S. ramósum.**
	Capítols en raïm simple, els masculins en nombre d'1-7, fruit estipitat o sèssil, fulles estretes (2-6 mm)	2.
2	Fulles inferiors triquetres, coriàcies, tija robusta, fruit breument estipitat, terminat en bec prim, igual a les tres quartes parts de la seva llargada	**2,691. S. símplex.**
	Fulles planes o ± convexes, primes, generalment surants com la tija, que és prima i flexible	3.
3	Generalment 1-2 capítols masculins, els femenins i el fruit estipitats, bec igual a les tres quartes parts del fruit	**2,692. S. Bordérei.**
	Generalment 1 sol capítol masculí, els femenins i el fruit sèssils, bec igual a una quarta part del fruit	**2,693. S. mínimum.**

Spargánium ramósum

2,690. — S. ramósum Huds. — S. eréctum Asch.

(*per la tija* ramosa; erectum, *per les fulles dretes.*)

Tija de 4-12 dm, *dreta,* robusta, *ramificada* superiorment, fulles llargues, de 6-16 mm d'ample, coriàcies, les radicals triquetres i embeinadores a la base, còncaves en llurs cares laterals, planes a l'altra, capítols grans, densos, ordinàriament sèssils, els masculins en nombre de 4-10, formant en conjunt una *panícula ramificada* i fullosa, escames del perigoni sub-

linears espatulades, flors *verdoses*, fruits *sèssils, angulosos, obpiramidals* (7 × 4 mm), *bruscament bequeruts*, bec *curt* (2 mm), igual a *una quarta part de la longitud del fruit.*

Geografia. — Aigües estancades i de curs lent: Al litoral, Montcada, i altres llocs del Vallès; Mollerussa, a l'Urgell; Cerdanya = Castelló d'Empúries (Bub.), Argelés (Gaut.) Vall de Luchon (Zett.) — Juny-Ag.

Spargánium simplex

2,691. — S. símplex Huds. — S. eréctum β non ramosum L.

(per la tija simple, *no ramificada.)*

Tija de 3-8 dm, dreta, *simple*, glabra, fulles llargues, amples de 4-6 mm, coriàcies, dretes, les radicals triquetres a la base, de cares totes planes, capítols masculins, en nombre de 3-7, i els femenins superiors *sèssils*, els inferiors *pedunculats*, però generalment amb el peduncle ± soldat amb la tija, formant en conjunt un raïm simple terminal, flors *groguenques*, escames del perigoni estretament *oblongues, dentades a l'àpex*, fruit *oblong fusiforme*, no angulós, de 2 mm d'ample, *bruscament estipitat*, atenuat en *bec alenat igual a les tres quartes parts de la longitud del fruit.*

Geografia — Vores de les aigües i sèquies: Tarragona, vers l'aiguabarreig del Francolí (Sen.!), Olot (Bolòs), sota el Port de la Picada (Timb., ex Bub., sub *S. affine)* — Juny-Ag.

Spargánium Bordérei

2,692. — S. Bordérei Focke, subsp. de l'S. affine Schnizlein, apud Rouy — S. nátans L.

(dedicat a Henry Bordère, *botànic francès del segle* XIX, *investigador de la flora pirenenca, que havia pres aquesta planta per* S. minimum.)

Tija d'1 m i més a les aigües profundes, simple, dreta, prima, molt flexible, fulles *linears* (2-4 mm d'ample), *molt llargues* (2-3 m), surants, planes, dilatades membranoses i embeinadores a la base, d'un *verd clar*, 1-2 capítols

masculins, rarament 3, els femenins en nombre d'1-3 breument *estipitats*, escames perigonals estretament oblongues, eroso-dentades a l'àpex, fruit *estipitat, ovoido-oblong,* atenuat en *bec prim, igual a les tres quartes parts de la longitud del fruit.*

Geografia — Llacs i estanys de les altes muntanyes: Pla de Beret, Port de la Bonaigua, Ribera d'Aiguamoix (Llen.!); estanys de Liat, Vall de Tredòs (C. et S.); estanys del Canigó (Sen.!, sub *S. minimum* Fr.?).

Spargánium minimum

2,693. — S. mínimum Fr.

*(correspon a l'*Sparganium minimum *de John Ray, així anomenat per la seva petitesa.)*

Molt afí a l'espècie anterior i freqüentment confosa amb ella (Grenier et Godron), se'n distingeix per les fulles d'un *verd pàl·lid, a penes dilatades* a la base, primes i ± transparents, per tenir, generalment, un sol capítol masculí i els femenins, en nombre de 2-3, *sèssils* o *subsèssils,* petits, i, principalment, pel fruit *ovoide, sèssil, petit,* bruscament terminat en un *bec igual a una quarta part del fruit.*

Geografia. — Bastant comuna als estanys de la zona alpina, com els del Cadí, Cerdanya i valls pròxims a Andorra (Gaut.); al peu de les Maleïdes i Port de Benasc (G. et G., Boileau); al peu de les Maleïdes (Puj., J., in Hb. Cad.!) — Juny-Ag.

Família 133. — JUNCAGINÀCIES Lin.

(De *Juncago,* nom que donaren als *Triglochin* alguns autors prelinneans.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, d'un verd pàl·lid, en raïms espiciformes terminals, perigoni de sis tèpals biseriats, lliures, ovats, caducs, sis estams oposititèpals, de filaments curts, 3-6 estigmes subsèssils i plomosos, fruit capsular, amb 3-6 carpels que se separen de baix a dalt a la maturitat obrint-se per l'angle intern. Herbes perennes, de llocs pantanosos, amb rizoma ± bulbós, fulles radicals i tija escapiforme.

Gènere 728. — TRIGLÓCHIN L.

(Del grec τρεῖς, tres, i γλωχίς, punta, al·ludint al fruit que es desfà en la maturitat separant-se els tres carpels que l'integren des de la base a l'àpex.)

1 { Càpsula ovoide, igual al pedicel, que és pàtulo-ascendent, de sis cel·les fèrtils, raïm llarg i dens, rizoma oblic . 2,694. **T. marítimum.**
Càpsula cònica o claviforme, ordinàriament més llarga que el pedicel, de tres cel·les fèrtils, raïm fluix . . . . 2.

2 { Càpsula cònica truncada, pedicel pàtulo-ascendent, raïm curt, rizoma bulbiforme . . . . 2,695. **T. Barrelieri.**
Càpsula claviforme, pedicel erecte, aplicat a l'eix, raïm llarg, rizoma escamós . . . . 2,696. **T. palustre.**

Triglochin marítimum

2,694. — T. marítimum L.

(perquè viu en llocs pròxims al mar.)

Rizoma *oblic,* guarnit de beines blanquinoses, tija de 2-3 dm, robusta, fulles *linears,* subcilíndriques, canaliculades, *subcarnoses,* més curtes que la tija, flors nombroses, en raïm *molt llarg i dens,* pedicels *patulo-ascendents, iguals a la càpsula,* que és *ovoide* (4 × 2-3 mm), de *sis cel·les fèrtils, carpels el·lipsoides, triquetres.*

Geografia. — Aigües estancades del litoral i maresmes: Prat de Llobregat = Castelldefels i altres llocs de la costa (Costa), cap a Mollet (Jover!), prats de la Llacuna (Salv.!), prats humits de Cant Tunis, Castelló, Palau, Roses (Vay.), Roses (Bub.), Argelés (Gaut.) — Maig-Set.

Triglochin Barrelieri

2,695. — T. Barrelieri Lois.; subsp. del T. paludosum L., apud Rouy

(dedicat a Jacques Barrelier, *que figurà aquesta planta en la seva famosa iconografia.)*

Rizoma *bulbiforme,* compost de *bulbets agregats* i *rodejats de túniques formades de fibres entrellaçades,* tija d'1-2 dm, dreta, primeta, simple, fulles *linears, semicilíndriques,* canaliculades, estriades, un poc carnoses, generalment més curtetes que la tija, flors poc nombroses, en raïm a la fi fluix, pedicels *pàtulo-ascendents,* generalment *més curts que la càpsula,* que és *cònica truncada,* amb tres cel·les fèrtils i tres angles, formada per *tres carpels subcilíndrics.*

Geografia. — Maresmes del litoral mediterrani: Platja de Castelló d'Empúries (Sen.!), i de Roses (Queralt!); Roses, Leucata (Bub.), de Salses a Argelés (Gaut.) —Març-Juny.

Triglochin palustre

2,696. — T. palustre L.

(perquè és planta palustre, *pròpia dels aiguamolls.)*

Rizoma a penes inflat, escamós, sense túniques de fibres entrellaçades, amb estolons prims, tija de 3-6 dm, dreta, prima, fulles *linears, semicilíndriques,* en fascicles, dístiques, prop d'una vegada més curtes que la tija, flors nombroses, en llargs raïms estrets i fluixos, pedicels curts, després allargats, *aplicats contra l'eix* de la inflorescència, càpsula *claviforme* ($8\text{-}10 \times 1$ mm), *llargament atenuada a la base,* generalment *més llarga* que el pedicel, de *tres cel·les fèrtils, tres carpels linears, atenuats a la base.*

Geografia. — Aigües estancades i prats humits: Puig-reig, Baga de Ginebret; prop del Santuari de Corbera, abundant (Puj, C.!); Coll de Jou (Cuffi, ex Vay.), Ripoll; Santa Maria de Berga (Sen.!), Vall d'Eina (Bub., Gaut.), Ribera de Viella, Port de la Bonaigua (Llen.!), Viella, vall del Riu Negre (C. et S.); Bielsa (Bub.) — Maig-Set.

Família 134. — JUNCÀCIES Vent.

(Del gènere *Juncus.*)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, brunes o de colors apagats, petites, solitàries o reunides en glomèruls, cimes o panícules, perigoni escariós o coriaci, de sis tèpals biseriats, 6-3 estams opositi tèpals, un estil terminat en tres estigmes filiformes, fruit capsular, uni- o trilocular, loculicida, de cel·les tri- o polispermes. Herbes generalment perennes, de tija generalment rodona, afil·la o fullosa.

Fulles glabres, cilindroides i ordinàriament fistuloses o reduïdes a les beines, càpsula trilocular, de cel·les polispermes . . 729. **Juncus.**
Fulles peludes, graminiformes, planes, càpsula unilocular, trisperma. 730. **Luzula.**

Gènere 729. — JUNCUS L.

(De *Juncus,* nom llatí dels joncs.)

Perigoni de sis tèpals iguals o desiguals, sis, rarament tres estams, càpsula trilocular, polisperma, dehiscent per tres valves que duen un embà al mig. Herbes, en llur majoria, perennes, de tija, generalment, rodona i fulles cilindroides, pròpies de terrenys humits.

1 { Plantes anuals, de tija filiforme i de menys de 30 cm, amb fulles setàcies, canaliculades i arrel fibrosa, que s'arrenquen fàcilment . 2.
Plantes perennes, de tija generalment no filiforme i de més de 30 cm, rizoma serpentí o fibrós cespitós, que s'arrenquen amb dificultat. 5.

2 { Flors reunides en un o pocs glomèruls, tres estams . . . . . . 3.
Flors solitàries, sis estams . . . . 4.

3 { Tija simple, afil·la, terminada en un glomèrul de 5-12 flors, tèpals blanquinosos, amb la carena verda, desiguals, ovato-lanceolats, acuminats, els externs més llargs, amb la punta recorbada, càpsula ovoide, obtusa. 2,697. **J. capitatus.**
Tija ramificada, quelcom fullosa, generalment amb més d'un glomèrul de 3-8 flors, tèpals verds, iguals, lanceolato-linears, aguts, connivents, càpsula estretament el·lipsoïdal . . . . . 2,698. **J. pygmaeus.**

4 Beina de les fulles caulinars no auriculada, tèpals desiguals, groguencs, amb la carena verda, lanceolats, aristats, quasi el doble llargs que la càpsula, que és oblonga, obtusa i mucronulada. 2,699. **J. bufónius.**
Beina de les fulles caulinars auriculada, tèpals iguals, bruns, amb la carena i el marge groguencs, ovats, mucronats, quasi tan llargs com la càpsula, que és subglobulosa i molt obtusa . 2,700. **J. tenagéia.**

5 Tija amb una fulla basilar o completament afil·la, inflorescència terminal o lateral, llavors generalment apiculades . . . . 6.
Tija fullosa, inflorescència terminal, llavors no apiculades . . . 15.

6 Tija amb una fulla basilar i les altres radicals, filiforme, de 3-15 cm, flors en glomèrul terminal pauciflor . . . . 7.
Tija completament afil·la, rarament filiforme, de més de 15 cm, fulles totes radicals o nul·les, inflorescència multiflora . . . . . . 8.

7 Glomèrul de 2-5 flors, dens, acompanyat de 3-5 bràctees ovades agudes, ferruginoses, tèpals ovats obtusos, càpsula oblonga, obtusa, més llarga que el perigoni . . . . 2,701. **J. triglumis.**
Glomèrul d'1-4 flors, fluix, acompanyat de tres bràctees filiformes molt llargues, negroses, tèpals lanceolats acuminats, càpsula ovoide, mucronada, igual al perigoni . . . . 2,702. **J. trífidus.**

8 Fulles totes radicals, flors en panícula terminal . . . . 9.
Fulles totes reduïdes a les beines basilars, inflorescència pseudolateral, amb una llarga bràctea que simula la prolongació de la tija . . 11.

9 Tija i fulles no vulnerants, fulles nombroses, linears, acanalades, arquejades, molt més curtes que la tija, tèpals lanceolats obtusos, càpsula transovoide, igual al perigoni . . . . . 2,703. **J. squarrosus.**
Tija i fulles vulnerants, fulles poc nombroses, cilíndriques, rectes, semblants a tiges estèrils, tan llargues com la tija, tèpals, almenys els exteriors, lanceolats aguts . . . . 10.

10 Tèpals d'un verd groguenc, tots lanceolats aguts, iguals a la càpsula, que és el·lipsoido-oblonga, panícula fluixa, gran, freqüentment ultrapassada per una bràctea poc vulnerant . . 2,704. **J. marítimus.**
Tèpals brunencs, solament els externs lanceolats aguts, el doble de curts que la càpsula, que és ovoide aguda, panícula densa, bràctea molt vulnerant . . . . 2,705. **J. acutus.**

11 Flors negroses, en capítols de 3-8 flors vers l'àpex de la tija, tèpals exteriors acutiúsculs, els interns obtusos i més curts, càpsula un poc més llarga que el perigoni . . . . 2,706. **J. árcticus.**
Flors verdoses, generalment en panícula o en cima multiflora . . 12.

12 Tiges glaucescents, primes, difícils de rompre, estriades, sis estams, càpsula igual al perigoni . . . . 13.
Tiges verdes, bastant gruixudes, fràgils, tres estams, càpsula poc més llarga que el perigoni . . . . 14.

13 Tija filiforme, de 2-4 dm, beines brunes, 3-8 flors en una cima petita situada a la meitat de la tija, tèpals lanceolats aguts, càpsula subglobulosa . . . . 2,707. **J. filiformis.**
Tija no filiforme, de 4-12 dm, beines negroses, panícula multiflora, ramificada, situada al terç superior de la tija, tèpals lanceolats alenats, càpsula el·lipsoide . . . . 2,708. **J. glaucus.**

14 Tija llisa, flors verdoses, panícula fluixa, càpsula no mucronada. 2,709. **J. effusus.**
Tija finament estriada, flors brunenques, panícula compacta, càpsula mucronada . . . . 2,710. **J. conglomeratus.**

15 Flors solitàries en panícula de branques dretes, fulles sense nusos. 16.
Flors en petits glomèruls reunits en panícula de branques obertes o divaricades, fulles ± nuoses . . . . 17.

16 Tija robusta, fulles rígides, cilíndriques, vulnerants, tèpals lanceolats alenats, més llargs que la càpsula . . . . 2,711. **J. subulatus.**
Tija prima, fulles blanes, canaliculades, tèpals ovats obtusos, més curts que la càpsula . . . . 2,712. **J. compressus.**

17 Totes les fulles o solament les inferiors filiformes, blanes, poc o no gens nuoses, rizoma estolonífer, tija radicant o surant . . . . 18.
Totes les fulles cilíndriques comprimides, rígides, molt nuoses, rizoma serpentí, tija rarament radicant . . . . 19.

18 Fulles totes filiformes, a penes nuoses, tija prima, rizoma bulbós a la base, glomèruls de 5-20 flors, en cimes fluixes, tèpals lanceolats, quasi iguals a la càpsula . . . . 2,713. **J. supinus.**
Fulles inferiors filiformes, llarguíssimes, les superiors cilindroides, molt nuoses, tija gruixuda, rizoma no bulbós, glomèruls de 2-6 flors en cima corimbiforme, tèpals lanceolats, més curts que la càpsula. 2,714. **J. heterophyllus.**

19 Tèpals externs aguts, els interns obtusos, càpsula ovoide, mucronada. 20.
Tèpals tots obtusos o tots acuminats, càpsula atenuada . . . . 21.

20 Tiges i fulles cilíndriques comprimides, càpsula bastant més llarga que el perigoni . . . . 2,715. **J. lamprocarpus.**
Tiges i fulles comprimides ancipitals, càpsula a penes més llarga que el perigoni . . . . 2,716. **J. ánceps.**

21 Tèpals tots obtusos, càpsula ovoide, atenuada en bec o mucronada. 22.
Tèpals tots acuminats alenats, càpsula piramidal, atenuada en bec llarg. 23.

22 Panícula gran, de branques divaricades, càpsula atenuada en bec, igual al perigoni . . . . 2,717. **J. obtusiflorus.**
Panícula petita, de branques dretes, càpsula mucronada, més llarga que el perigoni . . . . 2,718. **J. alpinus.**

23 Glomèruls petits, de 3-8 flors, panícula gran, tèpals llargament acuminats aristats, recorbats, els interiors més llargs . 2,719. **J. silváticus.**
Glomèruls grandets, de 6-20 flors, panícula petita, tèpals acuminats alenats, rectes, iguals . . . . 24.

24 Tiges acostades, dretes, estriades, apres, sense estolons, bràctea floral llargament acuminada, flors subsèssils . . . 2,720. **J. striatus.**
Tiges distants, unes ajagudes i llargament estoloníferes, altres dretes, ni estriades ni aspres, bràctea floral aguda, pedicels tan llargs almenys com el diàmetre de la càpsula . . . . . 2,721. **J. Fontanésii.**

Juncus capitatus

2,697. — J. capitatus Weig. — J. triandrus Gouan

(per la inflorescència globulosa, com una mena de capítol ; triandrus, *del grec* τρι, *tres, i* ἀνήρ, *home, o estam, perquè té tres estams.)*

Anual, d'arrel fibrosa i tija de 3-12 cm, filiforme, dreta, simple, fullosa a la base i afil·la superiorment, fulles *linears setàcies,* canaliculades, verdes o vermelloses, *sense aurícules,* més curtes que la tija, 5-12 flors verdoses en glomèrul terminal generalment solitari, ultrapassat per una petita bràctea foliàcia, tèpals *desiguals, ovats lanceolats,* blanquinosos, amb la carena verda, els *externs més llargs, bruscament acuminats, recorbats, tres estams, càpsula petita, ovoide,* breument mucronada, igual a la meitat del perigoni.

Geografia. — Llocs arenosos humits: Montseny, Vidreres = Blanes (Puj., J.), Plana de Vic, cap a Folgueroles, r. (Puigg.!), Prats de Molló (Lap.), Cerdanya (Bub.), Coll-lliure, Banyuls, Coll de Molló (Gaut.) — Maig-Ag.

Juncus pygmæus

2,698. — J. pygmaeus Thuill. — J. triandrus Reich., non Gouan

(del grec πυγμαῖος, *pigmeu, per la exigüitat d'aquesta planta.)*

Anual, d'arrel fibrosa i tiges de 3-12 cm, filiformes, dretes, ± nombroses i ramificades a l'àpex, fulloses, amb fulles *linears setàcies,* freqüentment rogenques, les radicals generalment més curtes que la tija i amb *aurícules ben desenrotllades,* flors *verdoses* o vermelloses, en glomèruls de 3-8 flors i en nombre d'1-5, l'inferior ultrapassat per una bràctea foliàcia, tèpals *linears lanceolats, verds, iguals,* drets, *connivents, aguts,* tres estams, càpsula *estretament oblonga,* aguda, *una tercera part més curta que el perigoni.*

Geografia. — Llocs arenosos humits: Montjuïc (Hb. Costa!), Empordà, Vilarnadal (Sen.!), Campmany, Sant Hilari (Vay.), Vall de Benasc (Boileau!, ex Costa). Maig-Agost.

Juncus bufónius

2,699. — J. bufónius L.

(del llatí bufo, *el gripau, perquè cerca els llocs humits.)*

Sinonímia. — Jonc dels galàpats.

Anual, d'arrel fibrosa i tiges de 5-25 cm, generalment fasciculades, dretes o difuses, primes, ramificades, amb 1-3 fulles *linears alenades,* no nuoses, de *beines no auriculades,* les radicals més curtes que la tija, flors *verdoses* o rogenques, solitàries, geminades o fasciculades sobre les branques, la inferior ultrapassada per 1-2 bràctees setàcies, tèpals groguencs, amb la carena verda, *lanceolats, llargament acuminats alenats, desiguals,* els interns més llargs, generalment sis estams, càpsula *oblonga subtrígona, obtusa, mucronada,* ferruginosa o rogenca, *una tercera part més curta que el perigoni.* Planta molt variable.

var. *fasciculatus* Bert. — Flors ternades o fasciculades, branques més curtes i més gruixudes.

Geografia. — Paratges estancats: Freqüent des de la costa al Pireneu, el tipus i la varietat. — Maig-Set.

Juncus Tenagéia

2,700. — J. Tenagéia L. — J. Vaillántii Thuill.

(del grec τέναγος, *aigua soma, per la seva estació; dedicat a Sébastien* Vaillant, *autor del* Botanicon Parisiense, *mort el 1722.)*

Anual, d'arrel fibrosa i tiges de 5-20 cm, primes, dretes, amb 1-3 fulles verdes o rogenques més curtes que la tija, *setàcies,* dretes, sense nusos, de *beina auriculada,* flors *brunenques,* petites, solitàries, distants, en cimes reunides en panícula fluixa, bràctees molt curtes, tèpals *quasi iguals, ovats lanceolats,* verdosos a la carena, vermellosos al costat i escariosos al marge, els *externs aguts,* els *interns obtusiúsculs,* sis estams, càpsula *subglobulosa,* brunenca, *quasi igual al perigoni.*

β sphaerocarpus E. Mey. — *J. sphaerocarpus* Nees. — Tèpals desiguals, tots *lanceolats acuminats,* de *raquis verd* i *amplament escariosos* al marge, els externs més llargs i més llargament acuminats, càpsula *més curta que el perigoni,* breument mucronada.

Geografia. — Paratges arenosos humits: Litoral de Barcelona (Costa), Empordà, Vilarnadal (Sen.!), prop de Vic, Pas d'En Mambla (Puigg.!), Cerdanya, la Jonquera, Campmany, Cantallops (Vay.), Cerdanya (Bub.); Baix Aragó (Loscos!). La *β sphaerocarpus* a Serrateix (Puj., C.!), Castelldefels (Sen.!) — Maig-Set.

Juncus triglumis

2,701. — J. triglumis L.

(del llatí triglumis, *tres glumes, al·ludint a les bràctees glumàcies, generalment en nombre de tres, que envolten la base de la inflorescència.)*

Perenne, de rizoma fibrós i tiges de 5-20 cm, dretes, primes, estriades, fulloses a la base, fulles *subulades, canaliculades,* rígides, generalment més curtes que la meitat de la tija, amb *beines auriculades,* flors *brunes groguenques,* reunides en un glomèrul terminal de 2-5 flors, sèssil, dens, acompanyat de 3-5 bràctees *ovades lanceolades,* ferruginoses, tèpals *ovats obtusos,*

quasi iguals, sis estams de filament quatre vegades més llarg que l'antera, càpsula *el·lipsoide trígona,* mucronada, bruna vermellosa, *més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Terrenys estancats i torbosos de les altes muntanyes: Núria, davant del Salt de l'Aigua i cap a Noufonts = Pireneu central, cap a Canfranc (Soulié, in Hb. Cad.); Vall d'Eina, Bassivé (Bub.), Cerdanya, Vall d'Eina, la Jassa de l'Estret (Gaut.), muntanya de Castanesa (G. et G.); valls de Prats, Cerdanya, Eina i altres pròxims a Andorra (Husnot). — Jul.-Set.

N. B. La planta de Núria és de tiges i fulles *més primes,* aquestes, en general, *més llargues que la meitat de la tija,* les bràctees són *blanques ocràcies,* el glomèrul de *2-3 flors,* la càpsula *acutiúscula,* amb la fàcies de *J. stygius* L., pel qual motiu la publicàrem com a *J. pyrenaicus* Cad. et Pau = *J. stygius* L. *β pyrenaicus* Cad. et Pau, a la «Flora del Vallès», pàg. 118.

Juncus trifidus

2,702. — J. trífidus L.

(nom erroni, pres per Linné dels seus antecessors, que al·ludeix a les tres llargues bràctees de la inflorescència, i no pas a cap òrgan fes en tres parts.)

Perenne, de rizoma llarg, serpentí, i tija de 1-3 dm, filiforme, dreta, llisa, nua o amb *una sola fulla,* fulles basilars reduïdes a la beina o mucronades, beines llargament pestanyoses a l'àpex, flors *negroses,* en nombre d'1-4 en glomèrul terminal fluix acompanyat de *tres bràctees foliàcies i filiformes* que l'*ultrapassen llargament,* tèpals *ovato-lanceolats, acuminats, quasi iguals,* sis estams d'anteres 3-4 vegades més llargues que els filaments, càpsula *ovoide trígona, llargament mucronada,* negrosa, *un poc més llarga que el perigoni.*

Geografia.— Pastures rocoses de les altes muntanyes: Núria, al peu del pont de Crémals i cap a Noufonts = La Tossa, Comabella, Morens, Costabona, fins a la Torre d'En Mir (Vay.), Vall d'Eina (Lap.), Setcases (Quer) i fins a Andorra, al Massis del Carlit (Gaut.), Port de la Picada (Costa), Luchon, Bielsa (Bub.), Port de Benasc (Zett.), Bassivé (Puj., J.); Vall d'Aran, a la Coma de la Gireta, Trau de l'Esca (Lleu.), Ruda, Tredòs, Montartó (C. et J.) — Jul.-Set.

Juncus squarrosus

2,703. — J. squarrosus L.

(sembla que Linné emprà el mot squarrosus *com a oposat a* mollis, *bla, suau, a causa de la rigidesa de les tiges i fulles d'aquesta planta.)*

Perenne, de rizoma gros, compacte, cespitós, tiges de 2-6 dm, poc nombroses, dretes, *rígides,* un poc anguloses, *afil·les,* fulles *totes radicals,* molt més curtes que la tija, nombroses, *linears acanalades,* rígides, erecto-esteses en *rosetons compactes,* beines dilatades auriculades, flors *verdoses* o rosses, solitàries, en panícula llarga i estreta, fluixa, molt més llarga que les bràctees, tèpals *ovato-lanceolats, obtusiúsculs,* lluents, amb dues ratlles dorsals verdes, *amplament escariosos al marge,* sis estams de filaments unes quatre vegades més llargs que les anteres, càpsula *ovoido-oblonga, mucronada,* lluent, rossa, *igual al perigoni.*

Geografia. — Pastures humides: Cerdanya, als voltants de Montlluís (Lap., Bub., Gaut.); al Capcir, vall de Balceres, a la Font Grossa (Sen.!, in Hb. Cad.), Luchon (Lap.) — Juny-Set.

Juncus marítimus

2,704. — J. marítimus Lamk.

(perquè sol viure prop del mar.)

Perenne, de rizoma serpentí, gruixut, tiges de 5-10 dm, dretes, *rígides,* llises, plenes, les estèrils *vulnerants,* escamoses a la base, escames embeinadores, ferruginoses, fulles *totes radicals,* cilíndriques, rígides, vulnerants com les tiges estèrils, flors *verdoses,* de 3 mm de llarg, solitàries o reunides en nombre de 2-3 en glomèruls nombrosos formant una panícula pseudolateral *fluixa,* ramificada, dreta, interrompuda, igual a la bràctea inferior o més curta, tèpals *lanceolats,* els externs més *llargs, aguts,* els interns *subobtusos,* més amplament escariosos, sis estams, anteres 2-3 vegades més llargues que els filaments, càpsula *ellipsoide, petita,* mucronada, *quasi igual al perigoni.*

β rígidus Rouy — *J. rígidus* Desf. — Panícula gran, molt fluixa i molt llarga (de 2 dm i encara més), ultrapassant de molt la bràctea inferior, planta més forta, rígida.

γ *contractus* Trèm., in litt. — *J. Paui* Sen. — Panícula petita, molt contreta, llargament ultrapassada per la bràctea inferior.

Geografia. — Llocs estancats del litoral i de l'interior: Urgell, a Utxafava, cap a Ivars; Cardona = Roses (Bub.). La *β rigidus* Rouy, a can Tunis; la *γ contractus* Trèm., a Castellgalí, vores del Llobregat (setembre del 1881 i 1886, *legi*); Castelldefels (jul. 1910 *leg.* Sen.!) — Juny-Set.

Juncus acutus

2,705. — J. acutus L.

(per les tiges estèrils vulnerants, acabades en punta forta i molt aguda.)

Sinonímia. — Jonc marí; *cast.*, junco redondo.

Perenne, de rizoma gruixut, fibrós, tiges de 4-12 dm, dretes, *molt rígides,* afil·les, llises, plenes, amb escames a la base, rogenques i lluents com les beines foliars, les estèrils *vulnerants* el mateix que les fulles, que són totes radicals, cilíndriques i rígides, poc nombroses i tan llargues com les tiges, flors *verdes brunenques,* de 6 mm de llarg, solitàries o en glomèruls de 2-5 flors agrupats en panícula pseudo-lateral ramificada, compacta, freqüentment ultrapassada per una bràctea molt vulnerant, tèpals subiguals, els externs *lanceolats, aguts,* els interns *ovats, obtusos, escotats,* sis estams, anteres unes quatre vegades més llargues que els filaments, càpsula *ovoide aguda,* de color de castanya, el *doble de llarga que el perigoni.*

Geografia. — Comuna al litoral de Barcelona, des d'on s'interna fins a l'estació d'Olesa i a la falda de Sant Llorenç del Munt = Fins al pla de Bages i a altres llocs (Costa); prats del litoral, fins a Banyoles (Vay.), Roses (Bub., Cad.) — Maig-Ag.

Juncus árcticus

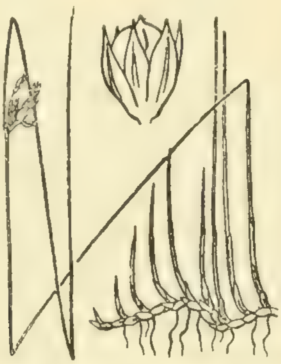
2,706. — J. árcticus Willd. — J. acuminatus Balb.

(per viure als països àrtics ; acuminatus, *acabat en punta, per la bràctea superior rígida i punteguda.)*

Perenne, de rizoma horitzontal llargament serpentí, tiges d'1-4 dm, dretes, cilíndriques, rígides, llises, fistuloses, afil·les, amb escames embeinadores a la base, lluents, obtuses, mucronulades, que representen les úniques fulles, flors d'un *bru negrós,* en nombre de 3-8 en un petit capítol pseudolateral subglobulós, com-

pacte, llargament ultrapassat per la bràctea caulinar, tèpals *desiguals*, els externs més llargs, *lanceolats aguts*, els *interns obtusos, amplament membranosos* a l'àpex, sis estams amb les anteres iguals als filaments, estil més curt que els estigmes, càpsula *ovoide trígona, mucronada, quasi igual al perigoni.*

Geografia. — Pastures humides de les altes muntanyes: Núria, cap a Noucreus = Cerdanya, ribera del Tet, Montlluís (Gaut.); rara a la zona alpina superior del Pireneu central, prop del llac d'Albo, entre la Renclusa i les geleres de les Maleïdes (Zett.); estanys de Colomers (Llen.) — Ag.-Set.

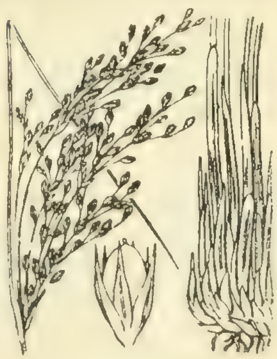
Juncus filiformis

2,707. — J. filiformis L.

(per la tija filiforme.)

Perenne, de rizoma llargament horitzontal, serpentí, tiges d'1-4 dm, dretes, filiformes, acostades, afil·les, finament estriades, fulles reduïdes a les beines basilars brunes i lluents, flors *verdoses,* en nombre de 3-10 en una petita cima pseudolateral situada *vers la meitat de la tija* (comprenent-hi la bràctea), tèpals *quasi iguals, lanceolats, tots aguts,* sis estams d'anteres més curtes que els filaments, estil molt curt, càpsula *ovoide subglobulosa, breument mucronada,* de color de castanya, *quasi igual al perigoni.*

Geografia. — Prats humits i llocs estancats de les altes muntanyes: Cerdanya, cap a Montlluís (Bub., Gaut.); Vall d'Aran, al Pla de Beret, Clot de l'Ós (Llen.!), Port de la Picada (Bub.); Bassivé (Timb.); rara a la zona alpina del Pireneu central (Zett.) — Jul.-Ag.

Juncus glaucus

2,708. — J. glaucus Ehrh.

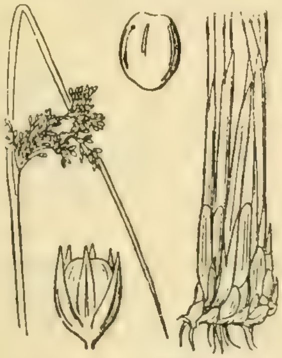
(pel color glauc *de la planta.)*

Sinonímia. — Jonc dels jardiners.

Perenne, rizoma horitzontal, serpentí, tiges de 4-12 dm, dretes, *glauques,* cilíndriques, *profundament estriades,* afil·les, no fràgils, de medul·la interrompuda, fulles reduïdes a les beines basilars *brunes negroses* i lluents, flors *rosses o brunes,* solitàries, de 3 mm de llarg, en panícula pseudolateral ramificada i fluixa per sobre de la tercera part superior de la tija,

llargament ultrapassada per la bràctea cauliforme, tèpals desiguals, els externs més llargs, *lanceolats, llargament acuminats alenats,* escariosos al marge, sis estams d'anteres iguals al filament, estil *distint,* càpsula *el·lipsoide, mucronada,* bruna negrosa, *molt lluent, quasi igual al perigoni.*

Geografia. — Freqüent als llocs humits, des de la costa al Pireneu. — Maig-Ag.

Juncus effusus

2,709. — J. effusus L.

(del llatí effusus, *difús, a causa de la inflorescència laxa, de flors escampades.)*

Sinonímia. — Jonc dels jardiners.

Es molt afí a l'anterior espècie, de la qual s'aparta per la tija *verda,* llisa quan és fresca, finament estriada quan s'asseca, de *medul·la contínua,* per les beines de les escames basilars mats, *no lluents,* per la panícula molt ramificada, de branques desiguals, les unes dretes, les altres esteses o refractades, tèpals lanceolats acuminats, *tres estams,* estil *molt curt,* càpsula *transovoide, truncada deprimida, sense mucró,* un poc *més curta que el perigoni.*

Geografia. — Prats humits: Montseny, Sant Hilari, Baix Empordà, Tossa = Prop de Barcelona (Salv.!), Castelldefels, Montseny i Pireneus (Costa); Camprodon (Bub.), Prats de Molló (Gaut.), valls del Pireneu central, fins a la zona subalpina (Zett.), Lés (C. et S.) — Maig-Set.

Juncus conglomeratus

2,710. — J. conglomeratus L., subsp. de l'anterior ap. Husnot i ap. Rouy

(és el Juncus lævis, panicula non sparsa, *de Bauhin, que, a diferència de l'anterior, no té les flors ésparses sinó* aglomerades.)

Es diferencia del *J. effusus per la tija finament estriada* a la part superior, per la panícula *aglomerada,* amb una *beina inflada,* per les flors més brunes, amb sèpals *lanceolats, molt aguts,* i tres estams, i per la càpsula terminada en un *mucró petit, curt i gruixut, inserit en una mamil·la* i *portant l'estil.*

Geografia. — Paratges humits: Blanes, Santa Cristina, entre Lloret i Tossa, Vidreres, Montsoliu = El Miracle (Marcet!), Guilleries, Rocabruna, Molló, Mare

de Déu del Coral, Ribes, Cerdanya (Vay.), Costabona (Bub.); valls inferiors del Pireneu central (Zett.), Mont Jisoles (Timb.), Sant Beat (C. et S.) — Maig-Ag.

Juncus subulatus

2,711. — J. subulatus Forskal — J. multiflorus Desf.

(*del llatí* subulatus, *subulat, perquè les fulles terminen en punta fina;* multiflorus, *per la inflorescència multiflora.)*

Perenne, de rizoma llarg, serpentí, horitzontal, tiges de 5-10 dm, dretes, rígides, cilíndriques, robustes, amb 1-4 fulles *subcilíndriques, acuminades alenades, vulnerants,* fistuloses, blanes, no nuoses, flors *verdoses,* petites (3 mm de llarg), solitàries, poc distants, en panícula terminal *molt llarga*, ultrapassant llargament la bràctea inferior, estreta, interrompuda, de branques dretes, tèpals desiguals, *lanceolats acuminats,* els interns *un poc més curts* i *menys acuminats,* sis estams, càpsula petita, *ovoide trígona, obtusa, mucronada,* bruna, *un poc més curta que el perigoni.*

Geografia. — Llocs humits del litoral i de l'interior: Prat de Llobregat; Urgell, a Utxafava, cap a l'Estany d'Ivars = Can Tunis, Castelldefels (Sen.!), Roses (Bub.) — Juny-Jul.

Juncus compressus

2,712. — J. compressus Jacq. — J. bulbosus L.

(*per les tiges* comprimides.)

Perenne, de rizoma serpentí, horitzontal o oblic, tiges d'1-6 dm, dretes, primes, llises, *comprimides* sobretot inferiorment, amb 1-2 fulles caulinars i les altres reunides a la base, dretes, *linears canaliculades,* blanes, sense nusos, beines auriculades, flors *vermelles brunenques o verdoses,* petites (2-3 mm de llarg), *solitàries,* freqüentment acostades, en panícula terminal curta, corimbiforme, de rames dretes, igual a la bràctea foliàcia o ultrapassada per ella, tèpals quasi iguals, *ovats oblongs, molt obtusos,* escariosos al marge i a l'àpex, sis estams de filament igual a la meitat de l'antera, càpsula *subglobulosa, petita,* bruna, *una tercera part més llarga que el perigoni.*

Subesp. *J. Gerardii* Lois. (ap. Rouy ; simple var. ap. Husnot) — Tija més prima, *subcilíndrica,* bràctea inferior de la panícula *curta,* flors *petites,* antera *tres vegades més llarga que el filament,* estil *llarg* (generalment tant com l'ovari en lloc de la meitat), càpsula *el·lipsoide, igual al perigoni o poc més llarga.*

Geografia. — Paratges humits de Clariana i d'Avià (Puj., C.!), el Miracle (Marcet!) = Camprodon (Bub.), Cortals de Castelló (Vay.), litoral de Canet (Gaut.), Luchon (Lap.). La subesp. *J. Gerardii* Lois., a Can Tunis? (Llen.), Roses (Bub.); llocs fronterers entre Leucata i Argelés (Gaut.) — Juny-Jul.

Juncus supinus

2,713. — J. supinus Moench — J. uliginosus Roth

(del llatí supinus, *supí, per les tiges sovint decumbents, ajagudes;* uliginosus, *pantanós, perquè es fa als llocs humits.)*

Perenne, de rizoma cespitós, inflat en bulb a la base, estolonífer, tiges d'1-3 dm, generalment nombroses, primes, dretes o prostrades radicants, surants o submergides, fulloses, fulles *cilíndriques,* superficialment *canaliculades,* les radicals *filiformes,* les caulinars lleugerament nuoses, blanes, verdes, beines *llargament auriculades,* flors *rosses* o *brunes,* freqüentment vivípares, petites (3 mm de llarg), en glomèruls de 4-12 flors, formant una cima fluixa, tèpals *lanceolats acuminats,* els externs *un poc més llargs* i *més acuminats,* tres estams o, freqüentment, sis, d'antera igual al filament, càpsula *oblongo-transovoide, breument mucronada,* bruna, *poc més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Prats humits de Ceret, Ariés, Sant Llorenç dels Cerdans (Compy.!), Sant Julià de Vilatorta (Masf.); Cerdanya, vores del Tet, cap al pla de Barrés (Gaut.), Capcir (Bub.), Vall de Benasc (Boileau!, ex Costa), Mont Jisoles (Timb.), Vall de Ruda (C. et S.) — Juny-Set.

Juncus heterophyllus

2,714. — J. heterophyllus Dufour — J. corsicus Sol.

(del grec ἕτερος, *altre, i* φύλλον, *fulla, per la diversitat morfològica de les fulles;* corsicus, *de Còrsega.)*

Perenne, de rizoma estolonífer i tija de 3-10 decímetres, gruixuda, surant, radicant, flexuosa, fullosa, amb fulles glaucescents, *diformes,* les inferiors *filiformes, blanes,* generalment

molt llargues, poc o no gens nuoses, les superiors molt més grosses, rígides, cilíndriques, fistuloses, glauques, *fortament nuoses,* flors *rosses* o *brunes,* grans (5-6 mm), en glomèruls de 2-6 flors formant una cima corimbiforme bastant fluixa, tèpals *desiguals, lanceolats,* estretament escariosos al marge, els interns més *llargs, acuminats,* els externs freqüentment mucronats, *cinc estams* de filament ample, quatre vegades més curt que l'antera, càpsula *llarga* (5-6 mm), *ovoide, llargament mucronada,* bruna, *bastant més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Estanys de l'Empordà, a Sant Climent (Sen.!) — Juny.

Juncus lamprocarpus

2,715. — J. lamprocarpus Ehrh. — J. articulatus L

(del grec λαμπρός, *brillant i* καρπός, *fruit, al·ludint a la lluentor de les càpsules;* articulatus, *per les fulles amb embans travessers, més estretes en uns punts que en altres, com* articulades.)

Perenne, de rizoma, generalment, curt i oblic, serpentí, tiges d'1-7 dm, acostades, *prostrades ascendents,* rarament dretes o enterament ajagudes, cilíndriques o un poc comprimides, fulloses, fortament nuoses, fulles *cilíndriques comprimides,* fistuloses, de nusos poc ben marcats, flors brunes o verdoses, mitjanes (uns 3'5 mm), en glomèruls de 4-12 flors formant una panícula terminal de branques dretes o divaricades, desiguals, fluixa, més llarga que la bràctea inferior, tèpals *quasi iguals, lanceolats,* els *externs aguts,* els *interns obtusos,* escariosos al marge, sis estams d'anteres iguals als filaments, càpsula *ovoido-trígona,* bruna negrosa, lluent, *bruscament contreta a l'àpex* i *mucronada, més llarga que el perigoni.*

var. *fluitans* Koch — Tija llarga, surant.

var. *nigritellus* Don — Tija curta (1-2 dm), prostrada ascendent, radicant als nusos, càpsula d'un negre fort.

var. *macrocephalus* Viv. — Glomèruls poc nombrosos (2-8), grans (de prop d'1 cm).

Geografia. — Llocs pantanosos de tot el país, des del litoral al Pireneu. La var. *fluitans* Koch, a Sant Julià del Llor (Cod.!); la var. *nigritellus* Don, a Coma Armada (Sen.!); la var. *macrocephalus* Viv., a Castelldefels (Sen.!, Cad.) — Maig-Setembre.

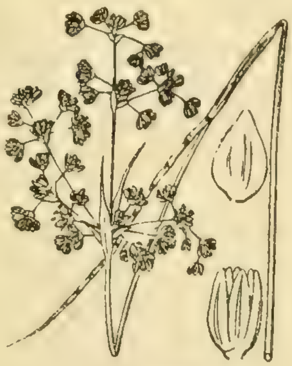
Juncus ánceps

2,716. — J. ánceps Laharpe

(del llatí anceps, *de dos talls, al·ludint a la forma comprimida de les fulles, que tenen dos cantells aguts.)*

Perenne, de rizoma horitzontal, llargament serpentí, tiges de 4-8 dm, dretes, molt *comprimides ancipitals,* sobretot inferiorment, fulles inferiors escamiformes, les caulinars *comprimides ancipitals,* carenades, nuoses, fistuloses, flors *brunes,* petites (2-2'5 mm), en glomèruls nombrosos de 3-6 flors cadascun, formant una panícula terminal ramificada, de branques dretes i acostades, ultrapassant la bràctea inferior, tèpals quasi iguals, els *externs aguts. mucronats,* els *interns obtusos,* amplament escariosos al marge i a l'àpex, sis estams d'antera un poc més llarga que el filament, càpsula *ovoide trígona, mucronada,* bruna, lluent, *poc més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Llocs humits i estancats : Empordà, vores de la Muga, a Boadella (Sen., *in litt.*). — Juny-Set.

Juncus obtusiflorus

2,717. — J. obtusiflorus Ehrh.

(pels tèpals esmussos, de forma obtusa *al capdamunt.)*

Perenne, de rizoma llarg, serpentí, tiges de 4-10 dm, dretes, cilíndriques, fulloses, fulles inferiors *reduïdes a les beines* groguenques, les superiors en nombre de dues, *cilíndriques,* rígides, fistuloses, molt nuoses, flors d'un *verd groguenc* o *rogenc,* petites (d'uns 2 mm), en glomèruls de 4-12 flors, nombrosos, formant una panícula terminal ramificada, de branques *esteses* o *refractades* a la maturitat, més llarga que la bràctea inferior, tèpals *quasi iguals, connivents, oblongs, obtusos, carenats,* sis estams d'anteres més llargues que els filaments, càpsula *ovoide trígona, contreta en bec,* rogenca, petita, *poc més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Llocs pantanosos i vores dels corrents : Litoral de Barcelona ; Castellgalí, vores del Llobregat = Castelldefels, marges del Besòs, cap a Montcada

(Costa), Prats de Rei (Puigg.!), Empordà, Banyoles, Olot, Santa Coloma, Guilleries, Lluçanès, Ripoll (Vay.), la Cellera, Sant Julià del Llor (Cod.!), Empordà, Sant Pere Pescador (Llen.!) — Juny-Ag.

Juncus alpinus

2,718. — J. alpinus Vill.

(perquè es fa als Alps.)

Perenne, de rizoma serpentí i tiges d'1-8 dm, dretes, primes, *rodones* o un poc comprimides, fulloses, amb 2-4 fulles *cilíndrico-comprimides,* fistuloses, nuoses, flors d'un *púrpura negrós,* d'uns 3 mm, en glomèruls de 3-8 flors formant una panícula terminal fluixa, de branques dretes, més llarga que la bràctea inferior, tèpals iguals, oblongs, *tots obtusos,* els externs terminats en un petit mucró que es torna *molt petit* o *nul,* càpsula *ovoide trígona, bruscament mucronada,* negra, d'uns 3 mm, *més llarga que el perigoni.*

Geografia. — Paratges pantanosos i torbosos de les altes muntanyes: Núria, Tragurà, la Tossa, Costabona, Coral, Rocabruna (Vay.), Coma d'Eina (Sen.!), Carençà (Bolòs, ex Vay.), Setcases (Bub.), Solaneta de Costabona, Vall de Llo, Carlit i fins als confins d'Andorra (Gaut.), Ribera de Viella, Aiguamoix, Montgarri (Llen.!), Pla de Beret (C. et S.) — Jul.-Set.

Juncus silváticus

2,719. — J. silváticus Reich.; J. acutiflorus Ehrh.

(per habitar en llocs selvàtics; acutiflorus, *de tèpals punteguts.)*

Perenne, de rizoma llargament serpentí i tiges de 3-9 dm, separades, dretes, cilíndriques, comprimides inferiorment, fulloses, fulles cilíndriques o poc comprimides, fistuloses, nuoses, separades, flors *brunes* o *pàl·lides,* de 3-4 mm, reunides en glomèruls nombrosos de 3-12 flors cadascun formant una panícula terminal de branques desiguals, les unes dretes, les altres esteses, més llarga que la bràctea inferior, tèpals tots *acuminats lanceolats,* els interns *més llargs* i freqüentment amb la *punta recorbada,* sis estams d'anteres més llargues que els filaments, càpsula *ovoide trígona, llargament* i *insensiblement atenuada en bec, ultrapassant llargament el perigoni.*

Raça *J. brevirostris* Nees — Glomèruls *menys nombrosos,* doblement grossos, de *més flors* i *més grans,* càpsula *quasi igual al perigoni.*

Geografia. — Prats humits i llocs estancats : Cap a Vic (Masf.) ; Cerdanya, a Llívia ; Montgrony (Sen.!) ; Cerdanya, a Fontpedrosa (Gaut.) ; Vall de Luchon, abundant tot al llarg del Garona (Zett.) ; molt comuna des de Lés a les Bordes (Lleu!), Sant Beat (C. et S.). La raça *J. brevirostris* Nees., a Santa Fe del Montseny (Sen.). — Juny-Ag.

Juncus striatus

2,720. — J. striatus Schousb.

(per les tiges estriades.)

Perenne, de rizoma curt i gruixut i tiges d'1-4 dm, solitàries però acostades, *dretes, estriades, aspres, així com les fulles i les beines, sense estolons,* fulles cilíndriques, fistuloses, *llargues, nuoses, estriades* i *aspres,* flors *brunes, subsèssils,* grandetes, en glomèruls de 6-20 flors formant una panícula dreta, poc estesa, més llarga que la bràctea inferior, bràctees florals *lanceolades, llargament acuminades com els tèpals, quasi iguals, un poc recorbats a l'àpex,* sis estams d'anteres un poc més llargues que els filaments, càpsula rossa, *llargament atenuada en bec, ultrapassant poc el perigoni.* L'examen d'una secció de la fulla o de la tija és el millor medi per a distingir aquesta espècie (Husnot, Joncées, p. 14).

Geografia. — Llocs humits de la regió mediterrània : Empordà, a Vilarnadal (Sen.!), Girona, vores del Ter (Bub.) ; Pireneu oriental (Rouy), Provença (Coste) — Maig-Ag.

Juncus Fontanéssii

2,721. — J. Fontanésii Gay — J. lagenárius Gay

(dedicat a René Louiche des Fontaines, *que, en la seva* Flora Atlantica, *el va prendre per altre;* lagenarius, *derivat de* lagena, *ampolla, per la forma inflada del fruit quan, parasitat per un insecte, es converteix en cecidi.)*

Es distigeix netament de l'espècie anterior, segons Rouy, per les tiges, unes *ajagudes,* primes, distants, *llargament estoloníferes,* les altres *dretes,* feblement comprimides, *no estria-*

des ni aspres, per les beines de les fulles *llises,* per les *bràctees florals* i els *tèpals aguts,* pels *pedicels igualant,* almenys, *l'amplada de la càpsula,* i per l'antera *2-3 vegades més llarga que el filament.*

Geografia. — Llocs humits de la regió mediterrània : Litoral de Barcelona (Llen. !), Montserrat, a la Font de la Noguera ; Tarragona (Sen. !) — Maig-Ag.

N. B. Entre els híbrids d'aquest gènere és digne de mencionar-se el *J. diffusus* Hoppe. = × *J. glaucus* × *J. effusus,* que sembla que Fre. Sennen ha recollit prop de Santa Fe del Montseny.

Gènere 730. — LUZULA DC.

(De lucciola, *nom vulgar italià d'alguna espècie d'aquest gènere.)*

Flors escarioses, brunes, groguenques o blanques, solitàries o reunides en glomèruls, en espiga o en panícula, acompanyades de bractèoles escarioses, perigoni de sis tèpals iguals o desiguals, soldats inferiorment, sis estams, un estil filiforme, tres estigmes també filiformes, llargs i peluts, càpsula unilocular, trisperma, dehiscent per tres valves sense embà, llavors apendiculades o no. Herbes perennes, de fulles graminiformes, planes, generalment peludes, embeinadores a la base, pròpies de terrenys frescals o secs.

1	Flors solitàries, llargament pedicel·lades, en cima corimbiforme o sub-umbel·liforme, llavors aril·lades, amb una aresta a l'àpex . . .	**2.**
	Flors en glomèruls o en espiguetes, totes sèssils o subsèssils, llavors aril·lades o no, amb un apèndix apical punctiforme	4.
2	Flors groguenques, rizoma llargament estolonífer .	2,722. **L. flavéscens.**
	Flors brunenques, rizoma cespitós	3.
3	Fulles amples (6-10 mm), peduncles refractats a la maturitat, càpsula més llarga que el perigoni	**2,723. L. pilosa.**
	Fulles estretes (2-4 mm), peducles sempre drets, càpsula un poc més curta que el perigoni	2,724. **L. Forsteri.**
4	Flors reunides en glomèruls	5.
	Flors reunides en espigues	9.
5	Flors blanques o grogues, rizoma estolonífer	6.
	Flors brunes o negroses	7.
6	Flors grogues, tèpals breument mucronats, càpsula quasi igual al perigoni	2,725. **L. lútea.**
	Flors blanques, tèpals lanceolats acuminats, càpsula bastant més curta que el perigoni	2,726. **L. nívea.**
7	Fulles amples (8-10 mm), peludes, flors de 3-4 mm, tèpals lanceolats acuminats	2,727. **L. silvática.**
	Fulles estretes (2-6 mm), glabres, flors de 2 mm, tèpals lanceolats mucronats	8.

8 Fulles de 4-6 mm, inflorescència ultrapassant poc o no gens les fulles florals . . . . **2,728. L. glabrata.**
Fulles de 2-3 mm, inflorescència ultrapassant 4-5 vegades les fulles florals. . . . . **2,729. L. spadícea.**

9 Flors en umbel·la, llavors llargament apediculades a la base . . 10.
Flors en espiga, llavors poc o no gens apendiculades . . . . . . 12.

10 Rizoma estolonífer, branques de l'umbel·la a la fi penjants, anteres 3-4 vegades més llargues que els filaments . **2,730. L. campestris.**
Rizoma fibrós, branques de l'umbel·la dretes, anteres, a tot tirar, tan llargues com els filaments . . . . 11.

11 Flors rosses, umbel·la gran, tan llarga almenys com la fulla floral, tèpals iguals . . . . **2,731. L. multiflora.**
Flors negroses, umbel·la petiteta, molt més curta que la fulla floral, tèpals desiguals . . . . **2,732. L. sudética.**

12 Fulles d'1-3 mm, canaliculades, quasi glabres, espiga ultrapassant la fulla floral, tèpals iguals, càpsula negra, lluent **2,733. L. spicata.**
Fulles de 4-8 mm, planes, llargament pestanyoses, espiga ultrapassada per la fulla floral, tèpals desiguals, càpsula bruna . **2,734. L. pediformis.**

Luzula flavéscens

2,722. — L. flavéscens Gaud. — L. Hostii Desv.

(del llatí flavescere, *groguejar, pel color groguenc de les flors;* Hostii, *per haver-la dedicat a Nikolaus* Host, *botànic austríac, mort el 1834.)*

Rizoma *llargament estolonífer,* tija de 2-4 decímetres, dreta o ascendent, fulles radicals poc nombroses, *estretes* (2-3 mm), amb llargs pèls blancs a les vores, flors poc nombroses (3-8), *groguenques, solitàries,* llargament pedicel·lades, en umbel·la fluixa, de branques desiguals, tèpals *lanceolats apiculats, iguals,* acompanyats de *dues bràctees agudes,* càpsula *ovoide trígona, acuminada, mucronada, quasi igual al perigoni,* llavors brunes, terminades en un apèndix *falciforme tan llarg com elles.*

Geografia. — Llocs humits de Carençà (Compy., Husnot) ; Pireneu oriental (Lap., Gr. et G.), Pireneus (Coste, Rouy) — Juny-Jul.

Luzula pilosa

2,723. — L. pilosa Desv. — L. vernalis DC.

(és el Juncus pilosus *L., així anomenat pels llargs pèls de les fulles;* vernalis, *propi de la primavera, perquè hi floreix.)*

Rizoma fibrós, tiges de 2-4 dm, dretes, nombroses, les perifèriques ascendents, fulles radicals nombroses, linears lanceolades, *amples* (6-10 mm), amb llargs *pèls blancs, sedosos i* ± distanciats a les vores, les caulinars curtes, embeinadores, flors d'un *bru rogenc, solitàries,* en umbel·la fluixa, de pedicels molt desiguals, *estesos* o *refractats* a la maturitat, tèpals *quasi iguals, lanceolats aguts,* acompanyats de *dues bràctees obtuses,* càpsula *ovoide trígona, mucronulada,* poc més llarga que el perigoni, llavors terminades en un apèndix *corbat, tan llarg com elles.*

Geografia. — Comuna als boscos de les muntanyes, fins a la zona subalpina del Pireneu central (Zett.), Artiga de Lin (Llen.!), entre Bossost i el Coll de Bareges (C. et S.); Pireneu oriental, a Prats Balaguer, Coll d'Ares (Husnot) — Abr.-Juny.

Luzula Forsteri

2,724. — L. Forsteri DC.

(Smith dedicà aquesta espècie, amb el nom de Juncus Forsteri, *al seu descobridor a Anglaterra Edward* Forster, Fl. Brit., *III, p. 1395.)*

Rizoma fibrós, tiges de 2-4 dm, dretes, fulles radicals nombroses, estretes (2-4 mm), amb pèls llargs i sedosos a les vores, flors d'un *bru rogenc,* solitàries, en umbel·la fluixa de pedicels desiguals, *drets* o *ascendents* després de l'antesi, tèpals *lanceolats acuminats, iguals,* amb *dues bractèoles agudes,* càpsula *ovoide trígona, apiculada, un poc més curta que el perigoni,* llavors terminades en un *apèndix dret, més curt que elles.*

Geografia. — Boscos i pastures secs: Serralada litoral, a Montcada; i serralada superior del Vallès, a l'Obac, Sant Llorenç del Munt; Guilleries = Riera de Vallvidrera, Bellmunt, entre Vilarnadal i Cabanes (Sen.), la Cellera (Cod.!); zona inferior del Pireneu, a Núria (Vay.), boscos de Luchon (Zett.), Fos, Sant Beat (C. et S.) — Abril-Maig.

Luzula lútea

2,725. — L. lútea DC.

(del llatí luteus, *groc, pel color de les flors.)*

Rizoma horitzontal, estolonífer, tija d'1-3 decímetres, dreta, glabra, fulles d'un verd groguenc, *lanceolades linears,* breument acuminades, *glabres,* curtes, amples de 4-6 mm, flors d'un *groc daurat pàl·lid,* d'uns 3 mm, en glomèruls de 8-12 flors formant una panícula corimbiforme un poc compacta, *ultrapassant llargament les fulles florals,* tèpals *lanceolats, apiculats,* estams de filaments el doble més curts que llurs anteres, càpsula *trígona ovoide,* rossa o bruna, mucronada, llavors transovoides, amb una petita protuberància grisa al capdamunt.

Geografia. — Pastures i pedruscall de les altes muntanyes : Núria, al cim del Puigmal ; altures de Fontnegra, entre les llicorelles, c. = Muntanyes de Núria i de la Cerdanya, Costabona, Morens ; Pic de les Agudes, al Montseny (Vay.), Cambradases, Valls d'Eine i de Llo, Setcases, Costabona (Bub.), fins a la vall d'Err (Gaut.), Puigmal (Puigg.!), Setcases (Isern!), pics de Colomers (Llen.) — Juny-Ag.

Luzula nívea

2,726. — L. nívea DC.

(pel color de les flors, que s'ha comparat al blanc de neu.)

Rizoma oblic, estolonífer, tija de 4-8 dm, dreta, peluda, fulles *lanceolades linears,* llargament acuminades, amples de 3-5 mm, flors *blanques argentades,* grans (5-6 mm), en glomèruls de 5-15 flors formant una panícula corimbosa *llargament ultrapassada per les fulles florals,* tèpals *lanceolats acuminats,* els externs *una tercera part més curts,* estams de filament igual a l'antera, càpsula *trígona ovoide, atenuada a l'àpex, mucronada,* rossa o bruna, la *meitat més curta que el perigoni,* llavors brunes o negres, amb una petita protuberància grisa al capdamunt.

Geografia. — Boscos ombrosos, humits, de les muntanyes : Montseny ; Segalers, al Berguedà ; Queralbs, Núria, la Molina = Comarca de Berga, Olot i més amunt

(Costa), muntanyes de Vidrà, Collsacabra, Guilleries, Mare de Déu del Munt, Ribes, Cerdanya (Vay.), Montlluís, Font Romeu (Gaut.); Vall d'Aran, a Artiga de Lin, Geles, Gausac (Llen.) — Juny-Ag.

Luzula silvática

2,727. — L. silvática Gaud. — L. máxima DC.

(perquè és planta selvàtica ; maxima, *per la seva gran alçària.)*

Rizoma gruixut, oblic o bé horitzontal, un poc serpentí, tija de 4-8 dm, peluda, dreta, bastant robusta, fulles radicals *molt nombroses* i *molt grans* (fins de 5 dm × 8-12 mm), amb llargs pèls blancs a les vores, les caulinars curtes, embeinadores, amb el limbe *poc més llarg o més curt que la beina,* flors d'un *bru rogenc,* de 3-4 mm, en glomèruls de 2-4 flors formant una gran panícula corimbiforme, fluixa i divaricada, de branques molt desiguals, esteses a la maturitat, tèpals *lanceolats acuminats,* els externs més curts, estams amb el filament 3-4 vegades més curt que l'antera, càpsula *trígono-ovoide, atenuada a l'àpex,* apiculada, bruna, *igual al perigoni* o *poc més llarga,* llavors amb una protuberància al capdamunt.

Geografia. — Roques i boscos ombrosos dels terrenys silicis : Sant Hilari i Montsoliu=Santa Magdalena ; Sant Valentí, prop d'Olot ; Collsacabra, Osor, Santes Creus (Vay.) ; Bellmunt de Torelló (Sen. !), Vic, r. r. (Masf.), la Cellera (Cod. !), valls d'Eina i de Llo (Gaut.), Vall d'Aran (Costa), a Bossost i el Portilló (Compñ. !, in Hb. Cad.), Artiga de Lin (Llen. !) ; Luchon, vall de l'Hospital (Zett.) — Jul.-Ag.

Luzula glabrata

2,728. — L. glabrata Desv. — L. Desvauxii Kunth; var. de l'espècie següent apud Rouy.

(del llatí glabrare, *pelar, alludint al poc pèl d'aquesta espècie; dedicada a Auguste-Nicaise* Desvaux, *director del Jardí Botànic d'Angers, mort el 1856.)*

Rizoma primet, oblic, tija de 3-6 dm, dreta, glabrescent, fulles radicals poc nombroses, *linears acuminades,* amples de 4-6 mm, *glabres* o amb alguns pèls, les caulinars inferiors curtes i escamiformes, les altres de limbe molt

més llarg que la beina, flors *brunes rogenques,* petites (2 mm), les unes solitàries, les altres en glomèruls de 2-3 flors formant una panícula corimbiforme fluixa i divaricada, de branques molt desiguals, que ultrapassa poc o no gens les fulles florals, tèpals *lanceolats, mucronats,* filaments estaminals 3-4 vegades més curts que l'antera, càpsula *trígono-esfèrica,* aguda apiculada, bruna rogenca, *igual al perigoni,* llavors amb una petita protuberància apical.

Geografia. — Roques i pastures humides de les muntanyes : Núria, a Finestrelles (Llen.!), gorges de Núria (Sen.!), Prats de Molló (Compy.), Custoja (Bolòs, Hb.), Carençà, Vall de Llo ; Setcases, a la Font de Coma Armada (Bub.), Vall d'Aran (Tex.) — Jul.-Set.

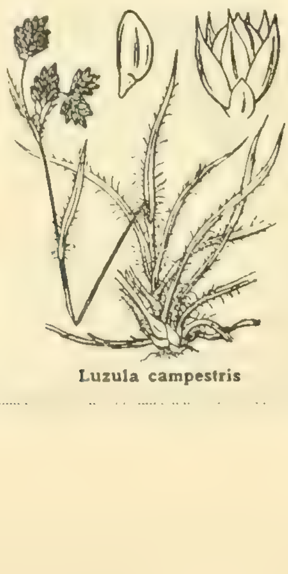

Luzula spadícea

2,729. — L. spadícea DC.

(spadiceus, *de* spadix, *els ramells fructífers de la palmera, al·ludint al color de dàtil de les flors d'aquesta planta.)*

Rizoma prim, estolonífer, tija d'1-3 dm, dreta, prima, glabrescent, fulles *estretes* (2-3 mm), *glabres,* ordinàriament peludes a l'àpex de la beina, les caulinars més llargues que aquesta, flor *brunes,* de 2 mm, en glomèruls de 2-4 flors, algunes solitàries, formant panícula corimbiforme molt fluixa i de branques molt desiguals, dretes o esteses, que ultrapassa 4-5 vegades les fulles florals, tèpals *lanceolats, mucronats,* anteres més llargues que els filaments, càpsula *trígono-ovoide,* atenuada a l'àpex, bruna rogenca, *igual al perigoni,* llavors *amb una petita protuberància apical.*

Geografia. — Pedruscall silici i pastures de les altes muntanyes : Pics de Núria, Cerdanya, Morens (Vay.), Setcases (Isern!), Carençà, Prats-Balaguer, Valls d'Eina i de Llo (Gaut.), Port de Benasc (Zett., Bub., Costa, Llen.!), la Renclusa, Bassivé, Port de la Forqueta (Bub.), les Maleïdes (Zett., Costa, Bub.) — Jul.-Ag.

Luzula campestris

2,730. — L. campestris DC.

(del llatí campestris, *propi dels camps, o llocs descoberts, per oposició a* silvaticus.)

Rizoma estolonífer, tija d'1-3 dm, dreta, fulles *linears acuminades,* estretes (2-3 mm), amb llargs pèls blancs a les vores, flors *brunenques,* de 3 mm, en 3-5 espigues ovoides, multiflores, denses, penjants a l'àpex a la maturitat, formant umbel·la bastant densa i de branques desiguals, que ultrapassa les fulles florals, tèpals *lanceolats acuminats,* quasi iguals, filaments dels estams iguals a una quarta part de l'an-

tera, càpsula *trígono-transovoide, mucronada,* bruna rogenca, *un poc més curta que el perigoni,* llavors amb un *apèndix cònic, blanquinós, a la base.*

Geografia. — Pastures seques : Serralada litoral i superior del Vallès, a l'Obac, Sant Llorenç del Munt=Olot (Bolòs), Ribes, Costabona, Santa Magdalena (Vay.), Vic (Mast.), Girona (Bub.), Taradell (Puigg.!), Empordà, fins a Núria (Tex.) ; comuna a les valls inferiors i subalpines del Pireneu central (Zett.), les Maleïdes (Compñ.!) — Maig-Juny.

Luzula multiflora

2,731. — L. multiflora Lejeune — L. erecta Desv.

(multiflora, *de moltes flors;* erecta, *del llatí* erectus, *eret, pels peduncles que porten les inflorescències drets cap enlaire.)*

Molt afí a l'espècie anterior, de la qual difereix pel rizoma *fibrós, no estolonífer,* per la tija de 3-6 dm, més robusta, per les fulles de 2-5 mm, llargament pestanyoses, per les espigues ± nombroses, *sempre dretes,* de *8-16 flors,* en panícula *subumbel·liforme* tan llarga almenys com la fulla floral, anteres *poc més llargues que el filament,* i per les llavors negroses, breument aril·lades.

Geografia. — Pastures i boscos humits : Altures del Montseny, bardissars de Sant Hilari i Montsoliu=Muntanyes de Núria, Costabona, Perafeu, Bac de la Presta (Vay.), valls de Núria i d'Eina (Gaut.), Port de Benasc (Bub.), sobre Banyeres (Zett.) Maig-Juny.

Luzula sudética

2,732. — L. sudética DC. — L. nígricans Desv., subsp. de l'anterior apud Husnot

(sudetica, *de les muntanyes* Sudetes, *al Nord de Bohèmia;* nigricans, *negrós, pel color fosc dels tèpals.)*

Rizoma fibrós, tija d'1'5-3 dm, fulles *linears,* de 3-5 mm, *glabres,* la base exceptada, flors d'un *bru gairebé negre, petites* (2-2'5 mm), reunides en 4-8 espigues ovoides, denses, *sempre dretes,* desigualment pedunculades, formant una panícula petita, llargament ultrapassada per una fulla floral, tèpals *acuminats,* els

interns *més curts* que els externs o quasi iguals, càpsula *negra, lluent, breument mucronada, igual al perigoni,* llavors *apendiculades a la base.*

Geografia. — Pastures humides de les altes muntanyes : Núria=Núria, Montgrony (Sen.!), Cerdanya cap a Font Romeu (Gaut.) ; Vall d'Aran, al Pla de Beret (C. et S.) — Jul.-Ag.

Luzula spicata

2,733. — L. spicata DC.

(per la inflorescència espiciforme.)

Rizoma fibrós, tija d'1-3 dm, dreta, fulles linears, llargament acuminades, *canaliculades* a la part superior, *d'1-3 mm d'ample,* amb alguns pèls blancs, flors brunes o negroses, de 2 mm, en petites espigues denses, formant una *panícula espiciforme* oblonga, lobulada i penjant, que *ultrapassa ordinàriament les fulles florals,* tèpals *lanceolats, acuminats mucronats, iguals,* filaments estaminals quasi de la mateixa llargada que les anteres, càpsula *subesfèrico-trígona,* aguda, breument mucronada, bruna quasi negra, *més curta que el perigoni,* llavors ovoides, a penes apendiculades a la base.

γ *compacta* E. Mey. — Planta més petita, fulles inferiors canaliculades en quasi tota llur longitud, inflorescència *compacta,* ampla, curta, penjant.

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes : Núria, des d'on puja fins al Puigmal, predominant la γ *compacta* E. Mey.=Pastures elevades del Pireneu, Morens, Costabona, Pic de les Agudes, del Montseny (Vay.), Puigmal (Puigg.!), Vall de Prats (Gaut.), Solaneta de Prats de Molló, vall d'Eina (Lap.), Port de Benasc (Zett., Bub.) — Juny-Ag.

Luzula pediformis

2,734. — L. pediformis DC. — L. nútans Duv. - Jouve

(del llatí pedum, *bàcul, per la tija colltorta al cim, com una crossa;* nutans, *vacil·lant, al·ludint a la poca rigidesa de la tija, que penja al capdamunt.)*

Rizoma gros, oblic, escamós, tija de 3-6 dm, dreta, robusta, fulles *linears lanceolades,* de *4-8 mm d'ample,* planes, les superiors més estretes, amb pèls blancs a les vores, flors brunes, *bastant grans* (5 mm), en *panícula espiciforme* oblonga, ± lobada i *penjant,* composta

de nombroses espiguetes sèssils sobre l'eix i les branques, generalment ultrapassada per les fulles florals, tèpals *ovats lanceolats, acuminats* o *mucronats,* anteres grans, 4-5 vegades més llargues que els filaments, càpsula *ovoide trígona, acuminada mucronada,* rossa o bruna, *igual al perigoni,* llavors ferruginoses, *transovoides, mucronades, subapendiculades a la base.*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes : Cadena fronterera, valls d'Eina i de Llo, penyals de la Tossa (Vay.), ribera de Viella, a la vall del riu Negre, i al peu del Mall de l'Artiga, on abunda (Llen.!), vall de Benasc, a Penyablanca, Port de la Picada, Bassivé (Bub.), vall de Baños (Timb.), Ports de Benasc i de la Picada, les Maleïdes (Zett., Costa), Mortartó (C. et S.) — Jul.-Ag.

ÍNDEX DEL VOLUM V

FAMÍLIES, GÈNERES I ESPÈCIES

ÍNDEX DE NOMS